

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

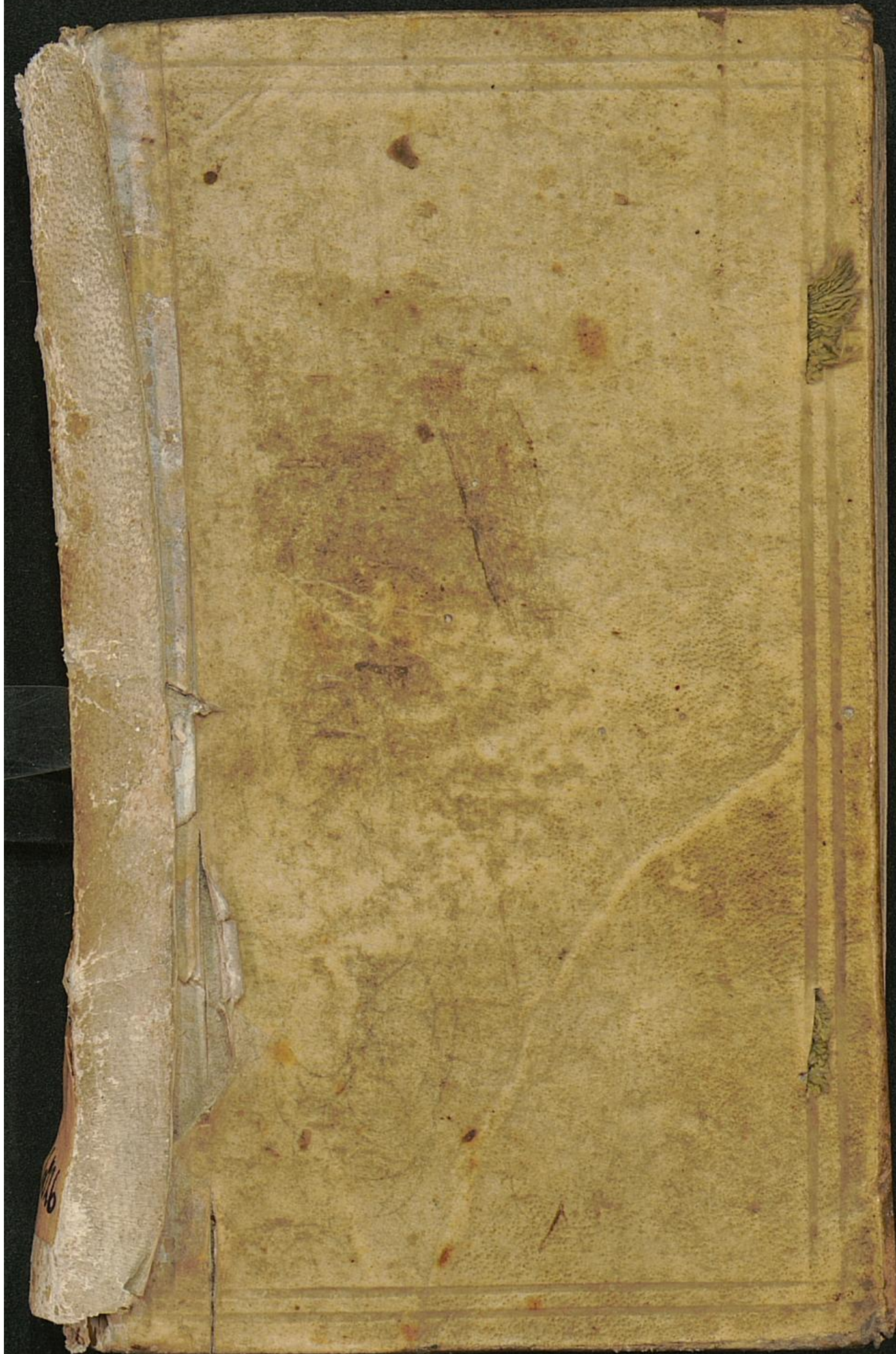
Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis Barzaei Herovm Helvetiorvm Epistolae

Barzaeus, Johannes

Fribvrgi Helvetiorvm, 1657

urn:nbn:de:hbz:466:1-13014

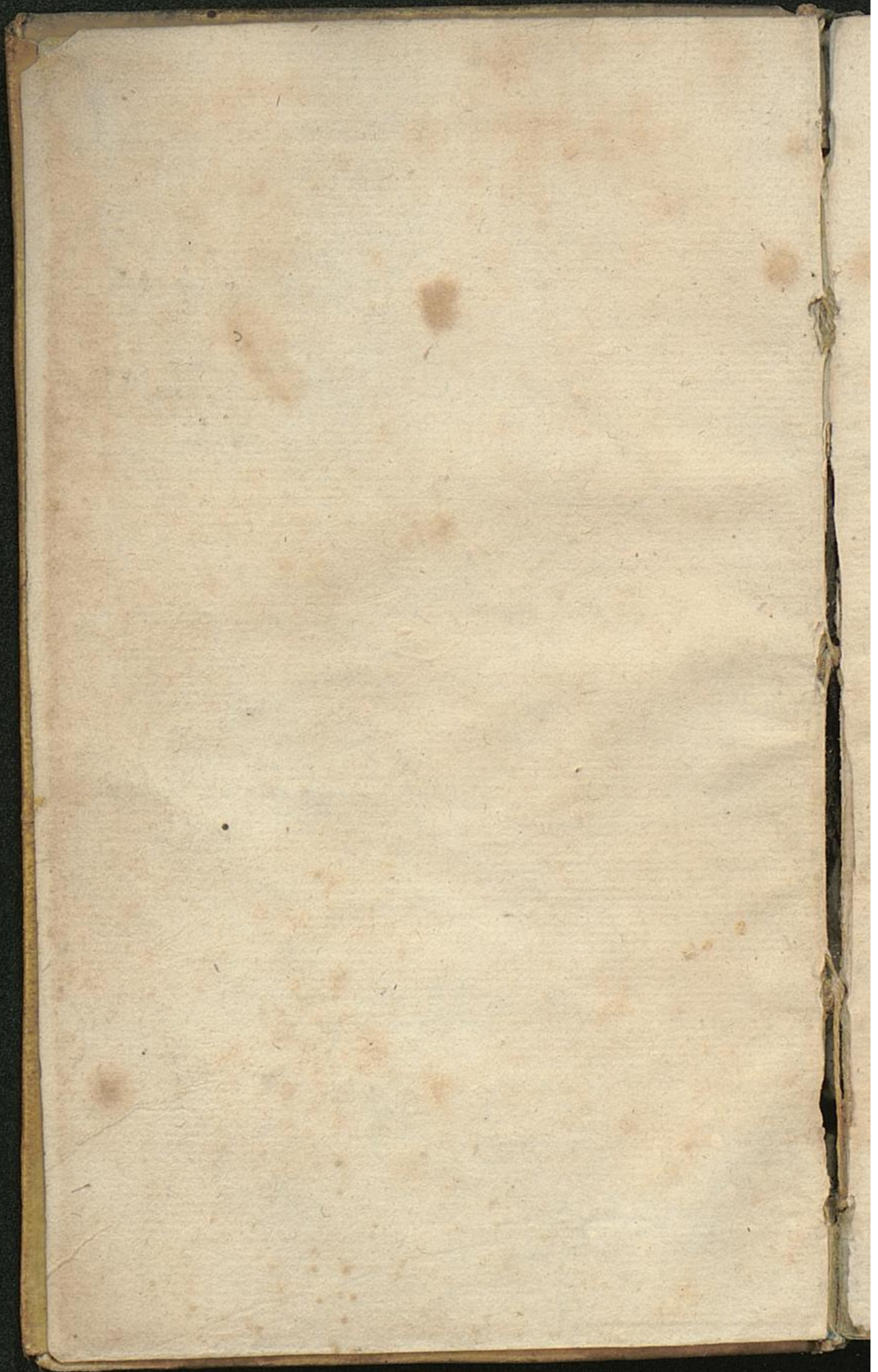
IV^X 29.

Th. 6026.

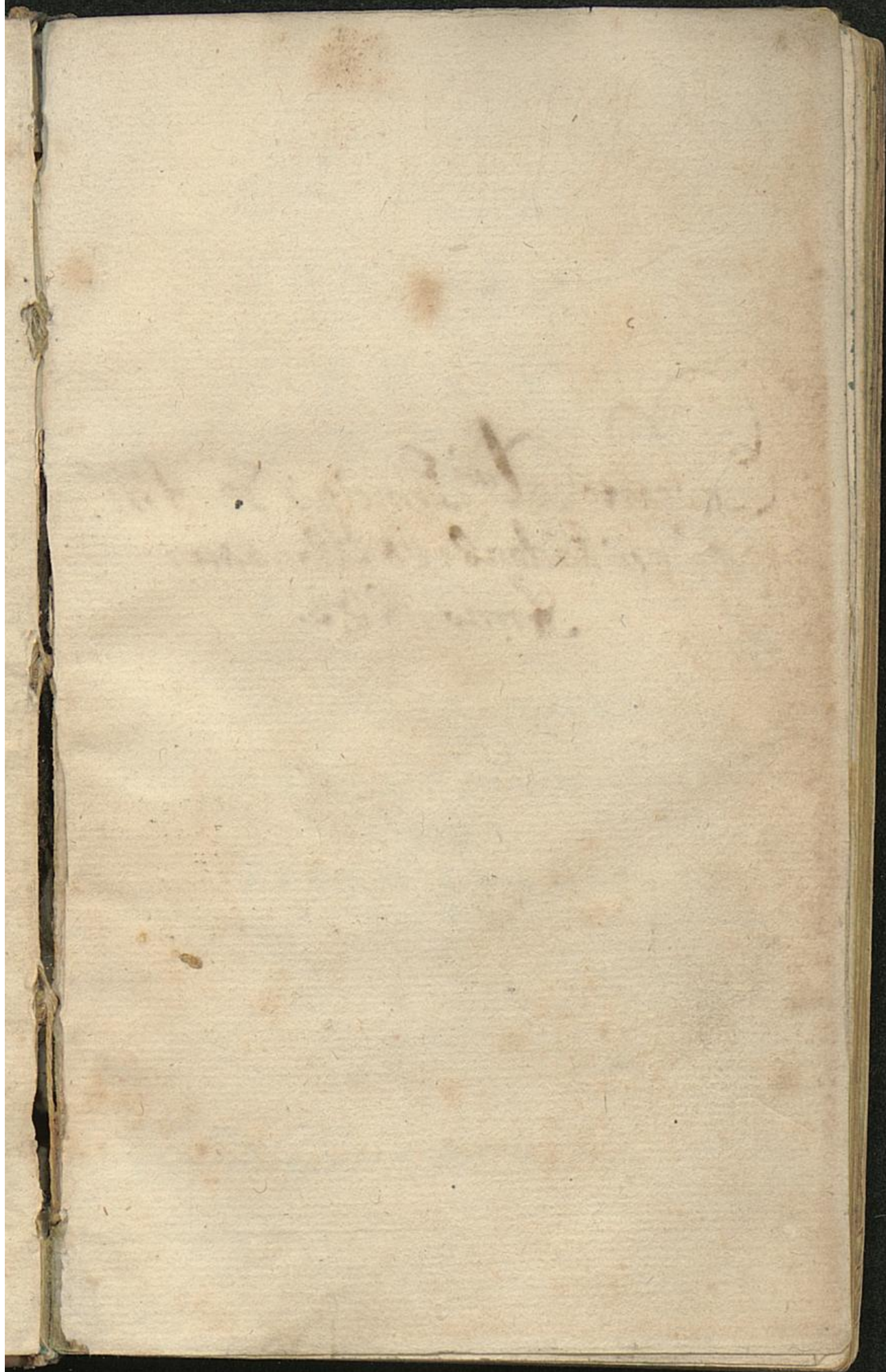

It IV
29

Ex Legato C^{mi} Principis Ferdin:
Epi Laderb: et Almonaster:
Anno 1683.

20 p. Synopsi.

IOANNIS BAR-
ZÆI
HEROVM
HELVETI-
ORVM
EPISTOLÆ.

Cum facultate Superiorum.

FRIBV RGI HELVETIORVM,

Apud

DAVIDEM IRRBISCH,

ANNO M. DC. LVII.

Collegij Socii J. S. Paderb.

Liber rang

Ferdinandi Furlenbergii.

Handwritten text in a cursive script, likely a signature or a name, possibly "Johann".

Handwritten text in a cursive script, likely a date or a location, possibly "1611".

GENEROSSISSIMIS,
EXCELLENTISSIMISQVE
VIRIS, AC DOMINIS

Dn: Dn: Dn:

CONSVLIBVS,
PRAETORIBVS, LAND-
AMMANNIS, SENATORIBVS,
AC POPVLO VNIVERSO
POTENTISSIMAE REIP.

Tredecim Ciuitatum

HELVETIORVM.

H A S

HEROVM HELVETIORVM
EPISTOLAS

*Libertatis assertæ, Indolis fortis-
simæ, Virtutis in victæ,*

INDICES

L. M.

OFFERT, DICAT, CONSECRAT.

Qvibus enim alijs, Viri Magnificentissimi,
quàm Heroum Heluetiorum filijs, Nepoti-
bus, agnatis? Hæredes estis paterni nominis & indo-
lis; paternæ magnanimitatis, atq; virtutis; quid nî

)(2

☞

E P I S T O L A

& heredes paternarum laudum, gloriæ, honorum?
 Si excellentiæ in homine existentis testimonium, est
 Honor; si Viri virtute præditi vel soli, vel certè
 præ reliquis, teste Aristotele, sunt honorandi: quo-
 tusquisq; proditurus est, qui cognita Heluetiorum ex-
 cellentiæ, virtuti heroicæ, fortitudini singulari, te-
 stimonium daturus, eosdem maximopere, negauerit,
 esse celebrandos? De Q. Fabio Maximo, de Publ.
 Scipione Africano, de reliquo nobilium flore Quiri-
 tium refert Salustius; Eos dicere ac testari fuisse so-
 litos, Cum maiorum suorum imagines intuerentur,
 fuisse sibi animos ad virtutem vehementissimè accen-
 sos: flamma quidem tam effiace, ut quiescere prius
 nequierint, quàm Parentum ac heroum illustrium
 gloriam virtute sua adæquassent. Profero & ego, Vi-
 ri Excellentissimi, maiorum Vestrorum imagines,
 nullo quidem vel Zeuxidis penicillo expressas, vel
 Bryaxis marmore sculptas, vel Mentoris arte celatas:
 sed gracili rudioris Camenæ filo contextas. Excellen-
 tia nimirum, & virtute refertissima Proauorum fa-
 cinora: quorum intuitu, generosissimo Nationis Hel-
 ueticæ sanguini, ad imitationem animus, ad virtu-
 tem impulsus, ad promerendam gloriam stimulus sub-
 ministratur: ut Ascanios, ut lûlos vestros,

ad antiquam virtutem animosq; viriles,
 Et pater (aliquis) Æneas, & auunculus exci-
 tet Hector.

Eam tamen amentiam nunquam admisi, ut puta-
 rem; vel leuibus Elegijs, seu Versuum quorumcunq;
 angustijs, aut innumeras Heroum Helueticorum
ima.

D E D I C A T O R I A.

imagines exprimi, aut eorum adideas comprehendi, aut præclarissima Parentum gesta posse explicari. Epitomen rerum magis insignium & ex Heroibus non nisi pauculos, veteranos præsertim, adduco: cum modernos, quos Patria universa complectitur, quos Gallia, quos Germania, quos Insubria, quos Illyris, quos Roma ipsa hoc seculo excellentes vidit, nec nominare verecundia, nec libelli tenuitas commemorare patiatur. Heroum verò titulus quo iure debeatur Heluetijs, unus ad instar omnium, encomio publico testatus est, Illustrissimus Exercitus Gallici Imperator Triuultius qui cum Heluetios circiter vigesies mille, Anno M. D. XV contra L. Gallorum armatorum millia, ad Mariagnam Insubricam, generositate inaudita pugnantes conspexisset: attonitus, eosdem non è vulgo gregarios, non ab experientia veteranos, non à virtute triarios milites; sed omnes ac singulos eminente titulo, genuinos appellavit **HEROES**: Elogio insigni, & tantis Viris vel maxime conuenienti. Heluetijs inquam,

Quos hostiū domitores hodièq; miratur Europa,
Protectores suos veneratur Ecclesia,
Amicos, Socios, Confœderatos, amplectuntur
orbis Christiani diademata.

Quorum Amplissimo Nomini hæc meæ qualescunq; elucubrationes humiliter offero: in quibus dum primarios Libertatis vestræ Assertores, prælia & victorias magis insignes, Fœdera cum Principibus quibusdam pacta produco: dum erroneas multorum opiniones, quin & calumnias, quibus Heluetiorum

)(2

Domi-

EPISTOLA DEDICATORIA.

Dominatus imperitè iuxta ac iniuriosè proscinditur,
refello: dum iustissima & inuicta hactenus arma
commemoro: diuinam Clementiam submissimè ob-
testor, ut perniciosos quietis publicæ alastores, tech-
nasq; uniuersas florentissimæ patriæ contrarias dig-
nanter inhibeat: ne exterarum gentium triumphatores
Heluetij intestinis sese consumant dissidijs: sed
ut gloria virtutibus suis obtenta, felicitate diuinitus
indulta, Libertate à Pontificibus, à Cæsaribus & Re-
gibus confirmata, in multitudine & abundantia pa-
cis, constantissimè perfruantur. Schönenverd, VII.
Idus Maij, die, S. BEATO Heluetiorum Apostolo,
Natali. Anno M. DC. LVI.

Excellentiss. Potentiss.^{rumq;}
DD. VV.

Infimus Seruus

Ioannes Barzæus Surseensis Hel-
uetius, Ecclesiæ Colleg: in Schö-
nenverd, sub Magistratu Solo-
dorenfi, Canonicus.

ANA-

ANAGRAMMA HELVETICVM

Illustrissimo & Excellentissimo

Domino

DN. IOANNI DE

LA BARDE, EQVITI,

MATROLARVM AD SE-

QVANAM COMITI, &c.

Christianissimo Galliarum & Nauarræ Regi
ab Consilijs intimis, & ad Heluetios, Rhæ-
tosque LEGATO,

Cuius Operâ

Inter eundem Inuictissimum Regem

LVDOVICVM XIV.

ET

POTENTISSIMOS

HELVETIORVM

CANTONES

Fœderis & Amicitiae pristinae restauratio,
hoc ipso tempore, est instituta.

Honoris & Obseruantiae ergo consecratum.

Tredecim Ciuitates apud Heluetios, Tigurum, Berna, Luceria, Vria, Suitia, Vndervaldia, Tugium, Clarona, Basilea, Friburgum, Solodurum, Scaphusia, et Appenzella.

X 4

ANA-

ANAGRAMMA.

Cultura Astreae, Superum reuerentia, Zelus
 Pupilli ac viduae, gloria amata DEI,
 Illibata fides, humili, Concordia, pastu,
 Augustum Nobis hunc tribuere gradum.
Viderat Hectoreâ genitos ab origine: Francos
 Iupiter, Helueticis se sociare plagis:
 Et noua liligeros meditari Fœdera Reges,
 Cumq; isthac firmam jungere gente fidem.
 Atq; ait: Egregios quâquâ inclita Gallia gignit,
 Quantos nec Priami nouerat aula, Viros:
 Helueticis stipata tamen si prodeat armis,
 Gloria cum fuerit maxima, maior erit.
 Astreae ac Superis, magniq; Tonantis honori
 Quæ magis inuigilet, Natio nulla patet.
 Pupillo, ac reliquis in turbâ paupere censûs
 Publica perpetuam cura ministrat opem.
 Mutua in æternum creuit Concordia Fœdus,
 Quod neq; vafra suis rumpat Arachna stro-
 Indole frugali, patrioq; assueta salino, (phis.
 Fercla Syracosiae non amat vlla gulæ,
 Contenta est humili, luxûs inimica, paratu,
 Nec petit Attalicas sobria mensa dapes.
 Technarumq; expers, Pelopis periuria nescit,
 Nescit Dulichios Helueta terra dolos.
 Inuiolata manent promissi pondera verbi,
 Illibata, homini facta DEO quæ, fides.
 Impostor Metius, venali Curio linguâ,
 In totâ hac nullam fert regione tribum.
 Hæc pietas, hæc tanta fides, & Martia virtus,
 Gloriaque excelsi semper amata DEI,
 Nec minus eximiae Libertas aurea terræ,

Iam

Iam populo augustum contribuere gradum.
 Felices nimium, quos pacto Fœdere Amicos,
 Quos belli socios Gens ita fortis habet,
 Talia dum prudens meditatur Gallia, FOEDVS
 Vt renouet, lapidem sedula quemq; mouet.
 Tanta sed ô cui nam dabitur provincia? natum
 Postulat ad quæuis non nisi summa virum.
 Iudicium magni res hæc desiderat Argi,
 Indiget hic oculis Lynceus ipse suis.
 Ingenio doctas qui non transcendit Athenas,
 Ne quicquã Helueticas ambit, obitq; plagas.
 MATROLARVM ergo, luce hac, his dotibus auctus,
 Grâde hoc præcipitur munus obire COMES.
 Illius immensâ renouantur Fœdera curâ,
 Tessera in antiquam surgit amica fidem:
 Iungitur Hectoreis, Gens Herculis æmula, Frâcis,
 Liligero Helueticum fragrat odore solum.
 Sui tiam fidei custodia Regis, & ampli
 Tutamen regni, perpetue laude, datur. (bores,
 Quis modò, quis tantos, ORATOR magne, la-
 Quis referat meritum, Vir præciosa, tuum!
 Gallica Mæonios, Te, Clio induta cothurnos,
 Te celebret patrij Curia, plêbsque soli:
 Te sacra Maiestas, Te Cardo & nata Coronæ
 Purpura, supremum tollat ad vsq; gradum.
 Perge, age, & Helueticos vt nôsti, ita suspice; Re-
 Qui tribuere fidem, jure merentur opem. (gi
 Cedite, & ad vestras posthac remigrate Myce-
 Dorica & Inachijs castra referta dolis. (nas,
 Dextera belligeros si fouerit Helueta Gallos,
 Palma triumphales cinget vbique manus.

Ab Authore, qui supra,

L E.

LECTOR INGENUE.

DVM Heroum Heluetiorum Epistolas tibi propono; nec priscos Orgetoriges, nec Numeios aut Verodoctios Iulio Casari iam cognitos; nec etiam hodiernos Regibus ipsis Cesaribusq; familiares Heroas adduco: sed eorum nonnullos, qui vel circa Libertatis restauratæ tempora, consiliis & actis suis celebres; vel in prælijs pro eadem Libertate susceptis, inq; Fœderum sanctionibus fuere insignes. Quæ quidem tametsi iam pleraq; vernaculo sermone à varijs variè tractata, & cantilenis suis dudum fuerant inserta; charactere tamen latino, ac præsertim metrico rariùs sunt explicata. Quæ pertractanti mihi, si obscuritatem aliquam, si voces à pura latinitate alienas, si versus barbariei magis, quàm Heliconidi affines obijcias: consueta phrasi, ac vulgi auribus notiori, de industria nonnunquam paruisse me intelligas. Si requisitam politioris correcturæ limam deesse arbitreris: Eam in Lectoribus minimè defuturam, persuadere tibi poteris. Quot enim Lectores, tot & censores, quot censores, tot & opusculi erunt correctores: imò quot Epistolæ, tot fastidientium rugæ; quorum supercilijs territi Versiculi minùs scitè tornati, delicatorem incudem non sunt detrectaturi. Vbi tamen rogatum te velim, si unius fortè aut alterius epistolæ materies, ob regionis maximè religionisue differentiam tibi futura sit contraria; Poeta ipsi indifferenter & ingenuè scribenti, stomachabundus ut ne succenseas; sed ad alia palato tuo magis placitura te conuertas. Ad gustum cuiuslibet arbitrari se scribere, planè est desipere. Cuius intuitu, nec exterarum gentium

tium

tium ab Heluetijs olim triumphatarum inuidiam,
nec ullam lectoris candidi bilem arbitror mouendam.
Poëtarum acutissimo Virgilio non est quod indignen-
tur Rutuli, si Troianorum fortitudine scribuntur vi-
cti. Si deniq; aliquarum Heluetie Ciuitatum ac gen-
tium facinora, memoratu quoq; ac cedro suâ dignis-
sima, alto hic silentio queraris esse præterita: anna-
les ipsos ac libros chronicos, isti vel alteri loco singu-
lares, musæo nostro abfuisse, & ob id plurima Hero-
um nostratium gesta, Versibus nostris intacta, eman-
sisse, prudentissime Lector, agnosce: mihiq; nil nisi
epitomen aliquam producenti, dignanter ignosce.

IN
EPISTOLAS HEROICAS
HELVETIORVM

Hendecasyllabo hocce prolusit, & earundem Authori, D. Auunculo suo, Nepos applausit

Michaël Furer, Ecclesiæ
Colleg: Solodori Sacellanus & Succentor.

Quid terrâ genitum calumniosos
Titanum iuuat eloqui triumphos?
Octo, jugeribus quid explicatam
Miramur Tityi fuisse molem?
Iactat Pieriæ caterua Cirrhæ
Vires Enceladi, paremque magnis
Tydiden Superis, tricorporemq;
Cantat Geryonem. Crotoniatam,
Propter terribiles viri lacertos,
Pindus non finit emori Milonem.
Sunt qui tres Herilo stetisse in uno
Affirment animas: Pholumque grandem,
Et cum terribili Mimanta Rheto,
Et cum semideo Gygen Typhæo,
Centenas perhibent tulisse dextras.
Viuunt carminibus, librosque replent
Neruosi Oromedontes, ac Titorni,
Cœique

Cœiꝑ; Iapetiꝑ; Caneꝑ;
 Antæꝑ; truces, Iouiꝑ; terror,
 Audax Theſſalica propago Phlegre:
 Et quicquid ſibi fabuloſa quondam,
 Vanâ credulitate; finxit Hellas.

Fabellis poſitis, amice Lector,
 Vt veros oculo ſereniore
 Heroum tuearis iconiſmos:
 Colchos ne pete, Biſtoneſuè Thracas,
 Neu claram Ducibus ſuis Achaïam:
 Iuratâ ſibi lege Fœderatas,
 Sub Cœlo Helueticò, require terras.
 Gens hæc Suitiadûm, reapſe veros
 Quanquam centimanos, tricorporeſq;
 Non fert Geryones: Themiftocleis,
 Quos nullæ quatiant timoris alæ,
 Ditata eſt animis: Epaminondæ
 Producit genium: Milonianas.
 Exæquat generoſitate dextras:
 Ad lauri decus ac trophæa natos
 Profert Pancratiòs, & æqua ſummis
 Belli fulmina gignit Africanis.

Illorum ſpecimen, ſimulq; partas
 Deuictò toties ab hoſte palmas
 Si ſpectare voles, in hoc libello
 Expreſſas lege lucubrationes.

SYNOPSIS.

*LIBER I. Exponit primarios Libertatis
Helveticae Assertores.*

1. Stirpis Habsburgo-Austriacæ Maiestatem.
2. Trium Pagorum, & Monasterij Einsidlenfis immu-
nitatem.
3. Antiquissimam populi libertatem.
4. Præfectorum Imperialium inurbanitatem.
5. Eorundem austeritatem.
6. Guilielmi Tellij historiam.
7. Præfecti Rozenbergenfis interemptionem.
8. Trium Ciuitatum perpetuam Confæderationem.
9. Arcium quarundam occupationem.

*LIBRO II. Describuntur conflictus &
Victoriae potiores.*

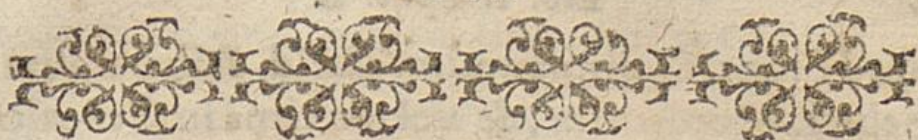
1. Pugna Morgartenfis.
2. Laupensis.
3. Sempacensis. (extinctio.)
4. Occupatio Aragou: & Turgouia, atq; Nobilitatis
5. Conflictus acerrimus ad Diui Jacobi Basileæ.
6. Prælia contra Carolum Burgundum, Elicurti,
Gransonij, Morati, & Nanceiæ.
7. Pugna Dornacensis.

LIBER III. Complectitur Miscellanea.

1. Obsidionem Solodori, & Diuos Martyres Thebeos.
2. Fœdus Austriacum.
3. Fœdus Gallicum.
4. Merita in Ecclesiam.
5. Vitam & mortem B. F. Nicolai à Flûe.
6. Actus quosdam generosiores Heluetiorum.
7. Pugnam Yvrensem, & dotes Henrici M.
8. Heluetiæ politiam & disciplinam bellicam.
9. F. Nicolai Eremitæ dogmata & admonitiones.

HE-

HEROVM
HELVETIO-
RVM

EPISTOLÆ.

LIBER PRIMVS.

De primarijs quibusdam Affer-
toribus Helueticæ Libertatis.

EPISTOLÆ I.

ARGVMENTVM.

IMPERII Romani Principes cum in diu-
turno illo Germaniæ interregno de Imperatoris
nouî successionē dissiderent, maturo tandem suffragio
Cæsarem dixere Heluetium, Rudolphum Comitem ab
Habsburg, Heroem pietate in Superos & virtute
bellicâ inter coæuos eminentem. Id quia Electoris
Moguntini operâ potissimum euenit! Eidem Archi-
presuli gratias agit Rudolphi Auunculus, Hartmannus
Comes à Kyburg, inter celebres Helueticæ Regulos,
ac heroës & ipse illustris. Enarrat 1. hac Epistolâ
egregiam Rudolphi Nepotis sui indolem, virtutesq;
iam ante fastigium Imperiale ostensas; quas videre est
apud

apud Franc. Guilimannum. Ægid. Albertinum.
Sebast. Munsterum, & vel maximè in Genealogia
Habsburg, Rmi Dominici Tschudj Abbat-
tis Murenfis &c.

HARTMANNVS COMES A KYBURG,
VVERNERO COMITI DE FALCKENSTEIN,

Archiepiscopo Moguntino, S. R. I. per
Germaniam Archicancellario Principi
Electori &c.

De Domus Helueto-Habsburgiace maiestate.

ELVETICAS rumore nouo quæ
perculit vrbes,
Perculit & nostros, nuncia fama, lares.
Candida Pegaseis hæc nuper vt appulit
alis,
Multorum ambiguum, fecit in aure fidẽ.
Rumor erat bifidus, variq; in plebe fufurri,
Fama tamẽ solus, tota, RODOLPHVS, erat.
Fama Rodolphus erat, Vir gente Habsburgius, ortu
Heluetus, illustris sanguine, stirpe Comes.
Ægida cûi Pallas, clypeum Bellona Pelasgum,
Alcides gladium, Mars dedit ipse sagum.
Quem velut Helueticâ rediuuium in carne Metellum
Castra inimica horrent, agmina amica stupent.
Inclita quâ molleis ad Rhenum pampinat vuas,
Et Basilea suo claret amœna situ. (phus
Magnanimus, nec Marte minor, quàm mente Rodol-
Sparsa, in Rauriacis, castra locabat, agris:
Iamq; sibi infensos sensit Basilea maniplos,
Et durâ pressos obsidione focos.
Cum subito optatam Fama internuncia pacem,
Et noua cum optatâ iubila pace, tulit.
Ipsa deauratâ volitabat fulgida rallâ,
Signabantq; imam talia verba stolam.

Roma.

Romano Imperio, tot jam labentibus annis.
Quod sine Rege fuit, quod sine lege fuit,
Egregium jam lecta dedit Francfordia Regem,
Imperij summis Vrbs habitata viris.
Palma Habsburgiaco cessit suprema Rodolpho;
HELVETIO famulas dat modò Teuto manus. 4.
Ista peregrinæ fuerant volitantia famæ
Symbola, inauratis symbola ducta notis.
Quæ simul ac Comitem penetrauit fama Rodolphum;
Bellonæ clausas ocyùs esse seras,
Ferre lethiferi compescere frena Gradiui,
Et paci tutas, præcipit, esse vias.
Ipse Numâ grauior, nihil istâ inflatus ab aurâ,
Cæsareâ dignas spargere fronte faces.
Condere mucronem, canere inter castra Receptum,
Classica, & hostiles soluere pace tubas.
Plauditur ergò nouo certatim Cæsari, & omnis
Heluetiæ festum plebs iubet esse diem.
Parciùs ista quidem, nec tanto Principe dignus.
De famâ memorat tam locuplete, stylus.
Sint Regi Regum meritatum encomia laudum.
Regia qui tanto dat quoque sceptrum Viro.
At Tibi quis meritas. Elector ô inclite, grates?
Quis referat curæ præmia digna tuæ?
Cetera namque meam postquam suggessit in aurem
Fama, diserto istos addidit ore sonos.
Ille, Moguntinam qui gestat vertice mitram,
Scuta gerens graphicâ nobilitata Rotâ;
Ille Archipræsul, cui dat de jure supremum,
Electoralis sessio & ordo, gradum;
Indolem ad astra tui dum fert, Hartmanne, Nepotis,
Acta; conscriptos personat ante Patres:
Induperatorem communia vota Rodolphum,
Ordo Habsburgiacum vult sibi quisque Ducem.
Illius auspicijs, hoc Præsule agente, repulsam
Sceptri Alphonsus habet, sceptrum Rodolphus habet.
Quàm verè humanas diuina potentia sortes,
A mari, ad extremum dirigit usque mare!
Ille opifex mundi, qui res hominumq; Deumq;

A

Dum

Dum cecidère, leuat; dum tumère, premit:
 Dum quasi desertum, generoso Cæsare, regnum,
 Dum Romam insigni vult stabilire basi:
 Imperij fessos, qui ferret alacrius axes,
 Impigrum ab Helueticis legit Atlanta jugis.
 Ille potens animis, illi Mauortia virtus
 Naturæ eximijs accumulata bonis:
 Hic vel centoculo dum stat vigilantior Argo,
 Commissum solitâ fulciet arte gregem:
 Inter enim Heroës, quos fert Europa, supremum
 Obtinuit, nullo non tribuente, locum.
 Gratulor Imperio, quod in vno eodèq; Rodolpho,
 Agnolcit veterum cuncta talenta Ducum.
 Fortuna Augusti, Pompeij gratia Magni.
 Audax AEmathij mensque manusque Ducis;
 Traiani pietas, & quicquid Roma decoris,
 Armipotens quicquid laudis Achaia tulit;
 Electo stabilem posuère in Cæsare sedem,
 Firmabuntque istam facta & agenda fidem.
 Quanta per Heluetios, per & acres quanta Tribocos
 Sunt Habsburgiacâ, parva trophæa, manu!
 Irruit aduersum quoties Rudolphus in hostem,
 Aduerso toties victor ab hoste redit.
 Olli semper idem pugnare ac vincere; ab ipso
 Qui quasi victor adit, non nisi victus abit.
 Utq; virum nôris, perpende insignia stirpis,
 Signato inuenies congrua signa suo.
 Explicat in medio sese imperterrita campo
 Bellua, quæ fuluas spargit vtrinque jubas.
 Ille timor nemorum, rex ille horrorque feratum,
 Nescius iniecto vincula ferre iugo,
 Impauidi stirpemque notat Geniumque magistri,
 Et loquitur scuto, cui famuletur hero.
 Talis in hostileis ruit ipse furitque phalangas.
 Quzlis in obiectam bellua fulua feram,
 Vsque adeò obnixus ferro non cedere, summo
 Vertat ut ipse sibi, non superasse, probro.
 Nulla fatigatum viderunt castra Rodolphum,
 Nec Rhomphæa vllum, nec parit hasta, metum.

Actio

Habsburgiaca stirpis eminentia.

Actio siqua Viro superest generosior, addi
Se sine supremam, non fuit ipse, manum.
Indoleque heroâ per muros milite fractos
Mauult, quàm patulas Urbis inire fores:
Qualis ab Iliaco Cæsar prognatus Iulo
Hinc obiit munus militis, inde ducis;
Munia sic belli subit unus cuncta Rodolphus,
Dux aciem verbo dirigit, ense præit.
Consilij Ithacus, dextrâ est Telamonius Ajax,
Æacides animo, Iulius ipse sago:
Qui domet infidos, erit hic tibi Scipio, Pænos:
Qui reprimat Brennos, iste Camillus erit.
Inde triumphalem dudum statuere quadrigam
Numina, & emeritis laurea ferta comis.
Atque ita decretos subit ipse, videtque triumphos,
Sese in Cæsareo dum videt esse throno.
Gratulor Ordinibus, quos tantâ ambage tuentur
Inter Hyperboreas, Teutona regna, plagas.
Hæc membra Imperij, clauum moderante Rodolpho,
Cum verè Augustum sint habitura caput,
Libera in antiquas poterunt emergere vires,
Auxiliatricem Cæsare dante manum.
Qui Constantini viguere ætate, migrabunt
Rursus in optatos, ferrea sæcla, dies:
Sentiet esse sibi Patronum Ecclesia, & inter
Barbara, Tarpeiam proteget, arma, Petram.
Carolus alter erit, nec regni in ouile rebelles,
Admitteret virtus tam generosa, lupos.
Quanta Viro pietas! quanta est reuerentia Diuûm,
Dum vocat æthereos in sua vota choros!
Æquius haud alibi, sed nec venerantius ullum
Numinis ingenium terra Alemanna capit.
A Ioue principium solitus captare Rodolphus,
Prima litat cælo munera, prima DEO.
Quàm bene belligeræ juncta hic stat Libra Mineruæ!
Quàm bene fert sociam Palladis hasta Themim!
Vincit Aristidem culturâ juris & æqui,
Pompilium antestat relligione Numam.
Gratulor Heluetiæ, quæ quanquam illustra belli

Fulmina, & egregios germinat alma viros.
 Et Martis pullos, & dignas Hercule mentes.
 Parta quibus magnum gloria pandit iter.
 Vt tamen Imperium tam insigni fulsit Atlante,
 Tanto etiam famam fulsit Atlante suam.
 Eoo Phaëthon dum surget ab æquore, dumque
 Hesperio fessos gurgite tinget equos;
 Viuet honos, Virtusque animi, nomenque Rodolphi,
 Fulget in Heluetico qui quasi Iaspis agro.
 Viuet, ubi rubras Nabathæo, è littore gemmas
 Vdus Erythreâ, colligit Afer, aquâ.
 Quaque alios populos ipso sub cardine mundi.
 Respicit hirsutis, Mænalis Vrfa, genis.
 Dumque adeo clari fulgebit fama Rodolphi,
 Quid nisi fama almæ fulgeat Heluetiæ?
 Gratulor Habsburgo; Tuque alti ô gloria Rheni,
 Perge Habsburgensem tollere ad astra Domum!
 Vt tamen Habsburgo dignè quoque gratuler, ecquis
 Suffectura mihi Pindarus ora dabit?
 Cecropias Regina sibi quæ vendicat arces,
 Digna simul patrem Pallas habere Iouem.
 Mella locuturis si affunderet Attica labris,
 Aridaque Ambrosio tingeret ora fauo:
 Arcem ego, Cecropias præituram laudibus arces,
 Hac quoque venturos pangerem ab arce Duces.
 Nam mihi si verâ prælusit imagine Morphæus,
 Visaque signa ratam sunt habitura fidem;
 Vincet Eryctæas, Habsburgi gloria laudes,
 Vincit ut Euxinas aurifer Hermus aquas;
 Lucifugis nî fortè ululis, te iudice, cedat
 Accipiter reliquas palmifer inter aues.
 Ardua quâ celsas Kyburgi Regia turres
 Explicat, æthereo recta propinqua polo,
 Nuper anhelanti curisque Hippocratem agentî
 Fortè mihi lumen pressit vtrumque sopor:
 Sparsitque in vinctos vix prima papauera sensus
 Sole ipso medium jam superante diem.
 Cùm noua luciduli species affulsit Ephebi,
 (Asuperis missus quid nisi Ephebus erat?)

Vultus

Vultus Adonis erat, nitido frons æqua Smaragdo,
Ardebant geminæ præ Phaëthonte genæ;
Visus erat pulchris radiare micantiùs astris.
Et superare tuas, fulue Pyrope, faces.
Qualiscunque fuit, blandi velut aura susurri,
Visus erat tales edere voce sonos.
Maeste tuâ virtute Comes, quem clara Kyburgi
Helvetiæ primis, æquat origo, viris.
Vtilis est pietas, & magno turgida quæstu,
Quæque sui immemores non finis esse Deos.
Illa Tibi, illa tuis centuplum exercita fructum,
Illa redundantes grata refundet opes.
Læta tuo generi fulgebunt astra, regentque
Fata tibi agnatam prosperiora domum.
Vanaque ne Morpheï reputes hæc phasmata; magnis
Turgescunt titulis hinc Soror, inde Nepos.
Et licet ampla tuo sit laus ac fama Kyburgo,
Habsburgi majus surget ab arce decus.
Pergama Dardanio quæ quondam diruta bello.
Pergama tantorum stirps & origo Ducum,
Auspicijs jam læta novis melioreque fato
Regiam in Habsburgi sunt habitura basi.
Illam, Hartmanne, petram nec Laryssæus Achilles,
Nec grauis armati machina sternet Equi.
Ipsamet Odrysi quæ fulguris instar ab Hæmo,
Impia Christicolis inferet arma plagis,
Erectura licet sit iniquas Thracia cristas,
Non expugnandam sentiet esse Domum.
Fulcra dabit Domui generosus prima Rodolphus:
Hic basis, hic tanti culminis auctor erit.
Illius auspicijs quondam caput inclita tollet
Austria, perpetuos hinc habitura Duces.
Crescet ô in quantos stirps hæc vnita triumphos!
Quanta erit hinc Regum gloria! quanta Ducum!
Mille Habsburgiacam cingent diademata gentem.
Excedet numerum purpura, gaza fidem,
Dardanius jactatur equus, qui carcere ventris
Effudit tantos, tam locuplete, viros.
Atque tot Heroës, & Achiuæ robora pubis;

Quid tamen ille merus, quid nisi fucus erat?
 Nunc ut in Habsburgo reuirescunt ardua Troiæ
 Pergama, Troianus sic reuirescit equus.
 Ille triumphales vtero producet Atridas,
 Et fœtu Pyrros prosperiore novos.
 Partus erit felix, sed partus vbique Leonum,
 Nescius à primo degenerare gradu.
 Hinc oritura suis, quæ exornent tempora ramis,
 Crescet in Austriaco plurima laurus agro.
 Plurima laurus erit, lauroque inserta virenti;
 Cinget Regales, plurima mitra, comas.
 Tessera stirpis erunt, diademata, sceptræ, coronæ,
 Et fisci stabiles diuitioris opes.
 Gloria stirpis erunt Alberti, Caroli, Othones,
 Maxime cum Natis AEmiliane tuis:
 Cumque Sigismundis, & VVilhelmi & Leopoldi,
 Vix habituri alios Marte, togæque pares:
 Et tot Fernandi, Friderici, totque Philippi;
 Nomina proh quantis annumeranda Viris!
 Carolus hos inter, quantumuis Quintus, habebit
 A totâ primum posteritate gradum:
 Quique Secundus erit Fernandus nomine; bello,
 Hoste triumphato, Prole, Secundus erit.
 Illorum nomen populis fatale regendis,
 Oceani extremos tendet ad vique sinus.
 Austria Pannonijs, adiuncta Bohemia Quadis,
 Tuque metallifero Dalmata note solo;
 Stiriaque & sæuis annexa Croatia Sclavis,
 Tecto sagumque amplæ, Marcomanumq; plagæ,
 Vtrique Danubij parebit, & vtrique Rheni
 Ripa, dabitque suas Ister & Oenus aquas.
 Et tamen extendens tam vastis brachia terris,
 Non capiet tantum Teutonis ora genus,
 Regia Parthenope, simul & Trinacria Zancle,
 Quidquid & è Siculis prospicit AEtne jugis;
 Cantaber & Calaber, Tartessus & alta Saguntus,
 Subijciet pronas officiosa manus.
 Proferet Hesperiam, sua, trans, insignia, Calpen,
 Quâ sua Marmoricus cæcula claudit Atlas.

Vique

Vsq̃ue adeò extremos dominabitur inter Iberos,
Dictura aurifero jura suprema Tago.
Herculeæ nec limes erunt, nec meta, columnæ,
Quæret in Eois vltima Bactra fretis:
Quæret in orbe nouum superatis Gadibus Orbem,
Atque inibi partas vix numerabit opes.
Sceptra per Antæcos, per & Afros tollet & Indos,
Per, quæ Aurora suis, regna, colorat equis.
Iura dabit, quacunque suas fert Mexica gazas,
Quâ venit è rubro concha Erycina salo;
Quæque Europæis modò sunt incognita terris,
Coget regna suo plura subesse jugo.
Hactenus aligeri præлага oracula, quorum
Pars bona Lethæas jam penetrauit aquas,
Obstupui, fugitque sopor, vatemque requirens,
Conspicor ante oculos nil nisi inane meos.
Quæ tacitâ perplexus ego dum mente reuoluo,
Pensito virtutes dumque, Rodolphe, tuas:
Verè, inquam, superis fulsit mihi visus ab astris
Morpheus, & veri vox fuit ista DEI.
Albus erat certè, nec candidiore putârim
Lumine Dictynnam posse micare nouam.
Hæc Tibi dum, Princeps, meditatis exaro verbis,
Quid nisi diuinam commemorabo manum?
Rex ille astripotens, varijs qui temperat horis
Et terram, & vasti stagna profunda freti;
Qui Regum mitras, qui dirigit orbis habenas,
Sidere qui cælum, qui replet imbre solum:
Qui lummas animi, qui dignas Cæsare dotes
Tam forti voluit participare Viro:
Heluetico qui sceptrâ dedit suprema Rodolpho,
Nec prius ambitum vexit ad Imperium:
Ad placitum firmare potest hæc omnia nutum,
Quo regit humanæ lubrica fata rotæ.
Ille sibi exhibitum milleno munere cultum,
Seruitijque omnem pensat ab axe, vicem.
Nam plura vt taceam, mihi visi oracula Ephebi,
Quæ penè exciderant, hæc quoque verba dabant.
Næ tuus ille Nepos, panis velamine testum,

Dum coluit tanto nuper honore, D E V M;
 Dum Comes, augustæ, per patria rura Synaxi
 Obuius, in medio flectere genūa luto,
 Ingentiq̃ fide Numen cæleste professus,
 Cernuus ardentem tollere ad astra preces;
 Insuper & Myrtam, Venerabile pignus habentem,
 Insignire suo non dubitavit equo:
 Quanquam bisseus jam transijt annus, ab istâ
 Hauriet æternum relligione lucrum.
 Ergo vel ex isto poterunt exurgere centro,
 Cæsareo clari scepro & honore Viri.
 Armiger ipse Iouis, magni si Cæsaris ales,
 Chaonis imbellem gignere nescit auem:
 Magnanimas, nec frena pati, nec vincula gnaras,
 Si constet, Leporem non generare, Leas;
 Quale per hanc Aquilam, per & istum, ô quale Leonem
 Exoriturum Orbi, credimus esse, genus:
 Imperij fasces fore ab istac stirpe regendos,
 Plurima plus certam dant mihi signa fidem.

- A. Anno Christi. 1273. Mense Septembri postquam Imperium Rom.
 XXIII. annis Imperatore fuit destitutum.
 B. Historiam hanc obiter hic insinuatam lege apud Guillianum
 in Habsburg. l. 6. c. 4. & Aegid. Albertinum.

II.

ARGVMENTVM.

Trium Heluetiæ Pagorum & regionum
 Vranie, Suitie, & Vnderwaldie Libertatem
 iam ab antiquo partam, atq; à nonnullis Cæsaribus
 stabilitam amantissimus patriæ suæ Rudolphus Habs-
 burgius auctoritate Imperatoriâ confirmat Anno Chri-
 sti, 1291. Imperij XVIII. Idemq; Vdalricum Mo-
 nasterij Einsidlensis Abbatem XVIII. S. R. I. Prin-
 cipem, motu proprio, designat; Eiusq; successores
 uniuersos Collegio Principum aggregandos, gratiosis-
 simè

Simè decernit, Anno 1274. Imperij anno primo. De quibus videri potest Franc. Guillim. rerum Helveticar. l. 2. Munsterus l. 3. Annales Eremitani R. P. Christophori Hartmanni in Abbate Vdalrico II. &c.

RYDOLPHVS COMES AB HABSBURG,
Romanorum Imperator semper
Augustus.

**Conditionis Liberæ Viris Vranix, Suiti,
Vndervaldix.**

*De ejusdem populi privilegijs, ac dignitate
Monasterij Einsidlensis.*

Ponite corde metum. Quam Lydo creditis auro,
Quam Troix gazis, ac Persidis ære priorem,
LIBERA CONDITIO, quætanquam tessera verstræ
Propria telluri, tot fluctus inter & undas.

Cæsaris augustâ stabiliri poscit ab aulâ;
Cæsareâ nullam patietur ab aure repulsam.
Augent, non minuunt indulta ultroneæ Reges.

Martia, & in crebris virtus exercita bellis,
Integritasq; sacro, candorq; fauorq; laborq;
Præstitus Imperio, specioso nomine vestros
Si decoravit auos: si fortem imitata Graduum
Pectora, ab occasu super ipsum Hyperionis Ortum
Cognita, ad eximia donanda encomia famæ,
Mundi supremis stimulum tribuere Monarchis:
Helvetici durate Viri: concessa perennem,
Ex parte Augusti, seruabunt jura vigorem.
Verba etenim Regum sunt sacramenta, nec ullos
Principibus consueta fouent diplomata fucos.

Teutoniæ comperta manent illustria trinūm
Prælia Pagorum: quæque ipsis gratia magno
Fluxit ab imperio; Nobis, quos cura Tonantis
Ad regni primum iussit confidere clauum.
Secura asseritur: fixasque, ratasque tenemus,

A 5

A quo.

A quocunq̃ue prius decretas Cæsare, leges?
 Gratificaturi vestris nunc ergo petitis,
 Vos ultrò eximiam seruili à nomine gentem
 Dicimus: ac partum cum LIBERTATE decorem,
 Authorata inter cimelia vestra probamus.
 Membra sub Aufoniâ, sed non ingrata, coronâ
 Viuite: Cæsareas, quocunq̃ue sub hoste volantes
 (Quod memori exemplo vestros fecisse priores,
 Conscripti perhibent, monumento perpete, fasti.)
 Propugnate Aquilas: vestigia fortia Patrum
 Ingenito prensate gradu: pariliq̃ue deinceps
 Indole Germani pretium defendite sceptri

Gratia nulla perit. Virtus sibi viuida merces,
 Ipsa sibi pretium est: Stygias nec fertur ad umbras,
 Nec moritura cauo Lethes sorbetur hiatu.
 Floret, & obscuræ nusquam subjecta repulsæ,
 Indelibatam seruat post funera famam.

Vos quoq; quos virtus, ac grandis adorea Martis,
 Dudum Pierio dignos statuere cothurno,
 Lubrica Lethææ glacies non occulet undæ.
 Pyramides Pharias, Rhodiosq̃ue ætate colossos
 Inclita magnanimùm præcellit fama virorum.

Iura igitur Patriæ, virtutibus emptâ paternis
 Nos firma astruimus. Magni vos cura fouebit
 Imperi, & vt fidos tutabitur vsque clientes.
 Liber erit iudex, patrium quicunque tribunal
 Ambiet: ac vestri, titulo quocunque, coloni
 Sub seruili vllam non dicent iudice causam.

Nec quippe ignaris operæ tam sæpe locatæ
 Esse licet Nobis; manet altâ mente repostus
 Heluetiorum animus, flagranteq̃ue Marte probatum
 Crebrius obsequium. Membranis credita viuunt,
 Cæsareæ quæcunque olim sunt facta Coronæ
 Auxilia, & stabiles in sceptrâ Alemanna fauores.
 Cimmerijs nec verò jacent sopita tenebris
 Bella, per Alpinas iterumq̃ue iterumq̃ue cohortes
 Flumineâ bellata manu, decorataq̃ue pulchris
 Laureâ, victori pignus solenne, trophæis.
 Fixa hærent animo trabeati cellâ Quirini

Mania,

Mænia, vestrorum quondam virtute parentum
 Intrepidis asserta armis, totâque repulsi
 Hesperia Mauri: manet, æternumque manebit
 Helueticum, cui fama parens tam viuuda, nomen.
 Sic veró exorfos, quid Nos tam prisca morantur
 Tempora? Materies stat ab isto vberima sæclo.
 Prælia, Romuleam cum necdum fronte tiam
 Sortiti essemus, viderunt plurima vestra,
 A Nobis agitata, plagæ: cinxere petitum
 Undique telorum genera impetuosæ Rodolphum,
 Alsatæ & Heluetij, Rhætique ac Rauraci, eodem
 Impulsi stimulo (quod vos meministis & ipsi)
 Conciungere suas in viscera nostra sarissas.
 Curia Rhætorum, Sanctique-potentia Galli,
 Et quæ cornigerum culturâ diuite Rhenum
 Nobilitant, Basilea ingens confusaque gazis
 Argentina suis, vno in nos tempore structas
 In medium duxere acies: fors nostra ferocem,
 Omnigenis experta fuit de finibus hostem.
 Toggenburgi acres, Lauffenburgæque, simulque
 Hombergæ Comites, ac Tauffensteinia nostrum
 Arma petiuerunt jugulum: multiq̃ue cruentâ
 Reguli in Heluetiâ, Bellonæ ardoribus vsti,
 Inuidiâ fœtum simul excussere calorem.
 Creuit in aduersis virtus, & crebrior hostis.
 Fortunæ ac nostro dedit incrementa decori.
 Propositam nec quippe semel concessit arenam
 Perditus, & raros meruit pugnando triumphos,
 Laureæ belligero cessit repetita Rodolpho. a.

Hæc dum Cæsareus placito sermone character
 Commemorat palmasq̃, refert, quas magnus Olympi,
 Quondam Habsburgiacis opifex impertijt armis;
 Vnâ etiam fas est vestratem extendere famam.
 Agminibus nostris vbi se, pro tempore, vestri
 Iunxerunt cunei: belli feruente tumultu,
 Non expugnandis hostem inuasere lacertis.
 Qualis in Argolicas efferbuit ira phalanges
 Hectoris Iliaci, cum vel præ manibus aciem
 Stare Neoptolemum, vel Martem accendere sæuos

Audiuit Dolopes: Non illum ferrea Thracum.
 Myrmidonumue manus, non belli fulmen Achiui
 Terruit AEacides: sed nec clamor amatae
 Impetus Andromachae, certique praebula fati
 Signa, à proposita poterant auertere pugna.
 Irruit in medios, ceu fulminis ala, Pelasgos.
 Sic, ubi vocalis praesentem buccina Martem
 Rettulit, & rauco crepuere Habsburgia cantu
 Classica; praecipites sensere hostilia castra
 Hectoras Helueticos, quos vel vicina iubebat
 Suitia, vel sumptis Siluania & Vria signis
 Egredi, & armigero ferre adiumenta Rodolpho.
 Sensere, at miseram demum sensere ruinam. (tos.
 Habsburgo-Helueticos superari haud posse lacer-
 Aggrediendi omnes; (laudanda superbia) primum
 Certatim petiere locum; nec tergore quisquam,
 Pectore sed forti dextraque innotuit hosti.
 Victrices adeo, quas Nobis saepe secundi
 Concessere Dij tam fausto fidere palmas.
 Quandoquidem vestrae quoque promovere caterum;
 Ne dubitate Viri, Virrus exercita Reges
 Esse iubet memores. Dona Imperialia vestros
 Ecce manent populos: Libertas aurea tantae
 Debita virtuti, vestrae stat propria genti.
 Ista quidem ternis vnum spectantibus Austrum
 Helvetiae Pagis, nulli violanda deinceps
 Tradimus, ac nostro firmamus iura Sigillo:
 Acta rei series, cum Nos ageremus ad ipsas
 Argoiae Baias, vitream quam Limagus undam
 Badenae acclivem cursim praeterluit Urbem. b.
 Haec voto populi Nunc ad confinia vobis
 Atria, Caesarei fiet reflexio verbi.
 Inclitus ille locus, quem Suitia vestra supinis
 Prospicere cliuis; cui multa pinifer umbram
 Lucus, & obscurae penetralia inhospita silvae,
 Nomen ab antiquo dederant: jam verò coruscis
 Conspicuis radijs, quanquam vel Thessala Tempe,
 Cultaque Praetani praeeat violaria Prati,
 Servat ab umbrosa memorabile nomen Eremo.

Illa,

Illa, Marianâ celebris reuerentiâ, EREMVS,
 Illa DEO sacrata ædes, domus ista stupendis
 Inclita portentis; cæloque proinde soloque,
 Cælique Aligeris iucunda, soli que colonis:
 Quæ tulit ætheræo maiorem à Numine lucem,
 Promeret Ausonio maiorem à Cæsare dotem:
 Nonne etenim Domus hæc (Vos inter viscera dictæ
 Progenitos terræ, luci que loci que peritos
 Alloquimur testes) Nonne hæc est illa supremo
 Aula adamata DEO, quam maximus ille Sacerdos
 Ordine Melchisedech, cæli stillantis oliuô
 Vinctus, inauditâ terrarum ab origine pompâ,
 Tot Superûm famulante globo, summiq; Senatus
 Agmine, & aligeris cinctus, sacrauit Ephebis?
 Illa DEO tam chara domus, nulli que secundus
 Sub roseo Titane locus, cui Lucifer ipse
 Nunquam deficiens, verum de Lumine Lumen,
 Deque DEO sacer ipse DEVS, Matrisque Patrisque
 Augendo decori; terræque hominumque saluti
 Immortalem ultro voluit conferre decorem:
 Congrua nonne etiam famæ monumenta, suoque
 Gratificabundum decori mereatur honorem?
 Terribilem reuera AEdem, nimiumque beatas
 Hospitio cælesti aras; quas liuidus orci
 Rector, & insultans Erebeis curia laruis,
 Inuidiam confessa, fugit: quas ætheris alti
 Auctor, & è pulchro distillans gratia cælo
 Incolit, ac miris per continuata patratis
 Secula prodigijs, totum velut erudit orbem,
 Præ reliquis hanc esse Domum, quâ maximus aulæ
 Arbiter ætheræ Superûm cimelia, & amplas
 Dispensare velit gazas: Vbi vota precesque
 Supplicis, intentas supremi Numinis aures
 Atque oculos Domini magis experiantur apertos.

Nota Orbi loquimur. Dictorum adducere testes
 Possumus hæc aures, quin & producere nostros
 Possumus ipsi oculos, quàm sit deuotio dicti
 Feruida Cœnobij: quàm turba illustret eundem
 Religiosa locum: quantis (seu Phœbus anhelos

Pro-

Prouebat altus equos; seu cœli frigida clausura
 Occulat umbrâ diem, croceisdum lutea bigis
 Ezelij summas necdum Tithonia pinnas
 Attigit, & nulli rupere silentia galli)
 Nouimus, & rerum docet experientia, quantis
 Inde à constructi primò fundamine templi,
 Sacra inibi plebes mercetur fidera votis.
 Ordine dispositas pulchro currente per horas.

Si trahitur gemmâ solidum magnetide ferrum,
 Si sua quemque trahit, genio inclinante, Voluptas:
 Nos quoque (concepto quis succensebit amor?)
 Nos auctoratum Christo Archipræsule fanum,
 Nos facies tam augusta loci, tam mira Sacelli
 Traxit Maestas. Nos vestræ affinis Eremus
 Allexit Patriæ: Nos illa hominumque Deumque
 Ambrosiam superans, & Hymetti mella Voluptas,
 Numinis alma Parens: quam cum diuina replêsser
 Gratia, prodigium prius admirabile mundi,
 Inde triumphantum facta est Regina chororum.
 Et quem non traheret tam prodigiosus Eremi
 Hortus, vbi Elysiâs tam suauis germine mulcet
 Aurâ beata rosas? Vbi regia Nympha venustis
 Lilia fert calathis? Vbi diæ gratia Floræ
 Tam miram Clytien, semperque virentis Acanthi
 Proponens vultum, contritis mentibus omnem
 Explicat, è gremio Iessæ Virginis, Hyblam.

Ampla sit, ac miris Germania nostra sacellis
 Fulgeat: illustres benedictæ Virginis ædes
 Gallia commemoret; septemque immensa Trionum
 Climata, magnificas structurâ qualibet aras
 Orbi proponant: sacro Marialis Eremus
 Cuncta præit pretio. Nec habet Domus ista secundâ,
 Nec tam præsentis alibi est cognoscere Diuos.

Nouimus, hæc Clitie quantos jam attraxerit olim
 Et quàm sublimi generatos stemmate alumnos;
 Seu Burgundionum lubeat de sanguine Regum
 Dicere Bennones: seu quos Alemanna serenos
 Protulit ora Duces, Eberhardosque, nouoque
 Nomine Thietlandos: seu flauî in margine ponti.

Quâ

Quâ Neptunicolis sua prostant regna Britannis,
 Gregorios thalamis itidem regalibus ortos.
 Illis quot Comites? quot gente domoque Barones?
 Quantaque successit melioris copia stirpis?
 Pastorale pedum, veneranda insignia mitræ,
 Usque ad præsentès hodierni Antistitis annos,
 Non nisi ad exortas generoso semine dextras,
 Non nisi ad illustres posuere habitacula frontes.
 Nobilitas, quam nostra creat Germania, quamque
 Pænè, infinitis, & Rhætica & Helueta tellus,
 Educat in Castris, quam denso examine, opimos
 Indignata focos, istas confugit ad aras!
 Copia quanta Virum, mota isthoc flamine, Ipretis
 Sæcli lauitijs, aulasque exosa paternas,
 Semita quò sese tandem securior hortos
 Ferret ad Empyreos, tam abstrusam intrauit Eremum!

Præcessorum igitur vestigià sponte secuti
 Cæsarum vt illustrem studijs regalibus AEdem
 Deuinciremus, firmissima pondera priscis
 Sanximus indultis: mitraque pedoque verendum
 Illic Abbatem, Fratresque, Patresque locumque
 Tot titulus celebrem, nostri veneranda potestas
 Proteget Imperij: feruorque, animusque, manusque
 Virtusque, ac constans popularis cura Rodolphi,
 Numine propitio, dum spiritus hos reget artus.
 Munier, & fidis exinde tuebituralis.

Spiritus Augustos qui quondam traxit Othones,
 Vnâque Henricos, Conrados, Lothariosque, d.
 Cum reliquis, quos prima loci primordia largos
 Dicunt Patronos; stimulo Nos prorsus eodem
 Excitat, & titulis animum maioribus addit.
 Inde rei pretium, regnique Alemanniæ honorem
 Esse rati, magnâ si effulgeat ille cateruâ
 Principum, in Imperij quem forsque DEVSque supremo
 Constituît solio: Nos hujus & AEdis & Aræ
 Permoti omnigenâ, quæ peruolat æthera, famâ,
 Cænobiarcham ipsum, qui nunc florentis Eremi
 Temperat oblatos, pulchro moderamine, fasces,
 Iussimus ad solitam noua nouina ferre tiaram.

Iussi-

Iussimus VLRICVM genuino Principum in albo
 Ferre gradum; dicique sacro, stabilemque manere
 PRINCIPEM in Imperio. Generosus Præfulis ortus,
 Rara loci facies, lux prodigiosa Sacelli,
 Fratrum illustre genus; MEINRADO Martyre clarus,
 Ac dio toties perfusus lumine lucus.

Hosce sibi titulos, pridem hunc meruere decorem
 Religiosarum clarissima nempe Domorum,
 Teutonicas Regina inter quæ præminet ædes.
 Ut scintilliferi radiantes inter Olympi
 Fulgida Luna faces; nostro prædigna videtur
 Calculo, & augustæ dignissima creditur Aulæ,
 Cui sublimatus det jura perennia PRINCEPS.

Olli propterea Regalia Principe digna
 Vltro largiti, quascunque prioribus annis
 Libera munificum fundavit dextera Regum
 Iussimus esse ratas, placito diplomate, dotes.
 Nec personalis morituraque Principe primo
 Gratia, in æternos sed erit durabilis annos.
 Stabit Cæsareum, nulli reuocabile, verbum.
 Perpetuò posthæc Abbas, dicetur, Eremitæ,
 Princeps Imperij: cui tota proinde corona
 Cœnobij, plebesque istas dispersa per oras,
 Insignem hunc titulum titulis superaddet auitis.

Atque hæc Cæsareo sic auctorata sigillo
 Symbola, Germanas jam diuulgata per oras,
 Visa fuere etiam vestram concernere gentem.
 Principis VLRICI si Vos reuerentia fidos
 Cœnobio, membrisque suis cognôrit amicos
 (Mutua nempe sibi luevit Vicinia talem
 Persuadere fidem) non Vos solius Eremitæ
 Mandritæque fauor, non sola reciproci amoris
 Argumenta manent: sed continuanda RODOLPHI
 Gratia, cum toto, quod nunc moderatur & auget,
 Teutoniæ regno, vestris, fidissima, terris,
 Perget in exhaustos Charitum diffundere riuos.

A. XIV. cruentis prælijs de hostibus triumphauit Rudolphus non
 immeritò post dict^o, IMPERATOR VICTORIOSVS Ioan. Iacob.
 Grasser. B. De his Guillim. l. 2. c. 15. Simlerus l. 1.

C. De

G. De Sacelli huius consecratione. Vide Christ. Hartmanni Annales, in Eberhardo Abbate I. D. citatus locis compluribus.

III.

ARGUMENTVM.

ALBERTVS I. Habsburgo-Austriacus, Rudolphi F. Rom. Imperator, multorum in Heluetia Comitatum, locorumq; Dominus, cum de Principatu per eandem Heluetiam constituendo laboraret, Tres verò Ciuitates Vraniam, Suitiam, ac Subsiluaniam, id temporis iam Liberas, & à solo Imperio dependentes, sibi contrarias sentiret; Legatione ad easdem factâ persuadere conatus est, vt Domui Austriacæ sese vltro submitterent, eiusq; tutelam, abdicato Imperio, acceptarent, optimo loco sub Principibus Austriacis staturæ. Responso erat negatiua, cuius tenorem præsentî Epistolâ Gualterus Fürstius, inter primarios Libertatis Helueticæ vindices Trium Ciuitatum verbis exponit. Guillimann. Rerum Heluet. I. 2. &c.

GVALTERVS FÜRSTIVS, Vraniensis.
LIBERIS BARONIBVS A LIECHTENBERG,
ET OCHSENSTEIN, Maiestatis Cæsareæ Legatis.

De antiquissima Trium Ciuitatum Libertate.

SI licet, Helueticæ telâ rudiore Mineræ,
Magnatum augustos sollicitare lares,
Ibit ad illustres etiam mea charta Barones,
Mæoniâ quanquam non sit amicta stolâ:
Ibit, & vt placido voluatur Epistola vultu,
Quod sperare iubet stirps generosa, petet.

B

Suitia

Suintia bellipotens, lituo Siluania gaudens,
 Et jaculo in medijs Vria læta jugis,
 Et populi quidcunque capit Siluania, quicquid
 Vria telluris, Suintia gentis habet;
 Multiplicem cum pace iubent offerre salutem,
 Quicquid & ista suas plebs habet inter opes.
 Nuper ab augustâ Romani Cæsaris aulâ,
 Cum foret in nostras missus uterque plagas;
 Vnanimem lætata tulit vicinia plausum,
 Principis electos digna locare viros.
 Grata fuit nostris Legatio tanta colonis,
 Pacisque omnimodam fecit vtrinque fidem,
 Grator at quantò nostras venisset ad aures,
 Tentasset patrium nî mutilare statum!
 Turpe pecus mutilum, turpis discordia rerum:
 Turpius, indignum sponte subire jugum.
 Par generosorum, Vos ergo, illustre Baronum,
 Lumina Teutonici nobiliora Soli,
 Vos perarata meâ, concernit, epistola dextrâ,
 Publica pro patrijs fert tamen ora focis.
 Hæc populi responsa dabit, summamque petitæ
 Expediet calamo non trepitante, rei.
 Quis Patriæ ritus, quæ Res sit publica nobis,
 Quâque sit Helueticus conditione Status,
 Credimus emeritos non ignorare Barones,
 Völuunt fidereos qui quoque mente polos.
 Inclitus *Albertus*, cui nunc Germania pronas,
 Rite triumphato, subiicit, hoste, manus:
 Qui populos, qui jura sacri, fascesque gubernat
 Imperij, plenas vix satur inter opes:
 Tela per & flammæ nos experietur amicos,
 Fida simul belli pectora, fida domi:
 Fida sed Imperio: capit Induperator honorem,
 Nil præcisa, in nos, Austria juris habet,
 Austria Pannonici tellus uberrima regni,
 Et gaudens flauâ Sueuia culta comâ:
 Ipsaque vicinis tellus habitata Tribocis,
 Atque in Teutonico natio crebra sólo,
 Principibus subsint, dent annua pensa Dynastis:

Ista

Ista suos Comites nutriat, illa Duces:
 Nostra per & colles, distinctaque terra per undas,
 Nec terræ Comites, nec fouet ulla Duces:
 Stamus ab Imperio, nec conditione minori,
 Quàm reliqua Imperij libera membra, sumus:
 Libera membra sumus, solumq; agnoscimus illum,
 Per septem geminos, quem legit urna, Viros.
 Mancipij exosum Siluania & Vria nescit,
 Nesciet externum Suitia ferre, jugum.
 Libera conditio, nulli subjecta Toparchæ,
 Patriam ab innumeris nobilitauit Anis.
 Hæc populi gaza est, hæc fuluo gratior auro,
 Hæc patriæ cunctis anteferenda bonis.
 Illius intuitu per tela, per arma, per hostes,
 Per sola, per sæui dura pericla sali,
 Per juga, per celsas confertim exeurrimus Alpes,
 Irruimulque feros, absque pauore, rogos.
 Hæc populo hanc Patriam nulli facit esse secundam,
 Nec poterant ipsi plura dedisse Dij.
 Dispare Sorte sumus. Terrarum alat altera gemmas,
 Altera purpureo fragret onusta croco.
 Altera Palladiâ cultorem dilet Oliuâ,
 Proferat illa suo cara metalla sinu.
 Triticeas inarata alibi dent jugera messes,
 Ac bis maturas tollat arista comas.
 Prata Therapnæus fecundet, & arua Galesus,
 Tingat Achæmenios melle, Choaspis agros.
 Lesbia turgescat decumanis Vineæ botris,
 Vnaque Brisæos impleat vna cados.
 Dispare sorte sumus: contenti viuimus illâ,
 Quam Superi nobis attribuere plagâ.
 Hæc luxu ut careat, tamen hanc à Numine sortem,
 Iugiter ut dici Libera possit, habet.
 Certè ubi Libertas patrias stat salua per aras,
 Deliciarum omnem fungitur vna vicem.
 Libertate igitur cunctis potiore metallis
 Exuere, immensis est spoliare bonis.
 Hæc facit, ut vestris assensum reddere votis,
 Parere arbitrijs, Natio nostra neget.

Hæc declarata prima argumenta repulsæ,
 Parcat Majestas Cæsariana, dedit.
 Induperatorem (cui cætera præter, optimæ
 Austriacæ parent sub ditione plagæ)
 A populo nostro Legatio vestra poposcit,
 Vellet ut ipse suum, sponte vocare, Ducem;
 Proque clientelâ Romani Cæsaris, omnem
 Austriaco posthac Principi habere fidem.
 Præ namque Attalico, Dux eminent iste, tributo,
 Ipsius immensas arca flagellat opes.
 Ille inter Proceres longè celeberrimus omnes,
 Inter & illustres gloria prima Duces,
 Principibus, quâ dote animi, quâ robore sceptri,
 Quâ genere & culti nobilitate soli,
 Principibus tantum Dux præualet iste coævis,
 Noctiuagæ quantum Lampas Eoa rotæ.
 Inde, quod asseritis, plebem defendere, & acres
 Arcere à patriâ scit regione Lupos.
 Nec Phalaris, sed tutor erit; juvenesque senesque
 Proteget auxilio, non premet ipse iugo.
 Austriacæ non stare solet Busris in aulâ,
 Sanguine nil isto mitius orbis habet.
 Scinditur Imperium tragicâ persæpe ruinâ,
 Stante inter varios ambitione procos.
 Sequana, qui Francos; Bætis, qui lambit Iberos,
 Et qui Teutonicos, Albis & Ilter, agros;
 Cæsaream, de more, solent ambire coronam,
 Instar & expositæ fluctuat ipsa pilæ.
 Inde sitibundus sæuitque furitque Gradivus,
 Cæsar in extremâ dum latet Vtopiâ.
 Interregna quidem sæcli docuere prioris,
 Quis sit in Imperio sic titubante status.
 Eius enim membris quis ferre queatue petatue
 Auxiliatricem, sede vacante, manum?
 Austria Principibus semper prouisa benignis,
 Austria magnanimos sueta fouere Duces,
 Ut sibi commissos tueatur ab hoste clientes,
 Semper habet vires, semper habebit opes.
 Quanta Ducum ditio, quàm larga potentia stirpis,
 Quamq;

Quamq; sit Austriaci sarcina blanda jugi,
Nôsse potest, quisquis Germana per oppida, quisquis
Teutona solertem per, tulit, arua pedem.
Horrea formicæ quòd si locupletia tantum,
Candida si tantum tecta, columba petit:
Quid vetet ad tantos etiam aspirare patronos?
Quid tam magnificos sponte subire lares?
Ista quidem thesis est, hæc vestræ summa dietæ,
Verborum arguto, mellificata fauo.
Gratia sit verbis. Repetendæ hîc verò repulsæ
Causa sub est, Fidei non violanda fides.
Absit vt Helueticam (grauior nî causa supersit)
Mutet Vertumni quælibet aura, rotam,
Absit, ut Augustus queat unquam dicere Nobis;
Quando fidem astringitis, non nisi verba datis.
Si minùs illustres, si Codri è stirpe Nepotes,
Scommata ne memorem deteriora, sumus:
Ore tamen nullum tegimus fallace Sinonem,
Nec Græcâ infidos vendimus arte dolos.
Cæsaris augustas, atauorum ætate, sub alas
Contulit hoc nostrum, seque suosque, solum.
Tutelæ ejusdem tam longo à tempore pactam,
Truncabit ratio non nisi iusta, fidem.
Tollitis Imperium? confestim tollitis omnem,
Cui parere velit Natio nostra, Ducem.
Austriacam candore animi, virtuteque belli,
Præ reliquis claram, nouimus esse Domum:
Hanc in Romano veneramur Cæsare, eidem
Quicquid auet titulo conueniente, damus.
Nos habet ipsa suos, ut semper habebat, amicos;
Quicquid enim juris possidet ipsa, damus.
Si reditus ullos, si quos Collegia census,
Debita si allegant, qualiacunque, damus.
Vt verò Imperij fidis patiamur ab alis
Auelli populum, patria jura vetant.
Vt sub perpetui regionem hanc nomine feudi
Austria possideat, patria jura vetant.
Vt libertatem virtute ac sanguine partam
Occulat Eclipsis, patria jura vetant.

A reliquis jam facta licet sit sponſio terris,
 Sponſio per noſtras non erit ulla plagas.
 Præteritos maturo animo ſi voluitis annos,
 Quæ petimus, priſcis conſona rebus erunt.
 Teutonicæ quis, quæſo, tulit diadema coronæ,
 Qui Nos Imperij libera membra neget?
 Ille Paſtiniſ celeberrimus FRIDERICVS ab armis,
 Celſa frequentato vectus ad aſtra ſago:
 Qui Solymorum Vrbi, vaſtris qui jura Sicaniſ,
 Immenſâ rerum proſperitate, dedit:
 Fortè Fauentinam cùm milite cingeret Urbem,
 Ac procul Vranijs caſtra locaret agris:
 Quàm pulchro noſtram laudat diplomate gentem?
 Euehit Helueticam quâ grauitate fidem?
 Vriam, & annexas ulnis regalibus oras
 Suſcipit, & nullam defore ſpondet opem.
 Affore conſtantem Rex aſtruit ipſe fauorem,
 Somniat externum littera nulla jugum.
 LIBERAE adhæc homines nos CONDITIONIS haberi,
 Præſſuræque omnem, mandat, abeſſe notam:
 Utque ſub Imperij ſupremis jugiter aliſ
 Libera gens maneat, regia bulla jubet. a.
 RVDOLPHVM hic lubeat Friderico jungere, dignum
 Quem canat Aſcreâ Caſtaliſ ipſa tubâ.
 Flos ille Heluetiæ, decor ille ac gloria terræ,
 Imperij ſplendor, gentiſ & orbis amor,
 Cui Pompeianam victoria plurima laurum
 Debuit, & magnos vexit aduſque Deos:
 Ille Quirinales meritiſ captare triumphoſ,
 Haud alio noſtrum nuncupat ore Statum.
 LIBERA CONDITIO, quam nemo exterminet, inquit,
 Publica tam fortiſ teſſera gentiſ, erit. b.
 Sic Pater Alberti, qui, tantum habuiſſe Parentem,
 Iure poteſt primis annumerare boniſ.
 Quæritiſ, unde ſuum Libertas tanta fauorem,
 Aut ubi tam firmam naſta ſit ipſa baſiſ?
 Præſtita in aduerſiſ, belli que exercita virtutiſ,
 Et bene propitiſ fulcra dedere Diſ.
 Nelædam placidaſ exempliſ pluribuſ auriſ,

Hiſtoriæ

Historiæ hîc omnem res ager una vicem.
Gens inimica DE O, totumque inuisa per orbem,
E Saracenorum perfida, peste, lues,
Seculo ab hinc quinto, cum densæ grandinis instar,
Itala feralem ferret in arua pedem:
Iamque alias, rursusque alias grassata per urbes,
Fædè etiam Latios depopularet agros:
Ausu fuit, Siculis jam tollens cornua prædis,
Et nimium Hesperijs facta superba bonis.
Ausu fuit dominam Mauorte laceßere Romam,
Bellonâ locias anteferente faces.
Ausonij tremere ergo viri, titubare Quirites,
Et *ῥῶμῃ* Romæ nulla sat esse suæ.
Namque licet totum de septem montibus orbem
Conspiceret, tantis prodigiola jugis:
Ipsa tamen quassam septem de montibus urbem
Protegere, ac tuto nescijt esse loco:
Condita magnifico majestas AElia cultu,
Sub Vaticanis crebrior Ara tholis;
Alta super Parias laquearia structa columnas,
Ac multo insignes marmore & arte lares,
Impia barbaricum dum effudit turba furorem,
Vulcani rapidis esca fuere focis.
Quicquid erat ruri, vel quicquid in urbe decorum,
Vel fera præda hosti, vel fera flamma fuit.
Antè ubi certamen Liberque Ceresque gerebant,
Area tunc Martis, Terra Laboris, erat.
Temporis interea, quod nos docuere parentes,
Hæc quoque terra suam ferre rogatur opem.
Illa suas ex templò acies, illa excitat entes,
Illa, intermissâ, fertur in arma, morâ.
Suij, & Vranij, Siluanique, Haselijque,
Lecta manus juvenum, turba animosa virum,
Emeni aërias, non lentis passibus, Alpes,
Saluere Ausoniam læti alacresque jubent.
Hanc duce Pusterlâ, turmasque aciente Guidone,
Per juga, per celeres ut terigere vias;
Impauido hostilem quærentes pectore sæcem,
Illius extremam præstò habuere manum:

Et nunc, O Socij, nunc Martia promite corda,
 Nunc in sacrilegos fortiùs ite viros:
 Mittite tela citi, validas vibrare machæras,
 Quæ superest, omnem præcipitate moram,
 Flagitij sentina æquas dabit improba pœnas,
 Vos modò, vos alacres vertite ad arma manus.
 Cernitis, ut vastâ nequeant properare rapinâ?
 Ut calcitrantes præda fatiget equos?
 Barbaricam torquete hastis, arcete sarissis.
 Exosam terris fideribusque, luem.
 Hos animorum ignes simul ac generosa secuta est
 Dexterâ, terribilem fecit in hoste necem.
 Capere ingentem Mahometica castra ruinam,
 Heluetio iratas iniiciente manus.
 Et vitam & spoliū perdit Saracenus opimum,
 Nec compos prædæ prædo fit ipse suæ.
 Namque sibi viuos à tergo instare leones,
 Aut terrâ genitos, credit, adesse fabros,
 Cedit, & abjectis tandem sibi consulit armis,
 Mercurijque agiles imbuīt arte pedes.
 Ostia, Parthenope, caput Orbis Roma, Tarentum,
 Oppidaque Hesperij nobiliora soli,
 Eijci ab hospitio Libycos vidēre colonos,
 Et noua festinâ quærere tecta fugâ.
 Italiæ sic parta salus. Honor inde, decusque
 Prædaque nostrates plurima mansit auos.
 Sed Vaticanam, Legio fortissima, sedem
 Hæredem parti fecit, ab asse, boni.
 Reddidit attonitos virtus tam rara Quirites,
 Gratia nec tantis defuit æqua Viris.
 Cæsar & Antistes Romanæ maximus Urbis.
 (Par, cui supremus fertur in orbe gradus)
 Continuò dignos tantâ virtute fauores,
 Curiam, & eximij libera jura fori,
 Largiter indulgent. Romani insignia regnī
 Sub LVDOVICO tunc viguere PIO.
 Infula GREGORIVM redimibat mystica Quartum,
 Pontificum sacras quæ regit una comas.
 Papa quidem in Labaris præclara insignia, nostros,
Pro

Pro tanto obsequio, iussit habere Patres:
 Dixit & oppressæ TVTORES esse Sionis,
 Nomine perpetuis conueniente cedris. d.
 Romulidûm Cæsar Nos Libertate perenni
 Cum totâ voluit posteritate, frui. e.
 Ingenui jure ergo petunt stabilire Nepotes,
 Quod tribuit charis candor & ardor Auis.
 Hæc licet Augustum non ignorare putemus
 (Ecquid enim tanti nesciat aula Viri?)
 Visum est Helueticâ tamen hîc renouare Camænâ,
 Vt nostro patrias suppleat ore vices.
 Summa est, quam petimus, Verbis contenta duobus,
 Summaque sat verbis dicta duobus erit,
 Poscimus, Albertus nostras tueatur ut oras,
 Quâ nuper tuitus fronte RODOLPHVS erat.
 Viuat, & omnigeno sic victor ab hoste triumphet
 Cæsar, ut à Nobis nulla trophæa ferat.

A. Actum Fauentie Anno 1240. Guillim. l. 2. B. Vt videre est in diplomate dato, in Baden, Anno 1291. Idem citatus. C. Acta hæc circa annum Christi 828. ut notat Io. Iacob. Grasserus in libro Heroum Heluetic. fol. 32. Iosias Simlerus fol. 11. & seqq. Apud Guillimann. est error Typographi in annis. D. E. Simler. citatus, & Guillim. l. 3. c. 1. fol. 320. Protectores & Defensores Ecclesiæ.

IV. ARGVMENTVM.

TRibus Pagis ab Imperij tutelâ ad Ducum Austriæ dominium transire renuentibus, Albertus indignans Præfectos destinat, Eos modò non quatenus Austriæ Dux, sed quâ Rom. Imperator triumphaturus. Vranij quidem ac Suitenses Gæslerum nacti sunt; Peregrinum à Landenberg Siluani, Viros dignitate equestri, familiâq; insignes. Eorum metamorphosin & insolentiam hominibus Libe-

ris inuisam detestatur hac Epistolâ VVernerus à Stauffackh, alter libertatis vindicandæ Triumvir. Pro cuius recuperatione propinquos allicit, inq; Tyrannidis excisionem adminicula neutiquam defutura promittit. Guillimannus l. 2. c. 16. &c.

VVERNERVS à STAVFFACKH Suitensis,
VVERNERO BARONI AB ATTINGHAVSEN,
Vranix Landrammano.

De Præfectorum Imperialium inurbanitate.

Libertatis amor, Patriæque excisa Tyrannis,
Magnanimâ quondam celebres virtute Quirites
Si Capitolini decoravit honore triumphî:
Si sua Miltiadem comitata est gloria, claras
Indole Cecropiâ quod sit tutatus Athenas:
Quid, Generose Baro, quid tantâ ambage moramur
Gratificaturâ Patriæ succurrere dextrâ?
Illa grauem perpeffa luem, Chirone perito
Indiget, atque omnem Podalirij anhelat in artem.
Arida dudum ipsi miseros depascitur artus
Febris & insueto labefactat viscera tabo.
Maesti animis, unâ quid propugnare labantem
Differrimus Patriam? miserandæ incendia flammæ
Confertim in primâ cur suffocare fauillâ
Vsq; adeo ambigimus? Si me fidentiùs audis,
Si VVernerî aliquem sunt sensâ habitura valorem.
Præcipitanda mora est, ignaua que febris, & omnis
E medio tollenda lues; quærenda Galeni
Dextera, & indigno minuenda arteria morbo,
Centaurea quidem nos Thessala deficit, atqui
Centaurea istam quoque leniet Helueta pestem,
Maeste animo, cordate heros: Te cura leuandæ
Si qua trahit patriæ; quæ Stauffackherus amicis
Versat consilijs, spectato pondere rerum,
Africo, & agnatis noli committere Cauris.
Propositi ergo breuem si vis cognoscere summam:

Quan-

Quamquam infacundâ melior mihi dextera linguâ,
Eloquar, & fido sinceræ mentis Achatî,
Suitensis populi suspecta grauamina pandam.

Cæsareas Aquilas, & magni sceptrâ Monarchæ,
Legitimum quondam patriæ telluris asylum,
Abstet ut insulsâ studeam conuellere linguâ.

Floreat Augustus, sacrique potentia regni
Bosphoron, & Scythicum victrix transcendat Araxem.
Ille quidem (Austriacas dum nos renuisse secures,

Nuper, & vnanimes pro libertate tribules
Vidit ab Ausoniâ velli non posse Coronâ)

Anceps consilij, dum spemque animumque Ducatu
Perdit in Heluetico; tribus hoc in climate Pagis,
Cæsareos (vindicatâ animi gliscente) Tribunos

Destinat; ac sparsos per rura, per arua colonos
Primus inassuetis, turbatque premitque Tyrannis.

Ecquis enim talem titulo meliore farinam

Heluetus indigitet? Fuerit mens Principis æqua;

Æqua parens certè prolem generauit iniquam.

Hoc Patriæ solenne malum est; hæc quercera febris

Occupat Heluetios: morbo languemus ab isto

Perditi in hanc vnam mea feruet Epistola pestem.

Trina quidem tellus, sic rerum conscia testor

Sidera, Cæsareæ ne Majestatis ab vllò

Irritetur honos, in patria rura Dynastas

Principio ingressos, pronis exceperat ulnis

Obsequio tantos venerata decente Tribunos.

At dum infanda diu, dum indigna ac digna perinde

Perpessi fuimus, colubrinis Dipladas ipso

Fouimus in gremio. Prima indulgentia laxos

Parturijt frenos: prolixior vsus abulum

Condidit: enormem tolerata licentia fastum,

Fastus contemptum Proiectâ hinc vilius algâ,

Vix digiti crepitu, vel amico nomine dignum

Censent Suiadæ: tanquam si tressis agaso,

Si calo Arcadicus, fungusue, aut turpiter emptum

Sit fale mancipium. Longi quæcunque sit anni

Conditio: seu signa Nepæ, seu sidera Capri,

Seu jubar Erigones, seu Cancri fulgeat astrum;

Felle, ac Sardois Præfectus amarior herbis,
 Fœnum habet in cornu, Taurinis cuncta laceffens,
 Incendensque oculis. Proh, quanta ferocia frontem
 Inquinat! in toruo quàm dira stat excetra vultu!
 Et tamen hæc inter, lubeat si vera fateri,
 Dat veniam coruis, vexat censura columbas.
 Lex est in manibus: sola est violentia iudex.
 Quando, sub absentis prætextu Cæsaris, ullæ
 Conduntur leges, Torquati Manlij iniquum
 Itur in Imperium. Clausa est, & dormit honestis
 Curia pauperibus. Pro libertate, tributis
 Surgit origo noui. Censoria virgula nostros,
 Plusquàm sæuities, plestit Rhadamanthica, mores.
 Secula Saturni dicas, ubi vindice nullo
 Omnia, Præfectis tellus inarata, ministrat.
 Secula Saturni terimus, sed ferrea quando
 Falce suâ cogit sub iniquas omnia leges.
 Ille olim ut sobolem, sic nostro tempore plebem,
 Efferus ad libitum dum congerit omnia, glutit.
 Articulo hoc vno leges profitentur Amici,
 Cæsarei Satrapæ, Sibi quòd communia dicant.
 Credita quæ nobis sunt propria, ouesque, bouesque,
 Et pecora Heluetici, nullo discrimine, campi.
 Si quis, vt in populo, violentæ obfistere dextræ,
 Contraque imperium præruptis hircere verbis
 Audeat; ille suum per fasque nefasque piâclum
 Aut luit effosis oculis, aut ferre misellus
 Cogitur in tetrâ pædorem ac vinclâ catastâ.
 Vt verbo referam, Ius summum injuria summa est.

Offendit sanos pridem hæc infania ciues,
 Teque adeò, ut vocem non rarò emiseric istam,
 Maior ab infestis petulantia, visque nefasque,
 Surgit Præsidibus, grauior violentia plebem
 Opprimit, ingenui quàm sint tolerando coloni.
 Nuper fortè meas cum coniecisset in ædes
 Lumina Gællerus, caperans liuente proteruum
 Nube supercilium, Quis, Stauffackhere, quis, inquit:
 Hæc tam magnificis spectata palatia tectis
 AEdificare iubet? Cuiæ hæc penetralia tantis

Ardua

Ardua structuris? Ego cautior ore, cuique
E tetrico jam iniecta fuit responsio vultu;
Cæsaris Augusti tota hæc structura, tuoque
Seruiet arbitrio: quanquam, si scire laboras,
Non nisi fulta meo surgit mihi fabrica fundo,
Vos Domini, solus nos rerum enutriet usus.
Ille; Penes nostrum stabit res vestra deinceps
Imperium. Tuguri congestum cespitem culmen
Vos decet; ad nostrum spectant hæc atria censum.
Rustica nobilitas, & paupere nuper ab Hylo
Edita progenies, plebeiam fauce polentam
Glutiat, atque casis viuat contenta salignis.
Sutiacum submissa tegant gurgustia cætum.
Tu caue, nequa meo fiat res absconsa verbo.

Audisti pestem? Tu, si tangere paterni
Perditiōe soli; curabis idonea morbo
Pharmaca, & inuiso cuneum superaddere nodo.
Etsi Pæonias mihi nusquam Epidaurius herbas
Suggerat, ista tamen sapit hîc panacea; Priusquam
Dira per incautum serpant contagia vulgus,
Morbi primæuam dextrâ compescere culpam.
Si lex in manibus, Si ius injuria; nostris
Sit quoque ius manibus. Si res in cardine, cedat
Ex animo constante metus: Mens prodiga vitæ,
Nata tamen Patriæ, jamdudum inuadere magnum
Eluctatur opus, fortesque ardescit in ausus,
Nec patitur requiem: suprema pericula semper
Dant veniam culpæ: tamen hîc si juris auiti
Fundituseuersum Patriotæ inquirimus usum,
De reprobâ nos ecquis amet traducere culpâ?
In scelus, audendum scelus est, in grandia Virtus:
Illam exercitijs, illam sudore parandam
Exposuere Dij: Nam quid submersa profundis
Proderit in tenebris? Plùs inter amara relucet,
Deserit ignauos, fortes amat ipsa Camillos.
Vt tua verba loquar, Quod plùs intenditur æquo,
Rumpitur, & rarum violentia durat in æuum.
Vt ne ergo innocuus rumpatur ubique colonus,
Ilia funestis rumpantur iniqua Tyrannis.

Hic

Hic ego (fabor enim) ne quid sine Numine Divam,
 Ne sine consilio fieret: solerter agendis
 Propositi rebus, vicinâ è gente fideles
 Consilio junxi Socios: ut nempe grauat
 E Patriæ Pagis saltem alter, & alter, & alter,
 In, sua, conceptam, ferrent suffragia, causam.
 Hic equidem primum GVALTERO FÜRSTIO honorem
 Detulerim; quem mente grauem, quem Pallade dignum
 Repperi vtrâque virum. Certè hic ad maxima natus,
 Plurima cui rerum comes experientia, nostris
 Congrua consilijs, quanto olim encomia vestræ
 Suggester Vranix! Concedimus inde secundas
 ARNOLDO ex MELCHTALL. Hic Vndervvaldius ortu,
 Fortunâ locuples, Aiace pectore spirans,
 Improba Siluani fugiens aconita Tyranni,
 Cessit in Vranix securas sponte latebras.
 His ego me Socijs in conjurata sacraui
 Fœdera, ut unanimi decretum pectore Verbum
 Staret in ore Trium. Numero DEVS impare gaudet:
 Scire cupis Verbum? Superis in vota vocatis,
 Vicinam patriæ miserati quisque ruinam,
 Iurisjurandi Sacramentique supremam
 Edidimus formam, Lethæas malle sub umbras
 Quemlibet, inque feram descendere mortis arenam,
 Quàm fastidiosos ruriq; domiq; Seueros
 Vsq; adeò, ac tantas populi perferre querelas.
 Exuet agnatam vel nostra hæc Vnio pellem.
 Induet antiquam vel Patria libertatem.

Rutelmatta quidem placita hæc primaria ternis
 Consultata viris, ac iuramenta supremo
 Vidit facta DEO, cum noctem Libra diei
 Redderet æqualem, solitisq; argentea bigis
 Delia, jam nono renouasset cornua motu. 4.

Sic ego, sic Socij jurato fœdere pactam
 Condidimus legem. Quæris, quid tantula turba,
 Dexterâ quidue trium sit profectura Virorum?
 Dicta lubens repeto: Tribus his aut lurida filum,
 Aut, quod anhelamus, truculentæ Parca Chimeræ
 Disrumpet jugulum. Magnis sit plena periculis

Alea;

Alea; majorem dant magna pericula famam.
 Nonnè Viros aduersa probat, perque aspera duro
 Nititur ad laudem Virtus interrita, cliuo?
 Pessimus in dubijs augur, Timor; arguit ille
 Degeneres à stirpe animos, experisque vigoris
 Nec poterit patriam, nec rem fulcire labantem.
 Aurea Theſſalicus nunquam aſportâſſet Iaſon
 Vellera, ſi pavidos imitatus pectore ceruos,
 Quodlibet ad folium venti ſpiramine tortum,
 Et motæ ad lunam trepidâſſet arundinis umbram.
 Illum per Siculas ducentem carbasa Scyllas,
 Nec Tauri æripedes, Vulcanum perpete flammâ
 Naribus efflantes; nec custos arboris aurææ,
 Et linguâ triplici, criſtâque ac dentibus uncis
 Horridus ille Draco; nec mille pericula rerum
 Terrere à cœptis potuere ingentibus: illum
 Aurea ad extremos duxerunt præmia Colchos (tum

Nos quoq; quin trahimur? quin fortia facta Paren-
 Proſequimur? ſtimulos jam vel Phryxea miniſtret
 Fabula. Inauratâ ſi vellus nobile maſſâ
 Intrepidum, per cuncta feri discrimina Ponti,
 Impulit heroem: quid pectora noſtra moratur
 Aurea LIBERTAS? Quid florem animosq; juuentæ
 Perdimus Helueticæ? Quid tanti nominis hæres
 Uſque adeò ſtertit patrijs inglorius aruis?

Hæc ubi maturâ conſcriptus mente Senatus
 Penſat, & heroes Patrum reminiscitur actus:
 Quiſque ſuum ſtimulare animum, famâque perenni
 Moliri dignos cœpit propenſior auſus.

Inde inter reliquas fuit hæc accerrima noſtri
 Formula concilij. Si portentosa Cyclopum
 Copia, Sicanio quæ ferrum exercet in antro;
 Si cum terrifico, ferus ipſe, Mimante, Typhæus
 Suſpenſum Helueticâ cum LIBERTATE trophæum,
 Cæli adamantæa, fixiſſet in axe, catenâ:

Nos poſito de corde metu, Nos præpete niſu,
 Nos adamantæam, cum Libertate, catenam
 Eripere; ac vinclis, facto ſimul impete, ruptis
 Detrahare ex ipſo non cunctaremur Olympo.

Inuia

Inuia nulla via est virtuti: audacia vires
 Sugeret: audentes Deus & fortuna fouebunt.
 Illa expugnandas nos vltro animabit in arces,
 Consiliumque dabit, quanam ratione leuandus
 Sit Patriæ populus? Virtusne, astusue, dolusue,
 An Libitina furens sit propulsura molestum,
 Quo premitur gens nostra, jugum. Nec verò rebellem
 Cæsaris hinc poterit Majestas dicere gentem.
 Pars sumus Imperij, sub nullâ Principis hastâ
 Venum vnquam expositi; nullâ vel lege Tyrannis,
 Vel jure obstricti. Patrijs qui pellit ab oris
 Præfectos, patrio depellit rure Tyrannos.
 Induperatori, quem libera terra Patronum
 Haftenus agnouit, quis nostra grauamina pandit?
 Pandimus antè quidem, sed libro Supplice tetrum
 Lauimus Aethiopem: thesis hæc valet vnica, Longas
 Cæsaris esse manus. In nostras ergo querelas.
 Outinam longas habuisset Cæsar & aures. b.
 Maturandam opus est: rebus pudor omnis ab arctis
 Exulat, imbellem nec habent extrema pudorem.
 Nullum, animose Baro, nullum statuere trophæum,
 Nec statuent timidi. Paritur pax aurea bello:
 Si reddi precibus, si flexo poplite nescit
 Pristina conditio, non inquirenda sit armis?
 Vix unquam obsequijs solet indurata moueri
 Improbilas; cælumque suo seruire Tonanti,
 Non nisi magnorum potuit post bella Gigantum.
 Alea jactanda est, quæcunque erit illa, parati
 Non deerunt animi. Thrasybulos atque Philenos
 Experiêre novos. Rediuiui ad classica nostra
 Profilient Decij, quos nunc horrorque timorque,
 Ac metuendorum formido indigna Tyrannum,
 Pressat, & occultas inter jubet esse latebras,
 Re semel inceptâ dabit Vria vestra trecentos
 GVALTERO Socios: quæque est fiducia, nobis
 Attinghufanus sese sociabit & heros.
 Nec subfiluanâ modicam de pube cohortem
 Attrahet ARNOLDVS: dabit experientia, rerum
 Euentusque fidem. Quæ pro communibus aris
Mili-

Militatque focus, quid ni bona causa triumphet?
Interim & ipse suos sibi STAVFFACKERVS amicos
In patrio firmabit agro; solerteque curâ,
Vt ne immaturo desæuiat impete vulgus.
Quilibet è nobis, re sic urgente cauebit.
Istâ quidem paucis; non omnia quippe papyro
Credimus: inde tamen, si sic consulta probâris
Fœdera, si Patriæ pro flore & amore fidelem
Egeris Harpocratem: Pro nostris denique cæptis
Pectora magnanimi si ostenderis æmula Bruti,
Vberiore istam texemus schemmate telam.

Ne tamen aduersus tibi causet phasmata scrupus,
Coniuratorum nihil Vnio quæret iniqui,
Nil petet indigni. Stabunt sua jura Tonanti,
Stabunt Imperio: sed Libertatis ademptæ
Vt reparetur honos, pubes auidissima stabit.

De tribus ergo Viris, qui sic jurata nouârunt
Fœdera, sic aninio tecum, VVernere, voluta,
Nos, à consilijs in publica commoda cæptis,
Nos, nisi fracta ruat conuexi machina cæli,
Labaturuè Orbis: nec Castra in rupibus altis
Condita: nec vallis munitæ in gentibus arces:
Nec tuba, nec lituus, nec flamma, nec hasta, nec arcus:
Landenbergiacæ nec fulmina propria bili,
Sed neque Gæslero consueta tonitrua terrent:

A. Anno Christiano-1307. Mense Septembri, Guillim. l.
2. f. 302. B. Legati n. apud Casarem de Præfectorum enor-
mitate questi, vix auditi, & domum absq; fructu sunt remissi
Anno 1305. Vt præter alios exponit Iosias Simler l. 1. f. 32.
Stettler l. 1. f. 28. in ann. 1305.

V.

ARGVMENTVM.

Quemadmodum à Gæslero Præfecto Vrij
ac Suitenses, sic à Landenbergero Vnder-
vvaldij seuerius fuere tractati. Ex illis fuerat Henri-
cus an der Halden, ex Melchthall, Vir primariæ in-

C

ter

ter suos authoritatis. Ad hunc cum fortè famulum suum, ut iuga boum præstantiora abduceret, Præfectus ablegasset: Arnoldum Henrici F. usq; adeò sensit resistantem, ut famulo vim facturo stimulum infligeret, ac pollicem egregiè pulsatum violaret. Erumpere ergo Arnoldus, & in locum à Præsidis furore tutum migrare: hic Arnoldi patrem atrocius plectere, oculum utrumq; euellere, bonisq; spoliare. Cruelitatem hanc efferam Præfecto ipsi Arnoldus Epist. hac obijcit: utq; sibi, Tyrannidem exuendo, consulat, liberalius exhortatur.

ARNOLDVS an der Halden de Melch-
tall, Subsiluanus.

PEREGRINO A LANDENBERG,
Vndervaldiæ Præfecto.

De Sacraparum eiusdem regionis austeritate.

Hanc tibi vicinâ trutinandam mittit ab orâ
Ille, cui patrium subtrahit ira focum:
Subtrahit ira focum, quique ipsis charior aris,
Quiq; focus, dulcem subtrahit ira Patrem,
Nam quid ei superest, geminos qui luminis orbes,
Quique omnem è gemino perdidit orbe diem?
Nec tamen illa meo venit ira aut febris ab æstu;
Flamma mihi cunctam fert aliena crucem.
Nôsse cupis, qualem designet epistola flammam?
Pulsat, & ante tuas stat, Peregrine, fores.
Præcipitem Te fama refert agitare furorem,
Attrêaque tuum feruere bile jecur:
Et caput Arnoldi iam Diris deditum, & ipsi
Vltima funestas fata parare minas.
Desine meque tuis accendere, teque querelis,
Infanisque aliquem fluctibus adde modum.
Quos ego ab extremis cogor proferre medullis,

Tu

Tu magè, Tu questus corde recondè meos:
 Nec dedigneris justas audire querelas,
 Iam pridem indignas qui vomis ore minas.
 Visus erat vester patrias ingressus in oras,
 Candida, per placidam, vela tulisse, ratem:
 Spirabant Zephyri: Typhonis nulla crepantis,
 Nullaque Vulturni flabra furentis, erant
 Casareos Satrapas (sic fallunt tempora) veros
 Quilibet è nobis credidit esse PIOS;
 Persuadere ullum poterat sibi nemo Neronem,
 Barbariaeque omnem sustulit aura metum.
 Nobile principium pròh quæ fortuna secuta est!
 Verterunt rigidi quàm tua vela Noti!
 Quæ tibi tam tristis frontem caperauit Erinny?
 Mutavit vultum quanta Chimæra tuum?
 Tuque *Peregrino* quantum es peregrinus ab illo,
 Nuper in ista suum qui tulit arua pedem?
 Iurasti blandum fore Te, cum Præsìde, patrem,
 Vnicuique tuam pollicitatus opem.
 Fronti majestas, & erat sua gratia verbis,
 Illa supercilijs, hæc caruere minis.
 Tu patris & sponsi jam dudum oblite fauoris,
 Non contentus opem tollere, tollis opes,
 Tollis opes certè, si, præcipiente magistro
 Quod tollit famulus, tollere fertur herus.
 Ne tamen & vitam posses mihi tollere, caui;
 Atque pedem patriâ, cautus, ab æde tuli.
 Extuli ab æde pedem; mallem licuisset ab illâ,
 Tollere adhuc saluum, perditione, patrem.
 Nunc si iudicio cupias contendere; causam
 Sub Rhadamantheo, si lubet, ede foro.
 Nuper in aprici fecundo gramine campi,
 Quâ sua dilectus possidet arua parens,
 Corpore præstantes vidisti pascere tauros,
 Buceriâ insignes de meliore boues,
 Et virides tondere herbas, per & obuia cursim
 Pascua, perque hirtos luxuriare rubos.
 Frons torua, è nitido palearia pendula mento,
 AEqua ferè celsis, cornua bina, cedris,

Totaque in egregijs placuit tibi forma iuencis,
 Corruptique oculos visa figura tuos.
 Et cuium pecus hoc? cuius hæc armenta? iuencos
 Ecquis tam fartos Alphesibæus alit?
 Tonderet nostras si par generosius herbas,
 Nonnè rei pretium grande, decusque foret?
 Hæc tibi scitanti patriarum conscia rerum
 Turba, repente istos edidit ore sonos.
 Henrici è Melchtall sunt hæc armenta, iuencos
 Ipse inter reliquas, hos quoque pascit, opes.
 Nec mora, cum misso patris ad præsepia seruo,
 Ausus es assertam contemnerare fidem:
 Ausus es iniuste peregrinam inuadere mandram,
 Inque tibi placitos, dicere jura, boues.
 Rabula namque tuus Sarnâ transmissus, ineptos
 Dum longâ euomuit garrulitate logos;
 Non timuit nostras, mentem jam edoctus herilem,
 Irruere & clausas ultrò aperire fores,
 Et lustrare pecus, multisque hinc inde profusis,
 Præceptum tandem sic aperire tuum.
 Nobiliora istos poscunt præsepia tauros,
 Hos sibi namque meus sistere mandat herus.
 Tu contra mussare, caue: tanti que Dynastæ
 Imperium minimâ non inhibeto morâ.
 Iamq; mage instanti genitor, Quæ causa, quis, inquit,
 Aëacus, in nostros dat tibi jura greges?
 Falx aliena meam cur obruat, improbe, messem?
 Vade age, verre tuam, sordide stentor, haram.
 Viuimus, atque tui non viuimus ære magistri:
 Non minuunt nostros æra aliena focos.
 Præsidis ad solitam, quâ fluctuat ipse, phrenesin,
 Iure meo partis cedere nolo bonis.
 Hunc neque prolati piperato scommate verbi,
 Sed neque morsum ullo, nouimus esse probro.
 Conscia mens recti ridet mendacia vulgi,
 Non facit Henricum, conscia culpa, reum.
 Si tamen ex me ullam probet hæc vicinia noxam,
 Ultrò ego, delicti pro grauitate, luam.
 Ecquis inauditâ luit ulla piacula culpâ?

Dam-

Damnant innocuum, quæ tibi Rostra, reum?
 Vim facturo igitur, vis nostra resistet, & omni
 Protegam ego ipse meum, vique manuq; penum:
 Verna sub hæc; Istas nec flocci pendo loquelas,
 Perficiam famulus, quod mihi iussit herus.
 Ille tuos migrare boues, migrare iuencos,
 Atque Peregrinum iussit inire larem.
 Usque adeonè suos jactat plebs rustica tauros.
 Dura minusque ipsis officiosa Getis?
 Arua lacertosi posthac versate coloni,
 Vestraque consuetis colla onerate jugis.
 Discite, obesa phalanx, stiux præcedere; glebam
 Vertat cum socio, prompta colona, viro:
 Brachiaque & firmos simul exercete lacertos:
 Findite quisque Suos, jam sine bobus, agros.
 Ut Cererem comedat, pubes Siluana labore,
 Et vice toruorum ducat aratra bouum a.
 Satque superque suum tulit Vnderualdia fastum:
 Cedere pollutæ nesciet Aula casæ.
 Ista quis ascribat tam crasso anathemata Mopso?
 Felle tuo tinctos, quis neget, esse sales:
 Fortè manu stimulum, pugna hac flagrante, gerebam
 (Cædam vinetum primus ut ipse meum)
 Et nimias dum expendo minas, nimiumq; proteruos,
 A famulo sparfos tam petulante, jocos:
 Battalogum pertæsus ego jam audire Thraſonem,
 In scurræ audaces, irruo fuste, manus;
 Irruo, & inflicto digitos dum verberare pulso,
 Clamat opem articulis, clamat agyrta suis:
 Et mox vipereâ genus omne laceſſere linguâ,
 Et nimium læſas ingeminare manus:
 Atque (ut lingua mali pars verè est pessima serui)
 Blasphemo extremas ore iterare minas;
 Ultricem Nemefin, Præfecti vindicis iram,
 Atque infernarum dira flagella strigum.
 Rebar ego, anguicomæ stygiâ de valle sorores,
 Plura venena suis non habuisse labris,
 Cedendum ergo ratus, clam patre elabor in istum,
 Mittitur unde tibi littera nostra, locum,

Hoc scelus *Arnoldi* est; id quâ sit lege piatum;
 Ne puter infonti scribere, scribo Tibi.
 Audi igitur, quæ fama tuos edisserat ausus,
 Gerrarum nullis fama referta logis.
 Cautior *Arnoldus* patriamque, patremque, suosque
 Postquam dictus erat deseruisse lares:
 Præses ab accepta linensque furensque repullâ,
 Læsus & à questu, garrule serue, tuo;
Henricum Arnoldi jam fessum ætate parentem,
 Eximiâ clarum stirpe, domoque virum,
 Quem pietas, quem multa fides, quem candida virtus,
 Quem patriæ, ac ipsis vita probata Dijs
 Non fastiditum cunctis faciebat amicum;
 Tractat inhumano, jure silente, modo.
 Plectit, & elapsum dum nescit prodere natum,
 Torquet, ut imbellem Parthica tigris ouem,
 Cogitur ipse sui certè venialia Nati
 Plusquàm mortalem, facta piare, luem.
 Hei quàm terribiles, pro læso pollice, pœnas
 Vidimus infontem sustinuisse virum!
 Induit æternam violento vulnere noctem,
 Perdit ab effossis lumen utrumque genis: b.
 Ereptos oculos, & inanem luminis orbem,
 Cumque oculis omnem clamat abesse diem:
 Clamat abesse diem, maioreque parte honorum
 Orbatus, proprium clamat abesse penum,
 Sic facinus, sic ille sui leuiuscula Nati
 Prælia, pulsatam sic luit ipse cutem,
 Vi rapiuntur opes, pœnam perpeffus iniquam
 Stat sine luce Pater, stat sine prole Pater.
 Hæc mihi fama refert de tanto Præfide; anilis
 O utinam tantum fabula, fama foret.
 Sed mihi vera nimis, nimis est mihi seria fama,
 Plusque nimis, dulci est seria fama patri.
 Egregio certè dignos heroë triumphos!
 Et tam magnifico congrua bella viro!
 Non pudet illustres famæ tam ignobilis aures,
 Inque adeo fædum degenerasse probrum?
 Quisnam è iure Canon, quæ lex, quis, barbare, Codex
Mandat

Mandat ferre tuas in bona nostra manus?
Tantanè Romanam redimitus fronte tiaram
Iura, in finitimas, dat tibi, Cæsar opes?
Quæ verò ob digitum tam imbelli vulnere læsum,
Tam jubet atroces regula ferre cruces?
Vt geminas sub fronte specus, tenebrasq; perennes,
Crimina patrauit qui quoque nulla, ferat?
Quas dare nō poteras, quasq; unquam reddere nescis,
Tollis vitales quā ratione faces?
Si crimen punis, Ego facti, ego criminis auctor;
Vertis in innocuum cur tua tela patrem?
Quis, Peregrine, Solon, vel quis sub sole Lycurgus
Annuit, ut Nati portet iniqua Parens?
Nempe verecundum monstrares ore pudorem,
Si qua foret probitas, si quis in ore pudor:
Sed Rozenbergæ, Sarnæque id temporis, omnis
Cessit ab arce pudor, regnat in arce rigor.
Regnat in Helueticâ iam, Quinta Essentia, terrâ,
Quæ vel Cecropiæ det paradoxa Stoæ:
Eripit hæc NOSTRVM, parit hæc Essentia VESTRVM,
In Paradigma T V V M, vertitur omne M E V M.
Prædia, testæ, domos, agrosq; bouesq; colonus
Quos putat esse S V O S, hos videt esse T V O S.
Suitia, cum socijs, Siluania & Vria, Cæsar,
Nunquid jure queunt dicere, verba dedit?
Quid nisi verba dedit, dum promittendo Cimones.
Sedicios patriæ Tarquiniusque dedit?
Fallor! in Augusto nulla est fallacia; fallis
Augusto factam tutè Tyranne fidem.
Sed neque Tarquinius ferimus, nec ferre Tyrannos
Quibit in Heluético, jam tribus ulla, foro.
Quondam improuisi surgent ad classica Cauri,
Euertentque tuam flabra inopina ratem.
Ipse ego, qui facto grauitè sum læsus iniquo,
Quando oculis cassum cogor habere patrem;
Sumere cū possem meritas pro crimine pœnas,
Vindictam magnis non nisi trado dijs.
Hoc tamen insinuo: Nī tanta piacula cesses
In tibi commissum continuare gregem:

Ni Pelusiaco dignos Busrinde mores
 Lenierit blandi mitior aura Noti;
 Insultura tuo præsens Rhamnusia tergo,
 Non expectatis stabit acerba flagris,
 Stabit, & ut sæuæ reddatur talio culpæ,
 In sua Gorgoneas conciet arma deas.
 Mens offensa nimis grauiori exæstuat irâ,
 Et quæ indigna venit pœna, dolenda venit.
 Pœna dolenda mihi te vindice, teque tyranno,
 Tu caue, ne fiat pœna dolenda tibi.

A. B. Hæc & alia hîc asserta confirmat Guillimannus,
 lib. 2. c. 15. fol. 299. Simler. l. 1. f. 35. &c.

VI.

ARGVMENTVM.

Gualtero Fürstio, VVernero à Stauffackh,
 & Arnolde an der Halden, primarijs pro li-
 bertate recuperanda Triumuiris, succedit hîc VVil-
 helmus Tellius, qui audacior exequi primus non ti-
 muit, quod comitijs suis Triumuiratus iste diu mul-
 tumq; deliberauit. Historiam pilei in pertica pro-
 positi, Mali ab ipso infantis sui vertice decussi, cap-
 tiuitatis destinatæ, Gæßleriq; telo transfixi, Actor ip-
 se proponit, orbiq; iudicandam relinquit. Quæ qui-
 dem multorum, iam calamo præloq; explicita, in-
 differenter hîc est introducta.

VVILHELMVS TELLIVS Vraniensis.
 IOANNI GVALTERO ARNOLDO, â Spiringen.
 De Sagittæ Tellianæ in pomum & Gæßlerum
 emissionem.

E Loquar, an fileam? Cinerisnè aspergine Lessum
 Exul, an exhaustis epinicia digna periclis,
 Lætitia

Lætitiâ stimulante canam? Mens ægra manusque
 Auspicijs jam functa suis, mihi mensque manusque
 Fluctuat, & dubia rerum suspenditur alâ.
 Eloquar? obticeam? quanquam meminisse paternus
 Horrescit portenta animus: paradoxaque rerum,
 Et contra ingenuos erecta Licentia mores
 Vberiore optant calamum: tamen ipsa malorum
 Ilias, ac pando spectata tragœdia cœlo,
 Dant dextræ stimulos: rabiesque indigna pharetram
 Promere quæ jussit, jubet hanc quoque promere chartâ.
 Alea jam TELLII jacta est, dedit improba dignas,
 (Nec memorare pudet) dignas dedit improba pœnas
 Victima: confixus jacet in pædore Tyrannus.

Hæc ego si taceam, calamoque intacta relinquam,
 Ipsi extemplò amnes collesque, petraque lacusque,
 Sideraque, & torti vicinia conscia teli,
 Historiæ immensam poterunt pertexere telam.
 Ambiguæ sed enim volitantia murmura famæ,
 Quæ solidam truncare fidem, quæ sæpe minutum
 Nacta sibi culicem, turritos tergorra barros.
 Audet hyperbolico confestim explodere rictu,
 Ingenitis assueta tropis; dum oblita decori,
 Detrahit, extollit, retrahitque, ac sæpius atrâ
 Therstæ maculâ generosum obfuscat Achillem.
 Hæc, inquam, ambiguæ tam discordantia famæ
 Sibila, plebeio ne tentent fortè susurro
 Tellium, & ingenui facinus traducere TellI:
 Iplus ego tragicæ spectator & actor arenæ,
 Incæptam jaculo, superatam cuspide scenam,
 Sponte meâ referam: natoque, patrique paratas
 Præfidis insidias, geminæque vibrata sagittæ
 Spicula, & irati fatum exitiale duelli
 (Arbiter ut rerum sit cento & purpura) pandam.

VRANIAE natale solum quâ fulgida ceris
 Atria, quaque aulas generosâ pube referti
 Explicat ALTORFI, dudum tibi trita patentem
 Area fert tiliam; quæ curis apta leuandis,
 Dum laxat patulo diffusas stipite frondes,
 Crebrius acceptâ fauit concuiibus umbrâ.

Hac subter tiliâ (nostræ via prima quærelæ)
 Gæsleri imperijs, hodieque, erecta superbit
 Pertica, regalem prætendens pertica fastum.
 Huic superimpositus pompâ grauiore tumescit
 PILEVS, infandas cum diro carcere pænas,
 Suppliciumque ingens, ac sæuam Præsidis iram
 Communitans: posita, si ciuis & accola, lanæ,
 Hac iter instituens, Præconis voce statutos,
 Præfectoque ipsi proprios, non ferret honores,
 Neſcius imperij, legisque à Præside latæ
 Tellius, Ecquid, ego, quid rustica pertica, dixi,
 Siue quid expositus tam grandi turget honore
 Pileus? ut magnis etiam insanire Dynastis,
 Et populum indignâ libet exercere palæstrâ!
 Vidi ego de triuio (quis enim non talibus omnem
 Destinet anticyram?) vidi his ego sæpe reluctans,
 Indignansque oculis; & nudo vertice multos,
 Et trepidâ ceruice alios, & poplite flexo
 Transire innumeros: ubi passim à pectoris albi
 Indigenis, pinguisque inibi, crassique; cerebri
 Simpliciore tribu, tam larga (urgente Toparchâ)
 Propositæ delata fuit reuerentia larum,
 Ad Pelusiaci quasi rursum erecta Canopi
 Numina, juratâ plebs cuncta litaret acerrâ.
 Nempe, quod anſa meæ docuit me sera ruinæ.
 Callidus ac veterem versans sub pectore vulpem
 Satrapa, sic animos, sic explorare fauores,
 Sic sibi deuotas poterat dignoscere mentes.
 Erecto quisquis ceruicem inflectere signo,
 Aut famulum curuare genu, pronisque solebat
 Blandiri obsequijs; hic dignus amore Patroclus,
 Hic Pylades, hic luce magis venerandus Achates
 Audiit: infestâ tam festè affectus ab aulâ,
 Lethifero tanquam dotatus ab Hercule telo,
 Centum Erymantheis patriam saluâſſet ab apris,
 Ingenuus quem verò rubor, quem, mascula virtus.
 Helueticis cognata animis, tam friuola iussit
 Imperia, & rigidum sapientia scita Draconem,
 Non obseruatâ, Zephyris committere, lanâ,

Ille

Ille truces extemplò iras, pœnasque, minasque,
 Multasque Heluetico non dignas terre colono:
 Ille, ut contemptor Diuûm Mezentius, arctos
 Damnari ad Gyarôs; ac si alter Herostratus imo
 Erutus ex Orco, conceptâ sponte, furentes
 Mulciberi flammâs in templa stupenda superbæ
 Misisset Triuiz; furtouè audace Promethei,
 Exauctorato transgressus sidera curru,
 Empyreis sacrum clepsisset ab ædibus ignem.

Tellius è numero, dum iusq; hæc deq; geruntur
 Posteriore fuit. Rebus dum nuper agendis
 Immoror Altorfi, nec tela, nec arma vibrantem,
 Insidias nec mente ullas, nec bella cientem,
 Non expectatæ presserunt fata ruinæ.
 Stabat adorandi fatalis tessera signi
 Pertica, quam socius nimirum effulgere fecit
 Pileus, egregium pro tanto Præsidi signum!
 Transui, fateor; curæque intentus herili,
 Nec caput inflexi, nec genûa trementia fixi,
 Nec proclamatos impendi pileo honores:
 Exposito non facta fuit reuerentia signo.
 Nulla tamen posito facta irreuerentia signo.
 Transij & Helueticâ de simplicitate colonus,
 Omnia salua ratus, certatim hominesque, Deosque,
 Et tam clementem nimis offendisse Toparcham
 Arguor; ac multis ultroque citroque profusis,
 Per clandestinos, ut erat custodia, seruos
 Raptor, & indigno perpessus vincula tergo,
 Carceris in fœdas trudorque, trahorque latebras.

Obrut⁹ hic equidè; Numi me vaga turba Thrasones,
 Semihominem Cacus? num me, stimulante rapinâ,
 Incustoditos ex Præsidis arce iuuenços,
 Buceriaque greges de pasto è rûre, putatis
 Sacrilega duxisse manu? Mens effera Caci,
 Et manus Autolyçi similiq; è germine fœces,
 Non sunt ingenui, non sunt ex indole Tell.
 Quis furor, ô turbæ? quæ tanta licentia, Vernæ?
 Quid sceleris? quæ monstra tuli? quæ Numina læsi?
 Non patitur talem mens criminis inscia pompam.

State Viri, mecumque pari contendite telo,
 Et paribus pugnate armis: quid pila? quid hastas?
 Quidque tot exertas iuuat uni inferre machæras?
 Si virtus animis, si qua est pollentia nervis.
 State viri, & nudos mecum exercete lacertos.
 Non terret numerus. Quid grex armatus inermem?
 Hærcle ego, si solito præsens mihi dextera ferro,
 Si telis animata foret (nec quippe trinodem
 Amphitryoniadæ libet hîc exposcere clauam)
 Hærcle, terebratis vestra inter viscera costis,
 In patulâ, spectante foro, testarer arenâ,
 Quid Satrapæ cumulus, quid posset Tellius unus.
 Sic ego; sed fungi falsa in conuitia prompti,
 Tu modò tu summæ transgressor reprobe legis,
 Quem puduit prono venerari vertice lanam,
 Iam modò, jam Sociam supplex venerare catenam,
 Cras ubi purpureus rursus sua lumina nobis
 Protulerit Titan (tibi quippe nec aurea lucem
 Cynthia, nec rutilus dabit hoc in carcere Phœbus)
 Ipsulmet tragicum tibi Satrapa præcinet actum,
 Mendaces aliàs reperi hac in voce prophetas
 Axem ergo medium Phaëton rediuius anhelis
 Cum tenuisset equis; è carcere ductus opaco
 Tellius, ante oculos & Præsidis ante tribunal
 Sistitur, hocce suam dicturus iudice causam.
 Ille ardens oculis, & toruam nubila frontem
 Obsitus, ore minax, alter feritate Lycaon,
 Tu quoque, Tu nostris, inquit, temerarie sceptris,
 Tu nostris adstare oculis? Tu Daue, supremum
 Arcadicâ grauitate audes contemnere Scitum?
 Quæ tibi Tisiphone, quæ mentem agitauit Erinnys,
 Vt Domini leges, ut in exorabile verbum
 Plusquàm affectatâ violares, barbære, culpâ?
 Imperium nobis, fascesque rei que gerundæ
 Independentem ignoras esse secures?
 Cæsarem, & Ausonium læsisti perfide sceptrum,
 Nunc tandem insidiæ, dudumque agitata patefcent
 Consilia. At motam tu nunc stupor ex cute quercum.
 Pluribus ille quidem, sed ego breuioribus orsus,
Oedipus

Oedipus haud equidem, sed nec sum, ô Satrapa, Dau⁹,
 Nec sine corde stupor, nec sum sine mente Choræb⁹:
 De plebe ingenuus, patriæ, Regisquæ, Deiquæ
 Præfæctique sacras, sum liber amicus, ad aras.
 In jugulum, sic juro, tuum nec tela, nec ullas.
 Molior insidias, tolle hanc è pectore curam.
 Præteriens quod verò tuum, cum schemate, contum.
 Rusticus externo non sim veneratus honore,
 Si scelus est, dolor est: Lex ignorata reatum,
 Quod reor, imminuet: potior mihi cura peculi,
 Et studium pecoris, quàm res spectare forenses.
 Qualiscunquæ tamen, levis est, si culpa vocanda est.
 Noui ego, præpositos, clauumquæ in plebe gerentes
 Diuini quanquam non sum de classe Platonis,
 Noui ego Magnates vulgo magis esse verendos.
 Id verò obsequij, suspensæ, ô Satrapa, lanæ
 Aut insensato confertim impendere trunco,
 Nullus ab Helueticâ docuit me præco cathedrâ.
 Da veniam fasso, leuet ignorantia culpam.
 Expositi certè tam obscura ænigmata gryphi,
 Delphica, quod dixi, mihi nec cortyna, nec ullus
 Oedipus explicuit, rudiorum agnosce colonum,
 Qui nisi peccâsset, quid Tutè ignoscere posses?
 Ille iterum flammâsq; vomens irâsq; volutans,
 Verbiq; impatiens, Quid garrule stentor inanes
 Deblateras nugas? nulla hanc inscitia culpam
 Fecerit immunem: per rura per oppida sparsum
 Nescire edictum, nimis ignorantia crassa est.
 Ne tamen intereas, superest tibi meta salutis
 Vnica; tu paucis, quid facto opus, accipe verbis.
 Telifero certare arcu, torquere sagittas
 Certius, & curuo jaculari spicula cornu,
 Diceris ante alios hac tempestate peritus.
 Tu nouus Eurytion, cælum per inane volantes
 Diceris accipitres, ipsasquæ è nube columbas,
 Tam dextrè emissio, tam scitè figere telo,
 Ac si Thessalicæ populator Acastus arenæ,
 Siue pharetratus te progengerârit Apollo.
 Quare age, si tantum torquendo nomen ab arcu,

Si

Si tibi fama venit; turbâ hac comitante penates,
 Vise repente tuos, telumque audacter & arcum,
 Vnde tibi tantum peperisti nominis, affer.
 His te accinctum armis etiam tuus ille sequatur
 Pusio, maternis qui ludere doctus in ulnis,
 Non nisi pulcher Hylas, Matrisque, patrisque voluptas,
 Deliciæque domûs, patriæque Hiacynthulus audit.
 Hoc puero famuli, tu telo armatus & arcu,
 Este citi reduces. Præbere impensis aurem
 Cæsareis Satrapis, & Suitium & Vria discet.
 Paretur scitis, arcus cum duplici telo,
 (Sic præfaga meam monuere oracula mentem)
 Arripitur, vitaque mihi jucundior ipsa
 Filius ad sæuum trahitur cum Patre Tyrannum.
 Hic tandem eructans conceptum in corde venenum
 Barbarus, in magnâ juvenumque senumque coronâ,
 Experiamur, ait, quid nostri dextra Cydonis,
 Et tam famosi quid possint spicula Tellus
 Malum hoc, (ipse manu malum tum fortè gerebat)
 Malum hoc, ecce tui statuendum in vertice nati,
 Figes ipse tuo, Nati de vertice, telo:
 Hic locus, hæc statio; dabit hic tibi pusio metam,
 Centum ac vicanos faciet distantia passus,
 Sume celer jaculum; commissa piacula solus,
 Deiciens pomum de vertice, diluet arcus:
 Sic volo, sic jubeo; nec verbo obfiste jubenti.
 Sistitur interea, palumque reuinctus ad hirtum
 Parvulus, imposito fului diademate mali,
 Cogitur inuisam patris exspectare sagittam.
 Territus imperijs, & iniquâ lege Tyranni,
 Menè, inquam Armeniâ reputas de tigride natum?
 Me Libycam suxisse feram? nec monstra Pelori,
 Nec mihi Caucasæ dant incunabula petræ.
 Tu Phlegethontæas potius tranare paludes
 Præcipe, & anguinæa redimentum terga cateruâ
 Cerberon, immisso licitari in prælia telo.
 Ad prolem, innocuam, nocituram efferre sagittam,
 Quæ poterit ratio, quæ cogere causa parentem?
 Expirare equidem proceræ è vertice fagi.

Pen-

Pendulus, aut imam mihi, malo, dehiscere terram,
 Quàm mihi tam charam jaculo præfigere prolem.
 Pluria dicenti, technasque dolosque neganti,
 Et nimis horrendum, nimis execrabile probum,
 Quod vel Sicanios poterat terrere Tyrannos,
 Frustra eiuranti, Torque, inquit, & eijce telum,
 Aut refer infidias; Medium hîc non suppetit ullum.
 Sic volo, sic jubeo. Proh, quanta ærumna paterno
 Illapsa est animo? quæ cura? quis horror, & angor?
 Dirigui, tremuere artus, subitoque per imas,
 Heu quàm terribilis transiit mucro, medullas!
 Perstitit imposito dilectus pusio malo;
 Perstitit, & dulcem gemebundo murmure matrem
 Sapius ingeminans, iterumque iterumque parentem
 Blæfulus, & turbæ pavidus farragine, clamans,
 Anxium in afflicto duplicavit corde dolorem.
 Ter volui torto dimittere spicula cornu,
 Ter trepidæ celsere manus: tandem ipse supremum
 Voce fatigo polum, palmisque oculisque leuatis,
 Summe Pater, cui iusta placent, qui semper egenos
 Respicias atque humiles: Tu cuncta tueris ab alto,
 Turerum ac regum tumidas moderaris habenas:
 Nunc inuita meâ jacturum spicula dextrâ,
 Nunc, inquam, indignâ compulsus lege, benigno
 Respice præsidio, jaculumque, arcumque, manumque,
 Sortemque ancipitem, diuino dirige nutu,
 Si Tibi juris amor, si detestaris iniquum,
 Quo premimur, factum: titubantem dirige dextram,
 Dirige mucronem. Confestim animosior arcum
 Arripio, pariterque oculos telumque fatigo.
 Ista repende fugit, volitansque sagitta per auras,
 Dante Deo dextramque simul, ferrumque regente,
 Figitur in medio præfixi cortice mali. b.

Cernere erat, crebram suspiria larga cohortem
 Ducere, nec ficto lacrimas effundere planctu.
 Aligeram cum verò simul videre sagittam
 Stridore insolito, motoque per aëra gyro,
 Propositum penetrare scopum, saluoque pusilli
 Vertice, puniceum tam dextrè euertere pomum:

Tristia

Tristia conceptâ redimens præcordia curâ,
Omnis inaudito sonuit vicinia plausu.

Præses ut excussum tam scitâ cuspide *malum*
A ceruice, videt passus volitare trecentos,
Nigra colubrino suffusus corda veneno,
Inuidiâque fremens, oculisque hinc inde retortis,
Dum vibrante meas rimatur lumine vestes,
Alteram in interno reperit thorace sagittam:
Horrendumq; tonans; quid enim temerariè nequam,
Ecquid, ait, vetiti vult occultatio teli?
Num, scelus, hæc nostro seruasti spicula collo?
Prome rei causam, vel te crudele macellum,
Improbe, cumque arctâ manet ingens pæna catastâ.
Iam Libitina reum, jam te Rhamnusia vindex
Arguit, & meritâ condemnat, perfide, furcâ,
Posteritas sed nequa meos incessere fasces
Ausit, Auernales si mox damneris ad umbras;
Adde fidem verbo: Dabitur tibi libera vitæ
Gratia, si, fidis (quod strictius impero) labris
Dudum compositas inimico in pectore technas
Et mihi suspecti pandas mysteria teli.
Sic ait, & dictum confirmat fulmine verbum.

Inde animosus ego; Seruatæ causa sagittæ
A populi studijs, & consuetudine, pendet,
Vnica bellisequam non ornant tela pharetram.
Perpende Armenios, Thraces scitare, Cydones
Confule, & Helueticæ mores disquire iuuentæ:
Quis Schyta, quis Parthus, vel ubi Tyrrhæus, heros,
Vnico in expositam jaculo descendit arenam?
Hercle autem à recto si fortè fuisset aberrans
Prima sagitta scopo, frontique infixâ pufilli,
Innocuo dulcem maculâisset sanguine prolem:
Altera confestim, malè fuscum ulture cruorem
Altera arundo tuas penetrâisset cuspide costas.
Duplicis hæc jaculi causa est: hinc disce fidelem
Tellus candorem. Iam cetera scribere amantem,
Iam rege Phœbe manum, proprijsue ediffere verbis,
Quisfuror è tetrico, quàm immitia fulgura vultu,
Quantaque Gorgoneâ sint missa tonitrua linguâ!
Nun-

Nunquam ego Tarpeium simul explosisse putârim.
 Fulmina plura Iouem, quanquam ipsa Pyracmonis
 Cunctaq; Trinacriûm gestârît tela Cyclopum, (arma,
 Tandem ubi detonuit, rabieque exterruit orbem,
 Si promissum, inquit, fieret reuocabile verbum,
 Tu modò, tu fractis, impostor callide, talis
 Feralem decorare rotam, vel stipite ab alto
 Pendulus, infestos deberes pascere coruos.
 Sed fidei sit firma fides, sint debita verbo
 Pondera. Vos famuli præcepta in herilia prompti,
 Ferte citi funes, date vincula, lora, catenas:
 Atque repente reum tam perniciofa professum
 Crimina, præualido constrictum fune, propinqui
 Ducite ad ora lacus. Mens est id temporis ipsum
 Findere naue lacum, Zephyrisque fauentibus, arcû
 Cussenîâ censi festinam aduertere proram.
 Hic locus, hæc requies, hæc Tellî congrua sedes.
 Maturate viam, quassæ sua carbasa cymbæ
 Pandite, & in mediâ spoliûm hoc præpingue carinâ
 (Ne vaser erumpat) firmis religate catenis.
 Nos ubi prædictam ratis aduectârît ad arcem,
 Ut liceat tutis impostorûm & esse quietis,
 Ex ejus meritis sumemus crimine pœnas:
 Regia, carcer erit; famulantûm turba, catenæ;
 Area, puluinus: rupes excisa, grabatus;
 Culcitra, strata flix; Thetis arcî proxima, potus;
 Cinnama, pædor; Arachneæ conopea telæ.
 Hic hilares sine Sole dies, sine sidere noctes
 Viuet; olorinas hic tollet vertice cristas.
 Sic mihi Gæstlerus. Qui verò moratur in altis,
 Inque humiles cæloque simul, terrâque-tuetur,
 Seriûs edocuit, quàm cassâ mole, superbus
 Et fremat, atque animo meditetur inania, mundus.
 Veliferam laxare ratem, tortosque rudentes
 Soluere, & aërijs committere carbasa ventis,
 Iusserat immenso tumefactus Satrapa fastu.
 Iamque ferè mediûm faustis carchesia velis
 Obtinuere lacum, crebroque celeusmate turba
 Interim, & effusis in me sannisque probrisque,

D

Intem-

Intempestiuo repleuerat astra tumultu:
 Cum Deus, ecce tibi, qui stagna tricuspide telo,
 Quique lacus vitreos, ac falsas temperat undas,
 Hospitis impatiens, & iniquo scommate motus,
 AEolio nimium suppressit turbine plausum.
 Namque repentinus confundere nubila nimbus,
 Vela ferire Austri, diuellere lintea Cauri,
 Atque unâ Boreæque truces, Zephyrique, Noti que,
 Et rapidi mugire Euri, subitoque per omnem
 Bella mouere lacum; nullumq; verendo tridentem,
 Vndique laxatâ malos incessere habenâ.
 Inde simul terreri omnes, rabieque, metuque
 Attoniti pallere viri, trepidare ministri,
 Tollere clamorem Præses; Consurgite Nautæ,
 Soluite vela citi, remos impellite serui:
 Et parili studio viresque, animosque, manusque
 Tendite, quaque licet motas superate procellas;
 Eripite è tantis vitamque animamque periclis.
 Cassus ubique labor: tragico bacchantur hiatu
 Circius, & Boreas, & inexorabilis Auster:
 Murmura rauca crepant, agitataque atrocius unda
 Pulsat anhelantem, spumanti vortice, nauem.
 Credere tunc licuit, Gæsleri in Carbasa totam
 Iurasse AEoliam; Corique, Euri que; Noti que
 Conspirasse omnes in mutua prælia vires.
 Tandem igitur famuli, Quid pondus inutile cymbæ
 Tellius? afflictam propugnet & ipse carinam:
 Olli & dexteritas, & habentes robora nerui:
 Sulcet & ipse lacum. Placuerunt verba Tyranno.
 Erigor, ærati soluuntur corpore nodi,
 Laxantur manicæ: si cura, ait, unica vitæ,
 Si tibi lucis amor, communem sulcipe sortem:
 Aspice, terribiles ut scandunt sidera fluctus!
 Fare age, flectendis si qua est tibi gratia remis,
 Arbiter esto ratis: rege carbasa, dirige clauum,
 Quoque modo poteris præsentem auerte ruinam:
 Sic tibi, si motas vel Marte vel arte procellas
 Vincere, si tantam doceas euadere Scyllam,
 Nobilis erectas Hecatombe stabit ad aras.

Pareo,

Pareo, & eximijs vincloꝝum à mole lacertis;
 Consilijs jam certus ego confidere transtris,
 Sollicitos agitare artus, insistere remis
 Acrius & velis, exemplo ac vocibus hortor.
 Ipse adeò immites studeo terebrare procellas,
 Syrtibus è medijs torquere ad littora clauum,
 Proramque ancipitem saxosæ appellere ripæ.
 Multa quidem rupes, & crebræ ad littora petræ,
 Difficiles fecere aditus: tamen impete facto,
 Horrisonos postquam ventosa tragædia flatus
 Lenijt, & motam Deus ipse tridentifer iram;
 Saxa per & scopulos Suitensi allabimur oræ.

Hinc propter ripam petrâ undiq; & undiq; clausam;
 Dum vehor, ambiguum cum libertate salutem
 Effugijque ansam meditatâ examino curâ.
 Dumque rei satago, remosque manusque fatigo,
 Cerhimus è ripæ spatiosum margine laxum
 Erigi, & à portu multam se extendere in undam.
 Id ratus effugium, locios acclamo, cauere
 Hunc scopulum, & certam jubeo vitare charybdim.
 Illi iterum exanimes, dum prorâ excurrere quærunt,
 Puppe petram feriunt. Telum ergo animosus & arcû
 Arripio, saltuque petram dilapsus in ipsam,
 Omnibus extemplo neruis ac robore toto
 Ocyus impulsam, ventis transmitto carinam.
 Inde vadum nactus, prærupta cacumina montis
 Saxa per & salebras, per & aspera tesqua, nec ullis
 Trita prius pedibus, caprearum more pererro:
 Semita nulla patet, silices & inhospita duram
 Dant mihi lustra viam, trepidi quâ cornua cerui
 Abijciunt, captantque citæ sua compita damæ.

Ad portum interea pertingere Præses, & acrem
 Scandere capit equum *Brunnamq;* unaque per agrum
 Pergere Suitensem: sed quanquam barbarus esset
 Bellerephonteo vectus per inane caballo,
 Cusseniacensem non viuis iisset in arcem.
 Namque mihi stabilem facturum & ipse quietem,
 Anticipare vias, equitem preuertere cursu,
 Dumisque in medijs, *Cusseniacum* inter & *Artham*,

Propter iter, crebro quod pertransire solebat
 Satrapa vectus equo, bene testam intrare latebram.
 Hic ego venturum jaculo præstolor & arcu:
 Præteritosque animo lusus, & facta Tyranni
 Effera perpendens, patriæque, mihi que, meisque
 Gradari satagens, generosum eluctor in actum.
 Si potui, ô rerum moderator iuste mearum,
 Malum ego si potui tortâ penetrare sagittâ;
 Iam quoque, summe Parens, cui munera laudis &
 Defero vindictam præsentis arundine teli,) (omnem
 Tolle ferum patriæ, tolle his è finibus, hostem.
 Sic inter densos dum obtestor sidera vepres,
 Arcumque intendo; montana volumina circum
 Tollitur hinnitus, quassataque pondere tellus
 Præsidis exosam monet aduentare cohortem.
 Eminent ipse prior, tergo sublimis ab alto
 Quadrupes dantis equi: largâque effusus habenâ,
 Instituens alacres obliquo tramite gyros,
 Cornipedem validum crebro spumantia morfu
 Frena cruentantem, ferratâ calce fatigat:
 Dumque suas equus ipse jubas, eques ipse Smaragdos
 Explicat, & parilem dum spirant naribus ignem,
 Intumuere nouo subiectum ac sarcina fastu.
 Iamque propinquantem latebræ, nec tela timentem
 Vnica, detortæ pennis incesso sagittæ.
 Tortâ volat, nec cassâ volat: namque illicet ista,
 Perque Tyranni uterum, perque ilia transit, arundo:
 Luctantemque animam, Superosque imosque Deorum,
 Murmureque obscuro Libitinam nescio qualem,
 Frustra obtestantem, lethæas mittit ad umbras. c.
 Improviso igitur stupefacti fulmine ferui,
 Semianimes dum sensu horrent, gressuque vacillant;
 Sensim ego digredior: summoque exinde Tonanti,
 Qui mihi consilium, qui spicula rexit & arcum,
 Saluumque è medijs, per stagna, per arua, periculis
 Eripuit, supplex æternum juro trophæum.

Hoc opus, hic labor est; hanc nostra Tragœdia scenam
 Hunc habuit finem. Detur victoria cælo,
 Lausque decusque Deo, Certè, quod cuncta nepotum
 Nôrit

Nôrit posteritas, Patientia læsa furorem
Induit, & iustos dedit indignatio dentes,
Quæ tibi (dum patrios repetis Gualtere penates,
Ex Italâ tellure redux) volitante papiro,
Nec tamen ambiguo volui narrare relatu.

Cuncta quidem Suico jam *Stauffackherus* in agro
Audiit ore tenus, patrios defendere promptus
Ingenuâ virtute focos. Hic Fæderis icti
Ductor & Achitophel, dubijsque in rebus Vlysses
Officiosus erit. Spirat mea dextera Martem,
Pro Patriæ flammis, ipsos non lentâ per ignes,
Atque, ubifata volent, medios ruiturâ per hostes.

A. B. C. Simlerus, lib. 1. Guilliman. l. 2. f. 303.
& seqq. alijq; passim. Acta hæc tragœdia Anno Christiano 1307.

VII.

ARGVMENTVM.

Prefectus Vndervaldiæ Landenbergerus
Nobilem de VVolfenschieß arcu Rozenbergensi
Vicarium præfecit, Sarnensi castro sibi met reserua-
to. Is potestate tribunitiâ abusus, dum Conradi Baum-
gartneri ciuis Subsiluani coniugem, quam deperi-
bat, ipso absente, ad amorem illicitum sollicitat, &
ad balneum sibi præparandum compellit: à marito
superueniente, impactâ quam gestauerat securi, in
balneo ipso feritur, & lasciuie penas, præsentis sup-
plicio soluit. Quæ omnia Conradus ipse ab uxore &
interfecti famulis edoctus, Patricio Lucernensi expo-
nit. Simlerus l. 1. fol. 35. Guillim. l. 2. c. 16.
alij.

CONRADVS à BAVMGARTEN Subsiluanus,
LEODEGARIO à FLECKENSTEIN Lucernati.

De occisione Præfecti Rozenbergensis.

SI Tibi nulla meæ pariant fastidia chartæ,
Inter, ô, egregios, pars, generosa, Viros:
Excipe tranquillâ non vanas aure querelas,
E gremio patrij, quas tibi mitto, soli.
Tempora multiplicum serie calcata malorum
Viuimus, indignis obruimurque malis.
Nequitia alternos patitur gens nostra furores,
Efferus hinc Phalaris præsidet, inde Cypris.
Commodus in pretio est, qui nostræ incommoda terræ
Optat, & injustas semper anhelat opes.
Eminet Aufidius; munitas *Clodius* arces
Occupat; in primo stat *Catilina* gradu.
Fanda, ne fanda suis sunt dissona legibus: Vdo
Iacturam armenti sustinet, Vlfo tori.
Ire per extantum dum plebes patria funem
Abnuît, ærumnis plaustra referta subit.
Turrigeris qui Castra habitant circumdata vallis,
Cuncta licere sibi, quæ libuere, rati;
Materiem nostræ dudum tribuere querelæ;
Conrado hæc iram præbuit, ira necem.
Præbuit ira necem, quam nostro offensa Tribuno,
Dextra inter patrios, intulit ista, focos
Patricium, fateor, fudit mea dextra cruorem,
Fædè attentatum fortiter ulta probrum.
Quæ tibi dum refero, terreri desine: causam
Expedio breuiter sanguinis, atque necis.
Roxenbergiacum qui nuper Satrapa castrum
Rexerat, in claris census & ipse viris,
Dum sibi, dum nobis infamem aspergere labem,
Succensus Gnidia, nititur, igne dexæ:
In sua funestos exciuit colla crabrones,
Pocula quæque alijs miscuit, ipse bibit.
Temporis ardor erat, multoque Hyperione feruens
Sirius æstiuos irradiabat agros.

Pectus

Pectoris ardor erat, multâque libidine flagrans
Vnderwaldiacos, Praeses, obibat agros:
Qui Bachi ac Veneris cûm urgente calore, vagantem
Non procul â nostrâ sisteret æde pedem,
Pulchra verecundo spectata est femina vultu,
Inter sollicitas officiosa manus:
Femina conspecta est, non læuo fidere nobis
Fædere legitimi jam sociata tori.
Grata quidem facie (desit jactantia verbo)
Florè pudicitiae sed magè grata suæ.
Hanc ubi Soradicus, vultu petulante, Cinædus
Ambit, & effreni luminis orbe legit;
Ecce Dionæo quantocyûs aduolat arcu
Aliger, ac flammâ cinctus edace, Puer.
Letifer ille puer, qui condit melle venenum,
Qui captæ prohibet mentis habere modum;
Cote repente suas acuit candente sagittas.
Cuspideque amentem figit amante virum,
Vsq; adeò, ut castæ floremque decusque maritæ
Tentaret Cyprio commaculare probro.
Affinem interea me cura domestica filuam,
Incustoditâ, iussit inire, domo.
Silua petita fuit, frondes ubi subter opacas,
Frigida solares temperat umbra faces.
Improbis absentem simul atque Toparcha maritum,
Inque domo solam degere, cernit, heram.
Opportuna auidæ rimatur tempora flammæ,
Scrutaturque omnes, in sua furta, vias:
Ingenuique simul rupturus frena pudoris,
Conjuge jam viduos audet inire lares.
Audet & hospitij temeratis, aduena, sacris:
Pænè maritalem sollicitare fidem.
Instat amans, festoque sibi multumque calenti
Aptari instructis balnea, mandat, aquis.
Mandat & anxiferas Vulturno credere curas.
Atque vacillantem longiùs esse metum.
Namque hilarem luxisse diem, quo mutua possit
Fœdera jucundus conciliare torus.
Obstupet inuisam mulier perterrita pestem,

Illicet ingenuas tincta rubore genas.
 Attonito sed enim premit omnem corde dolorem,
 Horret anhelantem præ tamen angue procum.
 Atque (ut femineo vis est quoque multa sub astu)
 Certè hodie victrix, inquit. amoris ero;
 Erudiamque orbem, Quis fallere possit amantem:
 Sedabunt reprobam balnea nostra sitim.
 Meraris efficiar, quæ mentem induta virilem.
 Assyrium, illæso plexit honore, ducem,
 Hæc tacitis meditata labris, clam Præside, mandat
 Conradum propero mox remeare gradu.
 Hospitibus flagrare domum. Studiosior inde
 Ancillæ famulas cœpit obire vices;
 Utque etiam ambiguus riualem ludere verbis,
 Et Fescenninos usque inhibere jocos:
 Quin etiam manibus nymphæum aptare, nec ullam
 In mandata proci cetera, habere moram,
 Instruitur jussu caldaria cella liquore,
 Ganeo sic structas laudat & intrat aquas:
 Hic quasi Campanæ recrearent corpora Baia,
 Lætitiâ plenos intonat ore sales.
 Et quoniam sua cuique deus fit dira libido;
 Vnus in ore salax, unus oberrat Hymen.
 Tuque, ait, O mulier, fruire his suauissima thermis,
 Tu mecum hîc sociâ dilue corpus aquâ.
 Intempestiuas laxemus in otia curas,
 Utamurque daris, dum fauet hora, bonis.
 Fare age, & obstantes velocius exue vestes,
 Cumque timore ipsam pone repentè togam,
 Illa, Importunos tu verò facere Seruos
 Interim, & unâ alias, præcipe, obire plagas.
 Rara fides famulis. Dicto paretur, abitur:
 Verna per anticas cedit uterque fores:
 Dissimulans abitum posticâ, femina, portâ
 Exilit, ac varias itque reditque vias.
 Utque pudicitia ferat illibata triumphum,
 Eluso tacitam quærit amante fugam,
 Dum fugit & trepidat, Phaëthontis ab igne calentem,
 Conspicit, ac reducem læta salutat herum.

Histo-

Historiamque omnem fufis narrare querelis,
 Deque laceffito multa referre toro.
 Obftupui, grefsumque hærens vocemque repressi,
 Percitus indignæ lubricitate rei,
 Inde quiritanti, Muliebreſiſte tremorem,
 Mæchum ipſum in tumidis experiamur aquis.
 Pro tam peſtiferâ lenonis febre, Galenus
 Nec queat ipſe parem, nec dare Coſmus opem,
 Incidenda ſuo grauis eſt arteria ferro,
 Languori antidotum vena recifa dabit.
 Teſtum igitur furtim limenque ingreſſus, obefam
 Conſpicio in thermis luxuriare feram.
 Conſpicio in medijs ſitientem Tantalum undis,
 Nec ſedare ſuam, me ſine, poſſe ſitim.
 Ipſe metu attonitus, dum malleus urget & incus,
 Effugij haud ullum dum videt eſſe locum:
 Stamina ne rumpant tetricæ fatalia Parcæ.
 Inuocat unâ omnes cæli Erebiſque deos;
 Aureaque immenſus promittit ſecula votis,
 Et geminat pauidas, ingeminatque præces.
 Atqui ego, cui validam ſtipauerat aſcia dextram,
 Cui dederat ſtimulos hinc pudor, inde furor:
 Excita cui multum duplicauerat ira calorem,
 Præſidis, armatâ, colla ſaluto, manu.
 Arma ſecuris erant. Hæc indignata, proteruum
 Impetit, in monſtro febricitante, caput; b.
 Atque paroxiſmum violento exterminat icſtu
 Extinguens unâ flammam animamque viâ!
 Nempe gubernatas tam injuſto jure ſecures
 Plectere quæ nôrat, ſola ſecuris erat.
 Illa quidem nobis, in frontem illiſa Toparchæ,
 A Paphio immunem reddidit igne domum.
 Hic facti tenor eſt, hæc fuſi cauſa cruoris:
 Commiſere iſtam bilis & ira necem,
 Fama ſub hæc noſtros inceſſit multa penates,
 Terrore ac rigidis ſtridula fama minis.
 Rozenbergiaci cædes inopina Vicari,
 Armabit cunctas in fera bella manus:
 Sufferet horrendas Conradi audacia pœnas,

Defendetque ferum gratia nulla reum.
 Si sapit, extremas Euro petet ocyor Alpes,
 Inque Lepontinis quæret asyla jugis.
 Longa Dynastarum manus est. Me verò nec ullus
 Terruit, hac vulgi garrulitate, metus.
 Sed neque *Sarnensi Landenbergerus* ab arce,
 In nostra ultrices intulit acta manus.
 Dissimulat, scelerisque pudet, famæque loquacis
 Perdita Lætheis nomine vellet aquis.
 Præfectorum acres ferit hæc infamia mores,
 Corroditque imos perpete verme sinus.
 Ne verò agnatis, turbæque refrager amicæ,
 Longiùs à patrio quæ jubet ire solo;
 Proxima sopitum simul ac Pallantias orbem
 Captârit croceis irradiare genis;
 Cedam equidem, profugusque meis tantisper ab aris,
 Vt Iouis euitem tela, cauebo Iouem.
 Digrediar; *Sarnæque* iram, Satrapæque furorem,
 Atque intentatas, vincam abeundo, minas.
 Si tamen ulla meos vindicta petatur ob ausus,
 Area vindictæ stabit aperta nouæ.
 Et nî læua mihi mens est; Scelus hocce petulcum,
 Ipse Dynasta, scelus, si tueatur erit.

A. B. Guillimannus & Simlerus in argumento ci-
 tati. Contigere hæc omnia apud *Subsiluanos* Anno Christi 1305.

VIII.

ARGVMENTVM.

TEmporum injurias hostiumque insultus fre-
 quentissimos, cum *Vrani*, *Suitenses*, ac *Sub-*
silvani, diuinâ gratiâ mirabiliter, & virtute hero-
 icâ fortiter superâssent: perpetuo tandem Fædere sese
 inuicem deuinxerunt; certis conditionibus, in quas
 Confoederati se obstringerent, præscriptis: quas
 postmodum ipsas **LVDOVICO IV. Bauaro, Rom.**
 Impera-

Imperatori obtulerunt, Fœderis ipsius tenorem, nec honestatis limites, nec terminos æquitatis transgressum, Epistola hæc, ad Authographi formulam, explanat.

HENRICVS ZVVEYER ab Euebach,
LVDOVICO IV. Romanorum Imperatori, semper Augusto.

*De prima Confœderatione perpetua, Vranien-
sium, Suitensium, ac Siluanorum.*

M Agne Monarcha Orbis, cui diapotétia sumas
Imperij nuper Romani indulgit habenas.
Cujus Hyperboreos majestas sacra Triones
Implet & egregijs, quos portat ab hoste, triumphis
Spargitur ad fines, à vespere solis, Eoos.
Da veniam, si charta volans, ô inclite Cæsar,
Impare regales sermone morabitur aures.

Quod tua Majestas, & magnificentia sceptri
Vranios, Suicos. *Subsiluanosq;* vetustas
Imperij gentes, sub Libertatis auitæ
Viueret lege jubet: quod eosdem præcoce nuper
Percussos tonitru, latique anathematis acri
Fulmine proscriptos, ab inanis crimine culpæ
Reddidit eximios: eadem fidissima tellus,
Gens eadem meritis ad regia limina grates
Destinat, ac tantum prouectat ad astra fauorem.

Post rerum exhaustas, jam mitior aura procellas
Composito Mauorte subit: jam nubila Phœbo
Cedit, & in gratum tempestas soluitur imbrem.
Acrior Helueticas exarsit flamma per oras
Hactenus, Aethnæis quàm eruperit ulla caminis,
Gorgonidum furias, & conjurata Medusæ
Spicula pertulimus: manifestos cominus hostes,
Eminus occultos, viresque perinde virosque,
Insidiasque simul, technasque, irasque, minasque,
Ac nimis infestas patientia vicit Erinneis:

Quas ut magnifico fas sit superare deinceps
 Numinis auxilio; socias cum fœdere leges,
 Quas adamantheæ nequeant abolere lituræ,
 Sanximus; atque ipsas (ne quis petulante cauillo
 Mæuius, incaptum queat usquam arrodere fœdus)
 Cæsareæ, prout acta sonant, transmittimus aulæ.
 Decretarum igitur sic audit formula legum.

Numinis augustum præmuniat omnia Nomen.
 Mens hominis sensusque labant, spatiisque videmus
 Cuncta perire suis: Letheæ obliuia ripæ
 Plurima sæpe vorant, memori quæ mente teneri
 Iugiter, ac seros meminisse decebat in annos.
 Iure igitur merito, pro posteritate, perennes
 Scribimus in tabulas, chartisque notamus, Honesti
 Quicquid habet specimen; quicquid Pacéq; Decusq;
 Promouet, humanos quicquid conducit in usus.
 Nos ergo Alpinis vicini pæne Salassis
 VRANII, Nos læta inter viridaria SVICI,
 Nos quoque Romano SILVANI sanguine creti,
 Lectori ingenuo, nostra hæc cuicunque patefcet
 Charta, sed & toti scita hæc proponimus orbi.

Secula duritiem superantia marmoris omnem,
 Tamque graues fortunæ, ictus, tamque aspera Martis
 Fulmina, per trinos dispersa hæc Natio Pagos,
 Tutius ut posthac patrijs arceret ab aruis:
 Utque suas tutari animas, serua penates,
 Ducere pacificam, meliori forte, quietem
 Posset, & oppressas defendere fortiùs aras:
 Mutua Nos ipsos initis, in fœdera, pactis
 Iurisjurandi præmisso, adstrinximus, actu;
 Quæ neque tempus edax, nec temporis ulla vetustas
 Deleat, inque annos quæ sint valitura perennes.
 Fæderis istius virtute ac robore, fidam
 Alter in alterius spondemus commoda dextram;
 Pollicitamur opem, conjuratasque vouemus,
 Suppetias; quas ære suo, quas quisque crumenâ,
 Consilioque, manuque feret: siue usus id ipsâ
 Exigat in Patria, seu qualiscunque vocârit
 Nos extra patrios, vis atque injuria, fines,

Atque

Atque ita pacta fides, Nos unâ armabit in omnes,
 Quin etiam in quemuis, qui de nostratibus ullum
 Læserit indigenam; qui vimuè, scelusuè, nefasuè
 Vel prior intulerit, vel cuiquam inferre parârit.
 Interim & in charis siquis vitæque, animæque,
 Fortunæque bonis, dispendia passus ab ullo
 Iacturamque foret; mersis Nos illico rebus
 Consulere, ac sociam pro terræ viribus, ultrò
 Ferre decebit opem: conuentio donec amica,
 Aut implorati sententia juris, abundo
 Suppleat illatam pensetque leuamine noxam.

Cavimus hoc ipso iurati pondere verbi,
 Atque ratum volumus; leges ac jura daturum
 Ne legat allophylum sibi tellus ulla dynasten:
 Externo sese de nostris nemo colonis
 Mancipet imperio: nisi consultatus idipsum.
 Pagorum populûs plebisq; indulta probârunt
 Mortali sed enim quiuis è semine cœtus,
 Femina masque simul, non detrectabit honestum
 Seruitij perferre jugum: sua quemque potestas
 Legitimo sub jure regat. Dominosque, suosque
 Quisq; Magistratus (quantum æqua modestia suffert)
 Audiet, ac dicto licitos parebit ad ulus.

Hos citra dominos, siquis violentior ullam
 E tribus his populis inuaderet accola terram,
 Ciuemque in prauos quemcunque lacefferet actus;
 Ille sator litis, plebiq; inimicus alastor,
 Commotas donec melior sententia tricas
 Soluerit, officij nullo usquam munere dignus
 Audiet, atque suos inglorius exiget annos.

Coniuratorum cuncti sub fœdere censi
 Heluetij, tellusque simul quæcunque cauebit,
 Ne peregrinâ usquam, jusjurandumuè datamuè
 Prostituat cum gente fidem: suspecta proinde
 Colloquia, & factos extraneo ab ore susurros,
 Atque leues quascunque, vetant hæc fœdera, gerras.
 Eximij nos quippe sumus, nec ferre secures
 Conuenit externas. Quanquam hæc impune gerentur
 Omnia, cum reliquis si consultatio Pagis,

Pro-

Propositaque rei præcesserit æqua facultas.

Si nouus interea technæ fabricator Epeus
Surgeret in patriâ qui sortem in utramque paratus;
E *Pagis* aliquem perjuro Antenoris astu
Proderet; aut turpem gestans sub veste Cethegum,
Quidlibet è nostris cuperet rescindere scitis:
Ille velut spurius, reus, ille tenebrius, mortis,
Ad populi decreta foret; fama que bonisque
Omnibus, & fluxæ multandus lumine vitæ,
Fœdisfrago dignum caperet nebulone triumphum.

Iudicis officio, primâque in jure cathedrâ
Neminem in unitis decorabit patria terris,
Sit nisi quisque sui conciuus & incola Pagi.
Id genus obryzo quisquam si ambire, metallo,
Non virtute volet: Si grata hominiquæ Dijsque
Munera, honoris amans, Rhodiumque profuderit im-
Futilis imber erit, nulla incrementa profusæ (brê:
Gignet sementi: tectus sine fœnore itabit
Ambitus: atque anidi facta elargitio nummi
Quemcunque indigenam, Præturæ reddet ineptum.

Sedibus in patrijs, si tela facemque maligni,
Orta minaretur lis & dissensio, belli:
Cedent arma togæ: pars sanior atque regendis
Aptior ingenijs (quæ pulchræ commoda pacis,
Quæ Marti agnatos jam nouerit antè furores)
Arbitra litis erit; quantumque valebit acutus
Iudicij prudentis apex (seu Iuris ametur
Ipse rigor, seu fulta bonis decisio verbis)
Armicepos mulcere animos, baccamque Mineræ
Auream inhumano sataget præferre Gradino.
Pars ibi pacis amans, nec pacta subire recusans,
Consilium à reliquis, ac prompta iuamina terris
Accipiet: quæ verò istum commitabitur actum
Impensa ac prærium per publica scita Senatûs
Sumptu immorigerum reparetur & ære Thraſonum.

Conditione pari, si pernicioſa ſimultas
Tres inter populos, in apertum erumpere bellum
Viſa foret; *Pagorum* autem ſi forſitan alter
Prudentum arbitrio vel conſonus eſſe, vel ipſi
Dedigna-

Dedignaretur litem submittere juri:

Tertius hoc casu, talique in turbine Pagus,
Iustitiæ pacisque avidus, præbere fauentem
Morigero dextram, tempestivisquæ tueri
Auxilijs, ne causa ruat deserta, studebit.

Helvetus Heluetio si qualicunque malignam
Intulerit ratione necem; mors morte pianda
In sua lethiferas accerset funera Parcas,
Præbebit jugulum nequam ipse homicida, suoque
Illicit abruptam persoluet sanguine vitam.
Liber erit jugulumque isto, corpusque periculo
Eximet; ingenuo si teste, fideque (quod ipsi
Integrum, & omnino decernimus esse necessum)
Liber erit, solidâ simul ac ratione probârit;
Euenisse istam, vitæque animæque tuendæ,
Et non culpando facti moderamine, cædem.
Duxerit è patriâ quod si tellure fugacem
Improbis ipse pedem: quicunque receperit ipsum
Hospitio profugum, tectouè, operauè, penuuè
Fouerit; exilium simul hospes & ipse subibit.
Audiet infamis; donec communia plebis
Scita Virum reuocent, ac concordante Senatu
Migrandi ad veteres, sit copia facta, penates.

Vulcanum Helueticis si quisquam immittere tectis
Barbarus, atque adeo crepitantes spargere flammæ
Ausus & orsus erit: maledicti hic pullus Auerni,
Armosos quanquam læta inter pascua tauros
Plûs mille enumeret; patriæ in penetralibus ullum
Non feret inde gradum, perdetq; scelestus honestum
Indigenæ nomen: Sed & ipsum nemo paternis
Excipiet tectis: nam quicquid edaxque rapaxque
Mulciber, injectæ quicquid violentia flammæ
Perdiderit, luet ille suâ soluetque crumenâ
Furciferum oblatâ qui exceperit antè tabernâ.

Pignora ab Heluetico, popularis nemo, colono
Tollere præsumat, nisi vas aut debitor ipse
Sit persoluendi, confesso nomine, nummi.
Si neuter non sit, nihilo minùs absque patenti
Iudicis indulto, nec debitor ulla profunder

Pignora, obæratum nec plectet curia prædemi.
Iudici, & in nostrâ clauum tellure gerenti
Quisque Virum, vanis, obtemperet, absque querelis;
Prætoremque suum monstrare tenebitur ipsâ
Quilibet in Patriâ, cuius sub fasce forenses
Dicere vel causas, vel possit ponere lites.

Si quisquam capito, vel o besæ rabula naris
Temnere Prætorem, solidique refellere juris,
Efferus insano, tentet decreta, cerebro;
Ille Magistratûs contemptor iniquus, & effrons
Ardelio, patrium damnabitur ante tripunal,
Ad quæque illati reparanda incommoda damni.

Decreta hæc Populi, ne mollis inertia cæco
Mergeret interitu: ne publica scita sonoræ
Impetus AEoliæ, multumque strepentibus alis
Trans juga præcipites, veherent Alpestris Cauri:
Nos genere V R A N I O, Nos orti sanguine SVICO.
Et Nos frondiferæ dicti de robore S I L V A E,
Heluetiæ populi præsentis hæc, vetusto
Communis Patriæ firmatas rite Sigillo,
Aspicere hanc lucem, vastumque meare per orbem;
Intra Suitiacæ, præcepimus ostia B R V N N A E. 6.

Sic igitur pactas, ô Augustissime Cæsar,
Pro fructu populi, pro pace ac fædere, leges,
Vt Tua Majestas, quam nostra veretur & audit
Natio, Boiaticâ non ignoraret in aulâ:
Iussimus Heluetico munitam homine chartam
Cæsareos intrare lares, ac supplice voto
Romanas Aquilas, ac sceptrum suprema regenti,
Auspicij cælestis opem, semperque fauentes
Exoptare Deos: ut prosper & alite dextro,
Inde libatum terræque marique deinceps
Prouehat Imperium, Tanaisque bicornis, & ambas
Amphrysi ripas, Rhodopæque, & Cynthon, & Ossam,
Famofumque feris Erymanthum, ac barbara Tauri.
Barbara regna Hæmi metuendus ad usq; supremum
Subjuget Euphratem: quò Pallas amica trophæis
Excita sæpe tuis, iterumque iterumque virentem
Implicitet augusto, statuaturque in vertice Laurum.

Inde

Inde tuam, Rex mægne, feret super æthera famam,
Et decus, & partos, Germania vasta, triumphos:
Numinis arbitrio, cuius virtute patentem,
Diuiso imperio, regis inuictissimus orbem.

A. B. notat hæc Simlerus l. 1. f. 70. 71. 72. C. Anno Christi 1315. mense Decembri, apud citatum: ubi hæc ipsa Fœderis formula clare habetur expressa.

IX.

ARGVMENTVM.

GÆslero sagittâ Telli, præter conjura-
torum opinionem siue decretum, interfecto,
in eiusdem vel familiam, vel arces nihil attentatum,
sed expectata sunt proximæ mensis Ianuarij Calen-
dæ; quibus tam Vranie ac Suitie, quàm Vnderval-
die arces ab Indigenis occupatæ, Præfectus à Lan-
denberg cum familiâ captus, & extra terram Vnder-
valdiam in perpetuum est relegatus. Idem alibi, nullo
sanguine fuso, factum: & sic nominatæ tres Ciuita-
tes, Præfectis Ab Alberto Imp. primitus immis-
sis, sunt liberatæ. Simlerus, Guillimannus, alij.

CONRADVS ab IBERG, Eques auratus.
FRIDERICO Comiti à Toggenburg.

De occupatis trium Ciuitatum arcibus.

Inclyte nobilium flos, & coryphæ Virorum,
Durgea secundo quos fouet alma sinu.
Progenies cui pæne Ioui contermina, nomen
Grande per illustres continuauit auos.

A Tibi deuoto non aspernabere seruo
Contextam paucis hanc, FRIDERICE, metris.
Ista tibi famæ plusquàm centuplicis æquam
Sincerâ exponet simplicitate, fidem.
Fascinat hæc totum mistâ farragine mundum.

E

Can.

Candida quæ perhibet, dum nimis atra videt.
 Famæ materies, in tanto turbine rerum,
 Nata fuit nostras inter, abunda, plagas.
 Præfeti Heluetiæ, volitantia tela pharetræ,
 Grißler ab infesso, victima factus, equo;
 Ascîa in extructis, mactatus Satrapa, thermis,
 Nobilium è patrio pulsa caterua solo:
 Dirutæ, & excelsis obsessæ in collibus arces;
 Bellata in Dominos effera bella suos;
 Iam pridem Heluetios, pridem oppleuere Suëlios,
 Teutoniæque omnes introiëre lares.
 Toggenburgiacam quin hic quoq; clamor in arcem
 Scanderit, ac totum multiplicarit opus,
 Cum nullus dubitem, placuit præsentē synopsi
 Historiam gestæ, participare, rei.
 Quæsiți juris soboles injuria, dici
 Prima potest tragici mater & ansa mali.
 Illa tribus populis communis Patria, nolens
 Libera inassueto subdere colla iugo,
 Dum nequit austeros, Dauorum more, Tyrannos,
 Et contra pactam plurima ferre fidem:
 Concilium tandem pro Libertate vetustâ,
 Proque bono Patriæ, caput inire, lux.
 Debile principium, tantæque audacia molis
 Non nisi per trinos, est agitata, Viros.
 Hisce alij, sensimque alij se jungere, & omnem
 Perficiundo operi præcipitare moram;
 Sacramento etiam se quisque obstringere, tolli
 Malle sibi jugulum, quam tolerare jugum.
 Finibus è patrijs abigendos esse Toparchas,
 Pellis ubi tristes condant ouina lupos.
 Ista super celso constructa palatia colles,
 Castraque in abruptis esse inhibenda jugis:
 Ringanturque licet tetrici, latentque Seueri,
 Libertate istas nolle carere plagas.
 Cautio facta tamen fuit hæc, expressa; Licebit
 Securo hîc vitæ cuilibet esse lux.
 Non etenim ut Dolopes, Libycæ è stirpe Nepotes,
 Nec racti furijs, tristis Oreste, tuis,

Rem

Rem sumus aggressi. Placuit defendere cunctis
 Sic declaratas, absque furore, theses.
 Rustica barbaries nulla hîc efferbuit; arces
 Cepimus in summis, absque cruore, jugis.
 Præfecti è patriâ iussi discedere terrâ,
 Deseruere suos, absque cruore lares.
 Quæ nobis fuerant, nequaquam bella fuerunt
 Effera, iustitiâ nec caruere suâ.
 Nec contra Dominos, sed libertatis ademptæ
 Contra illegitimos bella fuere, duces.
 Non tamen inficior, violentâ hîc morte supremum,
 Magnates geminos, oppetiisse diem.
Roxenbergensi qui nempe Vicarius arci
 Præfuit, obscenæ percitus igne Deæ,
 Dum nequit à Cypriâ mentem compescere flammâ,
 Emendaturas occidit inter aquas.
 Alterum (ubi sumpto *Guilielmus Tellius*, arcu
 Cogitur ad durum figere tela scopum,
 Natoque impositum dum tangit arundine malum)
 Victor ab incesso *Tellius* icit equo.
 Quæ citra plebis-cùm sint exercita-scitum,
 Res in priuatos est referenda viros.
 Principio certè somnos hæc cura salubres
 Ruperat. & durus quemque grauabat obex.
 Præsidio armatas, vallisque potentibus arces
 Vidit in excelsis Patriâ stare jugis.
 Inde exuta omnes Procerum petulantia frenos,
 Vexare Helueticum, nullo inhibente, gregem.
 Inde Astreæ oculis cæco velamine clausis,
 Ausa erat ad rhombum cuncta rotare suum.
 Tam bene firmatas quis Marte lacefferet arces?
 Ferret in Austriacos quis sua tela Duces?
 Atqui experta suos sunt hæc quoq; Pergama Pyrrhos,
 Tuta super firmam nescia stare petram.
 Anno ineunte nouas ubi fax Eoa Calendas
 Et Iani primum vidit adesse diem:
 Præsidio instructas, vallisque minacibus, arces,
 Suscepisse nouos, lux noua vidit, heros.
 Hacque ipsâ, pubes *Suitensis* & *Vria*, luce,

Ultima castellis fata dedere suis.
Crisler, ob exosos, ingrator aspide, mores,
 Dum sibi securam vix putat esse togam:
 Portentosa noui cepit munimina castr
     Altorsi in medijs ædificare jugis. b.
 Nomineque inuiso, Castrum quod construo, dixit,
     Sub scalas totam supprimet *Vraniam*. c.
 Sed Iani exortas ut vidimus esse Kalendas,
     Æquata est plano fabrica tota solo. d.
 Bina superfuerant *Suitensem* castra per agrum,
     Lowercum, ac noto nomine *Cusniacum*:
 Verum ubi prædictæ Iani micuere Kalendæ,
     Castrum in *Suitenses* cessit utrumque manus.
 Cessit, & unâ omnem *Satraparum* è plebe cohortem
     Ocyus è nostrâ, iussimus ire, plagâ
Sæuijt hîc nemo, violentum nemo cruorem
     Elicuit, nullam lux tulit ista necem.
 Ire bonis auibus, nostræ valedicere terræ
     Quemlibet, atque suas fuimus ire vias.
 Fortiter ista quidem. Verum *Vndervaldia* prudens
     Quod dextrâ timuit, dexteritate capit.
 Dedita erat pubes *Xenijs* de more ferendis.
     (Tale *Dynastarum* nempe *Minerual* erat)
 Strena ferenda fuit; sed enim quæ euerteret arcem
     Non superandam armis machina, Strena fuit.
 Viginti iuuenes, baculos si demis, inermes,
     Quisque tamen strenâ muneribusque graues,
Sarnensem dictis arcem petiere Kalendis,
     Ortus ubi roseos *Lucifer* egit equos.
 Obuiat huic turbæ *Sarnensis* Satrapa, festum
     Dum celebrare, sacrâ pergit in æde, diem.
 Miratur iuuenes tam munera larga ferentes.
     Sub strenâ tectum non ratus esse dolum.
 Pingue fuit Xenium. *Melibæo* subrumus agnus,
     Damætæ ex humeris pendulus anser erat.
Tityrus & *Corydon* grege de balante bidentes,
     Phasidis insignes *Thyrsis* habebat aues.
 Ille saginatum baculo suspenderat hædum,
     Porcellum è plenâ protulit alter harâ.

Gel-

Gesserat hic leporem, fartum hic è corte caponem.
Quisque loci vescos pro ratione cibos.
Nec pulli deérant, nec amantes ardua damæ;
Ducebat vitulum Pollio, Cotta caprum.
Vnus & alter erat, quos ferre Toparcha molares
Credidit, aut saxum, Sisyphæ lassæ, tuum.
Machina lactis erat, sed pressi machina lactis,
Præfeti clausas pandere docta seras.
Laudat, & ire suam Landenbergerus ad aulam.
Stipatos strenâ tam locuplete, jubet.
Turba, ut propositi pertingit ad atria castrî,
In strenam patulas repperit esse fores.
Ergo jubet socios inter vepreta latentes
Maturare suam, quâ data rima, viam.
Proxima Silua fuit, cui crebris nomen ab alnis,
Dumeto ac densis luxuriosa rubis:
Illuc terdeni, sua quilibet arma recincti,
E conjuratis, introiére, Viris.
Quos ubi conducti monescit tessera signi,
Ad castrum propero repere quisque gradu.
Præsidiumque illic testumque repente laremque,
Arasque, & captos obtinuère focos,
Obtinuère omnem, domitâ sic arce, fagenam,
Liber adhuc solus perstitit arcis herus.
Ille fero dum cuncta videt flagrare tumultu,
Bellaque per plateas, perque sonare vias:
Barbariæ tetrum versans sub pectore testem,
Verrere maturâ cogitat arua fugâ.
Sed generosa manus telisque sparisque toparcham
Cingit, & optatæ nulla fit ansa fugæ:
Iamque sibi summas dum credit adesse Calendas,
Cum turbâ captas dat comitante manus.
Præses, & obtenti farrago domestica Castrî,
Præsidium, proles, Arx, penus, Vxor, opes,
Magnanimæ, dum strenâ volat, sunt præda juuentæ,
Vix alibi tantum strenâ habitura lucrum.
Omnia salua tamen, Vernarum orchestra, Dynastes,
Vxor, & ingentes, quas cumulârat, opes.
Continuò extremas Patriæ ducuntur ad oras.

Tesqua in perpetuos non repetenda dies;
 Nullæ isthic furæ: vultum subtraxit Enyo,
 Frenduit iratis nulla Medusa flagris:
 Hoc solo intonuit Rhamnusia fulmine; Capti
 Et patriâ hac celerem ferte repente pedem.
 Cedere, nec Græcas regredi vos ante Kalendas,
Undervaldiaci vox jubet una fori.
 Sat cholæræ bibimus. Pro libertatis amore,
 Pressisti indignis quam *Peregrine* modis:
 Ire peregrinas hodie mandarîs ad oras,
Adrastæ alijs ne cruciêre malis,
 Hoc Plebiscitum est. Simul ac juraueris istam,
 Ecce tibi perstant omnia salua, fidem.
 Rerum insperatâ turbatus imagine Præses.
 Verè inter Saxum, jam situs, atque sacrum,
 Exanimisque ferè vulgi formidine, sensit
 Horrore arrectas diriguisse comas.
 Mox lapidem jurare Iouem, cælumque, Erebumque,
 Ac perscrutantes intima corda Deos;
 Seque gregemque suum donec sibi vita superstes,
 In sic proscriptas nolle redire plagas:
 Emansurum isthinc centenos quemlibet annos,
 Et sic compositis, Satrapa, rebus, abît, e.
 Consimilem passa est arx *Roxenbergæ* ruinam,
 Partâ à vicenis deditioe viris.
 Processum stupeas; Ancillam hîc fortè morantem
Undervaldiacus fouit amore procus.
 Sæpe hunc demisso, per apertas, fune, fenestras,
 Ad Fescenninos traxit amica jocos:
 Traxit Nisa suum supera ad conclavia Mopsûm,
 Lunâ cornigeram circumagente facem.
 Præcedente igitur memoratas nocte Kalendas,
 Traxit amatorem rursus Amata suum.
 Hic aliud simulans, Nisamque quiescere mandans,
 Fune expectantes clanculum & ipse viros
 Excipit, ac socijs ad summâ palatia tractis,
 Occupat ecce omnem, nullo inhibente, domum:
 Atque, agedum unâ omnes fugite ocyûs, inquit, ab
 Fulmina ne feriant vos grauiora, loco, (isto,
Con-

Contremuere simul, subitoque repente stupore
 Territi, ab extructis profiliere focis:
 Et fragor, & strepitus, clamorq; & ubique tumultus,
 Ferre citò trepidos iussit ab Arce pedes.
 Sic sine cæde actum, sine flammâ ac sanguine, bellum,
 Quod dare non potuit flamma, vel arma, dedit f.
 Patria tam faustas Iani fortita Kalendas,
 Nunc iterum excusso floret, ouatque iugo:
 Floret, & è trinâ pulsus regione Tyrannis,
 Seruitio immunes fertque, feretque dies.
 Hæc rerum facies; Hæc libertatis in istam
 Retractæ terram, sic stabilita basis.
 Cæsareâ quiscunque modo sit rumor in aulâ,
 Non aliam debet rumor habere fidem.
 Quod tibi magne Comes; qui regiæ amicus es aulæ,
 Cæsare virtutes suspiciente tuas,
 (Annuâ Bassarides ne credas Orgia Bacchas
 Forsitan in nostris instituisse plagis)
 Paucis contextâ volui proponere chartâ
 Panicus obrepat ne Tibi fortè metus.
 Perpetuare adeò nequeunt violenta; redundat
 Semper in auctores visque, nefasque suos.
 Admordet vel capra reum; lassusque suëvit
 Figere mole, suum, bos, grauiore pedem,
 Si sua formicæ, si Serpho bilis & ira est,
 Extendit splenem si quoque musca suum:
 Helueticâ motam miraris in indole bilem?
 Splenemque, ac lassos incaluisse sinus?
 In tam belligerâ, magis admirare, iuuentâ,
 Parcere victrices sic potuisse manus.

A. Nobilis à VVolfenschieß, à Conrado Baumgartnero.
 B. Eques Gesslerus, ab aliquibus Gissler dictus. C. Zwingvri
 vnder die Stâgen. D. Anno 1308. E. F. Simler, l. 1.
 Guillim. l. 2, c. 15. &c.

Finis Libri primi.

E 4

HE-

HEROVM
 HELVETIO-
 RV M

EPISTOLÆ.

LIBER SECVNDVS.

De varijs Heluetiorum prælîjs.

EPISTOLÆ I.

ARGVMENTVM.

Ludouici Bauari ad Imperium euecti partes, cûm Vrij, Suitenses, & Subsiluani contra Fridericum Austriæ Ducem, Ludouici æmulum, fouissent; Leopoldus Friderici Frater, præter alias iniurias reuera nominales, hanc quoq; vindicaturus, dictos populos duplici exercitu simul ac semel aggreditur, ad infauitissimum bellum ab aulicis suis perperam allectus. Acie primariâ, cum 20. armatorum millibus, Dux ipse Suitiam; Secundariâ sub Comite Strasbergensi Vndervaldiam laceffit; pace à Suitensibus, missa etiam Legatione, nequicquam imploratâ.

vata. Viros igitur 1300. auidiffimo hosti opponunt,
eâ generofitate, ut cafo utroq; Exercitu nobiliffimam
reportârint victoriam: quæ SVICERIS exinde
nomen, & Confœderationi perpetuæ exordium dedit,
Anno 1315. Christoph. Hartmanni Annales
Einfidl. fol. 285. &c. Munfterus, Simlerus,
Etterlinus, aliij.

ITELIVS REDING, Eques.
HENRICO ab HVNENBERG, Tugino.

De prælio Morgartensi.

Vod Tibi non poterat curis distentus &
armis

Mittere, cognatus jam tibi mittit, AVE.
Misissetque omnem tibi dudum, Henrice
salutem.

Visa sed est nobis omnis abesse salus.
Omnis in orbe salus, & amicæ spiritus auræ,
Creditus est nostros deseruisse lares:
Undique funestum crepitabant tympana bellum,
Audijs hostiles Suitia cuncta tubas.
Fama infinitas referebat adesse farissas,
Et multâ armatos cum legione greges:
AËthera que & galeis, & apertis fulgere cristis,
Teutonia que omnes feruere in arma duces;
Hinc peditum bacchari aciem, fortesque maniplos,
Turbâ, implere omnem, vociferante, viam:
Inde equitum saltare globos, ac ducere passim
Agmine, festiuos quadrupedante choros.
Plurimus inde metus regionem inceslere: at ille
Creditus est nobis panicus esse metus:
Terruit infirmum solitâ formidine sexum,
Indoleque imbellem de sequiore gregem!
Patria quippe suas etiam conscissere vires
Ocyus, & legnes non tolerare manus,
Nec refides jam ferre animos, sed milite colles,

Præsidioque arctas anticipare vias:
 Terribiles nec verò minas, nec bruta timere
 Fulmina, amica boni Gens, inimica mali.
 Pax erat in votis; hanc patria quæsiit unam:
 Credita sed rapidis hæc fuit una Notis.
 Bellum erat in votis, quæsiuerat Austria bellum,
 Et quod quæsiuit, tacta dolore tulit.
 Illa quidem grandes hinc sparsit & inde querelas,
 Repletura suam sanguinis imbre sitim
 Nobilium crebri scintillam auxere susurri,
 Eliciendò nouas perpete folle faces.
 Pars iubet ejectos isthac regione Tribunos
 (Supremum in totâ posteritate probrum)
 Undique conscriptis confestim ulciscier armis,
 Ac veniæ nullum prorsus habere locum.
 Ipse quidem ALBERTVS, de tantæ crimine culpæ
 Sumpturus pœnas, si licuisset, erat.
 At Vindonissæ postquam è regione, Nepotis
 Improba, Cæsaream perculit ira caput;
 Regia progenies, Conjuxque Augusta, cruentam
 Vltia fuit, Nemesis præcipitante, necem.
 Sinitiam, & annexos texere obliuia; totus
 Hæsit in Argoiâ nobilitate furor,
 Nunc immorigeros ansâ meliore colonos
 Plectere, Teutonici constituere globi.
 Pars LVDOVICI fautores Bauari in istis
 Oppugnare fero quæsiit ense, plagis.
 Sinitia præsertim, Marialem incessere Eremum,
 Ascetasque sacri, quæ fuit ausa, loci:
 Censa erat extremas sæuæ Rhamnusidis iras,
 Et quasi funestam promeruisset crucem.
 Omnem adeò culpam, genus omne piacula, iubetur
 Plectere sanguineis, Thisiphonea, flagris.
 Vtique adeò placuit LEOPOLDI accendere bilem,
 Atque manu ductum cogere in arma Ducem.
 Imperat hic nobis victu interdicerè, & omnem
 Vel deprædari, vel prohibere penum.
 Subtrahit, annonam solitas vectare, quadrigas;
 Perque lacum grauidas non finit ire rates:

Pam.

Pampinei nec dona finit succedere Bacchi,
 Nec micam Cereris, nec tria grana falis.
 Montibus occlusus discet parere popellus,
 Aut ægram discet perpetuare famem.
 Talia dum nobis minitantem aduertimus hostem,
 Arcere à patrijs nitimur arma focus:
 Et Toggenburgi Comitem legamus, & uno
 Placare iratum quærimus, ore, Ducem.
 Intuitu pacis, seu Principis ante tribunal,
 Siue in Cæsareo lis sit agenda foro,
 Litem juridicæ totam committimus Vrnæ,
 Dum quoque stet solido nostra querela loco.
 Stat fine honore Comes, nec blandam admissus ad
 Verba dat inflato nil valitura Noto. (aurem,
 Præualet hasta togæ; Legatio cassa; rogati
 Flestitur ad nullas, Principis ira, preces.
 Bella geri placuit, sed eos habitura triumphos,
 A Danaïs veteres quos retulêre Phryges.
 Ergo minabundis acer *Leopoldus* in armis,
 Heros consilium dignus habere Senum,
 Dum videt instructas ardere in prælia turmas,
 Cumque omni promptos Nobilitate Duces;
 Consilium incæpto maturum ac utile bello
 Iuxta *Tuginum*, caput inire lacum.
 Quæstio summa fuit, Tot montes inter & undas,
 Et salebrâ obstrusas asperiore vias,
 Queis tandem medijs inuadi *suitia*? in illas,
 Semita quæ possit ducere tuta, plagas?
 Cetera cum constant, viresque, animusque, penusque,
 Ignaros sese solius esse viæ:
 Hac semel obtentâ se demum posse quadrigas
 Farcire, Helueticâ rusticitate, suas.
 Stabat inops animi *Leopoldi* Morio, cujus
 Cynthia delirum reddidit aucta caput: b.
 Ille subindignans sic coram Principe; Verè
 Stultitiæ immensam nunc patet esse tribum.
 Fas mihi sit mediam vobis pertundere venam,
 Vel dare Phillyridis, vel Themisonis opem.
 Hellebori decumis choleram purgate culullis,

Anticyræque amplos euacuate cados.
 Quæritis unâ omnes Intrari ut *Suitia*? quinam
 Exiri possit *Suitia*? nemo rogat,
 Parturit amentes non *Stockhia* sola Coræbos,
 Intra magnorum sunt quoque castra Ducum.
 Scilicet in tantos referenda est palma Zenones!
 Ite modò, intrusum sed reuocate gradum.
 Excepere meri, non absona verba, cachinni,
 Et placuit notas *Egria* inire vias.
 Anceps interea de incurfibus hostis, amicam
 A conjuratis *Suitia* polcit opem.
 Ducta in campum acies, numerantur mille trecenti,
 Parua, sed in Martem vis generosa, Viri.
 His ita collectis celeri à cursore sagitta
 Traditur, in denso fortè reperta rubo.
 Scripta per extremam fuerat membrana sagittam,
 Atque ferè talis verba tenoris erant.
 Hostis adest, Bellona furit, vixistis amici;
 Quæ vos interimant, undique tela volant.
 Lutea currentis simul, atque aurora, Nouembris
 Est Sextum decimum progenitura diem,
 Area MORGARTI furibundo tota scatebit
 Milite, terribiles ingeminante minas.
 Hac erit hostis iter: plenis huc ipse manipulis
 Conuolat: Hic ergo plebs monefacta CAVE.
 Auctor erat dubius, mihi verò, *Henrice*, repente
 Arguit esse tuam, littera visa manum.
 Extulit unâ omnis pietatem Patria, & istam
 Cum totâ agnosceret posteritate fidem,
 Maurant moniti, petitur mons *Sella*, priorem
Morgarti figunt in statione pedem.
 Quinquaginta illic patriâque domoque repulsi
 Perque juga errabant, perque vepreta, Rei:
 Hi postliminio deperditum inire fauorem
 Dum satagunt, Nobis se lociare petunt.
 Res sed habere suas, Gyarosque intrare iubentur,
 Inficiat sanum ne pecus ægra gregem.
 Malunt unanimes, ruituri audacter in hostem,
 Proque bono patriæ, proque salute mori.

Interea

Interea pleno tempestas ferrea cornu
 Irruit, atque omnes turbine vastat agros.
 Profilit inuisis Leopoldi exercitus armis,
 Grando frequens peditum, plurimus imber equum.
 Tractus ubiq; omnis Sellam inter & Egriam, & omnis
 Obsita clamoso milite vallis erat.
 Trina fuit legio: cuneos at verò pedestres
 Ardua flammiumis turma præibat equis.
 Helueticos hæc sola cupit mactare colonos,
 Lauroque emeritas cingere prima comas.
 Spumigeri pullantur equi, Martemque laceffunt
 Acrius inflatæ, murmura rauca, tubæ,
 Saxa quatit Sonipes, atque ora cruenta lupatis
 Circumagens, flexas itque reditque vias.
 Præfilit ipse ferox, peditemque inuitatequester,
 Sellaq; in abruptis quæritur una jugis.
 Cernimus Impauidi properantem, è culmine, nimbū;
 Et damus orato, classica læta, Deo.
 Atque agite. O Socij: Si respuit Austria pacem,
 Sentiat & nostras pace carere manus.
 Præuenisse iuuat, truncosque ac laxa iuuabit
 Eminus, è celsis præcipitasse jugis.
 Dant iter angustum collesque lacusque, nec aptam
 Vel jura permittent, vel dabit unda, fugam.
 Cernitis innumeros, siluestria pondera, truncos
 Grandiaque è ruptis saxa jacere petris!
 Hæc iuuat arma prius, iuuat hæc emittere tela,
 Dimidium palmæ res bene cœpta dabit.
 Præcipitata ruunt horrendo murmure saxa;
 Dixisses, ipsas posse volare petras.
 Pars filices voluunt, pars fissa Ceraunia, vastis
 Trinacriæ Scopulis æquiparanda, rotant.
 Altera pars Ornos, abjgnos altera truncos,
 Altera nodosas, fragmina acerna, trabes
 Ingenti gyraut studio; pars missile saxum
 Proiecit, atque omnem versat in arma manum.
 Credere erat, Satyros, cornutaque Numina Faunos,
 Siluarumque omnes bella ciere Deos.
 Sisyphus ipse sua dum saxum voluere dextrâ

Cæpe-

Cæperat, haud tantæ dexteritatis erat.
 Edidit horrifonum tempeftas ifta fragorem,
 Multoq̃ue attonitos vulnere læfit equos.
 Pars verfa in rabiem poft tanta tonitrua, duros
 Indignabundo dejerat ore lupos:
 Pars furit, æftiuo ceu percitus Vrfus ab Oefiro,
 Inque orbem celeres gyrat anihela, rotas.
 Calcitrantem adeo felfor frenare caballum
 Dum fatagit, pariter Sellorequusq̃ue ruit.
 Terrificam fic filua dedit, cum rupe, ruinam,
 Fregit & hoftiles impetus ifte minas.
 Eminus ifta quidem: Mox cominus itur in hoftem,
 Excipiunt primos feria tela jocos.
 Tympana belligero clangunt crepitantia bombo,
 Echoq̃; horrendos replicat ampla fonos.
 Statq̃ue, pauetq̃; hoftis: Nos ftantè animoq̃; pauentē
 Aggredimur, certi vincere, fue mori.
 Continuo totis in pugnam viribus itur,
 Millia nec terrent bis numerata decem.
 Dextra furit ferro, cadit ictus acinace miles,
 Sanguineoque grauem vertice pulfat humum.
 Prurit in objectos tempeftas Helueta Sueuos,
 Miluus in afpectam ceu Palamedis auem.
 Illa minabundas gemino mucrone bipennes
 Dum generofa vibrat, proxima quæque necat:
 Tot numerat calus, quot dextera concipit ictus.
 Dura profectò Viro, dura bipennis equo.
 Pars fera ftipitibus, pars dimicat altera contis,
 Pars acuit quernas, vindice cote, iudes.
 Prima falus nobis belli præludia, & hofti
 Saxa per incuffus, miffaque tigna, merus.
 Fulmine namque ifthoc turbatus equeſq̃ue, pedesq̃;
 Dum fine more furit, non fine mole, ruit:
 Nec numero paucos, queis mucro filexq̃; pepercit,
 Non animaduerti forbuit unda laci.
 DV X aciem reuocat, Dux quærit afyla; Suëuïs
 Impleat Helueticas ne Libitina Scrobes,
 Quâ licet erumpunt, ac terga trementia vertunt,
 At niſi mæſtitix nulla trophæa ferunt.

Parci.

Parcimus, ac pontem fugienti sternimus hosti,
 Credentes palmam plus satis esse duplam.
 Sed fugitiua acies, quærens properando salutem,
 Altera in alterius fit furiosa necem.
 Quacunque aspiciamus, congestos stragis acervos,
 Plenasque exanimi cernimus osse strues.
 Ter quingenti Equites totidemque hac clade caballi,
 Magnaque nobilium pars periëre Ducum. c.
 Ut taceam pedites, certè hic numeranda videtur
 Illa in sanguineo, visa caterua, solo.
 Nobile *Thuregum Leopoldi* castra secutum,
 Fouerat emissâ, Principis arma, manu.
 Quinquaginta alacres, biniq̃ue in prælia ciues
 Exierant, armis, veste, colore, pares.
 Albo-cæruleas, obliquo tramite ductas
 Gestabant, patrio quisque colore, togas.
 Postposuëre ipsi vitamque animamque probrosæ,
 Spartano Helueticâ nobilitate, fugæ.
 Nam simul egressi, simul Austria signa secuti,
 Martem iniëre simul, mortem obiëre simul. d.
 O certè Fabijs, magnisque Quiritibus æquos!
 O Tiguro dignos patriâ & urbe Viros!
 Misisset rales si Rhenus & Ister athletas,
 Durassent cunei, Dux *Leopoldi*, tui.
 Palma sed inuitâ non suppetit ulla *Minervâ*,
 Stantque penes solos nostra trophæa Deos.
 Illorum auspicijs alter quoque cæditur hostis,
Undervaldi depopulator agri.
Strasbergæ Dominus, nostrum radicitus agmen
 In Morgartensi perditum agone, ratus,
Bruniacum superat, vastat *Silvaniam*, & omnem
 Sub sua festinat cogere jura plagam:
 Verùm ea collectis grassantem exterminat armis,
 Et non præuisam cogit inire fugam. e.
 Vsq̃ue adeo plebem Superi saluare pusillam,
 Ac si suppeterent millia multa, valent.
 His certè obtentam gratanti pectore palmam,
 Et captam toties, jure sacramus, opem.
 Ad majorem igitur Triadis cælestis honorem,

Rite

Rite implorato pectore & ore Deo,
 Publica ne rerum serpent contagia, & aris.
 Exulet à patrijs, pacis alumna salus:
 Iungimus unanimes in mutua fœdera dextras,
 Fœdera in æternos perpetuanda dies, f.
 Ante quidem Vranij, Suintenses, Subsiluani,
 Fœdere juratam pacto inière fidem;
 Illa tamen paucis solum durantia lustris,
 Illa decennalis fœdera juris erant.
 Nunc cincti omnigenis, quâ Sol oriturque caditque,
 Hostibus, atq; omnem Marte mouente stropham:
 Auxilij vano dum nos suspendit hiatu,
 Offunditque meras, Cæsaris aula, moras.
 Dum pro quæsitâ dat mollia verba farinâ,
 Afflictisque ullam ferre grauatur opem.
 Condidimus leges, & non violabile F O E D V S,
 Quod nulla extinguant Secula, lustra, dies.
 Fœderis hic scopus est; Vt libertate receptâ,
 Viuat ab indigno, patria tuta, iugo:
 Vt dare cuique suum, casuque urgente, tueri
 Externo afflictos possit ab hoste, focos.
 Neminem inoffensi lædemus: eritque per istas,
 Hospiti & indigenæ, semita tuta plagas.
 Si qua tamen nostros irritet terrâ crabrones,
 Tincta Lycambeo spicula melle feret.
 Parua seges; sed multæ olim, quod remur, aristæ,
 Et velut Ideæ Gargara messis erunt.
 Iustitiæ ac Pacis sancitum in pignora F O E D V S,
 Iustitiæ ac Pacis fulciat Alpha, D E V S.

A. Sebast. Munsterus l. 3. B. Cuni von Stocken / a-
 pud Etterlinum, & Munst. citatum. C. D. E. Simlerus l. 1.
 F. Confœderatio hæc descripta est superius l. 1. epist. 8. erecta
 9. Decembris Anno 1315.

II.

ARGVMENTVM.

BERNA Civitates inter Helueticas ad
 multorum inuidiam florescente, in eiusdem Vr-
 bis

bis ac ditionis perniciem plurima sunt moliti celebri-
ores Helvetiæ Reguli, Ducum Austriæ partes ex in-
stituto professi. Eminebant in ijs Comites Nido-
uiæ, Kyburgi, Neocomi, Vallendisij, Grue-
riæ & Arbergæ; qui unâ cum Comite de Fürsten-
berg, comparato 30000. Virorum exercitu, Laupense
oppidum, grauißima obsidione presserunt, in ipsam
deinde Bernam arma feralia producturi. Hæc Lau-
pam suam 600. militum præsidio munit, & obtento
Trium Pagicorum, vrbisq; Salodoranæ auxilio & c.
duce Rudolpho ab Erlach, generoso nobilissimæ
sanguinis heroë, hostem unde unde instructissimum,
ingenti clade profligat, præsidiarijs ipsis (sub Equi-
tibus Antonio à Blanckenberg, & Ioanne à
Bubenberg) commissi prælij etiamnum ignaris.
Etterlm, Stettler, Munster, alij.

RUDOLPHVS AB ERLACH Eques,
NICOLAUS A VVATTENVVILL.

De conflictu Laupensi.

Mitte manu chlamydem, siltris mutare crepâtes
Nunc iubet hora tubas Cõtrita superbia læguet,
Serpit humi fastus, Dum credita mænia & ietæ
Non extorquendo defendis acinace LAVPAM,
Cogimur extemplò, quia sic fortuna ferebat,
Cogimur absque tuis hostilia castra lacertis
Aggredi, & ardentem pariter committere pugnam.
Vota quidem, stricto dum ferueret alea ferro,
Vvattenvilliacas optabant plurima turmas:
Sed renuente moram, bellumque urgente Gradiuo,
Copia defuerat, gliscentem ex tempore Martem
Seu, Tibi, seu patrijs, quas Vrbs oblessa premebat,
Prodendi Excubijs; ne tali echneide sortem
Nostra sibi Legio faceret fortasse nouercam,
Turba tamen melior maiorem vicit, & almo

F

Agmina

Agmina freta DEO, propriâ virtute tumentes
Prostrauere acies. Id quâ ratione sit actum.

Candida proponet paucis Tibi pagina verbis.

Cum truculenta suo necdum Bellona flagello
In patria fureret, me Sors non læua decorum

Fouit munificâ Comitis Nidoriæ in aulâ.

Grata fuit Comiti præsentia nostra Rodolpho,

Gratior integritas: patrios cum verò penates

Funereâ perque arua volans perque oppida pallâ,

Spargeret expositos supremis fama, periculis:

Cæpit amor Patriæ Comitibus superare fauorem.

Ille intestino dum præceps fluctuat æstu

Irata Nemesis, succendit in arma propinquos

Clamque palamque Viros: bello præfigitur unus

Inclita BERNAScopus: metam hanc hostilia clamant

Agmina, & omnigenis illuc intenditur armis.

Auxiliatrices Burgundia conscia turmas

Mittit, & in gyrum flexis gens optima frenis

sequaniæ populi; pacemque exosa propinquæ

Terra Nuithoniæ, decreta in prælia multos

Ascierant Comites, qui pacto fœdere in unam,

Arma parauerunt nimis insultantia, BERNAM.

Burgundos equites violenti turbinis instar

Iurasso egressos, Neoburgicus ipse minauit.

Allexitque Comes: peditum misere cohortes

Helueta flauicomi sitientes pila Suëui.

Sic Comes Arbergæ, sic Fürstenbergius heros,

Sic sua finitimi mittentes agmina passim

Alsatijs, festo jam læta epinicia plausu,

Et necdum meriti cantum in tonuere triumphum.

Hic ego præcipitem rerum dum examino sortem,

Sic Comitem aggredior. Procerum, Rudolphe, corona,

Ter Generose Comes: reuerentia debita charæ,

Debita lex Patriæ, quæ Te ductore, tuisque

Creditur auspicijs supremo proxima fato,

Me reuocat, mandatque tuâ discedere ab aulâ.

Rus mihi Berna ferax, & nostræ congrua stirpi

Atria suppeditat: mihi patria præbet opimi

Prædia culta soli: Si Teque, Tuique sequacem

Foue-

Fouero militiam; Veterem migrare colonum,
 Ipsa, aliumque meis regnare iubebit in agris.
 Ergo vel Officio, quo me tua gratia dignum
 Censuit atque Viros inter suspexit equestres,
 Me redde eximium; Vel si qua emerferit illinc,
 Fortunæ totam tua suppleat arca ruinam.
 Fare age, utrum malis. Miratur talia fatum,
 Respondetque Comes. *Nidouia* nostra probatos.
 Nomen ubi emeritus quoque fert *Erlachius*, agrè
 Belligeraturâ dimittit ab arce *Tribunos*.
 Propositas id circo acies, ac signa statuta
 Tu quoque militiæ quid nî, *Rudolphe*, sequaris?
 Sic tamen expositum si te iactura tuarum
 Vlla maneret opum: contracti iniuriâ damni.
 Quid nisi mæstificos causeret utrinque dolores?
 Vt tamen aduertas, si te fraudârit opimis
 Naufraga cymba bonis: tot iugerû opûq; *charybdim*,
 Nulla tibi nostræ reparabunt æra crumenæ.
 I vaser, & patriam succensis eripe flammis.
 Vade bonis auibus; parua est iactura *Rodolphi*
 Vnius, intensum sine te torquebimus arcum.
 Te sine nostra suam pertexet *Arachnea* telam,
 Te sine propositi non fiet omissio belli.
 V N V S homo Nobis, in tanto flore virorum,
 Est quasi nullus homo. Tu verò doceberis, inquam,
 Quid queat *Vnus homo*: profitebitur una *Rodolphi*
 Dextera, ab *Heluetio* quantum dependeat *Vno*.
 Inde vale dicto, patriamque reuersus in urbem,
 Præ foribus stantem primoribus explico sortem,
 Panditur interea funesto janua bello,
 Conspirant Comites, producitur undique miles:
 Illico *Laupensem* (quam indulto *Cæsar*is emptam
 Soluerat expositis *Respublica* nostra talentis)
 Plus tricena Virûm glomerantur millia ad Urbem.
 Nempe euertendum primi jam in limine belli,
 Hostis & accensus *Mauorte* exercitus, istum
 Censuit esse locum: sublato ut carceris huius
 Obice, in *Vrsinam* sæuiret, atrociùs urbem.
 Audiit *Allobrogum* facta hæc præpostera Princeps;

Ac nimis exolus vicina incendia belli,
 Pacificum molitur opus. Patriam inter & hostem
 Vt malè prouectas valeat suspendere rixas,
 Ipse suum ablegat Natum. Studet ille cruentas
 Tollere scintillas: sed turba elata Sabaudum
 Plurima molitum, neglectâ pacis oliuâ,
 Respuit, & Comitem trahit in sua castra *Ioannem*.
 Vsq̃ue adeonè humilem vesana superbia pergis
 Ludibrio tractare gregem? Iam trita per omnes
 Insonuit plateas, jam nota paræmia lippos,
 Cerdonesq̃ue unaq̃ue alios cantare Thrasones
 Hunc docuit Rhythum. Plebs tandem Vrsina peribit;
 Corruet, atque jugum jam sponte suapte subibit, *a.*
 Atque ea sic nostram risit prolusio plebem.

Quâ subter viridem prælabitur *Arula Iuram*,
 Vrbs fecunda solo *salodorum* nobile, cernens
 Militum in exhaustos *Argoia* exire maniplos,
 Dignum Thesêo candorem ostendit amico.
 Vicinæ *Arctopoli* vicina pericula belli
 Ociùs insinuat: supraq̃ue infraq̃ue furentes
 Intimat orchestras: firmandam milite *Laupam*
 (Quò tota incœpti confluerat area belli)
 Officiosa monet: Spatijs cum nempe diurnis
 Copia nulla foret, quæ certos posset amicos
 Reddere, concubiam penetrauit epistola noctem, *b.*
 Magna Urbis pietas, quam vix desideret ipso
 Nisus ab *Euryalo*: quæ forti milite nostris
 Dum subiit castris, me iudice digna videtur:
 Cui decus, atque omnem det Patria nostra fauorem.

Hæc ubi vicinis rarum sibi sperat ab oris
 Affore subsidium; *Cronburgi* Satrapam ad istos
 Ocyùs ablegat populos, qui nuper amico
Heluetiæ Australes sociârunt fœdere, Pagos:
 Satrapa *Suitiades*, *Subsiluanosq̃;* virosq̃ue
 Incitat *Vranios*, illamq̃ue in prælia gentem
 Allicit, egregios quæ nostrâ ætate Camillos
 Nutrit, & *AEmilios*: quos pridem & bellica virtus,
 Et *Morgartenis* fecisset adorea claros.

Vna trium Pagum fuit hæc responsio: Amicum

Sors

Sors inimica probat: Sincerum ex ignibus aurum,
Vera per aduersam patefit dilectio sortem.
Nunc igitur pressæ, Suitensis & Vria vallis,
Et Siluanus ager, non tarda iuuamina mittet
Arctopoli: leget, ecce, dabitque repente trecentos
Natio quæque Viros; non nomina multa, sed acres
In fera bella manus. Tulit Vrbs ad sidera tantam
Gentis amicitiam: nec fœdere quippe, nec ullo
Obstricti merito, sed vi solius amoris,
Fortia nongentum capita emisere Virorum.

Sexcentos alios, generosæ corda farinæ,
Cepit adhuc Iuuenes, nil hostica pila timentes,
Per terram Hasseliam VVeissenburgiq; Baronem,
Subsidio missos. His demum quina Virorum
Millia, de gremio patriæ telluris & Urbis,
Ut socias junxere manus: mihi prima, Senatûs
Arbitrio, Prætura datur, belli que sagacem
Me iubet esse Ducem conscriptum Curia Patrum.
Nullæ hîc ambages, nulla argumenta volentem
Immutant populum; deuoluitur omnis ad unum
Frustra obluçantem, belli Prætura, Rodolphum.
Hîc equidem victus populi grauitate iubentis,
Ingenuam promitto operam, promptosque lacertos
Impiger, atque agilem conciuibus offero dextram,
Nequa tamen nostris, inquam, temeraria cæptis
Irrepat scabies, magis est ratione gerendum
Quàm rabie bellum: Non agmina densa, sed aptos
Poscit amatque Viros. Grauiorem nuspiam habemus,
Quàm Belli, errorem, Volitante per aëra cristâ,
Illius expresso fas est assurgere verbo,
Qui præit imperio. Commissa negotia plures
Cum minùs expediant, standum est à lege iubentis
Imperioque Ducis. Si promissura sit istam
Sponsio vestra fidem; quanquam nos pænè quadruplo
Excedat numero, laudati moreque Paui
Turgeat in castris: vestrà tamen indole fretus,
O Socij, sisulque animi virtute, superbum
Quid trepidem è nostris propellere finibus hostem?
Ille quidem diris Laupensem territat urbem

Insidijs, murosque quatit, nostrosque fatigans
 Obsidio ciues, jam erecto brachia vallo
 Inijcit, & crebris fossas circumsonat armis.
 Inter & hæc, festis oblectans agmina ludis,
 Alipedes exercet equos; & puluere tortos
 Circumagens gyros, animos in bella lacescit;
 Instauratione epulas, & læto prandia cantu
 Exhilarat; gestusque alacres, cursusque, chorosque
 Continuans, acuitque tubas, & in acta trahentes
 Fortia dat stimulos: dextraque, animoque probatos
 Nobiliore duces, in censum extollit Equestrem,
 Præmia virtuti referens: pompaque celebri
 Bellisequas aurata jubet calcaria calces
 Ornare, ac ritu accensas animante fauillas,
 Induit instructos capulis radiantibus enses.
 Inde triumphatâ, grandi agmine & impete, *Laupâ*,
 Obruet *Arctopolim*: Matresque perinde, patresque,
 Et socias cum prole nurus, tectumque focumque,
 Atque adeo totos communi strage Penates
 Perdere, & extremâ quærit damnare ruinâ.
 Hos animos, has ipse minas, hæc fulmina præceps
 Euomit, Ardentem sed enim sedare phrenesin
 Tempus & hora jubet. Rarus sine vindice cælo
 Emergit fastus; qui que ocyma cantat, & hostem
 Ante rei summam naso suspendit adunco,
 Hunc sæpe explosâ ludit Victoria palmâ,
 Quare agite, egregium semenque genulque virorum,
 Pristina si vestris vis ac pollentia neruis,
 Si vigor est animis; socias jam intendere vires,
 Promite feruorem, qui infestum crebrius hostem,
 Terribiles imitando Vrsos, vel carpere turpem
 Absque decore fugam, patriisque inhonestius aruis
 Cedere; vel vestri mactatum cuspide ferri,
 Turmatim AEaciam migrare coëgit ad urnam.
 Ciuibus obsessis, nostroque, ut credere fas est,
 Præsidio, si tardet opem, lux altera; certum
 Imminet exitium. Nam quid sexcenta reniti
 Corpora, ter denis jam tandem millibus ausint?
 Sumite quisque; animum, præeuntem quisque; *Rodolphum*.
Intre-

Intrepido comitate gradu: prompta ilicet arma,
 Atque agiles aptate pedes; quærenda repente
 Agmina, miscendæ sunt absque ambagibus ullis.
 Dexteræ; & insultans muris *Laupensibus* hostis,
 Seria, post festas, urgendus ad arma, choreas.
 Impetum & hostiles nec vos horrescite plausus,
 Neu titubate animis: quæ multo splendida lux
 In medijs erecta nitent tentoria campis,
 Et Comitum gazæ, Tyrioque insignia texto,
 In jactabundis Labara effulgentia castris,
 Luxuriansque penus? Nobis, si vota secundet.
 Marspiter, in pulchram poterunt obtingere prædam.

Ipfus ego à primæ sectatus flore juventæ
 Agmina, sanguineo persæpe rubescere riuo
 Immodicos sum expertus agros. Sex ipse cruentas
 Pugnaui pugnæ, ubi maior turba, minorem
 Ferre trophæa aciem, semperque Exercitus ingens
 Viderat exiguas, sed jussa capescere promptas,
 Et parere Duci, nec diuidi ab Ordine suetas,
 Præualuisse sibi, Laurumque tulisse, cohortes. c.
 Nunc etiam, nunc orta dies, quâ pauca superbum
 Cædere turba hostem; quâ grex contemptus opimâ
 Tot Comitum, tot quibit opum ditescere prædâ.
 Orta dies, Socij (nî Spes concepta sinistro
 Fallitur augurio) quâ Vos immensa beabit
 Gloria; ubi vestrâ fretus virtute *Rodolphus*.

Tam cupidas in bella acies, Comitemque *Rodolphum*.
 Iam sic præmonitum *Nidovæ* in arce, docebit:
 VNVS HOMO quantâ vel possit obesse ruinâ,
 Vel prodesse lucro. Iam dextera prurit, & omnem
 Damnat anhela moram. Cauti properemus, & hostem
 Non exspectatis pulsemus rure machæris.
 Sic ratio, Sic hora jubet: sua quisque capeffat
 Tela fatigatis sed palmam exoret ab astris.

Sic mihi adhortanti spondent promptissima morenæ
 Agmina: raucifono fremit ergo industria cantu
 Buccina; jucundus ferit æthera clamor: ad Alas
 Curritur hostiles, tanquam si ad *Massica* Bacchi
 Munera, & *Assyrio* fumantia prandia luxu

Susciperemus iter. Laudato Exercitus ibat
 Ordine, ubi cunctas, quas legit Berna, cohortes
 Candida puniceo Crux insignibat amictu,
 Signabatque pares. Primo hinc ut cuique licebat,
 Intuitu, turmasque equitum, cuneosque pedestrum,
 Ac toto sparsim diffusas rure cateruas
 Cernere; cum socijs prorumpens *suitia* pagis,
 Si patiaris, ait, jubeasque *Rodolphe*. superbas
 Fert animus gliscitque Equitum tentare phalanges:
 Vos cumulum, quacunq; datur dabiturque, pedestrem
 Fundite: Nos choreas, dum pergræcantur, equestres
 Ecce repentinis, faucant modo sidera, telis
 Cordati aggredimur. Placuere heroica cunctis
 Pectora: dumque Viros pulsato exhortor Olympo,
 Dumque alacres conferre manus, dum tela vibrare
 Impero: fama meas indigna refertur ad aures,
 Extremam titubare aciem; numeroque, globoque
 (Hostica queis totos replerant agmina campos)
 Territam, in abstrusæ querceta recondita siluæ
 Repere & abiectâ fugitare licentiùs hastâ.

Ergo iterum accensis, iterumque, in prælia turbis,
 State viri, exclamo: fugiant, quos fugit honestas:
 Cedant degeneres, erumpat, adultera patrum
 Progenies: firmo, Vos ô genuina parentum
 Pignora, state, gradu. Scabies ac fœtida fungos
 Psora grauet profugos. Toti conducit Ouli,
 Si pecus ægrotans & amaro morbida tabo,
 Exulet à stabulis. Sic sunt cribranda resectis
 Tritica de paleis: sic forti à milite facem,
 Sicabilem à tetrâ laticem purgamus amurcâ.
 Sistite, & hostilem mecum unâ inuadite molem.
 Exemplò recreati animi; clanguntque, crepantque
 Classica, funestis in pugnam excurritur armis.
 Et quanquam expositos grauis ardor adureret agros,
 Vrsit belligeros vehementia grandior artus.

Nostra repente phalanx, acuendo strenua ferro,
 Terribilem, dum prima fremunt præludia, stragem
 Inchoat, & medios furibunda irrumpit in hostes,
 Nescia terreri. Muri tamen instar aheni

Princi-

Principio obsistens, dum contra fulminat, hostis;
 Effudere omnes pars ilicet utraque vires:
 Vi via fit nostris: sternuntur inertia passim
 Corpora, caesorum expositi calcantur acerui:
 Alter in alterius titubatque peritque cruore:
 Erepto donec Vexillifer ipse supremus
 Procubuit Labaro: Laxæ fuit ergo superstes
 Copia sola fugæ. Verùm hîc dum nostra pedestrem
 Arma fugant aciem; volitante per arma tumultu,
 Pugnare ancipitem fertur pars altera pugnam,
 Et celerem deposcere opem. Mox ergo iuvandis,
 Quantumvis fessas, Socijs, adjungimus alas.
 Tentabât modicus, compluria millia cætus.
 Totq; cataphractûm molemq; globumque, Virorum
 Ingenti penetrare animo; suspensaque partem
 Tandiu in alterutram dubijs Victoria pennis
 Hæsit, anhelantes quoadusque Exercitus omnis
 Fulciret pugiles. Vnitâ quippe cateruâ,
 Continuo nutare hostis, demittere sensim
 Cornua, & aduerso cœpit languescere fato
 Quin & turbati vaga colla rotare caballi
 Nec rigidis parere lupis: pulsare profundam
 Sessor abactus humum; Comitumq; ac multa ruentû
 Copia Nobilium mordaci occumbere ferro.

Iamque fatigatos orsa est Tartessia Calpe
 Condere solis equos, ac ponto mergere Ibero:
 Cùm sibi diffisæ, nimia terrente ruinâ,
 Hostis relliquiæ, festino quærere cursu,
 Pluribus ereptam, simul occipere, salutem.
 Deseritur statio, versis properanter habenis,
 Turma tremens Equitum, stridente citatior Euro,
 Auolat, ac tortas superat cursando sagittas.
 Solis ad Occalum gens Gallo idiomate, Celtæ,
 Sequani & Heluetij: sed plebs Germana, citato,
 Assatim ad Eoum properârunt, agmine, Solem.

Tu modò, tu tragico Nobis expone cothurno
 Conscia Melpemone, quantas hæc prælia strages
 Ediderint, pugnata duas non amplius horas!
 Miramur meritò Quatuor potuisse virorum

Millia, tot Comites, tot Nobilitatis auitæ
 Stemmata, tot fortes, qui pugnauêre, Barones,
 Tam subitò à paucâ, spoliari hac luce, cateruâ. d.
 Vidi ego purpureum spumantia membra cruorem.
 Et mutilos *Rudolphi* artus, quo sospire nuper
 Tollere felices solita est *Nidonia* cristas:
 Vidi ego, & indignam miseratus pectore pompam,
 Molliter, ô, inquam, meliori marmore digni
 Ossa cubate Viri. Tumbâ decorauit eâdem
 Innocuum, fortuna nimis violenta, *Sabaudum*,
 Egregium Comitem: armato qui stare laborans
 Arbiter in populo; generosæ fata iuuentæ
 (Dum sibi damno nimium cum Care carizat)
 Inter sanguineos, non hostis, finijt hostes.

Vt reliquos taceam; claro hîc è sanguine Sueuum
Blumbergæ Dominum, præ Scæuolâ & Hectore fortem.
 Addere non pigeat. Vehementem hic inter acerbæ
 Feruorem pugnæ, cernens sine fine ruentes
 Nobilium de censu Equites, Me viuere? clamat;
 Me Libitina istam jubeat spectare ruinam?
 Tot mihi cognatûm tam immanem cernere stragem?
 Tot superesse malis? Rumpat, quid Parca moratur?
 Rumpat & ipsa meum, neglecto stamine, filum.
 En morior, mediosque ruo periturus in hostes,
 Dixit, & effusis inuectus in agmina frenis.
 Auxit Nobilium, transfixus pectora, cætum.

Ergo tot exuiæ, tot rapta ex hoste trophæa,
 Cumque cataphractis ocreæ, galexque coruscis
 Subnixæ cristis; coccoque nitentia & auro
 Septem & viginti Labarorum insignia, Nobis
 Dona reportatæ tribuere uberrima prædæ.
 Nobiliora tamen gliscens fortuna parâsset
 Munera, ab armicrepâ nî declinâsset arenâ
 Hostis, & erumpens spolium minuisset opimum.
 Nam titubante acie, titubans simul ipse tremensque
Regulus Arbergæ, carris præfectus, & amplæ
 Custos annonæ, confertis cedere plaustris,
 Confugere *Arbergam*, gazisque opibusque refertas,
 (Quâ via, quâ spatium, quâ semita. cunque patebat)
 Aue-

Auectare, metu cæpit stimulante, quadrigas.

Nos, quibus insignem diuina, id temporis, auxit
Dextera virtutem: qui Castra acerrima totis
Fudimus è campis: qui Teque tuasque cohortes
Carcere; qui *Laupæ* titubantia mænia diro
Soluimus obsidio: pronas ad sidera palmas.
Erigimus, gratumque DEO Pæana canentes,
Aethera pulsamus votis, adeoque celebrem
Manasse à magno, profitemur, Numine laurum.
Inde graues spolijs, nostros lætanter amicos
Vt socios pugnae, sic fulcra insignia palmæ,
Vrsinam, plaudente choro, comitamur in urbem.
Gratata *Arctopolis* reduces è puluere Martis
Suscipit Heroës, ac tam victricibus armis
Egregios, digno satagens ornare triumpho,
Inclita magnificâ peragit solemnia pompâ.
Ipsam adeo, quam tanta beat Victoria, lucem,
Et tam felici patratum fidere bellum,
Mandari cedrinis, pro posteritate, tabellis,
Imperat: ut tantos maneatque iuuatque perennis
Gratia pancratios. Certè hos (ne texere longam
Dicar *Odyssæam*) Sophocleo instructa cothurno
Carmina promeritos, potes hac redimire coronâ.

Obsessam *Laupæ* dum belligeratur ad urbem,
Adjutæ à Socijs, cedit pulcherrima, *Bernæ*
Laurea: parua acies ingentes fundit acervos:
Tollitur obsidio, rapiuntur ab hoste trophæa;
Nobilitas immensa cadit: dum ludimur hosti,
Lufiores pereunt: in symbola pacis hiantem
Sors ferit *Allobrogem*: Sefqui-enecat-horâ Virorum
Millia plùs quatuor: dum è Nobis quisque strategos
Aut fugat, aut dextrâ perimit victrice decenos.

A. Procacem hunc Rhytmum, refert Munsterus l. 3. Stett-
ler. l. 2. f. 56. B. Etterlin, Munster. cit. C. Idem. D.
Ponunt alij pauciores, alij plures. Stumpfius f. 502. & cum eo
Grasserus f. 77. addit XIV. Comites occubuisse &c.
Peracta est pugna, & obtenta Victoria hæc celeberrima Anno 1339.
mense Iuniq.

A R G V M E N T V M.

Recrudescantibus inter Præfectos Austria-
cos, & confœderatos quospiam discordijs, Leo-
poldus Alberti Imper. Nepos, Austriæ Dux, ex Al-
satia in Heluetiam se contulit velitationibus quibus-
dam secundo Marte peractis. Cum autem VII. Idus
Iul. Anno 1386. præcipuum exercitus sui neruum, il-
lustri Nobilium, Baronum, Comitum, Principumq; de-
lectu constantem, ad Sempacensis Oppidi confinia
produceret; eadem propemodum horâ præsentem videt
IV. Ciuitatum Lucernæ, Vranix, Sunitij ac Silua-
niæ Confoederatos, Viros 1300. quibus cum collatis
repente signis, Dux generosissimus adorsus est pugnam
acerrimam, & sibi & uniuerso Nobilitatis flori fata-
lem; ut videre est apud Petrum Etterlin, & cæ-
teros Fæderis Heluetici scriptores.

V D A L R I C V S A B H E R T E N S T E I N,
G O T T H A R D O A S O N N E N B E R G,

De pugna Sempacensi.

EXPECTATA tuis ne deesset Epistola votis,
Candor & instantes obtinuere preces:
Obtinuere preces, coguntque horrentia Martis,
Ire per inuitas, arma virumque, manus.
Nam quanquam ad veteres noua rursus laurea palmas
Accidit, & prædæ iuncta trophæa dedit:
Pax tamen innumeris potior foret, una triumphis,
Inter mundanas optima semper opes.
Sed quia peruersæ, quæ turbant omnia, mentes
Pacificam bello posthabuere togam,
Hinc furor, & tragicus per rura, per arua tumultus
Sæuijt, atque ipsas Mars penetrauit aquas:

Con-

Confiliumque malum primis farale Synedris
 Funestumque ipsi vidimus esse Duci.
 DVX LEOPOLDVS erat, Germanæ gentis Achilles,
 Inclitus Austriaci, flosque decusque throni:
 Dædala cui Pallas Martemque Iouemque professa,
 Aureaque immensis Iuno referta bonis,
 Et genus, & magnæ florentior indolis ætas,
 Fortunæ summam contribuere rotam,
 Maximus hic Heros, super ostia Gangis & Hebri
 Notus, Hyperboreæ terror amorque plagæ,
 Helueta dum incauto bacchatur in oppida bello,
 Ac SEMPACENSEM turgidus intrat agrum,
 Vapulat; & subitâ, non fido Marte, ruinâ
 Corruit è summo, funus inane, jugo.
 Corruit, & Manes secum unâ abduxit ad imos
 Ex Alemannâ ingens nobilitate genus.
 Quæ tibi dum memoro, memorari credito, sicut
 Comperta, aut oculis visa fuere meis.
 Alfatico jam vilus erat LEOPOLDVS ab agro,
 Heluetiæ affines, victor, inire plagas.
 Et jam Badenæ castra altera, & altera Brugis
 Fixerat, inque alijs altera castra locis:
 Ac Tigurina quidem primò simulabat ad arua,
 Turmatim Austriacos, ducere velle, globos:
 Mox tamen ad dextram Rusæ desistere ripam.
 Inque cruenta, alium, quærere bella, scopum:
 Introit ergo Urbem, priscis cui nomen ab annis.
 Et sura & socius contribuere Lacus:
 Cui populi candor, cui diues gleba, Ceresque,
 Et situs, & facies, floridi amæna foli,
 Sedulaque Aстреæ reuerentia virginis, inter
 Oppida, honorificum, dant quoque clara, gradum.
 Conueniunt illic cum ingentibus agmina plaustris,
 Hæc armaturam pars vehit, illa penum.
 Grandia in hisce meros celabant dolia funes,
 Affectura malam, tristia, signa crucem.
 Sic etenim Sarrapæ: Plectent hæc vincla rebelles,
 Frangentque infidas, vindice recte, gulas.
 Occumbet laqueo, cui parcat mucro; suumque
 Subdere

Subdere qui renuit, tollet ad astra, caput,
 Vixit, & efflictum jugulo commissa piabit,
 Sub nostro quisquis noluit esse iugo.
 Caperat interea diuo lux festa Cyrillo,
 Quintilis nonum reddere ab axe diem:
 Cum simul Austriaci **SEMPACO** inhiare manipuli,
 Et sibi præfixam continuare viam.
 Fulserat egregio series generosa paratu,
 Teutoniæ magnis concomitata viris.
 Vnicus at reliquos longè celeberrimus omnes
 Qui præcellebat, **DVX LEOPOLDVS** erat.
 Egerat ipse agmen, magnique erat agminis instar,
 AEquans Pellæum stirpe animoque Ducem,
 Aurea cæsaries, & centum flexibus aptæ,
 Heu quantum ornabant colla virumque comæ!
 Spirabat Rutulum, majestas regia Turnum,
 Tyndaridumque, illic, fabula, fama fuit:
 Principis hæc autem dum ex parte geruntur, ad arma
 Ducere consortes, clara **LVCERNA**, suos;
 Præsidium Tiguro reuocare, animare colonos,
 Ad Sempacensem, castra mouere, lacum:
 Exploratores campis immittere, nullam
 Tutandæ Patriæ cœpit, habere moram:
 Et mox Lucerijs **SILVANIA** & **VRIA** signis,
SVITIAque armatam suppeditare manum.
 In campum Heluetij duxerunt mille, trecentos,
 Sed quos terrerent fulmina nulla, viros.
 Vnâ eâdemque die *Sempacum* vidit amicos,
 Vnâ eâdemque hostes, vidit adesse, suos.
 Nos ubi tam pulchro digestas ordine turmas,
 Magnanimumque, inter cernimus arma, Ducem:
 Terribilem mirari aciem, quæ fulguris instar,
 Spargebat tremulas è regione faces.
 Stabant Austriaci, veluti Marpesia cautes,
 Fluctibus irati non violanda sali:
 Hinc galeata leges, rubræ cui cornua cristæ
 Pulchrè inter croceas, emicuère, comas:
 Inde cataphractum series horrenda virorum,
 Et phaleratorum pompa celebris equum.

Eni-

Enituit tam culta acies, velut ignea rupto
 Solibus æstiuis dum micat, æthra polo.
 Quattuor exposuit bellantùm millia Princeps,
 Mista ferè Comitum sanguine, mista Ducum:
 Cetera vicina legio dispersa per urbes,
 Tanquam acie tantâ non opus esset, erat.
 Quæ simul ac nostrum penetrârunt agmina visum,
 Cernui ad ætheream corda leuamus opem.
 Atque ego; Tam rutilas ne formidate cohortes,
 Pars expers hodie pleraque lucis erit:
 Pro patrijs stat causa focis; Rex ætheris altî,
 Vela dabit nostræ prosperiora rati.
 Pellite quisq; metum. Reminiscere, ô Heluete, nostros
 Quomodo seruârint Numina summa, patres.
 Quid Morgarteni pompâ olim illustrius? aut quid
 Agminibus nostris visum erat esse minus?
 Parte tamen quantus stetit ex nostrate triumphus!
 Teutonicos quantum pavit inane Duces!
 Viuit, & oppressos è cælo respicit idem,
 Qui tribuit patribus tanta trophæa, DEVS.
 Quod dedit illa dies (veteres modò ritè bipennes,
 Rite parate animos) id dabit ista dies.
 Si cui sint scabri, morsu rubiginis, enses,
 In promptu cotes, queis acuantur, erunt.
 Nobilium teneri nequeunt durare lacerti,
 Nec Phaëthontæ vim superare rotæ.
 Austriaci e contrâ, dum perspexere pusillos,
 Agminis Heluetici, cominus esse globos,
 Sic animare Ducem. Vah, Illustrissime, prædam,
 Quam dedit in nostras lux hodierna manus?
 Hosce simul Dauos, & rustica stemmata Mopsos,
 Flagitij dudum perfidiæque reos,
 Ante reclinantem quàm claudat vesper Olympum,
 Offeret arbitrio dextera nostra tuo.
 Subsidijs nec quippe nouis, turmauè recenti,
 Tam bene prouisum Principis agmen, eget.
 Sunt sine lege cohors, & copia maior, inermes,
 Nec belli nobis dexteritate pares.
 Victima Martis erit fæx hæc *Swicera*, breuique

Cor-

Corruet ante tuos, lixa vel assa, pedes.
 Vidit *Hasenburgi* nostras paulò antè phalanges,
 Progenie clarus militiaque, Baro:
 Vidit, & ardentem cernens in prælia pubem,
 Telaque, dispositas, in sua, quamque, manus:
 Sola ait, in nostris non est Tritonia castris,
 Proxima belligeros fert quoque silua viros,
 Impune, elicitus rarò contemnitur hostis,
 Multumque, ut perhibent, tela aliena nocent.
 Lubrica fors belli est, & amat victoria curas
 Sæpe dies, Mater censa, nouerca fuit.
 Fulgor, & aurifluus non usque triumphat amictus,
 Ingentes animos sæpe lacerna tegit.
 Infremit, & contra sic *Ochsensteinus* infit
 Regulus; O Domino nomina quadra suo!
 Exue conceptum leporino è corde pauorem,
 Dignum Threicio te quoque finge Deo.
 Ante tubam trepidas? *Leopoldi* Principis aulâ
 Indignus fuerit, quem cynomia rapit,
 Paucula congeries aquilam testudine vincet?
 Eripietque ipsi tela trifulca Ioui?
 Perge age, cumq; alma Comitumq; ducumq; coronâ,
 Adde rei summam, Vir generosæ, manum,
 Sepositis jam jamque lubet pugnare caballis,
 Constat ut, à nobis futilem abesse metum.
 Imus, & unâ acrem pedites intramus arenam:
 Seruet anhelantes grex famularis equos.
 Firmat dicta fides. It bello tessera signum,
 Clangor magnicrepæ, suscitât arma, tubæ,
 Explicat horrendam funesta tragædia scenam,
 Spectator scenæ est seruus, & actor herus:
 Stant mediastrini: ferali in puluere ludant
 Tot procerum ingenui, Nobiliumque, globi.
 Et quia decreto dudum jurata minaci
 Helueticæ strages rusticitatis, erat;
 Præcipiunt nostras, quasi sepe, includere turmas,
 Copia furtivæ ne foret ulla fugæ:
 Non fuit ulla fugæ *Swiceris* copia, funus
 Queis solet exosâ gratius esse fugâ.

Iam

Iam mihi, jam totam scribenti infundite Cirrham,
 Hippocrenei Numina docta chori.
 Pandite feruorem, quò vidit terra Suëuos;
 Vidit &, Helueticos incaluisse sinus.
 Non secus ac frendens Getulæ inualor arenæ
 Exultat, viso cominus hoste, Leo;
 Ardua nec metuit vibrantem cornua Taurum,
 Nec calcitrantes in statione pedes:
 Sed pecorum sese regemque ducemque recordans,
 Sternere solo omnem, cogitat, ungue feram.
 Sic Leo Teutonicus, Tauriscâ è gente creatum,
 Impare procinctu dum videt esse, gregem:
 Præsumente nimis spe deuorat agmen, & audax,
 Lauro immaturas vult redimire comas.
 Sed qui Therfites putat esse, merosque Daretes;
 Entelli egregiam sentit adesse tribum;
 Namque laceffito creuit violentia Tauræ;
 Cornuaque hirsutis intulit unca iubis.
 Alea prima quidem, victorem velle Leonem,
 Dum calor inualuit, reddere, visa fuit:
 Major enim cumulus, longeque potentior hostis,
 Ac generosorum machinâ tanta ducum,
 Quid nisi in Austriacis clament, Victoria, castris?
 Quis palmam hic, hominum, non putet esse ratam?
 Mactârunt nobis in primæ turbine pugnæ,
 Sexaginta alacres, hostica tela, viros.
 Anceps principium, certæque immensa ruinæ
 Helueta congeries, si tepuisset, erat.
 Sed validos jam quisque animos reuocare, nouâque,
 Tentare insolitum, dexteritate, modum,
 Pars cornu dextro, pars irritare sinistro,
 Pars Leopoldum aliâ sollicitare viâ.
 Hic tamen eminuit longè fortissimus unus,
 In chartâ hâc memorem dignus habere, locum;
 Dignus & à turbâ ferre omnem Heliconide laudem,
 Si Virtus ullo sit quoque digna metro.
 Subsiluanus is est, cui VVINCKELRIEDIA nomen;
 Iam Domus, à prisca inclita fecit auis.
 Curtius hic alter trabeati more Quirinæ

Dum calet, & patrij pugnat amore soli;
 Maesti animis, Socij, res est in cardine: totum
 Quid juuat aduerso perdere Marte diem?
 Ferrea telorum, queis pungimur undique, moles,
 Alcidae neruis, tergo Atlantis eget.
 Cum desit numerus, non desit viuida virtus:
 Per ferrum, ac pyrios, hæc iubet ire, rogos.
 Ipse ego pro patrijs ultronea victima flammis,
 Ferre exquisitam non dubitabo necem.
 Excipiam solus totius vulnera belli,
 Inque meâ stabit perditione salus:
 Stabo velut rupes, & cunctis peruius hastis,
 Quælibet in nostrum, tela, ciebo, sinum.
 Sic acie diffectâ aditus, sic ordine fracto,
 Nostra etiam plenus, fiet in arma locus.
 Vos præpilatis ubi tandem in agone, sarissis
 Obrutus. humanam clausero morte viam;
 Vos facti memores, domui sine præside, & orbis,
 Gratificaturam, porgite rebus, opem.
 Sic ait, ac pronis confertim amplectitur ulnis
 Telorum innumeram, pondera grata, struem;
 Et genus omne hastas, & brachio utroque sarissas
 Colligit, atque audax vulnera mille capit:
 Vulnera mille capit, sed in hostis membra vibrandis
 Vulneribus, pandam, dat quoque mille, viam.
 Cernere erat ferream generoso in milite siluam:
 Transfixere unum tela trecenta sinum.
 Ipse ingens animi, penetrantis acumina ferri,
 Excipit, inque suo sanguine, victor obit.
 Iam mihi Cecropios nec tellus Attica Codros,
 Dardana nec Decios obijce, Roma, tuos,
 Si factum trutines, en VINCKELRIEDIVS unus
 Antestat Decium robore, amore Codrum.
 Porta patet sæuæ, sublato hoc obijce, pugna;
 Armatura suas fert quoque curta vices.
 Certatim irruimus, violentaque tela vibramus,
 Pertæsi tantam sustinuisse moram.
 Findi mus irato cerebra ilicet obuia ferro:
 Nulla usquam petimus, nuspiam asyla damus.

Ver-

Verbera quot resonant, tot terram funera pulsan-
 Dum rhomphæa furit, corpus inane ruit.
 Cetera ferales inter tamen, arma, *bipennes*,
 Hostibus extremi causa fuere mali.
 Munierit firmos fulgens cataphracta lacertos,
 Texerit ambrosium cassis athena caput:
 Ferrea belligeris fuerit lorica Suevis:
 Fortior his cunctis nostra bipennis erat.
 Illa cataphractis munitos transijt armos;
 Hæc galeis tectas pexuit una comas.
 Visceraque inflicto penetrauit & ilia ferro,
 Tanquam à Sicanijs esset acuta fabris.
 Thessala pugnaces ubi quondam Phlegra Cyclopes
 Vidit, in æthereum mittere tela polum:
 Asperiore ferunt Briareum turbine, & æstu,
 Feruere in excelsos non potuisse Deos.
 Præualet ergo truci, pubes *Taurisca*, *Leoni*,
 Euellunt tumidas cornua dura Iubas.
 Iple quidem multos generosæ verberare caudæ
 Icitur, & infernam iussit adire ratem:
 Pugnauere alacres, steterant heroica primò
 Pectora & unâ omnem dedidicere metum.
 Atqui onus armorum, Phæbiq̃ue intensior æstus,
 Scena ferè totum continuata diem,
 Et nimis ardentes nostrâ de parte secures,
 Inuitisq̃ue adeo pugna peracta Dijs:
 Exinxere omnes, in Principis agmine, nervos,
 Oppressitq̃ue ipsum summa ruina Ducem:
 Summa ruina aciem deleuit funditus omnem,
 Iamq̃ue erat in solâ, spesq̃ue salusq̃ue, fugâ.
 Patriciorum ergo reliquus mansuescere cætus;
 Poscere voce suos, aufugiturus, equos.
 Verùm ubi confusam, famularis turba, chimæram,
 Iamq̃ue fugæ accinctos, improba, cernit heros;
 Sæpius à fessis licet inclamata Magistris,
 Sæpe inclamatam, ferre negabat, opem.
 Nam nisi commissos conscendere lixa caballos,
 Et curam vitæ cœpit habere suæ;
 Atque simul laxis calones quique lupatis,

Anticipare omnem, quâ fuit anſa, viam.
 Erumpunt pauidi, capiuntque repente miniſtri,
 Curſu velocem quadrupedante fugam:
 Sic ubi Nobilitas profugos è puluere Vernas,
 Et ſimul abductos territa cernit equos,
 Vitæ opportunum generosæ quærit aſylum:
 Anchora ſed quaſſam non juuat ulla ratem.
 Lurida Tænarios ſparſit Libitina capillos,
 Et Cynofura bonæ non fuit ulla ſpei.
 Terra rogabatur: vitam illa fugamque negabat,
 Nec niſi purpurei plena cruoris erat.
 Vnda petebatur: quæſitam at vero ſalutem,
 Inſidias ſterni dum videt unda, negat.
Climæ in his Princeps, funeſtum ut reddere naulum
 Nauclero voluit, piſcibus eſca fuit.
 Fugerat infelix deſerto transfuga bello
 Dux, ad contigui cærule ſtagna laci:
 Multaque ſpondenti, Scande, inquit Nauta, celocem,
 Si dederis pretium, mox tibi ſindo lacum.
 Ingreditur quernam, trepidans formidine, cymbam
 Regulus, ac profugum verna ſecutus herum:
 Iamque vado propior, nauarchum occidere mandat,
 In patrios remeet ne, ſine cæde lares.
 Portitor anticipat, verſoque repente phaſelo,
 Nunc bibite, ac veſtram ſiſtite uterque ſitim:
 Illicoque extractis peræ de carcere gazis,
 Nauli, ait, hæc omnem dat mihi pera vicem.
 Horreo jam chartæ reliquam committere ſtragem,
 Ac riùs humanis ſæuijt illa modis.
 Per ſata, per ſiluas, per confraga teſqua, per ipſum
 Seminecata acies, quærit aſyla, lacum.
 Sed lacus, & tellus, & inhospita ſilua, macellum
 Aſperaque, hoſpitibus ſunt laniena, ſuis.
 Tandem ego; Plena Viri, plena eſt Victoria: anhelas
 Parcite jam ferro contemerare manus.
 Maximus Heluetiæ tutorque Paterque, clientes
 Et palmâ & ſpolijs obruit uſque nouis.
 Olli æternarum pangenda encomia laudum.
 Aſtruat authorem nou niſi, palma, D E V M:

Ipſiùs

Ipsius auspicijs inæpta tragædia, ijsdem
 Ducta ad felicem cernitur esse scopum.
 Iusta modò locijs, ac iusta ex hoste peremptis,
 Nostrorum ritu, sunt celebranda, patrum.
 Hic è Teutonicis, series heu quanta, Dynastis,
 Clausit in abjecto, tristia fata, solo!
 Testa cruorifluâ fuit omnis semita turmâ,
 Hinc mutili proceres, hinc jacuere Duces.
 Heluetijs mixtos voluebat arena Suëuos,
 Alter, in alterius sanguine, sanguis, erat.
 E Socijs nostris animam posuere ducenti,
 Vulnere monstrantes non nisi prona, Viri.
 Bina ex Austriacis perierunt millia, vitam
 Lætiùs in patrio claudere digna solo,
 Magnatum è numero Sex, Sexcentique supremum,
 Ac septem decades, oppetièrè diem.
 Quæ Gentilitijs insignia testâ coronis
 Scuto prætulerat, copia grandis erat:
 Quinquaginta ipsos, numerauimus, atque trecentos,
 Illustri passim gente domoque satos. b.
 Hos tibi distinctè sermo memorare latinus,
 Et concinnandi non finit ordo metri.
 Primores fuerant, Hochbergæ Marchio, stirpis
 Fürstenbergiæ, Zolleriaq; Comes:
 De Thierstein gemini, Comes Ochsensteinus unus;
 Vvaldburgi Dapifer, Brandisijq; Baro:
 Satrapa Hasenburghi, Comes Arbergensis, & omnis
 Germano-Helueticæ nobilitatis apex.
 Hic mihi notitiâ non rari ac sanguine, juncti
 Magna quidem ancipitis causa doloris erant:
 Tu verò mediâ marcensq; jacensq; ruinâ,
 Tu generosorum gloria summa Ducum;
 Austria quem Dominum, quem Cælaris aula Nepotem,
 Quem dixere oculum, regna Alemanna, suum:
 Exanimes conspecte inter, LEOPOLDE, cateruas,
 In proprio tanquam victima cæsa solo:
 Ingenua extremo turbasti pectora luctu,
 Vertice Cycnæas digne videre comas.
 Proh scelus! in tantas quæ tandem audacia Scyllas

Ausa est tam celebrem præcipitare Ducem!
 Ipse quidem dignos dum spargit Apolline crines,
 Proximaque æthereis, ora humerosque, Dijs;
 Cui simul æterni dignata est, cura Promethei,
 Condere ab emerito corque animumque luto,
 Dignus erat, cui vota simul communia, fato
 Optarent Pylios prosperiore dies.
 Sic ergo unanimes: Dormi LEOPOLDE, sit inter
 Lætior, Elysios, jam tibi vita, choros.
 Quam Tibi noluerat pacem concedere tellus.
 Præbeat in cæli nunc regione, DEV S.
 Quid prædæ obtigerit, Clades hæc quemque docebit:
 Sufficiens unus, præda, fuisset homo.
 Arma, cataphractæ, Procerum cimelia, gazæ,
 Ac tantâ dignus nobilitate penus,
 Quindecim ab eximijs synthemata pendula contis.
 Vexilla è varijs, nobiliora locis:
 Ingenti que lucro cesserunt Principis omnes,
 Quas quadrigarum copia vexit, opes.
 Königsfelda graui primaria funera pompâ
 Excipit, & cippo quemque decente tegit. d.
 Vique adeo in nostris diuinâ potentia rebus
 Ludit, & alternas miscet in orbe vices!
 Optimus hic Princeps, cui Fors & Gratia clauum,
 Teutonicas inter, contribuere plagas:
 Dum veluti Phaëthon, qui ex æquore surgit Eoo.
 Terrarum dominos eminet ante Duces;
 Erudit hic Orbem, quanta interualla, reapse
 Distet ab Occidua, Lucifer ortus, aquâ.

A. Sic cum Etterlino insinuat Stettlerus. B. Ita clare Sim-
 lerus E tribus Principum, Comitum, Nobilium, & Equitum
 casos fuisse 2000. asserit Stumpsius f. 568. C. Enumerantur
 fusè à citatis, è quibus notat. Etterlinus, è 4000. Austriacis
 pauculos domum reuertisse D. Ducem ipsum Leopoldum cum LX.
 Viris primarijs, ut habet Grafferus f. 85. &c.

I V.

A R G V M E N T V M.

Obtrectare solent imperiti, falso sed inani cauillo Heluetios efferis quondam armis, omniq; iure posthabito, terras Ducibus Habsburgo-Austriacis subiectas inuasisse, hodieq; contra ius & fas easdem occupare, celebres praesertim in districtu Argouiae, Turgouiaeq; Comitatus; Nobilissimas etiam familias, castella & arces, non nisi ab agrestibus Heluetiae colonis, furore barbaro, radicitus excisas. Contrarium haec Epistola proponit, calumniamq; ex classicis rerum Helueticarum Scriptoribus refellit, Guilimanno, Simlero, Stettlero, alijs, in annum 1308. & 1460. &c.

H E N R I C V S V E R D M I L L E R,
B E A T O V V I L H E L M O I M T H V R N,
à Gutenberg Scaphusiano.

De legitima possessione quarundam Heluetiae regionum.

Tolle animi scrupum. Tot scurras inter, & acres
Quos patimur Bauios: qui scommata montibus æqua

Euomitant, patriæque suum populantur honorem,
Obstruat effrenes quis digno polline buccas?

Dicitur elapsis tempestas Helueta seclis
Barbaricâ sæuisse manu, spretisq; decoræ
Legibus Astrea simul irritasse furentes
Euriq; Zephyriq; domos: nimiumque cruento
Accendisse unâ terrasque hominesque tumultu.
Dicimur haud paucas, quas Austria vendicat, urbes,
Efferi & indignis quondam inuasisse lacertis,
Iam quoque posthabitâ mixtim usurpare Themistâ.

G 4

Argui-

Arguimur trufisse suis atrociter aulis,
 Tot comitum, tot clara Equitum, tot prisca Baronum,
 Tot generosorum, quos nutrijt Helueta tellus,
 Stemmata Nobilium; quin & petulantibus ausis
 (Turba quod Aethnæum consuecit ahenea fratrum)
 Euertisse omnes, in amœnis collibus, arces.

Parciùs ista viri! Tanta inter plaustra Theonum,
 Prima ubi juratus sedet ad subsellia Momus,
 Pythagorea vagis sunt danda repagula linguis.
 Verba, logi, gerræ. Mutato nomine, verâ
 Quibit in auctores torqueri hæc fabula, famâ.

Nuper ad Austriacos *Argovia* & oppida, & arua
 Spectauêre Duces: sed quæ mutare suescit
 Præcipitem fortuna rotam, mutauit & ipsos
 Terrarum dominos: Et nunc *Argouia* diues
 Suscipit Helueticas, ex æquo & jure, secures.
 Contiguas, quod nemo negat, capere priores
 Heluetij, terras: sed quod fecêre supremo
 Europæ imperio, factum quis dicat iniquum?
 Liuori proprium est virtutem arrodere, & istam
 Nec potes arreptâ naturam expellere furcâ.

Mille, quadrigentis, ter quinos addidit annos
 Fastorum numerus, quo tempore vidit in almo
 Fulgere Concilio lectos, *Constantia*, Patres.
 Austriacas tunc fortè tulit Fridericus habenas,
 Ille Sigismundi personam cælaris, ille
 Concilij sanas ausus contemnere leges,
 Improba sacrilegâ molitus prælia turbâ.
 Ille *Habsburgiaci* generatus sanguine Princeps,
 Tot regionum hæres, florenti *Argouia* & amplis
 Iura dabat terris: Sed eundem Cæsar, & omnes
 Concilij Proceres, ubi veræ Ecclesiæ apertum
 Cognouêre hostem; diplomate serio ad urbes
 Helueticas misso, compescere Marte rebellem,
 Idque loci positas, jussêre, inuadere terras.
 Sic volumus, sic jussa damus; sic Curia sacri
 Publica Concilij; sic concordantia magni
 Vota Sigismundi statumque, monentque, jubentque.
 Nec verò pactæ Vobis induciæ inanem

Inij.

Inijciant remoram. Iam jure utroque peritis
 Res decisa Viris, jubet illam è pectore curam
 Tollere, & indignos ulcisci Principis ausus.
 Ipsa hæc, magnorum præsens Legatio Regum,
 Concilij decreta probat. Sic ipse *Bohemus*,
 Sic è *Sarmaticâ* veniens tellure *Polonus*
 Annuit Orator: placet hæc sententia *Cimbro*:
 Legati hæc mens est, alio sub sole jacentem
 Qui colit *Albionem*: gelidi sic accola ponti
 Censet *Noruegus*: sic suffragante lapillo,
 Sentit *Hyperboreo* transmissus ab axe *Sinecus*,
 Hæc crisis, hoc fulmen, tonat hoc anathema per omnē,
 Tot populis quem facta gerit *Constantia*, cætum.
 Quare agite Imperij fortissima membra, verendi
 Ne Vos Concilij feriat censura, supremis
 Parete imperijs; ad tela, ad classica vestros
 Nunc reparate animos: stridentia pandite belli
 Limina & *Heluetico* *Fridericum* incessite ferro.
 Non expectatis vel sic resipiscet ab armis.

Verùm nemo suo cùm militet ære, licebit
 Seruare obtentas, hypothecæ nomine, terras.
 Pignus erit, quod quisque suis comprehendit armis:
 Ut bello exhaustas hæc suppleat arrha crumenas.

Cæsareo sic charta quidem firmata sigillo
 Hortata est Patriam. Quid Natio nostra? quid Vrbes
 Fæderis *Heluetici*? Non ausæ obsistere tantis
 Concilij membris, tandem gelsere petitum
 Augusto morem: quasque hinc *Mauorte Secundo*
 Obtinuere plagas, justis hodieque tuentur
 Atque regunt titulis. *Arburgum*, *Aronia*, *Brugæ*,
Lenzburgum armisono vix expugnabile nimbo,
 Semperque irriguis *Zofinga* uberrima pratis,
 Fertile *surlacum*, spectatrix ardua *Rusæ*
Bremgarta, & lætis *Provincia libera* glebis,
 Cumque ferè inuictâ, *Mellinga* acerrima, *Badâ*
 (Lata quibus ditio, multis habitata colonis)
 Subiecere suas *Cantonibus octo* secures
 Ausa quidem fuerant hæc Castra, hæc Oppida nostras
 Oppugnare acies, grandique resistere nisu;

Pro Duce supremas cū mallent ferre procellas.
 Quā violare fidem: sed dum vidēre petitas
 Abfore suppetias. pronis quantocyū ulnis
 Excepere nouos, sic fato urgente, Toparchas.

Consimilem secunda ferē *Turgouia* fortem
 Nobilis Heluetici prouincia pertulit agri.
 In quinto decimo jam Sexagesimus annus
 Currebat Seclō, cum rufus ad arma vocati,
 Ad bellum allecti, veteres tractare sarissas
 Capere Heluetij. Romanæ jura Cathedræ
 Rexerat antistes P I V S, hac ætate, secundus,
Æneas toti celebratus *Siluius* orbi.

Ille *Sigismundum* dum castigare laborat
 Austrum, ad Helueticas edictum destinat urbes
 Atque iterum offensæ tutari jura Sionis
 Imperat; & fortes verbis hortatur amicis,
 Instigatque viros, ut non tardante *Minerua*,
 Oppida ad affinem satagant obsidere *Duram*.
 Paret, & hortantem dum non vult spernere Papam,
Turgoia celebrem, legio capit Helueta, tractum. *b.*
 Sic *Frauenfeldam* sic *Dieffenhouium*; & urbes
 Sensim alias, rursūque alias fors prospera nostro
 Addidit imperio: sic suffragantibus astris,
 Corporis Heluetici compago æquissima creuit.

Ite modò *Bauij*, dentataque turba, *Biones*,
 Liuidi in hanc nostram, ceu mordax vipera terram:
 Ite, ac *Barbaricæ*, *Suicere* gentis, *Erinny*,
*Dauorum*que acri *Melibæorum*que furori,
 Aut *Erebi Diris*, aut nescio qualibus æstris,
 Hoc titulo partas, posthac adscribite, terras.
 Majores nostros ad facta heroica natos,
 In tam difficiles, elapso tempore, pugnas
 Nec furor, aut cæco præceps audacia vultu,
 Nec limphata *Thyas*, nec *Baccho* agitata *Mimallon*
 Impulit; anguineos nec quæ redimita capillos
 Monstra, tenebroso saliunt *Plutonis* ab antro.
 Sed rerum grauitas, sed candor & æqua potestas,
 Et vix extorti laudata modestia ferri.

At quibus in tenebris, aut quonammersa profundo

Nobili-

Nobilitas antiqua jacet? Quis Turbo tot arces,
 Tot castra evertit? Quæuè implacata charybdis,
 Atria fumosas passim ostentantia ceras,
 Aufa inter patrios fuit absorbere penates?
 Deucalionæ nunquid rediêre procellæ?
 Tecta tot ac turres num sæui immitior Euri
 Impetus? AEolijs num furtim excitus ab antris
 Corus, & ipse tumens flabris subuertit Orion?

Inter tam varias fortunæ mobilis ansas,
 Tot metamorphoses, tot fulmina, bella, tumultus,
 (Lex ubi febricitat, Canonesque premente Vacunâ,
 Iura ferè solis suprema petuntur ab armis)
 Non ibo inficias, durante hoc turbine, crebram
 Quin quoque nostra solo virtus æquauerit arcem.
 Litigiosa istum metimus post semina fructum.
 Nobilitas planè, quæ nostram excidere gentem,
 Sempaci ac Laupæ violento quæsiit ausu,
 Si glomeratim obiit, sibi balnea sponte parauit.
 Id belli lucrum est. Te nunc tria verba docebunt,
 Plexerit Helueticas quænam Rhamnusia stirpes.

Induperatorem postquam Ducis ira Ioannis,
 Perculit Albertum, meritas exarsit in iras.
 Vxor, & enectum soboles conquesta Parentem.
 Flagitij confors erat Eschenbachius ipse
 Regulus, ac Palma celebres, VVarthaq, Barones,
 Perperam in immanem persuasi à Principe culpam.
 Horum illustre genus, perq; arua, per oppida multis;
 Iura dabant populis: sed tam crudelis iniquam
 Criminis ob noxam, varias mors unica mortes.
 Intulit, & magnis fuit ultima linea rebus.

Quinquaginta olim Comites hæc prodiga tellus;
 Nutriit, ac centum sexagintaque Barones.
 Nobilium, quos ordo simul decorauit Equestris,
 Stemmata si numeres, plus mille ducenta reuolues. c.
 Tanta hæc Nobilitas, tam illustria stemmata, quantam!
 Cæsaris, heu quantam, subiêre à cæde, ruinam!
 Infandum Regina jubes renouare dolorem,
 Vindictæ nimios dum laxas undique frenos.
 Horret charta stylum, calamoque inuita ministrat

Sepia. Per totam desæuijt Austria terram;
 Bacchata est Nemesis: periijt promiscua ferro
 Nobilitas, soluitque insons cum fonte patrati
 Crimina flagitij: prolapia quarta nequibat
 A tam funesto consistere tuta macello. d.

Qualis in Hercynios cum flamma erratica saltus
 Vel Boreæ furijs, vel moto immittitur Austro,
 Paruula principio solum stridentibus infert
 Prælia juniperis, humilesque aggressa genistas
 Ventilat, atque imi lambit virgulta fruteti;
 Viribus inde auctis, sensim se attollit, & altas
 Infestat piceas, ornosque laceffit & ulmos,
 Vertat in ardentem donec nemus omne fauillam.
 Sæuijt haud aliter vindictæ flamma, necisque
 Suspectos Proceres, & iisdem sanguine junctos
 Cæsariana phalanx funestas traxit ad aras;
 Implicuitque rotis, & stricto guttura ferro
 Messuit: exhaustâ donec tellure, supremum
 Alter in alterius captaret sanguine somnum.

Arcem Faruangæ (clarorum erat ista Baronum
 Regia) dum tragicum cupiunt vitare furorem,
 Haud pauci numero, fortunâ & origine clari
 Introiêre Viri. Septus fuit aggere murus,
 Firma loci facies, ut territa turba salutem
 In tam munito non desperaret asylo.
 Sed nec in arce salus: hæc quippe ut diruta telis
 Concidit Austriacis, clarissima stirpis auitæ
 Nomina, lugubres dant coram Principe pænas.
 Sexaginta ipsos ab equestri sanguine claros.
 Vnâ eâdemque die feralis mucro trucidat.
 Purpureum Reginâ ipsâ calcante cruorem.
 Aliburæ castrum simul hæc intrauit Enyo,
 Hac quoque lethiferas vibrauit in arce secures.
 Quadraginta illic senique fuêre reperti,
 Nobilium de gente Viri, quos rumor & ortæ
 Terror Adrasteæ, munita intrare coëgit
 Pergama, & exstructis firmata palatia vallis.
 Verum ibi deuictis, Leopoldi Principis ipsos
 Vindicis ante oculos, animam conductâ licetur

Atro-

Atropos: ac generis neglecto flore, feroci
Quam liber illustres proscindit acinace fauces. e.

Funditus euerfas, cumque omni flore necatas
Nec memorare domos, nec mense est scribere stirpes.
Illa tot arcigeris exulta Argovia cliuis,
Nobilium verus, non casso nomine quondam
Appellata sinus; tam claris inclita ceris
Atria, in abjectas, flagrante hoc impete, vidit
Degenerasse casas: vidit penetralia magnis
Culta prius Satrapis, fecisse cubilia brutis
Hospitiumque feris. Vidit plus mille ducentas
Expirasse animas; vel lethi horrore paternis
Migrasse hospitij, cæcasque hinc inde latebras.
Et magè securos alibi quæsisse penates,
Milite Teutonico perierunt integrâ passim
Oppida, cumque suis heu quantæ stirpibus arces! f.

Passa fuit tantam non sola Argovia stragem:
Turgoiæ fines eadem Libitina, parique
Effera supplicio Tigurinum excurrit in agrum. g.
Pars igitur Rheni, pars ostia tendit ad Istri:
Pars nemorum salebras, pars deniq; nescio qualem
Migrat in Vtopiam: cupit unum anima omnis asylum.
Id quoniam Helueticis nusquam prostabat in oris,
Pleraque Nobilium, tam ingrato territa lessu,
Territa funeribus, truculenti Væjouis iræ:
Cedere, & unâ alias cœpit captare tabernas.

Discet posteritas, nimis esse potentia magnis
Brachia Principibus: discet quàm enorme piâclum,
Quàm grauis ac quantæ sit culpa obnoxia pænæ,
In diadematos mucronem stringere Reges,
Tu bona Nobilitas, ni mens tibi læua fuisset,
Iam quoque floreris, Patriæque arx plurima stares,

Addere plura piget. Tibi nunc responsa licebit
Heluetiam exosis formare Theonibus, & sic
Hipponactæas aliorum inflectere sanas.
Sæuierit, biliq; omnes laxârît habenas
Austria; si fines hodieque reuisat ad istos,
Dicere sic poterit. Quidnâ fecunda fuêre,
Quæ tam multiplicem pepererunt, vulnere messem!

Bel-

Bellum Lerneæ nimirum indiximus hydræ.
Nobilitatem omnem dum ferro nuper & igni
Perdere, in Helueticis passim decreuimus aruis,
Nobilitate auctas jam fulgere cernimus Vrbes.

A. Guillim. l. 3. c. 18. Stettler l. 3. à f. 110. Simler. f. 269.
& seq. Grasser. f. 92. B. Guill. cit. Stettler l. 4. f. 181. Simler.
f. 161. & 279. C. Grasser. f. 12. Guill. l. 2. f. 291. qui f. 242.
scribit, Nullam nationem aut regionem plures Nobi-
les aut præstantiores Heluetiâ protulisse, imò quic-
quid veræ & antiquæ Nobilitatis in Sequanis & Ger-
maniâ est, Heluetios suppeditasse, & inde euenire.
D. E. F. Guillim. l. 2. c. 15. 308. & 309. G. Stettler l. 1. f. 36.

V.

ARGVMENTVM.

INter egregia Heluetiorum facinora; sempi-
ternâ quoq; memoriâ dignum est generosissimum
illud, sed & maximè cruentum prælium, Anno 1444.
ad Diui Iacobi, in Basileæ suburbano pugnatum. Cum
enim Gallie Delphinus (Ludovicus postmodum XI.)
tempore Consilij Basiliensis in Germaniam allectus,
cum ingenti Gallorum Britannorumq; militum exerci-
tu, Helueticos fines depopulabundus inuasisset: à mo-
dica nostratum manu non semel inuasus, ad Pratelan
ac Muttecium cæsus, & trans Birsam, heroicâ fortitu-
dine repulsus, palmam & militem propemodum om-
nem, ad LX. millia ab aliquibus censum, perdidisset;
nisi aliæ atq; aliæ semper copię, Exercitui iam laban-
ti, iteratas suppetias tulissent. Heluetiorum erant cir-
citer 1500. vel 1600. gloriosa morte, in suo & ho-
stium sanguine, potiore partem, defuncti. E quibus
pauculi residui, posteaquam è clade domum sunt reuer-
si, ac si minùs generosè dimicassent, vitâ ipsâ sunt peri-
clitati.

clitati. Stumpfius, Simler, cum reliquis in An-
num 1444.

P E T R V S A G R A V E N R I E D,
C O N R A D O A B E R E N F E L S, Basiliensi.

*De generosa, contra Galliae Delphinum,
dimicatione.*

Viximus? & fractis tam infani viribus hostis,
Pensatur tragico, mens generosa probro?
Perque cruentatas milleno vulnere frontes,
Obtinuere unam, nostra trophæa, crucem?
Hercule, quæ nostras inopina refertur ad aures,
Si meruit solidam, nuncia fama, fidem;
Viximus, ac tractæ per mille pericula vitæ,
Tela per ac sparsos imbre cruoris agros,
Per DELPHINI acies iterumque iterumque repulsas,
Promeruere unam, prælia nostra, necem.
Nam simul ac reduces, medijs de puluere lethi.
Ingredimur patrios, vix duo tresue, lares,
Laurigeram se quisque ratus meruisse coronam,
Audit quisque malam se meruisse crucem.
Liuida fama nimis, plebio exorta susurro,
Futilibus miscens friuola multa logis.
Continuò totam falsis rumoribus urbem.
Et strepero, primas occupat, ore, fores:
Pluraque de nostri blaterans prurigine belli.
Euomit in medio talia verba foro.
Vtique adeo fas est profugos impune Thraſones,
Inter honorificos, nomina ferre, Viros?
Quis neget è Sociâ faciem hanc fugisse palæstrâ,
Et bene pugnantem deseruisse gregem;
Quidnî igitur dignâ plectatur transfuga pœnâ?
Expiet infamem fune, vel ense, fugam.
Nonnè fuit satius generoso occumbere letho,
Quàm trahere imbelles è statione pedes?
Occidat in patriâ, timidum quicumque cruorem
Noluit afflictâ fundere pro Patriâ.

Ista

Ista quidem vulgi fuerant commenta, mihi quæ
 Præfata jam summum dixit adesse diem.
 Quis furor, ô ciues? Quem prouida fata tuentur
 Incolumem, mortis ne reputate reum.
 Sectati Helueticas, Heroum more, phalanges,
 Nuda per, audaces, trufimus, arma, manus.
 Agmina DELPHINI, vastas æquantia siluas,
 Dardana in umbrosis quas tenet Ida jugis,
 Non semel à primo rubicundi Hyperionis ortu,
 Hesperias donec fessus iniret aquas.
 Impauidi tulimus, quanquam intrâsemus arenam
 Non nisi SEXCENTI, non nisi MILLE Viri.
 Magnanimi steterimus: Sed cum sine fine, refectum
 Saucia Gallorum tolleret, Hydra, caput:
 Maluit in medio virtus heroica campo
 Vnâ efflare animam, quàm tolerare fugam.
 Perstiti & ipse ferox, crebrosque hæc dextera Francos,
 Non exspectatam fecit inire scrobem.
 Transfuga quî fuerim, susceptâ à fronte loquantur
 Vulnera, queis nullum terga dedere locum.
 Optaui, ô quoties! Sociorum ut more liceret,
 Vltima pro patrijs fata subire focis:
 Herculeæ ne nempe forent obliuia pugnæ,
 Non omnes pugiles abstulit una dies.
 Horum ego de censu, scribendam sanguine cladem,
 Vix bene curatâ, per-tibi-texo manu-
 Farnsbergam Heluetij, Tigurumq; illustre, premebant
 Vallatâ geminos obsidione locos.
 Iamq; ferè medium cursu transgressus Olympum,
 AEstiuo Icarius fulserat igne Canis:
 Cum subitus per castra volans, perq; agmina rumor,
 Nuntiat hostiles astra ferire tubas;
 Atque peregrino nigrescere milite cunctos,
 Quoscunque alluerent Rhenus & Illus, agros:
 Nec prius indicto, terrant omnem incessere, bello
 Agmina ab occiduis vix numeranda plagis.
 Nec mera rumorem comitauerat umbra: videbat
 Innumero plenum. Rauracus, hoste solum.
 Viderat externas, per compita quæq; phalangēs,
 Perque

Perque omnes, passim castra locare, vias.
 Audiit horrifco reboantes murmure pelles,
 Et strepere insuetis tympana rauca sonis.
 Ferrea Bacchicolas inuasit grando Tribocos,
 Alsatiamque fero pressit utramque metu.
 Aurea ab erectis fulgebant Lilia contis,
 Lilia magnorum præuia signa Ducum.
 Prætulerant compti pictos Delphinus Ephæbi:
 Flestebatque alacres Scotus & Anglus equos.
 Gentis Aquitanæ fulsere asarota, suosque
 Santonus & Biturix instituere choros.
 Cum coniuratis, reputata est tota, Britannis
 Gallia, de patrio profuisse solo.
 ARMENIACENSES vulgo audiuerunt; videntur
 Cognata Armenijs, monstra fuisse, feris,
 Gallicus obtinuit DELPHINVS in agmine primas,
 Magnum è regali stirpe domoque genus.
 Quina fuit Legio, plusquam tricena Virorum;
 Millia, Delphinum sunt comitata Ducem;
 Fama dabat tanto multas super Hospite causas,
 Nec tamen æqualis fama tenoris erat.
 An BASILEAE urbem furor hic armatus, & illic
 Quæsit inceptum perdere CONCILIVM?
 An quæ Francigenæ fuerant annexa Coronæ,
 Sub Regni veterem cogere jura fidem?
 An suasu Procerum, Suiceram inuisere gentem?
 Liberaque excusso reddere colla iugo?
 Heluetiæ partos iterumque iterumque triumphos,
 Plurimaque inuictâ lata trophæa manu.
 Constat apud magnos, quos fert vicinia, Reges
 Inuidiæ multam suppeditasse facem.
 Instar fecundi ne cresceret ergo Sinapi,
 Multorum in votis, ut premeretur, erat:
 Subscripsit tragico tempestas ferrea voto,
 Heluetiæ sauas ingeminando minas.
 Ipsa tamen victrix, ceu palma virentis Idumes,
 Quò magis hinc pressa est, creuerat inde magis.
 Nos, ubi progressum tantis legionibus hostem,
 Comperimus, nostris sparsim inhiare plagis:

H

Mitæ

Mittimus in primâ, Sexcentos mille, cateruâ,
 E geminâ sumptos obsidione, viros.
 Altera Farnsbergam, Tigurum pars altera clausit,
 Concessa his solis Martis arena fuit.
 Quâ sua prata virens extendit Pratela, primas
 Conserimus Gallâ cum legione manus,
Dampmarti Comitem, cuneo petulante vagantem,
 Cædimus, & versis inde fugamus equis,
 Dum sequimur profugos, procedunt obuia nobis
 Armeniacorum, millia dena, Virûm,
 Effera verè acies, Equitum inde asperrima nimbis,
 Hinc peditum instructis perniciofa globis,
 Nunc alacres exercet equos, nunc impere facto
 Exonerat fartos glande strepente tubos.
 Nunc lituos instaurat ouans, nunc Classica plaudens
 Personat, ac duros excitat ære Viros.
 Turba quid in tantum faceret tam paucula cætum,
 Quam poterat solus pellere rure metus?
 Ibat, ut in visos Mauortius Hector Atridas,
 Mugijt ut rauco bellica concha sono.
 Terrificare ratæ, maiorem in prælia neruum
 Helueticis animis progenuère, tubæ.
 Aggredimur; certi que igneo præludere plumbo;
 Quisque ferire virum, quisque studemus equum.
 Nec fatuos luisse ignes, nec bruta fuisse
 Fulmina, lapsorum copia testis erat.
 Feriæ erant nullæ, Sed nostris obruta telis
 Perdiderant magnam, millia dena, manum,
 Perdiderantq; animum: Dauos namq; inter & Iros.
 Plectimus illustrem, dum quoque, sæpe Ducem;
 Dumque cruenta nimis feruescit pugna, reducunt
 Sanguineâ mancos è statione choros,
 Sesqui mille Viri, (nisi sesqui mille Leones
 Pelle sub Helueticâ belligerâsse putes)
 Sesqui mille Viri, bis millia quinque fatigant,
 Eneruant, perimunt, qua data telqua, fugant;
 Balistas capiunt, prædâ potiuntur opimâ,
 Deportant pulchro multa trophæa lucro;
 Per Muttecij agros, ad Birsæ littora trudunt,

Del-

Delphinumque nouo more, natare docent.
 Interea nostram sitiens BASILEA salutem,
 Terrarum omnigenis Vrbs celebrata Viris,
 Anxia belligeros iteratò hortatur amicos,
 Incæptum ut cauti progrediantur iter.
 Delphini innumeras, sperat gens prodiga, turmas,
 Bis septingentis cædere posse Viris?
 Voluere Sisyphium, quidni temeraria saxum,
 Aut Ixioniam vult agitare rotam?
 Ante Corinthiaci molem perfoderit isthmi,
 Victricem à tanto quàm ferat hoste manum.
 Contenti egregio, Basileam intrate, trophæo,
 Dum licet in patrios, aut remeate, lares.
 Hostium inexhaustam vix æquant Gargara messem:
 Hostem qui ignorant, in sua damna meant.
 Sic Basilea monet. Sed plebs generosa nec ullam
 Admittens animo bellipotente metum,
 Aegriùs hæc suffert, primoque hæc dicta ferentem,
 Viuere non patitur concita turba, Virum. *a.*
 Alteri, ab incæptis itidem absterrere volenti,
 Persuasum ut Nobis se lociaret, erat.
 Perstitit, atque vnâ truculentum effusus in hostem,
 Patritio, affinem, sanguine, tinxit humum.
 Ille corona tuos inter, BASILEA, tribules,
 Ille inter fortes, gemma decusque, Duces,
 Nostro etiam meruit celebrari carmine, dignus,
 Qui vel Meonijs peruolet astra metris;
 Ille *lacunoso* sortitus ab *alite* nomen,
 Promeret esse tuas, Iupiter, inter Aues. *b.*
 Perdidit ergo operam prudens Basilea: vereri
 Innumerum hunc numerum turba pusilla nequit.
 Turba pusilla quidem, egregijs sed maxima cœptis,
 Ac nisi lapsuros nil veritura polos,
 Pergit & audaci capta urget prælia passu,
 Cunctari & tacito nescia stare loco.
 Ventum erat ad Brisam. Pontem occupat hostis; inimus
 Turmatim aduersas, transque vadamus aquas;
 Progredimurque alacres: nil territat hostica fusis
 Vel bombardæ sonis, vel catapulta pilis.

Cernitur, à Diuo Domus appellata IACOBO,

Heu quantis furijs nobilitata Domus!

Hic locus, hæc nostro finem dedit area bello,

Inde trahet nomen pugna cruenta suum:

Pugna æquanda tuis, Heros Tirynthie, pugnis,

Sæua in Mænalias dum capis arma feras.

Ille quidem famâ, memorique poëmâ dignus,

Viuet in æternâ posteritate, Locus.

At mihi, si solum cupiam memorare cruorem,

Pocula Pegaseæ jure petantur aquæ.

Horreo scripturus: Vix pugna merebitur æquam,

Si quoque Grynæus narret Apollo, fidem.

Scribo tamen. Spatijs dum stare ingentibus hostem,

Stratumque armato cernimus imbre solum,

Sic tandem unanimes. O Helueti ad ardua nati,

Pro Patria lubeat stare, ferire, mori.

Vincimur? immensus non stabit ab hoste triumphus:

Vincimus? immentum stabit ab hoste probrum.

Area, quæ à Diui protenditur æde Iacobi,

Si visum Superis, area Martis erit.

Illa decus laurumque feret: vel pollice verso,

Si visum Superis, area mortis erit.

Iamque octaua dies Septembreis ante Calendas

Orta erat, Eois Solque rubebat equis:

Cum grauis, ac niueo Dux Regius ipse caballo

Prominet, ac subito Martem iterare iubet.

Bellicrepæ mox ergo tubæ, repetitaque feruent

Classica, & infesto personat æthra sono:

Præludensque truci balista canora boatu,

Marti sacrandum clamat adesse diem.

Iamque faces ac tela volant; lambitque, voratque

Sæua Iacobinam, Mulcibris ira domum,

Ipsa quidem vasto fuerat circumdata muro

Area, & accessum fecit ubique grauem.

Hanc ergo omnigenis Delphini exercitus armis,

Hanc quatere accensis sulphure & igne pilis,

Hanc alio atque alio pignantum incessere nimbo,

Barbaricâque omnem sternere peste viam.

A quatuor ventis stetimus circumdati, & nullam

Cer-

Certanti Heluetio nemo ferebat opem.
 Ferre studebat opem BASILEA, sed ipsa tueri
 A tam atroce suos debuit hoste lares,
 Implorato igitur cæloque, DEOQUE, jubemur
 Mittere quisque suas in sua tela manus.
 Mittimus. Extemplò patet acri janua bello,
 Euocat Orco omnes Persephonea striges.
 Horrida tempestas. Strident lituique, virique;
 Admittit nullum seria scena jocum.
 Arma repente armis miscentur, spicula telis,
 Virque viro, dextræ dextera, pesque pedi.
 Stabat utrinque seges nudati acerrima ferri,
 Inque acie multam fecit utrâque necem,
 Horruit imprimis, diroque sacrauit Auerno
 Persæpe Helueticas, barbara turba, Spathas.
 Rumpimus his certè grassantibus obuia, rumpunt
 Qualiter iratæ, ferrea clathra, Lex.
 Inde Leoninam cæperunt dicere pugnam,
 De tantâ attoniti strenuitate Viri.
 Undique enim cincti, cuneos penetrauimus omnes,
 Ut penetrant duras tela trisulca petras.
 Iam dextram impauidi, modò læuam inuasimus alam,
 Aræ securum non dabat ulla locum.
 Credere erat reduces in arenâ stare Gigantes,
 Intulerant ipsis qui fera bella Dijs.
 Quæ portentoso Titanas robore, quæque
 Geryonem memorat fabula, quæque Gygem,
 Quæque iniecturos nemorosæ Pelion Ossæ,
 Præfaga Helueticæ gentis imago fuit.
 Credere Delphinus poterat, nimis impare cultu
 Centimanos secum belligerare viros,
 Siue lacertosos Calabrâ de stirpe Milones,
 Siue Atlante satum, siue Glycone genus;
 Nam velut Antæos, quos dudum obiisse putabat,
 Viderat attactâ surgere rursus humo.
 Surgere vidit humo nervis tam audacibus, ac si
 Philyrides subitam cuique tulisset opem.
 Pars hîc sanguineas transfixo è corde sagittas
 (Hostica namque inter tela, Sagitta fuit)

Pars, inquam, horribiles retrahens è carne sagittas,
 Penè sibi læsam nesciit esse cutem:

Pestemque abijciens, His, inquit, copia telis
 Plurima stridoris, pauca valoris inest. c.

Vnus in hoc albo (quatuor cum fortè Britannis
 Obuius, absque armis, absque sodale; foret)

Contra quaternos in arena militat hostes.

Postponens licitæ vitam animamque fugæ:
 Statque ingens animi, donec penetraret anhelam,
 E pharetrâ hostili ducta sagitta, cutem.

Ergo ferè exanimem repetitis ictibus urgent,
 Lentâque innocuum morte necare student,
 Et choreas ducunt: Sed iniqua hæc gaudia luctus
 Occupat, & longos non finit esse choros.

Cernens namque suum, collega fidelis, amicum
 Inter inæquales, ferre duella, manus,

Illico inardescens, Hodie vel Cosmus amico,

Quattuor his fungis vel Briareus, ero:
 Dixit; & Helueticam gyransq; acuensq; bipennem,

In sua saltantes prouocat arma Scotos:
 Prouocat, ac binis confestim ad Tartara missis,
 Aggreditur reliquos, unicus ipse, duos.

Consternati ambo, Zephyrinis ocyûs alis,
 Ut vitam redimant, in sua castra volant.

Seminecem victor validos dignanter in armos
 Subleuat, Heluetijs restituitque suis. d.

Illi continuis stantes, hæc inter, in armis,
 Fortiter hinc perimunt, fortiùs inde ruunt.

Et jam spumantes Phaëthontis, in axe, jugales
 Plùs mediam cursu præteriêre viam;

Cùm sua Delphinus perlustrans agmina, fartos
 Corporibus cæsis undique cernit agros:

Iamque ferè numero dispersa cadauera, jamque
 Celtarum elisos, sine carere, Duces:

Et tamen Heluetios totis discurrere campis,
 Perque impune omnes ire, redire, vias.

Suscitat ergo suos, ac tot legionibus unam,
 Haud frustra veritus jam superesse fugam,

Conuocat omnem aciem, repetit fera classica, mandat
 Vndi-

Undique dispersos accelerare globos:
 Iraque ne jugulet simul omnes Helueta Celtas,
 Afflictis subitam tendere rebus opem.
 Aduolat ala recens, pugnam innouat: ingruit ingens,
 Accenditque aciem rursus utramque, furor.
 Cadimus & cadimus. Sed dum languore peresos,
 Marte fatigatos, non leuet ulla quies:
 Sæpe triumphato jam parcere cogimur hosti,
 Sæpe triumphantes jam cohibere manus.
 Tandem, ubi Luciferi primo luctamur ab ortu,
 Presserat occiduum Vesper & umbra diem.
 Umbra fuit multis: sed & ipso textit in hoste
 Bis ter millenos, funebris umbra, viros, ^{e.}
 A ter quingentis, mirum est, SEX MILLIA letho
 Sic potuisse dari, sic potuisse premi.
 Sustulit è medio non solos Parca ministros,
 Verùm etiam primæ nobilitatis Heros:
 Principem in hisce Virum, quem nuper viderat inter
 Stare Caledonios, terra Britanna, Duces.
 Te quoq; Magne Equitû, Francorû è gente MAGISTER.
 Quos decorat titulis clara MELITA suis.
 Ferreus interea Sociorum lumina somnus
 Vrserat, ac facies plurima mortis erat:
 Pleraque pars cecidit, sed inultus nemo: præibat
 Ad Phlegethonteum victima crebra lacum.
 Heluetij unius quot dextera continet ungues,
 Tot letho, aut plures tradidit una viros.
 Pænuit, sed serò tuos Delphine Tribunos,
 Effera in Helueticas arma tulisse plagas.
 Ipus hic in pandâ Stans LVDOVICVS arenâ,
 Prælia miratus prodigiosa nimis,
 Si lubet, extremos, inquit, penetrare Gelonos;
 Bactra per ac duros ite, redite, Scythas:
 AEquanda Helueticis & brachia & arma lacertis,
 Nec Scythæ Martipotens, nec fera Bactra dabunt.
 Ingentes acies, ac multo sanguine sparsas
 Vidimus, arma inter nos quoque crebra, manus.
 Vidimus audaces ferro concurrere turmas,
 Sequana quâ patrij perfluit arua soli.

At trutinando istam, sunt puta crepundia, pugnam;
 Illa putes Pueros, hanc agitasse Viros.
 Fallimur, è vasto, si lumen Atlantis, Olympo,
 Fortius in toto conspicit Orbe genus.
 Millia plus tredecim, nobiscum Gallica virtus,
 Iusto in Francigenis, Marte, cecidit agris:
 Pugna tamen Nobis stragem dedit illa minorem,
 Quàm turba hæc, modicâ pene tegenda, volâ.
 Thermopylas certè partamque Leonide palmam,
 Et modico attritas milite, Xerxis opes,
 Si Sparta obijcias; ad Diui bella Iacobi
 Respice, & audito Iudice, Sparta file.
 Forsan & Ascræo quondam prodibit ab antro
 Heluetus, Aoniâ tam bene potus aquâ,
 Heroam ut gentem, magnisque æquanda Camillis
 Nomina, Pieriâ tollat ad astra tubâ.
 Sic ait, æterno jurans socianda deinceps
 Fædere, cum tantis, Lilia Franca, viris.
 Conticuere omnes: caput sua funera tellus,
 Dormierat somnum turba perempta suum.
 Nec tamen una omnes animam efflauere; superstes,
 Quam Clotho extimuit, turba pusilla fuit.
 Turbæ ego pars fueram, cui vulnera mille gerenti
 Vix sua seminecem membra tulere cutem.
 Turba repente Equitum Delphini è Principis aulâ,
 Occisos pugiles ut quoque lustret, adest.
 Dux equitum BURCKARDVS erat, de Lance-Corone
 Dictus, & ipse domo nobiliore satus.
 Latus hic atque alacer, detectâ in casside buccâ,
 Cæsa per, ærisono, corpora, vinctus equo,
 Certè hodierna, inquit, Nobis fortuna parauit
 Purpureas inter, balnea læta, rosas:
 Quænam ita jucundis possent spectacula thermis,
 Qualia Tempe istis æquiualeere rosis?
 Lati, agedum, Socij. Nequijt sufferre cauillum
 Proximus, inq; suo pene cruore natans
 Heluetus; ac silicem prædens sibi fortè propinquum,
 Languida vix tandem brachia tollit humo;
 Moxque petens Equitem librati fragmine saxi,

Tu quoque de nostris balnea sterne rosis.
 Hanc age, tolle *rosam*. Dixit vibrauit, & ecce!
 Dum tonat hic saxo, decidit alter equo.
 Diffugiunt reliqui; sed Te BURCKARDE cruentat,
 Te Burckarde filix prodigiosa necat.
 Postera ubi croceis surgens Tithonia bigis
 Puniceo, optatum reddidit, ore, diem:
 Viuere me dubitans, video vixisse sodales,
 Et verè modicam jam superesse manum.
 E ter quingentis mecum, euasere bis octo: f.
 Dormit in aprico cætera turba solo.
 Dormit & in roseo jam purpurat uda cruore
 Lumina, pro patrijs exoculata focis.
 Nobiliorem alibi vix obtentura triumphum,
 Argæis oculis si vigilâset, erat.

A. Ita Stumpfius. B. Ioan. Seauogel à VVildenstein, Senator Basiliensis. C. D. Capitan: Hafner in Chron. Salodor.
 E. Idem cum Stumpf. & Grassero. Stettlerus meminit Comites
 IV. F. Grasserus & Chronica citata.

VI. ARGVMENTVM.

ANnum Christi 1476. Confoederatis reddidit
 turbulentissimum Dux Burgundiæ Carolus,
 ut Regionum ac rerum omnium abundantia locuple-
 tissimus, sic belli gloria nulli Principum secundus. Is
 importuno bello dum Heluetios laceßit, & uniuersas pa-
 cis petite conditiones respuit, incredibili opum, mili-
 tum, & ipsius vitæ iacturâ, orbem docuit fortissima
 quæque ab inferioribus etiam posse confundi; dum à de-
 spectis Heluetijs ille triumphatus est, qui Galliæ Regem,
 qui Cæserem, qui potentissimos Europæ Principes ab ar-
 bitrio suo habuerat suspensos. Prælia cum ipso gesta
 Heros ille proponit, qui ijsdem cum Præturâ inter-
 fuit: quæ omnia accuratè pertractat Philippus de

Comines, & uniuerſi rerum Helueticarum ſcriptores.

IOANNES AB HALLVEIL Eques.

NICOLAO A DIESBACH Equiti.

*De Prælijs Burgundicis Elicurti, Granſoni,
Morati, Nanceij.*

Ecquid, Amice, rogas? Attritam CAROLI Erinny,
Edomitas tanti hoſtis opes laurumq; , lucrumq; ,
Et Burgundiacas breuiori ſchemate plagas,
Dum memorare jubes; Titanium in ungue Gigantem,
Aut desperatæ flagrantia Pergama Troiæ,
In nucis exiguo, mandas celare, quaſillo.
Dicam equidem, quæcunque manu pugnante patraui,
Quæque oculis funeſta meis, quæque auribus hauſi
Prælia: venturos ut in ardua facta Nepotes
Extimulem, neruoſque animis gliſcentibus addam.

Vranie tu Diua mihi, cui lucida cœli
Sidera, & æthereos cura eſt luſtrare Penates,
Fare age, queis tandem genituſue alituſue ſub aſtris
CAROLVS, aut tantos quo fidere cæperit auſus:
Vt decor ille Ducum nulli virtute ſecundus,
Quem patulis Fortuna ulnis, quem Gratia triplex
Haſtenus, atque hilari blandita Fauentia vultu
Fouerat; Helueticis vulſus radicitus armis,
Triſtia deluſo dederit ſpectacula mundo!
Hunc velut effuſo largiſſima Copia cornu,
Hunc unum Lydiæ ſtipârunt pondera gazæ;
Cui Ligeris, cui diues Arar, cui pinguiſſima Moſæ
Littora, cui ſcaldis, Rhenique, ampluſque Moſellæ
Tractus, inexhauſto fiſcum farſere tributo.
Certè hunc Sequani, Burgundioneſque bimembres
(Nectaris affines ubi pampinat Heduus vuas)
Terraque Retheliæ, pinguique Niuernia glebâ,
Legitimum dixere Ducem: nec Celtica tantum
Rura, ſed unâ alias (quâ ſe dilatat amæno
Belgica clara ſitu) rexit Burgundia gentes.

Expli-

Explicat acclives quæ Lucenburgia saltus,
Hannoniæq; solum Cererisq; Artesia nutrix,
Et celebres Batavi, cultisq; annexa Brabantis
Flandria, cumq; suo Limburgi terra Namurco;
Zelandiq; agiles, & quos diuturna celebrant
Prælia, Eburones; ac denique, quicquid ab alti
Districtu Vogesi telluris, ad usque Britannum
Visitur Oceanum, tot fortia Castra, tot Vrbes,
Totq; Dynastiæ Comitumq; Ducumq; potentes
Morem, opulente, tuo gesserunt, Carole, sceptro.
Illum Europa potens, illum exorienſq; cadensq;
Pertimuit Titan: Olli Regesq; Ducesq;
Aut socias junxere manus, aut agmine victas
Subjecere acies. Placito quemcunque regebat
Magnatem arbitrio, longè celeberrimus, omnes
Carolus ante Duces; AVDACIS magna PHILIPPI
Progenies, Proneposq; suo, nec mente nec ausu,
Degener à Proavo, reuera CAROLVS AVDAX. a.

ELICVRTVM.

Prima DVCI clades ELICVRTVM. Id milite nostro,
Hortante Helueticam Friderico Cæsare pubem,
Acriter obsessum, Comitum de Monte-Rotundo,
Burgundi AEacidem, violenta allexit in arma.
Ipse ferox, cædisq; audus, spiransq; minarum,
Certam Elicurto operam, properansq; animosius omnem
Spondet opem; tacitoq; studens adrepere gressu.
Belligerum ter dena Virum cui millia, nostras
Non exspectato præsumpserat impete turmas
Plectere, & Heluetios inopino extinguere telo.
Atqui improvisum Castris mirantibus hostem.
Arma citò impavidus, ruit omnis in arma repente
Heluetus, & facto velocius ordine, tanto.
Sequanicas feruore acies, tantisq; Rotundum
Aggreditur Comitem nervis, ut quisque cruentæ
Grandinis impatiens, ac tempestatis ahenæ
Sæuitiam exhorrens, inhonesto cæperit ausu,
Deserto, attonitos, ELICVRTO, verrere campos.
Mille è Burgundis, octingentosq; vorago

Sorbuit ista Viros: reliqui trepidantibus alis
 In mage tuta suos duxerunt tesqua tribules.
 Nostra quidem, id spatij, crebras etiam agmina plagas,
 Et mutilos retulere artus, ac membra cruentis
 Saucia vulneribus: Sed quod mirabile cunctis
 Creditu, & æternâ facinus memorabile famâ;
 Tot gladios, tot tela inter, tantiq̃ue cruoris,
 Profluvium; furor ille audus, feruorq̃ue, nec ullum
 Sustulit Heluetium; Lachesisq̃ue arcentibus astris,
 Perdidit ætheream NEMO ex nostratibus auram. *b.*

GRANSONIVM.

CAROLVS, obsessi digressus ab urbe NouesI,
 Percitus hac famâ, calcato immitior hydro
 Perfurit, ac Martem Helueticas inuitat in oras.
 Desertis idcirco Vbijs, domitisq̃ue propinquæ
 Partibus Austrasiæ, liquido vicina Lemanno,
 Mox & Auentini bacchatur in oppida Pagi.
 Tæduit è proprijs solum conscribere terris
 Dignam animo tam grandi aciem. Lombardia crebros
 Insuper Insubres, Princepsq̃ue Sabauda frequentes
 Addidit Allobroges. Placuere emissa Tarento
 Agmina, & Hesperijs miles selectus in agris.
 Scilicet ut quondam Salomonis gloria, magnos
 Traxit ab Eoo Phaëthontis cardine, Reges,
 Sidoniosq̃ue, Arabesq̃ue nigros, mollesq̃ue Sabæos:
 Magnificas ut Regis opes, Salomoneq̃ue dignam,
 Quilibet admissio spectaret lumine, pompam.
 Sic Europa ferè, quâ fax Hyperionis undas
 Vergit ad Hesperias, Burgundum inflexit in unum
 Consilij mentisq̃ue aciem: Quem Gallia diues,
 Quem Siculi Reges, omnisq̃ue Oenotria tellus,
 Angliaq̃ue, Ausonioq̃ue potens Germania sceptro,
 Muneribus coluere suis. Clarissimus ergo
 Carolus, vt famam luxu superaret opimo,
 Castra per ac nimio Tentoria turgida luxu,
 Omnigenas instruxit opes: hîc multa Smaragdus,
 Creber Onyx, lucensq̃ue Adamas, summisq̃; Monarchis
 Aemula Majestas, stupefactum terruit Orbem,
 Vidit,

Vidit, & attonito perlustrans omnia visu,
Tot Procerum, tot clara Ducum, tam splendida Regum,
Mirificè excultis, præsens Legatio, castris,
In Burgundo ipsum mirata est Principe Cræsum.

Subtractura igitur jam exortæ incendia flammæ
Heluetia, irati satagit placare furorem
Caroli, & electis, nimis acceptabile pactum
Offert, Legatis. Patitur despecta repulsam
Patria, ceritus solito terit omnia fastu
Carolus, oblatam renuit Burgundia pacem.
Hanc iterata tamen quærit Legatio, & omnem
Intendens operam, Nostro, inquit, Carole, juri
Cedimus, obtentasque ultro tibi reddimus urbes,
Fædera quin etiam quæcunque externa jacebunt
Irrita: Te solum scribentque colentque deinceps
Heluetij Socium. Quod si conterminus hostis,
Et conjurati, metuenda potentia Franci
Immineant, belloque premant: Te nostra sequentur.
Illico, & unâ omnem tecum ibunt agmina in hostem.
Si prædâ alliceris, modicas certè Helueta tellus
Suppeditabit opes. Phaleræ, queis cernimus acres
Fulgere quadrupedes; Ocræque & ephippia ab altis
Pendula visa tholis, & quod frenosque luposque
Exornat pretium, fuluoque corusca metallo,
Infinita tuis quæ sunt Calcaria castris,
Heluetiorum omnes superant hoc tempore gazas. c.

Respuit ira precem. Burgundâ ferocia nullo
Flectitur officio. Vulgantur turbida totam
Bella per Heluetiam. Primâ infestatur arena
GRANSONIVM, electo quod nuper milite, sumptis
E patriâ tellure viris (disperfa ferebat
Fama, Octingentos illuc migrâsse colonos)
Inclita cum loco prouidit Berna Friburgo.
Gransonium petit ergo audax, petit agmine vasto
Carolus, ac plenis Tentoria plurima campis
Explicat, Argiuas æquantia mole Mycenæ.
Vrbem ipse omnigenis, crepitanti murmure, telis
Sollicitat; muroque sero, vallosque tumultu
Impetit irarumque omnes effundit habenas

Bellica

Bellica sexcentis Tormenta aduecta quadrigis
 Puluere grassantur pyrio, grandi que boatu
 Terribiles objecta vomunt in mœnia glandes,
 Tanto ardore Ducis, tanquam si denuo atrocem
 Clara, per Hannibalem, fore expugnanda Saguntus.

BERNA quid hæc inter? Quid bello illustre FRAT-
 Helueticas in feru Vrbes, in prælia Fratres (BVRGVM?
 Excitat, ac properam Socijs, Vrbis utraque pressis
 Poscit opem. Mora nulla subest, animosa petuntur
 Arma, sub Helueticis excurrunt strenua signis
 Agmina, & impauido, per compita quæque, viarum,
 Conueniunt unâ, Neocomi ad mœnia, gressu.
 Verum ibi Consilium multas dum crescit in horas.
 Perpetim in obfessos Burgundica sæuit Enyo.
 Iamque studens technis, quos nescijt hætenus armis,
 Allicere; Instantem quin perdita turba ruinam,
 Clamat, & horrendam, quæ Vox manet unica, mortem
 Dum licet, arcetis? Commotæ Principis iræ.

Si lubet æthereâ vesci prolixius aurâ,
 Cedite: Sequanicis non responsura lacertis
 Mœnia, tamque fero jam sapius ariete quassum,
 Blumbiuomôq; iterum igne & aheni iterum imbre do-
 Dedite *Gransonium*. Vitam saluare labantem (mandum
 Non aliter vobis, quam liberâ & arcis & urbis
 Deditione, licet. Salui, si ceditis, estis;
 Contrâ, vixistis. Iurato à Principe verbo
 Fidite, & à Stygiâ Vosmet seruate fodinâ.
 Subsidiij nec vero ullam plebs victa Chimæram
 Fingite: Berna ruet; ruit obsidione Friburgum:
 Fœderis Helueticæ tota est symphonia discors.
 Cedite, & assuetas sibi quisque reuiscite mulctas,

Quis petat ex ipsis grauiora oracula Delphis?
 Desolatum igitur, nec verò iuuaminis ullâ
 Erectum famâ, tamen haud superabile tanto
 Fulmine Præsidium, nitratâ grandine ahenis
 Profiliente Tubis, noctuque diuque petitam,
 Egregiâ sed enim semper virtute renisam,
 Tradidit arbitrio Burgundi Principis arcem.
 Hic, agitate nouâ, Dux iracunde, Medusâ,

Verbi-

Verbiq̃ue ô nimium nimiumq̃ue oblite Ducalis,
 Ausus es, ô quanto, cognatæ encomia famæ
 Obscure probro? Dum sacra per omnia sponsam
 Mox violare fidem; dum Gracæ fallere technâ
 Heluetios, verboq̃ue graui, grauioreq̃ue fretos
 Principe; dum infantes celis suspendere ab Ornīs,
 Et putrido exanimare lacu, sicq̃ue omnibus unâ
 Non timuisti amens miseras elidere fauces,
 Totq̃ue inferre neces, saluas quibus omnibus unâ
 Promisisti animas. Adeo tibi *Carole* Cretes,
 Ac tam magnifica fraus Punica regnat in aulâ?
 Præteritas, Hercle, ista tibi Rhamnusia laudes
 Funditus, atque omnem ferit atro anathemate famam.

Vindex quippe Deus *Neoburgi* hucusque moratos,
 Conciliumq̃ue arctis belli de rebus agentes,
 Erigit Heluetios. *Salodorum*, *Suitia*, *Berna*,
 (Magnanimas neruosa inter pollentia turmas)
 Consilijs jam accensa nouis perq̃; aëra passis.
 Excita vexillis, truculentum excurrit in hostem.
 Auxilium latura suis. Sed fama patrata
 Nuncia perfidiæ, ferielq̃ue miserrima lethi,
 Vt liquidò vulgata fuit; fremebunda furori
 Calcar, & ardentes dedit indignatio neruos.
 Primus in hostiles exercitus iste cateruas
 Irruit, atque audax cum obiectâ Principis alâ,
 Mole quidem fastuq̃ue minor, sed pectore maior,
 Ventilat, usque adeo, locias quoad ipse phalanges
 Cursum è contiguo vidit descendere cliuo.

Sudum erat, ac lampas radijs Phæbea serenis,
 Militum ab aprico properantūm colle, micantes
 Lustrabat galeas; ac tot thoracas ahenos,
 Totq̃ue cataphractūm ferrata per arma virorum.
 Flammigeram partita facem, nictantis ad instar
 Fulguris, Helueticas fecit rutilare cohortes.
 Ipsæ iter accelerant, & rauco murmure pergunt
 Belligeras inflare tubas; cælumq̃ue solumq̃ue
 LV CERIA horrissona perstringit, & VRIA, cornu,
 Lætitiâq̃ue suos plaudente feruntur in hostes.
 Territus his lituis nimiumq̃ue micantibus armis

Caro.

Carolus, è nostris captivum fortè tenebat
 Nobilem: & Isti, inquit, tam immani mole Typhæi,
 Insulsâque nimis Tritones voce boantes,
 Quî genus? unde domo? quid tanti fulguris agmen?
 Tamque peregrino quid Cornua stridula cantu?
 Ille; Aduentitiæ, Dux ô Mauortie, turmæ
 Helueticæ geniti quoque sunt è gente Camilli,
 Formati ex unâ, cum plebe priore, farinâ:
 Prodiga gens animæ, motoque asperrima bello
 Iuris amans, rectique tenax: simplexque, cuique
 De meliore luto finxit præcordia Titan:
 Iamque, ut tutè vides, Socios ultricibus armis
 Ereptura suos. Toto hîc expalluit ore
 Carolus, & dirum metuens sub pectore testem
 Commissi sceleris, secum unâ perspicit omnem
 Consternari aciem, Circum ergo pauentia cursans
 Agmina, magnicrepis virtutem accendere dictis,
 Atq; animos reuocare studet: præcepsq; per omnes
 Prouehitur peditumq; globos, equitumq; maniplos
 Vociferans, ferrumque vibrans, turmasque fatigans.
 Arma Viri, arma Viri ingeminant. Iam fulmina, &
 Balistis torquere pilas: jam cuspide ferri (igneas
 Cominus in nostras, jubet ebullire phalanges.
 Sed furit in cassum: titubat Burgundia, curuis
 AEmula Mæandris, nimio jam ardore furentem
 Nescia ferre hostem: fuga tutum suadet asylum
 Vnica: sed stricto DVCLIS iracundia ferro,
 Vrget opus, tardatque fugam; lorisque, flagrisque,
 Verbereque inuersæ, trepidantes excitat, hastæ.
 Nil agit infelix, sed inanem percutit Austrum:
 Erumpunt pedites; stantemque ac multa manentem
 Deserit ipse Ducem versis, Equitatus, habenis.
 Ergo operam perdens, animam ne perderet, Audax
 Cedit, & unâ omnem, quâ se Burgundia Crasso
 Prætulit ac Cyro, finit evanescere gazam.
 Fauusta erat Heluetijs, nec multum hæc Scena cruorem
 Hauserat. E nostris acie durante momordit
 Ter denos Libitina Viros. Tibi, Carole, septem
 Loricati Equites; quadringentique pedestres,

Effu-

Effudère animas. Capræ hîc cimelia prædæ
Credam ego thesauris veterum præstare Quiritum,
Quos tulit ad victas, prognatus Amilcare, Cannas;

Gransonicis quascunq; Midas Burgundus in aruis
Ostentabat opes: quicquid per Castra nitoris,
Perque triumphali Tentoria structa paratu,
Quidquid erat pretij: Seu pictas murice rallas,
Seu cocco chlamydes, seu quis Milesia Serum
Vellere, & Attalicæ fulgentia stamina lanæ
Nominet, Helueticis spolio cessare colonis.
Atqui ea quis memoret? Tyrij conopea texti
Plurima, & è fuluo cælata aulæa metallo,
Telasque innumeras, Indo quas dente politas
Illustrat roseo conchylis purpura succo,
Et vidi, & stupui. Tempestas ebria baccis,
Ebria cæruleo missis à Gange Pyropis,
Perpetuo nullam perpeffis lumine noctem,
Inter collectæ crepuit myrothecia prædæ.
Quicquid enim gemmæ generat Natura profundo
Thetyos in gremio, quicquid prædiuitis Hermi,
Quicquid arena Tagi precioso germine voluit,
Vnâ in Gransonicis reputabam effulgere campis.
Maxima ne tangam Procerum dispendia; solus,
Ut perhibet, Princeps, auri plus mille Talentum
Fecit jacturam. Cataphractæ, tela, sarissæ,
Balistæque truces, fulmenque imitata trifulcum
Tormenta, & pyrij, mutuenda tonitrua, sclopi,
Carrique & currus, victusque habitusque, penusque,
Excedunt numerum. Patinarum argenteus imber,
Merx velut expositi caput vilescere stanni,
Victori Heluetio. Congestos æris & auri
Dispertiuerunt æqualia pilea nummos.

Inclitus ille A D A M A S, arcana fulgure flammæ
Intet Hydaspeas tralucens undique gemmas,
Visus & in medio fuerat splendescere cæno.
Hic pretio regionem æquans, interque supremas,
Census delicias rarum velut orbis Eoi
Prodigium, famâ Arfacidas penetrabat & Indos,
Gaza suprema Ducis. Tam nobilis ergo lapillus

Heluetico cū fortè foret conspectus ab Iræ,
 Tollitur, ac cautim floreno venditur unō.
 Emptor erat Mystes; hic cum Garamantide gemmā,
 Cui vix Helueticæ sint respondendo crumenæ.
 Donasset Patriam; gemino insignitus abiit
 Aureolo, egregij gaudus fœnore lucri.
 Vidi ego fulmineum generosi Principis ensem
 Plus æquo celebrem, cui multo prodiga sumptu
 Iaspis, Erythreis distincta hinc inde Smaragdis,
 Stellatum ambierat capulum; cui Mulciber æquam
 Cudere rhomphæam Siculo si poscat in antro,
 Postulet artificem, stipante Pyracmone, Brontem.
 Scrinia prætereo, scitè complexa verendas
 Diuū Reliquias Polycleti ac Mentoris ipsas
 Arte imitata manus: ubi larga utriusque metalli
 Pondera, & è puro Calicem deprendimus auro.

Hic mihi castalio venit extollenda cothurno
 LVCERIA, Helueticæ lux non obscura coronæ;
 Belligerum quæ aggressa DVCEM, cū more Qui-
 Cedere nolentū, calidis feruesceret armis, (ritum
Chastilionæum vexilla suprema gerentem
 Sternit, & eximio potitur cum laude trophæo. e.
 Grandis erat pretij Labarum; Crux aurea spiris
 Transuersim distincta suis, hyacinthino & albo
 Puniceum doctâ permiscuit arte, colorem.
 Dignum hac Luceriâ pignus, cui grande *sigillum*,
 Aurea tota Domūs Burgundæ Insignia, opimo
 Accessere lucro Diuisis ordine prædis.
 Cernimus ecce Viros plūs, nostrā è gente, trecentos,
 Faucibus elisis, aliaque aliaque gradatim
 E trabe suffixos. Erat hic cum patre perempto
 Filius; hic charo sociatus amicus amico:
 Hinc gener, inde locer. Sed quod miserabile visu,
 Bini sæpe Viri, Frater cum fratre, neposque
 Cum patruo, mandante Ducis Rhamnusiâ, ab uno
 Penduli erant laqueo: Quidni spectacula tanto
 Digna Viro! Hos omnes meliori marmore dignos,
 Inuictos patriæ pugiles, ipsius in urbis
 AEdæ sacræ, meriti decoramus honore sepulchri,
 Infe-

Inferijs ipsis solenni more peractis.
Et sic Granfonico finem dedit alea bello,
Vere nouo, tepidum regeret cum Martius orbem.

M O R A T V M.

Rerum importuno turbatus pectora fato
CAROLVS, Hyrcanâ fremuit præ Tigride, raptis
Si qua furit catulis. Laufannæ perculit ægrum
Febris anhela animum, quam nullus in orbe Machaon,
Nullus in Europâ Chiron, sed sola leuaret
Adrastæa ultrix. Sæuum ciet ergo Graduum,
Voce vocat Superos, Acheronta laceffit & astra,
Ac lapidem quemcunque mouet, melioribus armis,
Vt malè suscepto reddatur talio bello.
Inde celer profugas, hinc inde recolligit alas:
Multiplicatque acies, grauiore exercitu agrestes
Vt domet Heluetios. Legatio crebra per omnem
Spargitur Italiam: percurrunt tympana Belgas,
Tympana Burgundos: nimiam sarcire ruinam
Præcipitur cunctis, & Corus & Eurus, ab oris.
Nulla mora, ingentem Prouincia quæque profundit
Militem, adornandis incumbunt Hedua sclopis
Oppida: fulmineas, tormenta curulia, moles,
Turrisfragosque Tubos, mittit Burgundia centum
Ac quinquaginta: caruerunt sine quadrigæ
Principis, & facti nitrato puluere carri.
Atque his balistis, nimiumque feroce virorum
Grandine & armorum (quâ vix grauiore putares
Dorica Achæ menium properâsse in prælia Xerxem)
Impetit incautum flammâ grauiore M O R A T V M:
Inuitatque animos pretijs, ac grandia palmæ
Præmia designans, Vrbesque, arcesque, domosque
Sponder & immensum pugnæ proponit honorem.
Iamque adeo fors missa fuit, quid Satrapa quiuis
Tolleret: Vrbs Titio, castra altera & altera Caio
Obtigerant: ac mente vagas dum quisque Chimæras
Fabricat, ante ipsam vulgata est synibola cænam.
Hæc ubi finitimas vulgavit fama per urbes,
Hortante Arctopoli, reuocantur ad arma recentes,

Helueticâ de gente, acies: Taratantara clangunt
 Patria: bellicrepas Mauortia tympana cantus
 Ingeminant; noua quisque suas in bella secures,
 Cumque togis ferrêis, longisque bipennibus, aptant
 Gransonicâ madidas etiamnum à clade macheras.
 Subsidia externi non dedignantur amici:
 Argentina suas Basileaue prompta cohortes,
 Raraue quæ lambit conterminus Oppida Rhenus,
 Explicitis, properata iubent per compita, signis
 Helueticas intrare plagas. Quin Austrius heros
 Ipse SIGISMUNDVS, Supremo è sanguine Princeps,
 Mittit ab agnatâ claros ditione maniplos.
 Adstitit hos inter quoq; Dux REINARDVS, ademptæ
 Regulus Austrasiæ, turmâ stipatus equestri.
 Magnus ubique ardor, stat cunctis unus & idem
 Belligerandi animus; Vox una scopusq; MORATVM.

Hic ego, qui primas, Patriâ mandante, phalanges
 Rexeram; ut hostiles totis se extendere campis,
 Non secus ac spissas Libyæ turgentis aristas,
 Alpexi cuneos: O multo exercita bello
 Pectora, macti animis, inquam: patet altera vobis
 Alea, Gransonicis quæ responsura trophæis,
 Munificas promittit opes, laurumque, decusque,
 Palmasque, ac celebrem famæ immortalis honorem.
 Sequanus en redijt, bona nobis cetera, & amplæ
 Reliquias gazæ, vitamque animamque daturus.
 Ampla Ducis seges est, sed nostras, credite, falces
 Excidij jam gnara timet. Vos Principis iras,
 Vos tremulos ne horrete viros, quos Helueta nuper,
 Vix bene tentatâ, repulerunt agmina, pugnâ,
 Annua lux agitur, quâ tot vertentibus annis
 (Octo & tricenis centesima jungitur æstas)
 Præda, triumphus, honos, Victoria, laurea, nostris
 Parta fuit Proavis; cum ingentes hostium acervos
 Exiguo ad Laupæ plexissent mœnia, cæru.
 State, agite intrepidique omnes intendite neruos.
 Causa placens Superis, ac virtus pristina, Nobis
 Astripotente parem spondent à Numine laurum.

CAROLVS interea repetitis glandibus urbem

Arie-

Arīetat, atque schedis jaculo trans mœnia missis
 Deditionem urget: renuenti extrema minatur
 Supplicia: inuictō sed *Bubenbergius* heros
 Præsidio, quassis iterumque iterumque iterumque
 Frustra insultantem, pulsat de mœnibus, hostem,
 Strage ingente Virūm. Quintiles ante Calendas
 Orta dies decima est. Hīc pugna indicta cruento
 Sæuijt excidio. Primi præludia belli
 Pugnares habuere canes. Nostratīa fortē
 Cum Burgundiaci subiissent, castra, Melampi,
 Importuna phalanx; in mutua prælia nostros,
 Inque feras rixas confestim acuere molossos,
 Namque indignati peregrinos ferre Lyciscas,
 Dente salutatos, morſuque audace repulſos,
 Transmisere suis, comitatu ululante, magistris.
 Tempus erat pugnae: pars utraque feruet in hostem,
 Urget utrinque ſuos: Sed cum nimboſus Orion
 Aethera turbaret, vultuque nigerrimus Auster
 Non interruptum cælo dimitteret imbrem,
 Eia Viri, exclamo: vocat hora, ruamus in hostem,
 Rumpite quiſq; moram: Moriendum, aut pectore forti
 Nunc est certandum: fauſto Mars ipſe fauebit
 Sidere, ſi primæ caleat congreſſio pugnae.
 Sed prius intento cælumque DEVMque precatu
 Quærite, & unā illum, Majorum more, Tonantem
 Fleſcite, qui palmas, qui mittit ab axe triumphos.
 Ille dedit vires Patribus: præſentibus idem
 Sugeret Heluetijs, & eorum fœdere nexis,
 Tam validas in bella manus, ut Marte ſecundo
 Magnicrepum ſedare hostem, nimiumque moleſtas,
 Propulſare ſuo poſſint à limine, gentes.

Dum ſimul oramus, DEVS, ecce, pluentibꝰ Auſtris
 Imperat, èque udā proſcribens Pleiadas æthrâ,
 Præcipit æſtiuis ardere Hyperiona flammis.
 Rurſus ego Phœbumque vocans, & ad æthera ſtriſtum
 Projiciens gladium; O lætis bona nuntia ſignis,
 Quid niſi laurifero portenditis omine bellum!
 Indole Ceruinâ ſuperati abiēre moloſſi:
 Sol jubare orantes, radijſque illuſtrat? Eamus,

Quaq; DEVS, quaq; ipsa vocant nos Astra, sequamur.
 Pergimus ergo hilares. Sed jam maiore renisu
 Stant Burgundiones: manet altâ mente repostum
 Gransonij damnum, veteresque resuscitat iras.
 Classica rauca sonant, vastos balista molares
 Euomit, & crebro repetita tonitrua plumbo
 (Dum sine lege volant) aliosque aliosque cruentant,
 Interimuntque alios: juratque accerrimus hostis;
 Se, prius occiduum quam visitet Hesperus amnem,
 Extincturum omnes, quicumque inimica sequuntur
 Agmina, Suiceros. Iuranti obnitimur hosti,
 Conferimusque acies, jaculisque instamus & armis;
 Donec in Helueticas tormenta curulia passim
 Deuenire manus. Hic tandem dextera dextræ
 Conferitur; ferit hasta ensem, gladiusque sarissam:
 Concurrent alacres, oriturque asperrima cædes;
 Usque adeo, ut nullam nisi discedendo salutem
 Sequanus esse ratus, verso valedicere dorso
 Caperit, & spretâ fugere incessanter arenâ.

Regia in aprico struxit tentoria cliuo
 Carolus, unde omnem penetrabat lumine scenam:
 Hanc ergo tragicum dum vergere prorsus in actum,
 Dumque suas vel obire simul, vel abire, cohortes
 Vidit, & ingentem fluitare per arua cruorem:
 Anxius, ac durâ perplexus sorte, secundam
 Per salebras, per saxa fugam meditatur, & omnes
 Quadrupedante celer præteruolat alite campos.
 Perseus ipse suas pro tanto principe pennas
 Tradere visus erat; nulla hic præuerrere lynces
 Laureæ, cursu ipsos sonipes præuerrerat Euros.
 Sed neque vita fugæ est: aciem sic quippe volantem
 Insequimur celeres, ac fusi sanguinis omnes
 Spargimus imbre vias. Pars ergo superstes in ipsis
 Quærit asylon aquis, nimio terrore propinquum
 Insiliendo lacum. Pars tentat in aëre diram,
 Euitare necem, fagosque frequenter & ornos
 Scandit, & hirsuto proceras vertice pinus.
 Pars tremebunda cauos, lethi formidine, furnos
 Introit; & sursum vaga voluitur atq; deorsum;

Usque

Vsq̃ue adeo instantis torquet meditatio mortis.
 Sed frustra, O miseri, muscoso è pumice lurdas,
 Sollicitatis aquas. Furnusq̃ue, Ornusq̃ue, lacusq̃ue,
 Tellusq̃ue, armatam nequeunt auertere Parcā.
 Victrix namque manus, flammatis horrida telis
 Omnia perscrutans, & non nisi Marte secundo
 Prælia continuans, jam territum ab arbore Flandrum,
 Deijcit, ignitā jam figit glande Cheruscum,
 Iam ferit Allobrogem, jam clausum in fornice furni.
 Suffocat Batavum; totidemq̃; cadentia spectat
 Corpora, concussā quot pastor ab ilice glandes
 Præcipitante Noto. Sed dum per stagna profundī
 Martia turba Laci, crebras fluitare cateruas
 Prospicit, in vasto ceu nantes æquore mergos:
 Insidiantē Tubo, dum nulli parcere nouit,
 Quemlibet interimit: ferus inde ad sidera clamor,
 Nequicquam obsessi, per stagna, per arua, Morati,
 Tollitur; atque omnes lurorq̃ue cruorq̃ue plateas,
 Burgundi exuijs, ac trunco milite plenas,
 Occupat: horrendus per sparsa cadauera luctus,
 Næriaq̃;, & querulus contrita per agmina Lessus,
 Per loca quæq̃; stupor, mærorq̃ue, angorq̃ue, dolorq̃;
 Infremit: accensæ stant cuncta simillima Troiæ.

Vnus ibi (æternâ res est dignissima famâ)
 Ferreus ac toto cataphractus corpore miles,
 Clarus & ipse domo, Burgundus gente, stupendas
 Attonitâ dum mente neces miratur; anhelum
 Versat equum, laxatq̃ue lupos, fugitatq̃ue, lacumq̃;
 Infilit; & vastas satagens tranare procellas.
 Summe Parens, inquit, Si Te tutore tuisq̃ue
 Sospes ab auxilijs Elementa per omnia sparsas
 Effugere infidias. patulâ si fauce minantem
 Euitare queam, vitæq̃ue animæq̃ue, charybdin;
 Nulla Echeneis erit; Thebæi Martyris V R S I,
 Militis egregij, Salodoriâ in Vrbe, sacratam
 (Sic juro, ac voueo) supplex prouoluam ad aram:
 Et meritos, cum laude, hymnos, & Numine dignas
 Persoluam grates. Erit hæc cataphracta patrati
 Tessera prodigij. Tu me, Pater optime, nantem,

Tu rege labentem. Sic fatur, & ilicet omnes
 Remigio fausto penetrat, Vir aheneus, undas:
 Egrediturque lacu, dictamque celerrimus urbem
 Appetit, ac summam non ægrè admissus in ædem,
 Prosequitur miro Thebaica Lipsana cultu,
 Voce DEVM celebrans, magnique Tonantis amicos
 Munifico feruore colens. Suffigitur ergo
 Fornici, & æternum statuit cataphracta trophæum: f.

Nox furiam dirimit, quæ si tardasset opacas
 Dictynnæ bigas; de tot legionibus hostis,
 Integer ad Patrios remeasset nemo penates.
 Sat tamen O Superi, nimiumque hæc Scylla cruoris
 Glutijt, heu quanto Mars hîc efferbuit æstu!

Non secus ac plenis quando jam nutat aristis,
 Solstitio feruente, Ceres (dum murmure rauco
 Transcurreunt piceas commota tonitrua nubes)
 Scinditur æthra Notis, armatas Aëolus hiemes
 Excitat ac subitum crepitanti grandine bellum
 Per sata, per segetes, per densa arbuta, per hortos,
 Per vineta coquit: concretus in æthere nimbus
 Omnia præcipitat; furit undique faxeus imber,
 Verbere pulsat humum, quatit ardua tecta; domosque.
 Agrosque, stipulasque ferit: labat iccta repente,
 Triticeâ cum messe, seges; ruit inclita florum
 Purpura, percusso moriuntur lilia culmo.
 Sed neque grassantem Pomona vel ipsa ruinam
 Effugit, horrendam vis grandinis unica stragem
 Perpetrat, exculti perit omnis gratia campi.
 Helueta tempestas, obsessi ad castra MORATI,
 Turbine Burgundas haud quaquam dispare strauit,
 Elisitque acies; nec segnior impete grando,
 Nec minor armati fuit hîc violentia nimbi:
 Triginta enumerant, inimicâ è gente, Virorum
 Millia, quæis vitæ Clotho abscidit improba filum. g.
 Rari iterum è nostris, quos plumbeus imber ab ipso
 Pugnæ principio, crepitusque extinxit ahenus. h.

Mansere in spolijs Tentoria mille, couini
 Principis innumeri, Scloporum machinæ, aceruus
 Annonæ immodicus; Ducis aurea Sella, Sigillum
 Auro

Auro cælatum, pretiosi nobile Sceptri
 Pegma; peregrinâ mirabilis arte Galerus,
 Qui caput augustum festiuæ tempore pompæ
 Cinxerat: ac Tyrio flagrans rhomphæa smaragdo.
 Annulus inde frequens, quem rubrâ Hyacinthus ab
 Et varius fulgore suo pingebat Achates. (undâ,
 Plurimæ ad hæc vestes, quas vel textura ministrat
 Thessala, vel tinctæ Melibæo murice lanæ.
 Cetera, quæ longum foret hîc memorare (Sacellum
 Aulicum, & Indo alias aliasque è littore merces)
 Transeo; quæ mæsto reminiscens pectore Princeps
 Certè, ait, Heluetij iusta si lancæ repertam
 Distribuant prædam; quanquam de paupere Codri
 Cespite sint geniti; nunc ostro turgidi & auro,
 Nunc Rhodios fortiti imbres sibi plaudere, & orbas
 Aere peregrino poterunt farcire crumenas. *i.*
 Dixit, & inuictò, petit Hedua rura, MORATO,

NANCEVM.

Nec, quibus à summo pluit hæc Victoria cælo,
 Munera grata Dijs, meritosque litamus honores.
 Nec tamen orta quies: Superosque hominesque fatigat
 CAROLVS, atque nouam nouus Hannibal intrat arenam.
 Initauratâ acie Tullingum infestat, & acri
 Efferus obsidio, NANCEIAM territat urbem.
 Inde citam REINARDVS open, cursando per omnes,
 Suscitât, Heluetios. Excurrunt fortia passim
 Agmina, Burgundas inquisitura cateruas.
 Mensis erat Iani, canis ubi cuncta pruinis
 Texerat, & Sæuam Capricornus coxerat hiemem. *k.*
 Inualuere niues, spirabant frigora Cauri,
 Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
 Cùm Pater omnipotens glacieque geluque rigentem,
 Luciferi fulgore, aciem sic temperat; ac si
 Vreret arentes æstiuâ Canicula menses.
 Cælo agimus grates. Præsentem prurit in hostem
 Iam sua cuique manus: sed in hoc certamine primas
 Dum Lotharingus auet; Nos ritu ac more vetustis
 Solenni Heluetijs, pertæsi ferre secundas,

Sanguinolenta damus funestæ exordia pugnae.
 Nec torpent socij: concurritur illico, & ingens
 Exoritur strages. DVX ipse Deosque Deasque
 Inuocat, ac tremulam mucrone, furore, feroque
 Incitat ore aciem, laturus ab hoste triumphum,
 Aut animam acturus Volat hic, volat ecce per agmen
 Funereus bubo, cantuq; ululante finistrum
 Ingeminat venisse diem; quo præscia fati
 Atropos, ingentem sibi vendicet orbis Achillem.

Sequanij fugere globi: Dux ipse probrosam
 Deierat ore fugam: Satrapæque ac indole multi
 Nobiliore viri, dum rupis ad instar æhenæ
 Pugnando durant; mæstos inuisere manes
 Luridi & unâ atras properare iubentur ad umbras.
 Tu quoque gemma Ducum, Tu magnipulle Gradiui
 CAROLE, tam crebris quondam cantate triumphis,
 Tam grauib; stipate armis; Tu stirpis auitæ
 Gloria, Tu gelido necdum mature sepulchro,
 Occidis; & nullo Serumæ, Arabumæ, Phrygumæ,
 Vellere jam rectus, nudos inglorius artus
 Expandendo, jaces; totique incognitus orbi,
 In desolatâ squalens inhumatus arenâ. l.

Eheu quis credat, quod Regum fulmen & horror.
 Quod LEO, qui totum rugitu exterruit orbem,
 Pauerit ipse suâ crocitantibus pelle volucres? m.
 Dij tibi, magne heros, clypeoque ornande Pelasgo,
 Dij tibi sint faciles: Nanceiam, emortuus, urbem
 Tot studiis viuo, tantoque ardore cupitam
 Ingredieris. Victor tibi Dux Reinardus, & armis
 Prosper ab Helueticis, tam illustri Principe dignas
 Instruit exequias: & quem Burgundia diues,
 Quem capere immensis ipsa augustissima terris
 Gallia non poterat: jam angusta condit in urnâ,
 Claudens exiguo Burgundam marmore pompam. n.

Verè adeo instabiles, genus hoc mortale, Deorum
 Cernimus esse pilas. Sternunt excelsa petentem
 Icaron, abjectum tollunt de puluere Daphnim.
 Quæ tibi prolixè dum enarro, coronide totam
 Claude isthac seriem. Despectos CAROLVS AVDAX
 Dum

Dum grauat Heluetios, ELICVRTI perdit amicos;
GRANSONII gazas; hominum tricena MORATI
Millia; NANCEII fœdo ipsam vulnere vitam.

A. Philippus de Comines Lib. 6. & 7. B. Stumphius &
Capitan. Hafner in Chron. Salodor. C. Comineus l. 7. cum ce-
teris. D. Grasserus f. 141. E. In Lucernensium Exercitu emine-
bat Caspar ab Hertenstein Eques, & Imperator belli nobilissimus.
F. Ita disertis verbis Chron. Salodor. G. Petrus Etterlin, Grasserus.
H. Ex Heluetijs & eorundem adiutoribus non perisse 50. affirmat
Etterlinus. I. Ita Grasserus f. 150. K. Anno Christi 1477. L. Co-
mineus sub finem lib. 7. M. N. Grasserus f. 154. 155. &c.

VII.

ARGVMENTVM.

POST magnam illam Sueuiæ Confœderatio-
nem instinctu Friderici III. Imperat. erectam,
grauissima bella inter Austriacos & Heluetios sunt ex-
orta; quorum postremus quodammodo fuerat ille con-
flictus, qui ad Dornacum in dominio Solodorenfi
Anno 1499. die 22. Iulij, ab aliquot Heluetiorum
Cantonibus uti alacritate generosâ, sic excellenti Vi-
ctoriâ fuit pugnatus. Eius adiuncta (in Annalibus
Heluetijs passim annotata) præsentî Epistolâ expo-
nit, nobilissimæ familie Salodoranus.

IOANNES A ROLL.

BENEDICTO HENRICO A STEINERVCK.

De conflictu Dornacensi.

LITTERA, sanguinei properans è puluere belli,
Gestit adire tuos, vix mihi lecta, lares.
Vna quidem geminam proponit Littera frontem,
Hinc seriem palmarum personat, inde fugæ.
Rauriacis perarata fuit celeranter in oris,
Quâ DORNACENSEM Birla pererrat agrum.

Parce, cruorifluas referat si fronte lituras;
 Dexterâ, quæ scripsit, sparsa cruore fuit.
 Effuso aprici maduerunt sanguine campi,
 Defecitque ipsam sepiâ pænè manum.
 Lancea, tela, iudes, rhomphæa, sarissa, dolones,
 Et cum nitratis hasta sparusque pilis,
 Stipârunt nostras, rauca inter tympana, dextras,
 Et calamorum omnem functa fuere vicem.
 Hisce quidem telis peregrinum inuasimus hostem,
 Efferus Helueticos cum penetraret agros.
 Austrius hostis erat, mixtimque per utraque Rheni
 Littora, pugnaces legit in arma Viros.
 Cæsareæ fulsere Aquilæ: Gens tota merebat
 MAXIME- sub signis- AE MILIANE tuis.
 Spira Nemêtum acies, VVormatia vidit in armis
 Fulgere Vangiones; terra Bohema Quados.
 Argentina citos dedit hæc in bella Tribocos,
 Et Burgundiones conscia Dola suos.
 Geldria veloces, numero majore, Sicambros
 Misit, ab intonsis agmina nota comis.
 Conuenere simul ter millia quinque; sed agmen
 FURSTENBERGIACVS rexerat omne Comes.
 Ille suas prodire acies, properare maniplos.
 Turbam omnem Helueticis appropriare plagis;
 Balistis grauidas, plumboque, nitroque, quadrigas,
 Militiæque omnem præ-jubet ire penum.
 Iamque per Alsatiaæ vectus confinia, tutum
 Sub Dornacensi fixerat arce pedem:
 Agminibusque suis, Castrum quod cernitis, inquit,
 Iam Salodoranâ, sub ditione situm,
 Quarta ubi discussis, aut tertia luna, tenebris,
 Lacmedonteam cernet adesse nurum;
 Cernet adesse novos, intra sua tecta, Tribunos,
 Sint licet in summis condita tecta jugis.
 Seruiet, aut nostris facto impete corruet armis:
 Ecquis enim, contra qui modò sistat, erit?
 Helueticos noster non solum exercitus urget;
 Complures, quicum congregiantur, habent.
 Irruet armisonis, jamuè irruit, Austria nimbis.

Sueu2

Suevia Brigantinus quâ secat arua Lacus :
 Quaque Lepontinis *Feldkircha* est proxima Rhætis,
 Producent acies signa Athesina suas.
 Cum locijs, illinc legio Taurisca, Carinthis,
 Densa, per Alpinas, inferet arma, plagas.
 Vna quid in tantos possit regiuncula? discet
 Eumenidum ultrices non perijsse manus.
 Sueuica conceptum jam supprimet Vnio fastum;
 Mugire Helueticos jam facit illa boues.
 Exeret una omnes jurata Alemannia vires,
 Obsidioque ullum non dabit ista metum.
 Dornaco euerfo, fas est proferre secundum.
 Ad loca in Heluetijs interiora, gradum.
 Sic belli Frætor præsentès Cæsaris alas
 Excitat, ac promptos reddit ad arma viros,
 Quintilis mediâ, jam exorta Canicula, sphærâ
 Fulserat, & totos spica tegebat agros;
 Hostica cum sparsim Saliæres agmina ludos,
 Et plausum, & lepidis gaudia mixta jocis,
 Exauktoratâ, peragunt temeraria, curâ,
 Vt solet Ogygij Baccha ministra Dei.
 Pars succincta suas circum spatiatur abollas,
 Pars *Birse* tepidis corpora mulcet aquis.
 Fannia lex castris aberat; sibi quisque litabat
 Clamosas inter, Cæcuba vina, dapes.
 Rari illic Curijs; multi, quibus alea pernox,
 Ensis & excubiæ; tela, fritillus erant.
 Credideram Saliosque leues, nudosque Lupercos
 Sub Dornacensi, castra locasse, iugo.
 Vnus & alter erat, quos multa peritia belli
 (Fortunæ ancipitem quæ docet esse rotam)
 Commonuit, Perijsse aciem, quæcunque fuisset
 Seu secura nimis, siue superba nimis:
 Hortatique Ducem, Catapultis talibus, aiunt,
 Proposito certè vix potiùre scopo.
 Expugnanda alio *Dorneckæ* est arête; Nobis
 Parturient nostræ commoda pauca moræ.
 Pestifero pugnare solet gens Helueta ritu,
 Nec timet armatas sulphure & igne pilas:

Quam-

Quamlibet instructos auidissima currit in hostes,
 Signaque pallentis nulla timoris habet.
 Et quoniam rari sunt hac è gente triumphii,
 Obsidio cautas exigit ista manus.
 Dux paucis contrà. Quid Panicus iste fatigat,
 Quid iubet incassum Vos trepidare timor,
 Nullus ubi timor est? An sicut Aquarius imbrem
 Spargit, & hyernas euomit aurà niues,
 Sic etiam Helueticos censeris ab æthere nimbos,
 Et pugnatrices, posse volare, manus?
 Ite genus pauidum: si displicet alea Martis,
 Mercurij trepidos ventilet ala pedes.
 Quos unquam timidos Tarpeias, obsecro, ad arces
 Inuexit niueis currus eburnus equis?
 Si visi Heluetij cassam trepidatis ad umbram,
 Non moror; ad patrios quisque redite focos.
 Dixit, & extra omnem teli se viuere jactum,
 In portuque suam credidit esse ratem.
 Explorator ego, lustro hîc Exercitum, & ambas
 Cum vigilante loci Satrapâ, obarmo manus
 Sub *Benedicto* equidem securum Præsîde Castrum;
 Omniaque in tuto, sum ratus esse, vado.
 Glandiferis hîc quando Tubis saluere procaces
 E *Dornacensi* iusserat arce, choros;
 Illicet elisi reputabant Teutones, ipsum
 Fulmine Trinacrio pertonuisse Iouem.
 Edidit hic toties compluria funera, sclopi
 Laxatas quoties imbuit igne rotas.
 Interea lætis synthemata splendida signis
 Cernimus, è patrio missa repente Solo.
 Quindecies centum capita hîc numerata; putabam
 Quindecies centum me numerare duces.
 Omnia pectus erant in toto hoc agmine; visa est
 Misisse Herculeam Patria nostra tribum.
 Impransâ hæc acies, tam feruida solis ab æstu,
 Quàm maturatæ fessa labore viæ,
 Castra ubinam? vel ubi hostis? ait: dabit ille quietem,
 Solus anhelantem diluet ille sitim:
 Prurit in arma manus. Sed in hac prurigine turmas

Vrbs

Urbs Tigurina suas, inclita, Berna suas.
 Nobile subsidium, Labaris utrinque coruscis,
 Sistunt; Helueticam signa professa fidem.
 Egregios iuuenes, vultuque armisque verendos,
 Et vel Scæua tibi, vel tibi Pyrrhe pares,
 Magnanimi rexere Duces, quos ipsa timeret,
 Tartareis quanquam, cincta Megæra, flagris. *b.*
 His amor unus erat, nec strata accumbere mensæ,
 Fessa nec apposito membra fouere cibo.
 Sed neque stare loco, donec constaret, Vbi hostis?
 Quantus ei numerus? quis situs? Ordo? status?
Liestatio egressi, sinuosâ ambage refertum
 Per loca, conscendunt, non bene trita, jugum:
 Intuitique hostem, laetanda est alea, clamant;
 Grande rei pretium Mars bene captus habet.
 Maturemus opus, poliamus in hoste machæras,
 Vnica non paruo proderit hora lucro.
 Discurrunt saturæ, sine regula & ordine, turmæ:
 Disciplina suum non habet ulla locum.
 Tela magis ferient necdum præmissa. Iubetur
 Quisque repente suam miles obire vicem.
 Transferat medium jam biga Hyperionis axem.
 Torrueratque graui Sirius arua siti.
 Cum simul unanimi decernitur ore, per omnes,
 Pugnandum nobis ocyûs esse, Duces.
 Anteuolant socias *salodoria* signa cohortes,
 Offenduntque amplum, sed sine lege, gregem:
 Inter, hic, effusos, dejuria multa, cachinnos,
 Spurcoque obscænos edidit ore sales.
 Orgia dixisses celebrari: Vno omnium in ore
 Nescio quæ Thymele, quis Gelasinus erat.
 Percitus his monstros Prætor *salodorus*, Istum
 Ecqua Minerua, inquit, posset amare chorum?
 Este Viri; ad captas iuuat addere plectra choreas,
 Pectineque armatæ colla fricare lyræ.
 Palma corymbifero non delectatur laccho,
 Idaliæ non est laurus amica Dex.
 Et citharam & cantum sine more modoque, *secundi*
 Rariùs aut nusquam vidimus esse toni.

Este

Este Viri; ad laudes Urbis Salodoriæ auitas,
 Ferre potest titulos, lux hodierna, novos.
 Ritu igitur patrio; precibus super æthera missis,
 Transimus medios, non procul arce, rubos;
 Atque cohortem inibi, nullum superesse periculum,
 Nulla instare sibi tela vel arma, ratam
 Magnanimi aggredimur; belli que ardoribus illic
 Introitum primum, prima theatra damus.
 Exoritur subitus per proxima castra tumultus,
 Castra bipenniferis terrificata viris.
 Arma repente omnes, omnes sua tela; mouetque
Fürstenbergiacum, concita fama, Ducem,
 Ille exorta suas ratus inter, iurgia, turmas
 (Quod pernoctato plebs solet uda mero)
 Dum jubet alternas turbæ compescere rixas,
 Heluetiâ emissos audit adesse viros;
 Sequæ iterum hortanti, Nec tu persuaseris, inquit,
 Tot pluerè Heluetios, quot pluit Hybla fauos.
 Ponite sollicitâ conceptos mente timores:
 Helueta, quæ præstò est, turbula, ludus erit.
 Esse hodie solem, plebs hæc Saloduria, durum,
 Et sibi non faciles sentiet esse Deos.
 Sic ait: at nostrum tantò instat alacrius agmen;
 Quantò maiorem cernit in hoste metum.
 Prælij in ambiguo dum sic feruescimus æstu,
 Suppetias præstò cernimus esse nouas.
 Obtulit insignes *Thuregum* ac *Berna* cohortes
 Vtraque præclaris Vrbs decorata Viris,
 Pugna repentè acris, Mars sudat & impete factò,
 Improvisa omnis prælia campus habet.
 Hostis enim Heluetico simul ac reboantia pulsu
 Tympana, & igniuomas sentit adesse pilas?
 Cogit & ipse suos instare, ferire maniplos,
 Et cita depositis fumere tela jocis.
 Balnea rumpuntur, *Birse* dimittitur amnis,
 Clauduntur ludi, *Sardanapale* tui:
 Pro volitante togâ capitur lorica: lacertos
 Purpura quos texit, jam cataphracta tegit.
 Feruet Cæsareus, ceu fax Trinacria, Miles,

Au-

Audacem nimius dum jubet esse metus.
 Ipse adeo summus belli coryphæus inermes
 Armatus, & heroo roborat ore manus:
 Atq; memor generis, ceu rerum in culmine Princeps,
 Et stare, & fortes præcipit esse duces:
 Præcipit exiguam, Germano robore, pubem
 Trans Iurasseas, raptim agitare, plagas.
 Helueta Teutonicæ confertur dextera dextræ,
 Et replet ista cauas illico, & illa scrobes.
 Dumque alter renuit, dumque alter, cedere, nescit.
 Dumque acuit vires cætus uterque suas;
 Fluctuat ambigua Mars & Victoria librâ,
 Et manet in neutro, laurea prima, loco.
 Vberior numerus pro Cæsaris agmine, virtus
 Viuida pro Nobis, ac Themis ipsa, stetit
 Inde quidem intonsi famam meruere Sicambri,
 Atq; è Sequanicis aduena miles agris.
 Verum ut Burgundi, sic tandem è puluere Geldri
 Cessere, aut tonsis procubuere comis.
 Feruore in medio, cum jam Bellona per omnes,
 Funera sparsisset sanguinolenta, vias:
 TVGII, & armisonæ, pariter Vexilla, LVCERNAE.
 Cum bis sexcentis, emicuere, Viris.
 Opportuna acies, validi quæ turbinis instar,
 Impulsi à flabris, penniger Eure, tuis,
 E nemore erumpens ac tela acerrima vibrans,
 In dubio egregiam Marte profudit opem.
 Illa quidem nostram quærensque sequensque phalangem,
 Ut pugnae primas posset obire vices,
 Audiit è profugâ, quæ fortè erat obuia, turbâ,
 Extuleratque vagos è statione pedes;
 Audiit, inuitâ procedere bella Mineruâ,
 Pugnare aduersis agmina nostra Dijs.
 Dum contra stimulum calces illidere, dumque
 Gibbosam tentat musca vorare feram,
 Hæret in extremis plebecula nostra periclis,
 Tota ferè interiit, tota caterua ruit.
 Sic fugitiua lues: Læsit vecordia missos
 Vrbe è Tugina Luceriaque Duces:

Atque, O Therſites, ſpuriaꝫue ingloria fæcis
 Nomina, feralem ſcandere digna trabem;
 Siccinè ab incæpto vos ultrò abſcedere bello?
 Sic in femineam degenerare fugam?
 Par erat in mediâ vel ſtrenuè obſiſſe paleſtrâ,
 Lauro viſtrices vel redimiſſe crimas.
 Vertite terga citi: Nobiſcum ſtare, vel inter
 Martia nobiſcum, vos decet, arma mori.
 Pergimus ad fratres; ibi junctis viribus, hoſtis.
 Agmina vel cedent; vel labefacta cadent.
 Progreſſi, ſpolijs inhiantem fortè cohortem
 (*Bernatum* fuerant è ditione) vident:
 Cenſentelꝫue hoſtem, quia teſſera nulla, ducentos
 (*Cum nemo Heluetios crederet eſſe*) necant,
 Inde per accliuem pariter deſcendere collem,
 Improuiſa nouis claffica flare tubis;
 Tollere terrifico clangorem ad Sidera cornu,
 Obuia teliferâ quæque ferire manu:
 Subſidiũ hinc Socijs; ſtragem inde, metumq; fugamq;
 Funeraꝫue aduerſis accumulare globis.
 Fortior euafit virtus unita, feroꝫue
 Paulatim mites, de grege, fecit oues.
 Scilicet ut læſus crabronum ab acumine Taurus,
 Indignabundâ ſpicula fronte gerens,
 Toruus in objectum violentis cornibus hoſtem
 Irruit, ac nullam fertuè, timetuè feram.
 Sic ubi non caſſo gens Martia vapulat ictu,
 Iræ majores vibrat & ipſa faces.
 Ergo ferè quintam cum jam durâſſet in horam,
 Funeribuſꝫue omnem, pugna, replêſſet humum;
 Cumꝫue inter reliquos, Lachæſis falcata, Strategos
 (*Iam pertæſa ſuam perdita larua colum*)
 Luminis expertes pariter traxiſſet ad umbras,
 Caſtra inter, primum, Cæſariana, ducem,
 HENRICVM Comitẽ de Fürſtenbergia, auitas
 Quem Genus & Virtus extulit, inter opes.
 Territa nobilitas & cladi turba ſuperſtes,
 Ad meliora citâ currit aſyla fugâ
 Nam quaſi peſtiferos fugeret, jam morſa, colubròs,
Exilit

Exilit abjectis, plena timore, sagis;
 Exilit, ac properè superato flumine *Birsa*,
 Præcurrit fætas, aufugiendo, tigres:
 Et tremit, & torto balearis verberare fundæ
 Ocyus, Alfatici compita verrit agti.
 Nos cauti insequimur, multosq; sequendo ferimus,
 Nec quæsitæ ullus præstat asyla locus.
 Tandem ubi veloces cursu præuerrere lyncas
 Cernimus, effugium digrediendo damus.
 Fama frequens ierat (nec rexit hyperbole euntem)
 Conspectisse parem prælia nulla fugam,
 Pars rata terribiles à tergo instare bipennes,
 Vt monstra effugiat, mota pauore, volat.
 Pars properando suis semet suffocat in armis:
 Pars ultra patrios, nescia, currit agros.
 Plurima cui solitam negat æger anhelitus auram,
 Spiritum ubi ulterius ducere nescit, obit.
 Ergo, ubi jam spissæ cecidère è montibus umbræ,
 Ad pia sublimes tendimus astra manus.
 Et Domino, qui bella terit, cui laurea seruit,
 Offerimus flexo vota precesque genu:
 Castraque rimantes, tentoria cernimus inter,
 Hei quàm magnificas, Cæsariana, dapes!
 Mens erat Assyrio noctem traducere luxu,
 Martique Alfaticis sacrificare cadis.
 Thyrsigero conjuncta Ceres spondebat opimum,
 Annonâ in castris luxuriante, penum.
 Iam cortem, & gallos verubus sudare spadones,
 Phasideque emissas, Archimagirus, aues,
 Iamque Syracosiam præcipit ponere cænam,
 Qualibet ac citis è regione cibis.
 Cæna sed, ô fauces quantum hæc elusit hiantes,
 Ferclâ ubi conuiuas non habuère suos!
 Imò habuère suos Sybaritica fercula dentes,
 Lautia Suiceram tollere digna famem.
 Nos quippe impransos incœnatosque cibârunt
 Cæna, insperati, tam locuplete, coqui.
 Cæpimus ergo alacres alienâ viuere quadrâ.
 Et non præuisas condere ventre dapes,

Atque epulas cessisse parum est; cessere couini,
 Atque aduectarum copia grandis opum.
 Innummeri alipedes, grauis armatura, supellex
 Bellica, cum multo glans numerosa nitro:
 Ac pretiosarum quicquid tentoria rerum.
 Illustres quicquid cari habuere duces.
 Pro Labaris certamen erat: decorare studebat
 Vexillo intrepidam, dux sibi quisque, volam.
 Irruit ergo frequens pulchris fruitura trophæis,
 In vexilliferas, Helueta dextra manus:
 Nec requiem cepit, donec septena duobus
 Suppara cum Labaris, Teutone ab hoste, tulit. *d.*
 Inde breui, inuictis retulit quod quisque lacertis,
 Inferet in patriam victor ouansque suam.
 Auxerat obtentas merx tormentaria prædas,
 Et portentosos plaustra onerata tubos.
 Plus vicena suis stabant tormenta quadrigis
 Aenea, terrificas fauce professa minas:
 Vna tamen cunctam tulit ENSISHEMICA palmam
 Machina, Balistam non habitura parem:
 Monstrum immane, ingens, tot suetum euertere turres,
 Fundo æquare domos, quot vomit ore globos.
 Hostica sanguineos texere cadauera campos,
 Millia fatalem terna obiære diem. *e.*
 Atque ibi fumosas Martis violentia ceras,
 Sanguineque illustres, traxit ad antra, Viros.
 Centuria è nostris extincta est unica: durat *f.*
 Nunc in purpureis, turba superstes, agris.
 Durat, ut, ultrices renouent si bella cohortes,
 Præstò habeant, quicum tela vibrare queant.
 Postera decliuem cum necdum habuisset Olympum,
 Hac lauro, hoc spolio nobilitata, dies;
 Vraniorum alacres, Siluanorumq; cohortes,
 Ac generosorum nomina Suiiadum,
 Cumque Friburgiaco Vexilla illustria cætu,
 Iunctim è vicinis profiliære jugis.
 Profiliære alacres. At postquam innotuit, Hostem
 Vel nece, vel rapidâ disperijisse fugâ:
 Indoluere, suas nequicquam acuisse secures.

Pugnæ-

Pugnæque optatum non superesse locum.
 Pluris enim egregiæ, Victoria tanta, cateruæ,
 Concertare simul si potuisset, erat.
 Iuncta tamen virtus tragicam si intrâisset arenam,
 Intrâisset patrios, ecquis ab hoste, lares?
 Interea grandem DORNECKA elusit hiatum,
 Dum peperit spinas, credita ferre rosas.

A. Benedictus Hugi Patricius Salodor. Præfectus in Dorneckh.
 Salodoranam aciem rexere Nicolaus Conrad Scultetus, & Visus
 Ruchti. B. Tigurini, sub Gaspare Göldy, & Iacobo Stapfer,
 Bernates sub Rudolpho ab Erlach, & Casparo à Stein. C. Dux Lu-
 cernensium, Petrus Feer, Eques auratus ac Prætor. Tugiensium
 VVernerus Steiner Landammannus, cum Ioanne Kolio. D. Labara
 hostilia vexilliferis strenuè (præter Salodorenses) eripuerunt Hen-
 ricus Rhan Tigurinus, & Laurentius Brandenburg, Tugiensis &c.
 E. Ita pleriq; Capitaneus Hafner, Stettler, Grasserus, &c.
 F. præter 200, illos imprudenter extinctos.

Finis Libri secundi.

HEROVM
 HELVETIORVM
 EPISTOLÆ.

LIBER TERTIVS.
 De Helvetiæ miscellaneis.

EPISTOLÆ I.

ARGVMENTVM.

Salodorum ex antiquissimis Helvetiæ Urbibus, cum Ludouici IV. Bauari Imp. Rom. partes foueret, Austriam offendit, obsideturq; decem ipsas hebdomades à Duce Austriaco Leopoldo. Sed visione nocturnâ perterritus (ubi Thebæos Martyres murorum, quos obibant, Custodes esse intelligit) obsidione solutâ, vexillo primario Salodorum honorat, Urbem ingreditur, domumq; pace stabilitâ reuertit Anno 1318. Rem inter alios describit Dominus Capitaneus Antonius Hafner Patricius Salodor. in Chronica Urbis ejusdem. &c.

HART.

HARTMANNVS COMES A NIDAVV.
Præpositus Salodorensis.

LEOPOLDO AVSTRIAE ET SVEVIAE Duci.

De Urbis Salodoranæ Obsidio.

E de DEO Princeps, contrariâ omittre Mi-
In *salodori* unū, vertere tela, sinum. (neruū
Niteris iratas nequicquam illidere calces
In stimulos magni, DVX generose, DEI.
Cælica nī pressam custodia protegat urbem,
Excubiarum omnes stant sine fruge vices.
Dia laceffitam si dextera fulciat urbem,
Fulmina si jacias plurima, bruta jasis.
Ille exercituum Rex atque corona, proteruo
Depopulabundas ridet in hoste manus;
Ridet Achilleā fretos virtute lacertos,
Et Briaree tuas seditiose minas.
Ingenium, Stimulus, sapientia, machina, virtus,
Plurimum, ubi Domini flauerit aura, valent.
Consilium, ratio, robur, prudentia, nervus,
Nī conspirarit Numinis aura, jacent.
Excitus ista tuo posses agnoscere damno,
Consilij infidam nī sequēre fidem.
Dum *salodoranos* cæpisti incessere muros.
Iam decies septem præteriēre dies.
Præteriēre dies, quin & LEOPOLDE labores,
Suscepti inuitis, præteriēre, Dijs.
Sors Tibi successus si concessisset amicos,
Fluxissent placito si tua vela Noto.
Urbs nostra, Iliaci muris æquæua Quirini,
Incustodito jam foret æqua solo.
Obsidio vallos, acies acerrima Ciues.
Turbauēre omnem tela inimica larem.
Stat tamen incolumis Treuirorum hæc æmula Turris,
Stant instar firmæ, mœnia salua, petræ.
Absit ut hoc nostris animi tumor arroget armis;
Numinis est purum cunctipotentis opus.

Nonnè vides fauces ut ludificârît hiantes?
Fecerit ut nihili cæpta superba, D E V S?
Ingeniosa nouum struxit tibi fabrica pontem,
Tutiùs obsesso quò potiâre loco.
Arula sed subitos crescensqûe furensqûe per imbres,
Pontem aciemqûe suis, turbidus, hausit aquis.
Turba Tibi iratâ quàm multa perisset in unda
Vrbs nisi maturam nostra tulisset opem?
Vrbs tibi nostra suam quanquam minitantibus armis
Vndique pressa foret, suppeditabat opem.
Hostiles cuneos (qui fluminis impete raptos,
Vix tuiti fuerant à Phlegethonte, pedes)
Traximus è medijs, conscensâ naue procellis,
Arulaqûe extinctis fluctibus, Ara fuit.
Vix à jurato sperare licebat amico,
Præstitit obsessi quod Tibi cura loci.
Præsidium si nôsse cupis; sunt ciuica nobis
Pectora, in undenas dinumerata Tribus:
Sunt quadringenti, quos Vrbs heroica Berna,
(Mutua ne lateat fæderis arrha) dedit.
Parua quidem series, si armatæ Principis alæ.
Spectentur numeri si, Leopolde, tui:
Parua sed unitis stat constantissima neruis,
Prompta per armiferas, qualibet ire, manus.
Exigui numero, sed aperrâ Martis arenâ,
Vt crepuit lituus, viuida turba sumus.
Præcipuum sed enim quis in isthoc puluere pilum,
Aut quis in excubijs nomina prima gerat;
Ipsa Tibi clavis monstrârunt Sidera signis,
Sidera Cretensem non habitura fidem.
Intimus ille tuæ, solersqûe Notarius aulæ,
Qui vigili totum lumine versat opus;
Ille Tibi primos, cælo assignante, Camillos,
Ille potest nostros insinuare Duces.
Insinuare potest; fidoqûe hæc nuper ab ore
Dum Tibi signa dedit, non Tibi verba dedit.
Rem paucis repeto. Tuus ille fidelis Achates,
Vt posset summæ certior esse rei,
Sæpius obsessam, sed cautus, obiuerat urbem.

Cum

Cùm vaga nocturnis luna niteret equis.
 Ibat, ut excubias vafer exploraret, & omnem
 Circumvallatâ nôssset in urbe statum.
 Audijs egregio munitos milite muros,
 Principis infestas nil metuente minas.
 Audijs Heluetico crepitantia tympana ritu,
 Atque irritantes Martia corda tubas.
 Peruigil insomnes tenuit Custodia ciues,
 Inque alacri trepidus non fuit urbe metus.
 Cum conjuratâ *salodorum* scilicet *Vrsâ*,
 Marte flagrante, omnem dedidicere metum.
 Viderat Heroum generosam hic ipse phalangem,
 Rite obseruatas urbis, obire, vias.
 Prodigiosa cohors. Cataphracti corpore toto,
 Splendebant radio nobiliore, Viri:
 Excubiasque simul telluris & Urbis agentes,
 Obsidio cinctos circumiêre lares.
 Circuiêre omnem signis radiantibus Urbem,
 Cristâ inter tremulas luxuriante comas.
 Terribilem visu referebat quisque nitorem,
 Quantus ab humanæ non micat igne genæ,
 Attoniti sic ante oculos, atque ora Sueui,
 Omnia vel terror vel graue fulgur erant.
 Vnus in hac serie, grauitate heroicâ & armis
 Cultior, ac primum visus habere gradum,
 Maiestate omnem tulit eccellente triumphum,
 Tantus erat frontis, tantus & oris, honos,
 Clarior humanâ radiauerat indole vultus,
 Forma que cælestis plena nitoris erat.
 Fulserat igniuomâ, cataphracta argentea, flammâ,
 Per gyrum insolitas eiacula facies.
 Thoracem, ac medium Crux ambijs inclita pectus,
 Candore hybernas visa præire niues.
 Hæc Indi gemmis & puro clarior auro,
 Splenduit Eoæ non minùs igne rotæ.
 Celsior ipse Heros reliquisque augustior, omnem
 Pro patriæ subijs prosperitate vicem.
 Magnanimam prior ipse aciem ducebat; ab uno
 Dependebat ibi tota caterua Viro.

Cuncta adeo explorans, Salodori in mænibus altis
 Visus erat vigilem constituisse Pharon.
 Ista quidem nocturna tui sunt visa Notari.
 Inscribi cedrinis visio digna notis.
 Ter generose Heros, validis qui nomen ab armis
 Et decus à claro quæris habesque lago:
 Desine Symmistam hunc, tam lucida signa profatum,
 Dicere de volitâ proditione reum.
 Quæ tibi, quæque tuo sunt demonstrata ministro,
 Parce in noctiuagas visa referre stryges.
 Audisti factum; cape nunc mysterium & almo,
 Si dubitas oculis credere, crede DEO.
 Nobilis illa cohors, & prodigiosa Virorum
 Copia, conspectis tam peregrina stolis,
 Quæ supra humanum rutilansq; micansq; tenorem,
 Illustri tantas euibrat ore faces;
 Cui cataphracta ambit fortes nitidissima lumbos,
 Pectore quæ niueam fert radiante crucem;
 Quæ velut è speculâ totam circumspicit urbem,
 Vt Salodorenses seruet ab hoste focos.
 Non sunt mortales, terrestri ex ordine, ciues.
 Quos videt illa dies viuere, & ista mori:
 Agmina siderei sunt inuictissima regni,
 Iam pridem Elysijs associata choris.
 Thebææ fortes sunt è Legione Sodales,
 In Patriæ vigiles emolumenta Patres.
 Ausonio quondam Gens seruijt ista Tyranno,
 Horrida cùm in Francas duceret, arma, plagas.
 Seruijt Imperio: septemplex ostia Nili,
 Et Pelusiaci pinguis regna soli,
 Atque adeo patrias, spretâ Mareotide, sedes
 Deferuit, Latium rite secuta Ducem.
 Olim, inquam, Imperio; nunc nobiliore coronâ,
 Imperij Domino, seruit amicta, DEO.
 Celsior ille Heros, qui Maiestatis & oris
 Supremum meruit nobilitate gradum,
 Militiæ primus reputatur jure Tribunus,
 Iure inter Socios fert diadema suos
 Tutelaris hic est Patriæ, fortissimus VRSVS,

Gloria

Gloria Thebæos inter, honosque, Duces.
 Protegit ille suam curis ingentibus urbem
 Martia belligeros dum ciet Hydra globos,
 Tutatur pressos, ceu turris ahenea, ciues,
 Quæis exorata Numinis addit opem.
 Ad triginta ipsos agitur millesimus annus,
 Si lubet elapsos enumerare dies:
 Cùm sacer ille VRSVS, Pharijs qui duxit ab aruis
 Undecies fenos, in Legione, viros,
 Numinis effundens roseum pro lege cruorem,
 Egregiè hanc nostram nobilitauit humum. a.
 Nobilitauit humum non solo sanguine; totum
 Lipsana nobilitant hîc tumultata Solum.
 MAXIMIANVS enim domiturus milite Celtas,
 Fracturusque nouo Gallica regna iugo,
 Iusserat, ut Legio peregrinâ è Mempheos orâ,
 Lecta in Thebæis, castra iuuaret, agris.
 Lecta fuit Legio, comitataque Cæsaris alas,
 Sectata est Iouios, Herculeosque Duces.
 Iuuerat Imperium, sed ad aras: credita natis
 Alcmenâ & Maiâ, non fuit ara, dijs.
 Cæsar ad obsessi fines, dum mandat, Agauri,
 Impia Tarpeio tura litare Ioui:
 Turba colens veri, nomenque fidemque Tonantis,
 Vnanimi infamem deierat ore Iouem.
 Abrogat inuisam, pro cultu Hermetis, acerram,
 Dedignans flexo Numina muta genu.
 Tura decent Dominum, qui torquet Numine Cælum,
 Qui styga, qui terras, qui moderatur aquas.
 Sacrilegos, quos terra amens, quos Cæsar adorat,
 Dignamur iusso nuspiam honore, Deos,
 Dixit Thebæus: tonat ergo repente, furitque,
 Et fremit infani more, Tyrannus, apri.
 Bassaridumque fero, Thyadumque agitatus ab æstro,
 Inuocat anguicomæ, ore minace, deas:
 Iræque impatiens, Legionem inuadit; & acri
 Plectere mox decimum præcipit ense virum.
 Procubuere alacres, MAVRITIVS ipse secandum
 Obtulit, ingenti strenuitate, caput.

Pertulit enormem Legio fortissima stragem,
 Quiq; mori optarant, VICTOR & VRSVS erant.
 Illi, ut dilato Salodoria tecta subirent
 Martyrio, arcanis edidicere notis.
 Nutu igitur Superum, Turritam Solis ad Urbem,
 Undecies seni dum coiungere Viri;
 Ordinis electi coryphæus & arbiter VRSVS,
 Iam pridem diæ fonte renatus aquæ,
 Ludicra fistilium spernens simulachra Deorum,
 Helueta saluificam spargit in arua fidem;
 Liberiore unum profitetur pectore Christum,
 Numina turicremis priuat athena sacris:
 Ac veterana inter Salodori mœnia, primam
 In verâ statuit relligione basin.
 Verum ubi Cæsareas nequicquam prædicat iras
 Hirtacus, insanis plenus agyrta minis:
 Egregiam Thebæa refert constantia palmam,
 Nec flammâ gladij, nec tremefacta rogi.
 Magnanimi, præeunte VRSO, cecidere tribuni,
 Carnifici promptum subiiciendo caput.
 Ille ut barbarico penetrârat guttura ferro,
 Mergere Lethæis cuncta parabat aquis.
 Cervices sacras, & corpora trunca jubetur
 Arulæ in infernos præcipitare sinus:
 Sorbeat uda Thetis, queis Mulciber igneus antè
 Noluit accenso claudere fata rogo.
 Sic ait, inque vagos dum proijcit omnia fluctus,
 Quod ratus est barathrum, conspicit esse vadum.
 Nam ratio succreuit aquæ. Sentina Tyranni
 Ferre ubi *Thebeos* noluit, unda tulit.
 Ordine quàm miro cervicem quisque resectam
 Suscipit, inque ipsis fert, quasi viuis, aquis!
 Attonitâ quàm pulchrè acies spatiat in undâ!
 Quàm scitè liquidas calcât in amne vias!
 Ense necata cohors, ac lethi victima, quânam
 In mutilo tantum corpore robur habet?
 Supplicat, atque oculis cæli conuexa tuetur
 Rhomphæâ auulsum, quâ ratione, caput?
 Fluminis ad ripam, statuens sibi quisque sepulchrum,
 Fle-

Flestit ad effusas quàm pia genûa preces!
 Turba preces fudit semi-ipsam intenta per horam,
 Cælo, hei, quàm gratas fuderit ipsa preces,
 Dicere deposito potuerunt corpore. Terræ,
 Quæ dedit hîc requiem, præbeat axis opem.
 Cuncta adeo humanas opera excedentia vires,
 Quid nisi in auctorem sunt referenda DE VM?
 Vrsus hic, & Victor coryphæo primus ab VRSO,
 Turbaque quæ nostram sanguine tinxit humum.
 Corporis exuuijs patriam dum purpurat urbem,
 Iure etiam patrios seruat ab hoste lares.
 Excubiæ, Vigiles, loricæ, balthea, cristæ,
 Armorum series, lux, cataphracta, cruces,
 Clarior humanis spectata corona figuris,
 Visio Thebæi sunt manifesta chori.
 VRSVS, & Vrsi acies, præclaro munere Diuûm,
 In Salodorenfi procubuere solo.
 VRSVS & Vrsi acies, dum fulminat hostis in urbem,
 Pro Salodoranis stantque flagrantque focis.
 Congere belligeras, numero quocunque, phalanges,
 Tutante hoc Vrsi mænia, puluis erunt.
 Pannoniæ vires, ipsumque accerse Graduum;
 Iunge lacertos agmina Sueua Quadis:
 Experiere isthac raros ex urbe triumphos,
 VRSVS ubi excubias, castra ubi VICTOR habet.
 Dexterâ si quassam, Domini, custodiat urbem,
 Mittimus in rapidos irrita tela Notos.
 Ergo agedum, ô Princeps, alto qui à sanguine regum
 Nactus es, ingenti nobilitate, genus.
 Si Salodoranis mens est succedere restis,
 Atria si tutum figere in ista pedem:
 Austriaci primum Labari præmittito signum,
 Sic poteris pandas urbis inire vias, b,
 Iunge tibi comites, sacramque euectus ad AEdem,
 Grata offer Superis munera, grata Deo.
 Lætior inde tuos, grauiorque reuise Suënos,
 Signa tamen memori visa reconde sinu.
 Terrarum varias varius decor euehat urbes;
 Hæc scutum niuei syrmate pingat equi.

Aure-

Aureus hinc aries gemino sua mœnia cornu
 Protegat: immanis fulguret inde tigris. (frontem
 Taurum alia, aut colubrum, caprumuè, aquilamuè bi-
 Aut humero alatam; jactet, utroque Leam:
 Cuique suæ gazæ, sua, sint insignia: Nobis
 Supplet abundè omnes palmifer V R S V S opes.

*A Passi sunt Solodori circa annum Christi. 288. B. Vexillum
 hoc Austriacum hodieq; ostenditur in Ecclesia Colleg: ibidem.
 Cum Scriptores alij Ducem signatè non nominent, expressè nomi-
 natur Leopoldus à Sebastiano Munstero l. 3. f. 435.*

II.

A R G V M E N T V M.

Ludovicus XI. Galliarum Rex, generosissi-
 mos Heluetiorum animos, Anno 1444. ad Divi
 Iacobi iuxta Basileam expertus, iisdem & Archiduci
 Austrie Sigismundo author extitit, ut pacem compo-
 nerent, mutuaq; in fœdera coirent. Proposito huic exe-
 quendo, præter Nobiliss. Equitem Nicolaum à Dieß-
 bach, usus præcipuè fuerat operâ Iodoci à Syllinen Lu-
 cernatis, Viri egregij, atq; ex Præposito Beronensi, ad
 Episcopatus Sedunensis mitram, & Gratianopolitani
 administrationem euecti. Fœdus ipsum præter Orbis
 opinionem, ad Ludouici Regis instantiam, primariò fuit
 compositum 1474. Quod licet in bello sueuico sit in-
 terruptum, à Maximiliano tamen I. Imper. circa An-
 num 1511. fuit restauratum, Burgundiæ Comitatu in
 fœdus hoc hereditarium assumpto. Eius tenorem Io-
 docus ipse primariæ Heluetiorum Reipubl. exponit.

I O D O C V S A S Y L E I N E N,
H E N R I C O G Ö L D Y à Tieffenauv,
Equiti, Patricio Tigurino.

De Fœdere Austriaco, sine Hereditario.

Siste Gradiue pedem, lituosque & bellica ab alto
Fige trophæa tholo. Pax jucundissima rerum,
Dulcor amorque hominum, quæ tanto tempore
Hæsit apud Gyarus, jam fecta virentis oliuæ (sallos
Explicat, & nostras optata reuertit in oras.
A V S T R I A Martipotens, Alemannæ gloria terræ,
Et basis Imperij, compluribus hætenus annis
Plüs satis infesto, nobiscum exercita, bello,
Hostiles furias, bacchataque atrociùs, arma
Deierat, ac stabilem poscit, cum Fœdere, pacem.
Rara salus bello, lauro licet ubere, & auro
Heluetiam, spoliisque simul ditaret opimis:
Rara salus bello est: ferit oppida, diruit urbes,
Stare vetat Cæcerem, latum populatur Iacchum,
Sternit humi, fundoque simul fortissima adequat
Mænia, Torquatos euiscerat, enecat Iros:
Vana perinde sacris, & sacra perinde profanis
Miscet, & Elicij plüs ipsa Veiovis irâ
Fulminat, afflicti pestis deterrima mundi.
Terrigenis, Pax, dulce bonum, pulcherrima cæli
Filia (quæ Cereri, quæ pabula grata Lyæo
Porrigit, & blando complectitur omnia nexu)
Sexcentis meritò venit anteferenda triumphis.
Belli elementa ruant, quando inclinantibus astris
Excubat ad patrios, Pax & concordia, postes.
Ille Monarcha potens, æquo moderamine Francum
Qui regit imperium: quem virtus Helueta nuper
Terruit, ingentes cum armatæ Galliæ acervos
Rauriacas, trepidante solo, duxisset in oras;
Ille, inquam, Heluetiæ Rex LVDOVICVS amicam
Ferre paratus opem, curâ septemplace dudum
Discordes animos, & longi tædia belli
Nititur à nostris, satagitque auertere testis,

Ille

Ille decor Regum, cuius prudentia cælos
 Voluit, & omnigeni penetrat mysteria mundi,
Fœdere perpetuo Nobis celeberrimam adunat
Austriam, & à tanta venturos stirpe Monarchas.
 Ille SIGISMVNDI consensum Principis, ille
 Austriacæ jam pacta Domûs, mentemque fidemque
 Obtinuit, studiisque animi solertibus, omnem
 Pro tam magnifico stabilivit fœdere normam. a.
 Nos modo consilium nî detrectamus amicum,
 AUSTRIA perpetuo nobiscum fœdere juncta est.

Ille augusta Domus, quæ nomina *Cæsarum* auito
 Explicat è folio: quæ tanquam uberrima mater
 Imperio fortes hoc tempore præbet Atlantes,
 Teutoniæque Duces: illa omnibus obruta gazis,
 Omnibus ætheræ donisque bonisque Pronæ
Austria, *Suiceris* jam æterno fœdere nexa,
 Dissidij insanos permutat amore tumultus.
 Hei quantum famæ, quantumque parare decoris,
 Per tam præcipites, effuso sanguine, dextras
 Vtraque Gens poterat! Quantos captare triumphos,
 Iam bis vicenis bella hæc exercita lustris!
 Threicios penetrare sinus, terrere feroces
 Sauromatûm populos: per Atlantidos arua Calypsûs,
 Per Syrtes Libycas, Gens hæc unita, per ipsas
 Eridani spumas extendere jura, sibi que
 Subdere Parrhasij sedes potuisset Euandri.
 Iam quoque si socias gens cœperit Helueta bello
 Pannonas, unito poterunt proferre secures
 Robore, ad extremam, trans ponticæcula, Thulem.

Atque, immaturos ne quis præiudicet actus,
 FOEDERIS hic tenor est. Ut cæpta utrinque secundet
 Numinis alma Trias; diuina petatur ab illo
 Gratia Principio: quod dirigit omnia solo,
 Per mare, per terras, per Tartara, & æthera, nutu:
 Quo sine nil validum, nihil est durabile, cuius
 Erigit humanas reprimique, potentia, sortes.
 Illius, ut fas est, augendo semper honori,
 Mutua belligeræ coëant in fœdera gentes,
Anstrj & *Heluety*: Pars approbet utraque pacem;

Vtra-

Vtraque liuorem, belliſque præambula vitet
Iurgia; legitimum teneat concordia clauum.
Pristina ſic facies rerumque hominumque, ſimulque
Libera per tutas vigeant commercia terras.
Alterutram partem ſi rancor, & orta ſimultas
Acrius irritent; in apertam neutra feratur
Bellonæ rabiem: ſtent coram Iudice cauſæ,
Dicaturque dies, adeat pars læſa tribunal,
Vrbibus è geminis, dabit aut CONSTANTIA pandum,
Aut BASILEA forum: ſacram fouet utraq; mitram,
Vtraque juris amans, Rhadamanthi præſidis urnam
Porriget, & motam dirimet ſine ſanguine litem.

Bella ſigisſmundum ſi fors inopina fatigent
Principem; ad Austriacæ, quantum decet, æra crumenæ,
Natio ſuitiadum ſataget, de jure petitas
Mittere ſuppeticas; & lecto milite læſum
Proteget Archiducem: verum hinc ſeruetur honeſti,
Juſtitiaque tenor. Nobis dabit ipſe viciffim
Auxiliatricem, ſi poſcant tempora, dextram.

Prædia, rura, arces, pagi, caſtra, oppida & Vrbes,
Et quicquid terræ, quicquid ditionis, & agri.
Haſtenus Helueticæ ſibi ſubiecere ſecures.
Pareat Helueticis. Sua quondam hinc jura, reſignat
Austria. ſuitiadum rata ſit poſſeſſio, & iſtas
Pacifico, per ſecula regant, moderamine, terras.
Instrumenta tamen, tabulæque authenticæ, ad uſum
Principis erectæ (noſtro quæ nempe nec obſunt,
Nec Statui proſunt) Dominis reddantur auitis.

Exteram & Austriaco natam ſub Principe plebem
Aſſociare ſibi tutelâ, fœdere, recto,
Aut numerare ſuos, aut inter ſcribere ciues:
Helueticis caueant: caueat Dux ipſe viciffim
Allicere Helueticos: ſaluâ niſi pace prioris
Principis aut Domini, veterem mutare tabernam
Indigenæ, atque alias malint inquirere ſedes.

Hoſti ſubſidium, teſtumque, laremque, ſtipemque,
Et cum ſecuro victum præbere meatu,
Fœderis ordo verat. Quocirca aut tendere dextram,
Aut capere hoſpicio, victuue, penuue, manuue.

I.

Aut

Aut quacunque aliâ demum ratione tueri
Hostiles acies, & iisdem clamuè palamuè
Mittere suppetias, quia res censuraque juris
Publica non tolerat, nec fœdera nostra probabunt.

Excitet armatos ne res inueta crabrones,
Sollicitent neutram noua vectigalia gentem.
Nec tricæ insolitæ, portoria, feuda, tributa,
Alterutri addictos onerentuè, grauentuè colonos.

Præteritum quæcunque tulit fastidia bellum
Austriæ & Heluætiæ, rancores, funera, luctus,
Tamque graues irarum ignes, vitæque charybdes,
In fumos abeant, submersauè Nereus imo,
Occulat in barathro. Mutetur amore simulas,
Diffidijque omnes, tam turbido in æquore, tricæ,
Trans vehat Hesperiam veneranda *amnestia* Calpen.

Si verò extinctos iniuria quælibet ignes
Suscitat, in veterem concordia læsa furorem
Ne rursus erumpat: caueat pars quæque calenti
Addere ligna foco: tollatur causa, peribit
Ilicet effectus. Mæsonica scommata, lannas,
Et sine honore jocos, & non sine dente cauillos
Vtraque gens prohibe. Si quid fortuna propinquo
Contulit Eugenio, stultus ne incessat Amyntas.
In paruis etiam solet indignatio dentes
Addere & à falsis procedunt verbera verbis:
Verbera sopitum reuocant ad tympana Martem:
Mars acuit choleram, cholera nec Mempheos alti
Frena dabunt muri: Babylonem, Pergama, Thebas
Sternit, & aërias, facto impete, perforat Alpes.

Hisce quidem pactis geret utraque Natio morem;
Vtraque consensum, & falsi sine schemate fuci,
Sponte suapte dabit. Contra hæc (cum incerta teramus
Secula) fœdifrago si quisquam impegerit actu:
Ne rursus armisonæ Marti laxentur habenæ,
Extra sanguineam conuentio fiat arenam.

Atque ita propositas, taliq̃ue tenore refertas,
Ad L VDOVICI matura arbitria Regis,
Condidimus leges. His me præsentem, nec ullam
Pro Patriæ fructu remoram patiente, sereno

Annuit assensu, pace omni ac fœdere dignus,
Dignus & Euboici transcendere pulueris annos,
Ipse SIGISMVNDVS; fixasque, ratasque, probasque;
Censuit, ac firmas jubet annis esse futuris.

Quin ut legitimum sua seruet pondera fœdus,
Austriacam DVX ipse *Domum*, gentemque, genusque,
Et descensuros à tantâ Stirpe Nepotes,
Vt pacti socios, sic Fœderis esse tenaces,

Egregio feruore, jubet. Sint fœderis arrha,
Thessera sint pacis, quos nostra exinde quotannis
Spondet, & Heluetijs fixos dabit AVSTRIA nummos. *b.*
Dixit, & augusto rata reddidit omnia vultu. (textam

FOEDERIS hæc summa est, quam paucis hisce re-
HENRICO offerimus; quem prudentissima rerum,
Palladis ac Martis vocat, experientia, pullum;
Quem *Tigurina* suos inter Respublica cernit
Fulgere Patricios: & quæ virtute refertos
Euehit heroes, heroum ex ordine censo,
Iure suo meritas impertijt Urbis habenas.

Pactarum interea lex atque decencia rerum
Exigit, ut tanto memorati Regis amor
Helueta perpetuas exsoluat natio grates.
Ipsius auspicijs, curaque ingente, sepulti
Sunt animorum æstus; jucundâ pacis oliuâ
Marspiter, & fœdum inutatur Fœdere bellum.
Viuat, & optatos sua sceptrâ propaget in annos
Ille decor Regum, qui Lilia Franca potenti
Protegit imperio: qui tanti Fœderis auctor,
Arbiter & caput est: cuius virtute ministrâ,
AVSTRII & HELVETII socio sunt fœdere nexi.
Viuat, & inuictis quanquam sit prosper in armis,
Par Laërtiadi sit acumine mentis Vlyssi:
Hic tamen, ô utinam, Rex tantus & ipse, perennem
Austriaco posthac statuat cum sanguine pacem.

A. B. Explicat hæc omnia dilucide Iosias Simler Libro de re-
gimine Heluetiorum &c.

III.

ARGVMENTVM.

POST acerrimum Orbiq; stupendum bellum
 Francos inter & Heluetios in Gallia Cisalpina ge-
 stum; sub Seculi XV. initium studuerunt Galliarum
 Reges Ludouici XI. consilium prosequi, & gentem
 Helueticam deuincire sibi amicitia, quam suppressere
 non poterant arma. Cum iisdem igitur Heluetijs &
 eorum Socijs atq; Confoederatis Franciscus Rex An-
 no Christi 1516. Pacem perpetuam Friburgi Nuitho-
 num statuit, & mutuo foederi fundamenta iecit: quod
 Anno post modum 1521. Lucernæ ut maturè delibe-
 ratum, ita magnificè fuit conclusum. Pacis huiusce
 ac Fæderis adiuncta potiora præsens Epistola recenset.

FRANCISCVS PETRVS A PERROMAN.
 ÆGIDIO TSCHVDI Patricio Claronensi.

De Pace perpetua, & Fœdere Gallico.

INter Auentini turres ac tecta FRIBV RGI,
 Quod fecat obliquis SANA recuruus aquis,
 Nuper ab excelsis repetita tonitrua pinnis,
 Vnde ferunt ipsos contremuisse polos:
 Et stridor lituûm, clangorq; canorq; tubarum,
 Perq; simul sparsus compita quæque fragor:
 Iubilaq; Ausonios, ac pompa imitata triumphos,
 Quique ferè totâ plausus in urbe fuit:
 Qualia portendant rerum mysteria, nostris
 Pacemnè attulerint, an fera bella plagis;
 Scire laborantem, modicæ Te pagina chartæ
 Instruet, ad placitum pagina scripta tuum.
 Gallia FRANCISCO jam Rege, & Achille, beata,
 Quæ vires regni vix capit ipsa sui;
 Helueticos jam experta animos, experta secures,

Et

Et nimis infestas. Marte furente, manus,
 Pristina contendit renouari fœdera, magno,
 Francigenis quondam Regibus icta, bono.
 Iungere amicitias, Lethæâ quæsiit undâ
 Bellonæ ardentes exanimare faces.
 Quæsiit Heluetios sibi reddere rursus amicos,
 Nesciit armatis quos superare globis.
 Inde *Friburgiæ* Legatio vecta per urbem,
 Exposuit pulchro regia sensa stylo.
 Regia sincerum contestabantur amorem,
 Plenaque multiplicis sensa fauoris erant.
 Martia parturiit stabilem discordia pacem,
 Digna magis celeri, pessima, prole Parens.
 Iussimus antiquas ad Caspia cœrula rixas,
 Inque cauernosos Mempheos ire specus.
 Mutuæ amicitia, quæ terram, atque ipsa serenat
 Sidera, perpetuum iussimus esse locum,
 Fœdera cum Francis quondam composita Monarchis.
 Fixa, implorato, iussimus esse, DEO.
 Hinc fragor, hinc mixtus volitare per æthera plausus,
 Hinc dare nitrati murmura rauca globi.
 Hinc noua lætitiæ testari iubilâ; Pacem
 Saluere hinc lituis iussimus, inde tubis.
 Inter Francigenas miraris, Fœdera Reges
 Cum tam diuerso pacta fuisse statu?
 Desine mirari, Sanctum & venerabile semper
 Audiit, electæ nomen Amicitia.
 Vltus amicorum pretiosis nonnè Smaragdis
 Præualeat, & fuluas fert caput inter opes?
 Nonnè tibi à fido vox siqua refertur amico,
 Suauior Orpheâ creditur esse lyrâ.
 Nî virtus animæ fuerit superaddita, corpus
 Quid nisi concretum dixeris esse lutum?
 Corpus es absque animâ, si destituaris amico;
 Si tibi Nisus erit, spiritus alter erit.
 Dogmata quæ toti quondam aurea protulit orbi
 Græcia, diuinis penè referta Sophis,
 Vicinos quanquam non diceret esse petendos
 Celtarum, populos, in regione, fatis:

Afferit illa tamen, verbiſque fatetur Achivis
 (Quæ dicas Clariam promeruiſſe fidem)
 Gallie amicitiam ſtudioſius eſſe petendam,
 Præ mundi reliquis, aſſerit ipſa, plagis. a.
 Nos, quia vicini tetigerunt Helueta Galli
 Limina, abhinc ipſas Deucalionis aquas.
 Duſti conſilijs, ac fida oraclâ ſecuti,
 In Pandioniâ non malè docta ſcholâ:
 Condidimus pacem cum Franco Rege, fidemque
 Partibus unitis juſſimus eſſe ratam.
 Scire cupis leges, deciſaque pacis amicæ
 Pragmata? Rem primis en tibi pando labris.
 Interrupta diu Pax & Concordia, feſtos
 Reſtaurent, cœlo propitiante, dies.
 Debachata diu lis & diſcordia, Erinneis
 Exilio mulſcent conueniente ſuas.
 Diſſidiorum amplas, quas belli iniuria telas
 Texuit, armigeri cornibus iſta Dei,
 Iurgiaque, elapſos coxit quæcunque ſub annos
 In Phlegethonte, liuor & ira, foco:
 Condat in abſtruſo trux ipſe Trophonius antro,
 Gente ſub hac nullum poſt habitura locum,
 Compelſcat veteres Pax ſic ſtabilita querelas,
 Et Zephyri, tragicos, leniat aura, Notos.
 Alterutri ſi juſta tamen querimonia parti,
 Cùm necdum fureret Martia flamma, fuit:
 Standum decertis, quæ cum Cantonibus olim
 Condidit Helueticis Rex Ludouicus, erit.
 Capti in præteritis, tractique ad vincula, tricis,
 Cujuscunque ſient ordinis, atque tribûs,
 Liberi, & abſque ullo, remeent è carcere, lytro,
 Semitaque ad propios detur amica lares.
 Militum ab Helueticis ſi quiſquam prodeat oris;
 Regia cùm necdum fecerit arca ſatis:
 Debita propoſitâ, poſcat ſtipendia, prædâ
 Vt poſcit merito viuere quiſque ſuo.
 Municipes quoscunque ſuos Reſpublica ſcripſit:
 Helueta, Ciuilem contribuendo gradum:
 Libertate ratâ, nullo aduerſante, fruantur,

Ad-

Adſcribantque ſuis ciuica jura bonis:
 Si tamen Heluetiæ ſint intra limitem, & iſti
 Nî contradicant altera pacta, theſi.
 Vt Mercatores & amantes lucra propolæ
 Compoſitâ poſſint ſic quoque pace frui:
 Libera Francigenûm quondam indulgentia Regum
 Quæ motu Heluetijs liberiore dedit:
 Integra, citra ullas vigeant, indulta, lituras;
 Continuetque ſuam gratia facta viam.
 Heluetiæ ſumptus in Gallia utrâque profuſos,
 Franco- ubi- ſuicerus miſcuit arma furor,
 Regius exoluet præſente numiſmate fiſcus,
 Et ſuſſecturas ſumptibus addet opes.
 Inter abundantes ſtomachanti ſanguine Partes,
 Parturiat bellum ne recidiua nouum:
 Si refricet veterem gens illa vel iſta fauillam,
 Pronaque bellicrepas euomat ore minas:
 Præſto ſit aſſumptis Hermes caducifer alis,
 Placetque offenſas aurea virga manus.
 Quâ grauis OEbalix circumſonat ira Malex,
 Effundant rabiem bilis & ira ſuam.
 Alterius, pars neutra, hoſti ſit amica; meatum,
 Teſta, larem, aut veſcos det quoque neutra cibos
 Sed neque ſcripto ullus foueatur milite Princeps,
 Qui ferro alterutram turbat & igne plagam,
 Hoſtica quin imò ſectantes caſtra, vocandos
 Et culpæ & pænæ dicimus eſſe reos.
 Mutua ne cauſa pereant commercia, puræ
 Sint impoſturis inſidijsque viæ.
 Quilibet alterius ſit tutus in urbe, feratque
 Compita inoffenſum, per ſua quiſque, pedem.
 Nec Gallo- Helueticæ, noua veſtigalia, merces,
 Nec prius inſuetum, quemque fatiget, onus.
 Atque ut munificum gens prædicet Helueta Regem,
 Neu paci reputet Punicam ineſſe fidem:
 Cantones tredecim, San- Galli Principem & urbem,
 Quæque ſedunenſis oppida Vallis habet:
 Et Mulluſinos, & amantes ſœdera Rhatos
 (Membra ſub Heluetico nobiliora ſtatu)

Annua non modicis recreabit *Pensio* nummis,
 Ordine per Francas distribuenda manus. b.
 Nec petet Heluetios in apertam hæc *Pensio* nassam
 Trudere, nec visci hic fiscus ad instar erit.
 Nec vires minuet, nec ab isto pensilis hamo
 Patria, squamigeris quondam erit esca lupis.
 Tessera pacis ierunt hæc Regia dona, nec atram
 Pristina Libertas contrahet inde notam.
 Prouisum satis est, ne Libertatis honorem
 Fallat Arachneo, pensio Franca, dolo.
 Panicus hic metus est: Labyrinthi euadere technas
 Docti, Thesæo jam sumus absque glomo,
 Vrbs *Bellixona*, Vallis *Madiana*, Locarnum,
Luganiq; amplum, *Mendrisijq;* solum,
 Iuribus utantur, quibus olim est usa, fuisset
 Cùm Mediolani subdita terra Duci.
 Stat penes Heluetios, placitoque suoptè valebunt
 Vel mutare istas, vel retinere plagas.
 Nempe coronatùm ter centum millia, Regis,
 Non interpositâ suggeret arca, morâ:
 Si pro *Lugano*, *Madianâ* valle, *Locarno*,
 Nummiorum oblatas Patria malit opes.
 Si verò Italicas dominari malit in arces,
 Vniat imperijs Oppida dicta suis. c.
 Istud amicitiae, pacisque perenni statutum,
 Decisum placidis, Gente ab utrâque, Dijs,
 Stabit, eritque ratum, Iurassus donec apricus,
 Sequana ab Helueticis diuidet arua jugis:
 Dum Rhodani rapidus, spumanti vortice, gyros
 Sese in Tyrrhenas exonerabit aquas
 Pace ita firmatâ, magnum pars utraque FOEDVS,
 Postlongas tandem composuere, moras.
 Idem utriusque tenor. Collimant omnia ad unum,
 Subscripta adijcias si quoque pacta, scopum.
 Fæderis intuitu, Gens læsæ illæsa studebit
 Auxiliatrices ferre repentè manus.
 Extera Francigeno quoties taratantara regno
 Cernet & hostiles, Rex, inhiare greges:
 Seu Trans-montanam, seu Cis-petat hostis arenam,
Dum-

Dummodo Francorum sub ditione sitam:
 Millia sena Virum si rite petantur, habebit.
 Exquisitorum millia sena Virum.
 Parcior haud esto numerus. Si mittere plures
 Consultum fuerit, copia major erit.
 Decretum tamen est, si millia sexdecim ab aruis,
 Rex ipse Helueticis duxerit, Esse satis. d.
 Qualis hic & quantus sit cunque Exercitus, omnem
 In Patriæ ac Regni commoda junget opem.
 Indole magnanimum stabit pro Rege leonum,
 Nec trahet in iussos è statione pedes.
 Regis ad obsequium durabit, ut Helueta cautes,
 Grandine compositi non subigenda nitri.
 Seruiet, ac patrio penetrabit acinace turbas,
 Dum belli pandas viderit esse seras.
 Olli regalis dabit æqua salaria census,
 Ut primum è patrijs perget ad arma focis,
 Symbola quin etiam tribuetur cuique trimestris,
 Bello ipso octauum non superante diem.
 Hic ne diuisas valeat quandoque cohortes
 Perdere vel numerus, vel superare dolus,
 Non nisi coniunctæ coeant in prælia turmæ,
 Compositusque suos audiat ordo duces.
 Viribus unitis sic virtus Helueta nervos
 In quocunque dein exeret, hoste suos.
 Militiæ sit terra locus: nec Nerea fulcet
 Heluetus, in falsum nec ferat arma fretum,
 Sæpè triumphali, terrestris adorea, lauro
 Vidit *Swiceras* emicuisse comas.
 Durante emissas bello reuocare phalanges,
 Nec ratio tolerat, nec decor ipse probat.
 Intestina tamen, seu Gentis nescio qualis
 Turbârint patrium, si quoque bella, solum:
 Publica res poterit secum retinere petitos,
 Vel peregrè stantes mox reuocare, Viros
 Bellica quin etiam tormenta, agilesque sarissas,
 Et maturatam Gallia mittet opem.
 In belli neruum, spatio quocunque trimestri,
 Viginti auræorum millia quinque dabit.

Si talis hæc inter fuerit penuria, Francum
 Ocyus emittet regia cura salem.
 Aurea laurigeris si Pax veneranda capillis
 Intret Francigenas arma inhibendo plagas.
 Celtica cumque suo si caperit hoste pacisci,
 Gens etiam confors Helueta pacis erit,
 Ut quoq; regalem tellus hæc nostra fauorem
 Comprobet; ac magnum ne quis inane putet,
 Altera succedent regalibus æra talentis:
 Hæc pacis peragent, Fœderis illa vicem.
 Perpetuos Pax ista quidem durabit in annos.
 Optato ò utinam, perfruitura bono!
 Fœdus erit fixum, donec sua stamina Regi
 Cernemus triplices continuare deas:
 Et solida perstabit adhuc trieteride, postquam
 Cunctis calcandam triuerit ipse viam. e.
 Siqua tamen fuerint æuo jam pacta priori,
 Seruabunt vires Fœdera pacta suas.
 Signatis etenim Gens eximit utraque verbis
 Sedem Romanæ, Pontificemq; Petræ.
 Eximitur Cæsar, sacrique verenda potestas
 Imperi, in Augusto non violanda throno.
 Inde Status alij, quos esse ac scribere Amicos,
 Fœdera iusserunt jam veterana, suos. f.
 Iussimus imprimis (Græcos nos forte Sinones
 Ne quisquam in ferâ posteritate vocet)
 Iussimus Heluetij, validum seruare vigorem,
 Austriacos inter, Fœdera pacta, Duces.
 Hæc meminisse satis. Sed quòd tam nobile Fædus
 Sanximus, allecti commoditate sumus.
 Nonnè sitibundi, Suicero, sanguinis, hostes
 Circundant nostras sole ab utroque plagas?
 Insidias Nobis struit Auster, & Arctos; & acres
 Bacchari hinc furias cernimus, inde minas.
 Sic ergo affectis, generosa peritia belli,
 Mille lucra Heluetijs, mille trophæa dabit.
 Floret ubique Viris, & abundat terra colonis,
 Otia queis nullum sunt paritura lucrum.
 Inter belligeros, poterit vel iudice Phæbo,

Au-

Aurea Libertas tutior esse, Viros.
 Fortiùs instat Atlas, si cæli à pondere fesso
 Alcides sociam non remoretur opem.
 Dicere nemo ausit, Cum imbelli fœdera regno,
 Aut cum barbaricis, nos inijsse, Scythis.
 Franca est, quam petimus, Superis gratissima tellus.
 Naturæ egregijs nobilitata bonis.
 Messe ferax, mansueta Viris, jucunda racemis,
 Grata & amica mero, blanda & amæna solo.
 Nec torrens nimio, velut india decolor, æstu:
 Algida Hyperboreo nec, velut Vrsa, gelu.
 Aura tepet, Zephirosque fouet, mitisque Fauoni
 Non nisi fœcundos gratia, reddit agros.
 Læta ibi, pro sterili, florescit Oliua, glabreto:
 Pro fastiditis, aurea mala, rubis.
 Iurares, campos illuc migrasse Caystros,
 Fundique è Francis pura Falerna cadis.
 Tabifico nusquam tellus est languida cælo,
 Thessala nusquam ullus fert aconita locus.
 Tristia nec pariunt deserti absynthia campi.
 Ut solet in duris Pontica terra Getis.
 Sed neque pestifero, velut arua Libyssa, veneno
 Pullulat: Armenias nec capit illa feras:
 Non erit, ut miles vel de salugine terræ,
 Vel populi possit de feritate queri.
 Optima temperies, ut terque quaterque beatum,
 Sic amplectendum prædicat esse, solum.
 Nec dubitant aliqui Regnum hoc, & Balsamon orbis,
 Et mundi celebrem nominare Rosam.
 Vna hæc Euphrosynen, dabit omnē hæc terra lepōrem,
 Palladaque è gremio promet utramque suo.
 Imbuet Helueticos simul arte ac Marte: vigorem
 Vbertim in summo callet utrumque gradu.
 Hæc quanquam AEGIDIVS (patrijs qui lucet in oris.
 Iaspis ut Helueticas inter, Eoa, plagas:
 Cui Pimpla & Pindus, cui Castalis Attica, largo
 Hippocreneas, imbre, profudit opes)
 Hæc, inquam, AEGIDIUS licet haud ignoret, ab isto
 Non aliena tamen sum ratus esse scopo.

Terrarum dominam si quondam hæc GALLIA Romam,
 O Enotriæ vastas si superare plagas :
 Si populos Asiæ, si fortes quiuit Iberos,
 Si Macedum Franco subdere regna iugo : h.
 Vnita Helueticis, ac fædere iuncta, lacertis
 (Soli etiam inuictos qui domuere Duces)
 Quam celebres olim sic portatura triumphos,
 Credere, qui gentem nôrit utramque, potest.

A. Ita restatur Ianus Cacilius Frey in Admirandis Galliarum
 c. 6. B. C. D. ita Iosias Simlerus. E. Idem. Ponunt tamen
 aliqui annos V. vel XXV. F. Quos recenset Simlerus l. 1. f.
 317. 318. 323. G. Sic vocat Architremius Poëta, in encomio
 urbis Parisine. H. ita præter ceteros refert Gabriel Bucelinus in
 Nucleo Historiæ uniuersalis. &c.

IV.

A R G V M E N T V M.

CLEMENTI VIII. ad Pontificatum
 euecto, cum more maiorum gratulati fuissent
 Heluetij Romanæ Ecclesiæ addicti, eundem pariter
 sunt deprecati, ut Gallie Heluetijs confœderatæ, atro-
 cissimis autem bellorum iniurijs, id tempus, afflictæ
 (ubi armis disputata fuit Henrici III. Successio) pa-
 trocinium sumere, ac Pacis media procurare clemen-
 tissimè dignaretur: maturâ reminiscentiâ meritorum
 veterum, quæ Ecclesiæ Sedisq; Romanæ protectioni
 multis seculis, à Christianissimis Francorum Regibus,
 magnificentissimè sunt imper'ita. Proponuntur hæc
 vulgari carmine, ab illo, quem facundissimè peroran-
 tem Pontifex, cum purpurato Collegio apprimè fuit
 admiratus. Anno Christi 1393.

IOANNES IACOBVS A STAAL,
Eques auratus.

CLEMENTI VIII. Pontifici Maximo.

*De meritis Helvetiæ ac Galliæ in Ecclesiam
Romanam.*

Magne Parens, quem cura Deum, quem Purpura
E Capitolini venerando colle Palatj, (Patrum,
Terrigenum cõdire gregẽ, Christiq; sequaces
Pascere iussit Oves: sacra cui tempora frontis
Infula tergemina cingit redimita coronâ.
Quod Tua Majestas trabeati testa Quirinaï,
Ac Vaticanæ tam augusta palatia Sedis
Heluetios intrâsse vider, reuerentia Summo
Debita Pontifici, candorq;ue, fidesq;ue, fauorq;ue,
Iuraq;ue Tarpeiæ faciunt assueta Cathedræ.
E septemgeminis Patriæ Cantonibus isthuc,
Ad septemgeminis decoratam montibus Urbem.
Per Lepontinas, Legati accessimus, Alpes;
Perq;ue lacus varios, perq;ue amnes Arule & Vrsæ
Venimus optatas ad amæni Tiberidis undas.
Venimus Helueticæ mandato ac nomine gentis,
Vt Tibi Magne Parens, ad summi culmen honoris:
Ad Petri clauës, Vrbiq;ue arbitrium & Orbis,
Ordine Nobilium simul applaudente Quiritum
Legitimè euecto deuoti pectoris arrham
Terrarum dominâ, simul offerremus, in aulâ.
Helueticos apices, Appenniniquè recuruos
Scandimus anfractus, claramq;ue fauentibus astris,
Visimus Ausoniam (quod plebiscita, frequensq;ue
In septemgeminis decreuit Curia Pagis)
Vt ritu veteri, verosq;ue imitando Clientes,
Pontificum capiti, magno telluris Atlanti,
Pastoriq;ue Orbis, Dominoq;ue, Patriq;ue perennem,
Quod faciunt Tyrso fulgentes murice Reges,
Poplite submisso contestaremur amorem.

Nulla, Beate Pater, nulla unquam obliuio nostris

Eruet

Eruet ex animis, quæ quondam ætate parentum
 Helueticis Pagis ultro exhibuere priores
 Munera Pontifices: seu *Libertatis* auitæ
 Confirmatus honos, seu nobilis ille *Galerus*,
 Principibus sacras qui supplet in orbe Tiaras,
 Seu *Labaris* spectata suis insignia, & alti
 Spectentur Tituli: Manet altâ mente repôstuni
 Sedis Apostolicæ studium, quæ fontis ad instar
 Iugiter undantis, condito nectare plenos,
 Currere per Patriæ iussit viridaria, riuos.
 Tu quoque, qui leges Diuûmq; hominûmq; gubernas,
 Blanda cui pulchrum tribuit *Clementia* nomen,
 Tu Tibi deuotos, Antistes summe, Clientes,
 Optime Pastor Oues, Pater acceptissime Natos,
 Pontificum solitâ non dedignabere curâ.

Quæ Latio quondam *Saraceni* militis atram
 Expulit illuuiem, fractosque horrore *Quirites*,
 Obsidione, metu, rerumque vorace rapinâ
 Reddidit eximios: gratam jam pænè labanti
 Quæ tulit Italiæ, pulso procul hoste, salutem.
 Pristina stat Patriæ, stabitque interrita virtus *a.*
 Teutonicas acies, & nostro cognita seclô
 Prælia quæ domuit: quæque altæ mœnia Romæ,
 Cæsariana suum cum effunderet ira calorem,
 Fortiter asseruit; pro hac ipsâ Sede tuendâ
 Fixa stat Heluetijs, stabitque acerrima Virtus. *b.*

Nunc si cura Tui, dulcissime Pastor, ouilis,
 Si Tibi cura gregis: gratantes fronte serenâ
 Dignare Helueticos: Gentemque Ecclesiæ amicam,
 Tergeminæ toties insignia sacra coronæ
 Tutari solitam, perge his complectier ulnis,
 Queis Tibi iuratum studiosè amplecteris Orbem.
 Fœderis Heluetici, quorum hæc Legatio, fidos
 Protege *Cantones*: & quod præstare suëscit
 Maxima Tarpeïæ majestas arcis, eisdem
 Tu quoque munificâ Charitum perfunde saginâ
 Iam mihi (quod tanti deposcant Principis aures)
 Attica si Alpestem mulceret Suada Thaliam
 Si sapor ambrosius, Latijque medula lepôris,

Manasse augusti qui fertur ab ore Quirini,
 Ex Arola potas condirent gurgite lymphas,
 Fas mihi, conceptam, foret hic, pertexere telam.
 Plura etenim fandi tribuit contermina grandem
 GALLIA materiem, quæ nunc feralibus armis
 Obruta, post decumas, quas sustinet ægra, procellas,
 Ipsa sui abfimilis, veteremque exuta nitorem
 Fluctuat, ac miseræ nimis est vicina ruinæ.
 Gallia pestifero jam pænè absorpta barathro
 Te patiente, meum jubet hic protendere cursum,
 Subsidiumque petit: quod nî Romana ministræ
 Curia, & Auloni prudens Clementia Papæ,
 Quomodo grassantem poterit compescere flammam?
 Christiadum toto celeberrimum in agmine regnum
 Gallia, quæ gratos tibi, sancta Ecclesia, flores
 Instar Pæstani pulcherrima protulit, horti:
 Nunc ubi belluomæ gustavit pocula Circes,
 Degener hirsutos, inamæno pignore, sentes
 Parturit, & crebris patet, ut Gætulia, monstris.
 Aurem, igitur, Pater alme, dabis, si supplice voto,
 Si rudiore labro, Patrij decreta Senatûs
 Eloquar, & Franco precer adjutoria regno.
 Quod petimus, Pax est: pacem deposcere Francis,
 Fœdus amorq; jubent. Vulcano urgente propinquus
 Si flagrat Vcalegon; paries si proximus ardet,
 Serio & ipsa suos curat vicinia postes.
 Gallia si perijt, fortuna salusque propinquæ
 Occidit Heluetiæ: tanti nam accita charybdis
 Imperij, amicitia Nobis ac fœdere juncti,
 Certa simul nostræ dabit incrementa ruinæ.
 Hactenus electo vicinos milite Gallos
 Bouimus, & grandi sedare incendia nisu
 Conati fuimus: generosum Exercitum ab oris
 Duximus Helueticis: alieno denique nostras,
 Sumptibus heu quantis! onerauimus ære crumenas.
 Pro Regni auspicijs, pro Relligione tuendâ,
 Pro lartis testis, pro Rege, arisq; focisq;
 In dubium tractæ pro Majestate Coronæ,
 Mouimus unâ omnem, non segni Marte, rudentem:

Vt

Vt vel belligeri compescere limina Iani,
 Vel Paci optatas possemus pandere valuas.
 Sed quia maiores res tam petit ardua vires,
 Præsul Auentinus, Christi que vicaria Roma,
 Tam malè confusis cataplasma imponere rebus,
 Ac desolato poterit succurrere regno.

Consilium, fatoque hominis prudentia major,
 Et modus, & ratio, mundi que Pronæa supremos
 Stipant Pontifices: vertendi cardinis æquas
 Papa gerit clauēs: & quam solertia terræ
 Reddere non potis est, dabit unam hæc Petra medelam.

GALLIA (quod magnæ non nescit gloria Romæ,) *Innumeros* jam pænè fuit reputata per annos,
 Christi adûm neruus, melioris dextrera mundi,
 Robur Apostolicæ, fulcrumque haud debile Petræ.
 Donec compositas rexit Pax aurea gentes,
 Grande *ornamentum*. Si pulchro Ecclesiæ in horto
 Effera fulmineas acuerunt bella secures,
 Nobile *subsidium*. Si fluctibus atque procellis
 Turgida, Petrejam quassârunt æquora nauem,
Portus & hospitium. Latiâ si pulsus ab aulâ
 Papa peregrinâs Exul migravit ad oras,
 A furijs tutum fuit incessanter *Asylum*.

Iam mihi si veteres sermonem flectere in actus,
 Addere si flores roseo, mens esset, Hymetto,
 Francigenûm quàm clara fotent encomia Regum!

Scit tua Majestas, quantis defuncta periclis
 Gallia; diuinæ pro culmine & arce Sionis,
 Quanta per Insubres, per & omnes Ausonis oras,
 Prælia pertulerit: tantosque exinde Monarchas
 Quadrijugo quoties vectârît Gloria curru.
 Sacrilegos, terræque simul, cæloque molestos,
 Vna hæc quàm celebri domuit virtute Tyrannos!
 Hæc quoties profugos, sæuique furore Gradiui
 Exilio intrulos, jamque hinc, jamque inde repullos
 Fouit Pontifices! Hæc pompâ æquante triumphum,
 Quam sæpe exceptos, quantisque fauoribus auctos
 Figere Liligerâ sedem præcepit in aulâ:
 Donec magnificis, bacchante Tyrannidis æstro,
 Profl-

Profligato armis, comitatu ingente repostos
 In Vaticanâ, vidisset Roma, cathedrâ!
 Ecquis Aistulphos Desideriosq; feroque
 Nomine Luitprandos, Romani Antistitis acres
 Quondam mastiges, jam tecta superba Quiritum,
 Pontificumque sacras ausos incessere claues
 Ense triumphauit? Quis tam præsentiis armis,
 Tantâ animi flammâ, quantâ horum purpura Regum
 Perdomuit reliquam Lombardo è sanguine facem?
 Constat Amorrheos, Athimosq; inimicaque cælo
 Nomina, deletis ingenti funere Mauris,
 Trans Libyæ fines, & adustos solibus Afros,
 Gallorum egregijs ejecta fuisse lacertis.

d.

Dexteritate pari, tam perniciofa quis unquam
 Schismata? tot falsos in religione prophetas
 Quis Regum oppressit? Quis tantis, obsecro, Sectis,
 Tot fidei monstris immunem reddidit Orbem?
 Nosti, & magne Pater, nosti hæc & plura quondam,
 Grandi opera Francæ patrata fuisse Coronæ.

Hic Martelle tuum ne desit Carole nomen,
 Contra hostes fidei, Virtus quoque præstita, mandat,
 Barbara gens Arabum, Mahometis prodroma pestis,
 Aulpace Martello, memoratu perpete dignum
 Pertulit excidium. Saraceno sanguine Franci
 Immaduere agri: pugna unius una diei,
 Ter centena Arabum septuagintaque peremit
 Millia: Francigenum sic rursus acinace Regum.
 Expirasse feras Ecclesia vidit Erinneis:

e.

Fallor, in immensi si quisquam cardine mundi
 Munera Apostolicæ dedit uberiora cathedræ.
 Si Spoletinas, quas vendicat Umbria, terras,
 Si pinguem AEmiliam, si puppibus Adriæ amicam
 Visimus Anconam: si lumina candida mentis
 Vertimus ad reliquas Piceni nobilis urbes
 Manare à solis profitebimur omnia Francis,
 Insula sardinia, contermina Corsis, opimum
 Trinacriæ regnum, florentisque Hetruria, faustis
 Gallorum auspicijs, nutuque manuque potentis
 Caroli, ut Imperio, sic rerum pondere Magni,

f.

M

Susce-

Suscepere, tuos *Romana Ecclesia*, fasces.

g.

Liligeros certè, quos *Gallia nobilis orbi*
 Progenerat Reges, non casto agnomine suescit
 Scribere *Primigenas*, hæc ipsa *Ecclesia*, Natos.
Dicite Calixti, Paschales, atque *Gelasi*,
Urbani, ac *Stephani*, *Clementes*, atque *Anacleti*,
 Dicite *Gregorij*, vosque ô generosa *Leones*
 Nomina, ab augustis *Gallorum Regibus*, olim
 Dimanasse omnem *Papæque Urbisque salutem*. h.
 Impetuosa etenim vesani murmura *Ponti*,
Auloniæ quoties insultauere carinæ;
 Cura vigil Regum firmis confidere transtris,
 Soluere vela iubens, terræque marique coactam
 Acceleravit opem: itridentes *Tethyos iras*
 Leniit, atque tuum placans *Neptune tridentem*.
 Præcipites *Austriæ* minas, *Euriæ* furores,
 E patriâ ascitis *Zephyri* compescuit alis,
 Donec ad optatum sua ferrer carbasæ portum.
 Digna adeo poterit, sanctissime Præsul, haberi,
Gallia, quæ toties, superatis *Alpibus*, almam
 Reddidit *Hesperiaæ* pacem: quæ barbara mundi
 Monstra *Europæis* generosa fugauit ab oris:
 Quæ mundi dominam, *Latio* cum *Antistite*, gentem
 Reddidit antiquo, per mille pericla, vigori:
 Quæ dextram profugis, quæ præsens semper asylum
 Præstitit exulibus. Tantarum in turbine rerum,
 Digna, inquam, poterit celeberrima *Gallia* dici,
 Cui, stimulante *Tuâ*, *Pastorum* ô maxime, curâ,
 Porrigat optatam caducifer *Arcas oliuam*.

IV L I V S ille tuæ caput olim ac gloria *Romæ*,
 Urbis & Orbis apex, infando sæpe relatu,
 Et jactabundis audebat spargere buccis:
 Cæsaris auspicio (præter ciuilia Magni
 Prælia, terribilem quæ glutuere cruorem)

Amplius undecies hominum centena perisse

Millia, *Tartareas* se præside missa sub umbras.

Cæsare digna quidem, sed vox indigna supremo
 Flamine. Tu melius, Tu Clementissime Princeps,
 A Cajo afflictam qui nunc dominaris in Urbem,

Auspi-

Auspicijs Pax alma tuis, medicinaque belli,
 Francorum eximio fuerit si reddita regno:
 Quos titulos, proh quanta feres encomia! Olympo
 Heu quàm angusta tuas æquabit gloria laudes!
 Amplius undecies hominum centena beabis
 Millia, quos belli vel cruda vocaret orexis.
 Vel Libitina cauâ, ferrouè igniue peremptos,
 Conderet in foueâ. Majorem Cæsare laurum
 Orbe ab utroque feres: CLEMENTI Gallia plures
 Conseruata dabit, quàm CAIO oppressa triumphos.

Marco Antonino, quem Augustum Roma Piumq;
 Dixerat, æternæ vox hæc fuit unica laudi:
Malo equidem unius vitam defendere ciuis',
Fulmineo quàm mille hostes aut perdere ferro,
Aut dare supplicio. Vox ac sententiâ summo
 Digna Magistratu. Votum hoc, ô Marce, perennem
 Si peperit jam tanta Tibi per secula famam:
 Clementi Papæ quantus gratabitur olim
 Terrarum applausus, si tot seruatuerit Vnus
 Inter Christiadas, animarum millia, ciues!

Quare age, Magne Pater, quem cura salusq; regendi
 Iure trahit seclî; Ne schismatis orgia in illo
 Bacchentur regno, quod florentissima semper
 Lilia, & ambrosios orbi produxit odores:
 Quod celebri famâ, quod religione suorum
 Ac studijs Regum *Viginti trina* subegit
Schismata. Ne tragicis dum Gallia scinditur armis, k.
 Exanimet Scissura Fidem: ne sacra Tonanti
 Dum sese assiduis eneruant regna duellis,
 Intumeant lunatæ acies, nostrâque ruinâ
 Fortior, Odrysius prorumpat in arma Tyrannus:
 Vtere jure tuo, vaginâ condere ferrum
 Impera, & indigno Panaceam porrige tabo.
 Sollicitis quod nostra rogat Legatio votis,
 Heluetus unanimi quod postulat ore Senatus,
 Sume patrocinium turbatæ Galliæ, & aurêam
 Paci sterne viam. Si stabit Gallia, stamus:
 Si perit, occidimus: curatâ Franciâ, & ipsos
 Curasti Heluetios. Exhausta æraria, nummi

Largiter effusi, Legio generosa strategum,
 Copia clara ducum (patrijs quæ nuper ab oris
 Excita, dum validos pro sceptro & Rege lacertos
 Exerit, ac magno propugnat Lilia sumptu)
 Pharmaca sollicitant curandis apta crumenis.
 Ut Tibi (qui claro superans vel Lyncea visu
 E Latia totum Speculâ circumspicis orbem)
 Esse queat liquidum, quod Nos profitemur & ipsi,
 Verti etiam nostram præsentem in cardine causam.

Addere plura nefas. Tu Maxime & Optime Pastor;
 Si totidem cælo, quot Iulius intulit orco,
 Conserues animas: Tibi Pacis amator & auctor,
 Præmia Stelligerâ quàm larga refundet ab aulâ!
 Pontificum Princeps, Ter maximus ille Sacerdos,
 Qui Tibi, qui reliquis Tarpeia in sede locatis
 Pascere commissos, in Petro, præcipit agnos,
 Pascere mandat oves: è gazæ diuitis arcâ,
 Centuplici tantam pensabit munere curam.
 Nos quoque, si florem, si fragrantissima regni,
 A tam barbaricis, tuearis Lilia, spinis;
 Quàm Tibi sublimes utrinque seremus honores!
 Gloria præclari quàm stabit viuida facti!
 Tempora Pontificis placidam apportantis oliuam,
 Vnanimis in plebe preces, encomia, grates,
 Tergeminâ rursus satagent ornare coronâ.
 Te Patriæ verum super euehet æthera Patrem
 Gallia, & ad sacras hecatomben offeret aras.
 Imo de auratis argentea Lilia junctim
 Porriget è calathis. Plebs, Curia, Clerus, & ampli
 Nobilitas Regni, partem à CLEMENTE salutem
 Inferet æterno, patrijs, adamante, tabellis.

A Sub annum Christi 828. sub Gregor. IV. à quo Vranij, Sui-
 tenses, ac Subsilvani, Ecclesiæ Defensores Protectoresq; primò vo-
 cati, suisq; Vexillis fuerant insigniti: qui Titulus, unâ cum cer-
 tis Labarorum ornamentis, XIII. Helvetiæ Ciuitatibus posthac
 impertitus est à Iulio II. Pontif. Anno 1512. B. Anno 1557. sub
 Paulo IV. C. Ita æqui rerum Scriptores. D. Ut præter alios clare
 Horat. Turfelin. in Historijs Mundi c. 6. sub Carolo Martello, Pi-
 pino, Carolo Magno Regibus Francorum. E. Idem in Leone Isauro
 Imp.

Imp. F. G. citatus, sub Pipino & Carolo Magno. H. Vide pro
his Flosculos Historiarum Ioannis de Bussières, parte alterâ, c.
4. Itemq; Bartholom. Chasaneum in Catalogo Gloriæ Mundi.
I. Turfell. l. 4. in M. Anton. Imp. K. Gabriel Bucellinus in
Nucleo Histor. uniuers. in Regno Galliarum, &c. Legationem hanc
Romanam obièrè DD. Ludouicus Schürpf, Lucer-
nas; Gualterus im Hof, Vrius: Rudolphus Reding,
Suicus: Ioann. Iacobus à Staal Solodoranus, Viri
in sua quisq; Republicâ magni.

V.

A R G V M E N T V M.

ORbis miraculum Lectori hîc proponitur
F. Nicolaus à Flüe, inclitum illud Vnder-
ualdia ac totius Heluetiæ iubar: cuius admirabilem
vitam, incolis iuxta atq; accolis in pretio habitam,
simulq; rariora quædam, cum vitam ipsam comitata,
tum mortem subsecuta prodigia, breuiori hac epito-
me insinuat Anachoretæ eiusdem conterraneus, olim
hac super re ad Gregorium P. P. XIV. unâ cum il-
lustri Viro Melchior Luffio E. A. Legatus Tra-
ctatur materia hæc libro peculiari à Ioan. Ioach. Eich-
horn, & accuratiùs à Petro Hugone S. I. Vbi, quic-
quid ferè epistolâ hac de B. Viro asseritur, implici-
tum habetur.

MELCHIOR IM FELD, Eques auratus.
ANDREAE S. R. E. CARDINALI ab
Austria, Episcopo Constantiensi &c.

De prodigiosa vita F. NICOLAI à Flüe,
Eremitæ Vndervaldensis.

VEstâ columbinis, ad stagna Acronia, pennîs
E Subsiluanâ, littera, tende plagâ:

M 3

Perq;

Perq; lacus patrios, per amœna, per hirta viarum,
Extimum in Heluetico limite quære lacum.

Quære palatinas, positis anfractibus, ædes,
Seruantemque, pedum Pontificale, domum:
Siue *Marisburgum*, seu te *Constantia* capter.

Quæsitos pandet postis uterque lares,
Magnus ibi Princeps, & magni pastor ouilis,
Protegit illustres cui sacra mitra comas,
Qui sibi commissum, sit quanquam extensio juris
Maxima, clementi pascit amore gregem;
Te quoque munificâ non dedignabitur aulâ
Virtuti hæc clausas non habet Aula fores.

Nobile virtutis portas insigne: benigno,
Intuitu ejusdem, constituere loco.

Materies ut digna viro, sic digna relatu.

Debet nôsse suam si quoque Pastor ouem
NICOLEOS de **RVPE** hic est, quo sanctius uno
Aetherij nobis nil tribuere Dij. (cus)

Quem natura sagax, quem mundus, Olympus, & Or-
Quondam inter patrios obstupuere rubos.

Cui gula, cui luxus, vasti cui gloria mundi
Siue minus nihilo, siue fuere nihil.

Qui lustris quatuor, doctus mysteria cæli
Desuper, humanum non tulit ore cibum.

Huic licet Arpinas, totusque applaudere Pindus,
Et genus Ascræi debeat omne chori;

Tu tamen Helueticæ nata inter robora Siluæ,
Parnassi hanc ipsam fungere, Musa, vicem.

Tu patriæ tam illustre jubar, cedroque perenni
Iure inscribendum carmine pange virum.

Clara virensq; suis terra **VNDERVALDIA** pratis.
Almaque Siluani **SAXVLA** vicus agri,

Nicoleo primas, felici fidere cunas,

Atque adeo patriæ tecta dedere domûs.

Nec genus indecores habuit, sed origine claros,
Secula plus quatuor stirpe vigenti patres.

Ver erat, & placidi clementior aura Fauoni
Iam fragrante nouum mulsit odore solum:

Phryxæusque Aries sua cornua protulit, aliam.

Gm

Cùm mira hæc proles tangere cæpit humum
 Prodigijs hîc cuncta scatent. Infantulus usum,
 Clausus adhuc utero, jam rationis habet.
 Editus in lucem, simul ac cæleste lauacrum,
 Et baptismalem vertice sumit aquam,
 More nouo geminos, cum Baptizante, Patrinos
 Noscit, & unâ ipsum cum Genitrice, Patrem,
 In puero puerile nihil: speculi instar, in æuo
 Prætulit insignem, lubriciore, facem.
 Ingenui mores, castique modestia vultus,
 Vsq̃ue per impubes emicuere genas.
 Nulla isthic leuitas: referebat semper adultum
 Seu ratione Virum, seu grauitate Senem.
 Vsq̃ue adeo, ante alios, Veri studiosus, ut ullos
 Mendaci nusquam sparserit ore logos.
 Virtute Obsequij (cui viuâ voce frequenter
 Sub lunâ nullam dixerat esse parem)
 Omnibus antebat, monitis parere Parentum
 Impiger, absque ulla suctus ubique morâ.
 Firmior ingenuis cùm sensim adolefceret annis,
 Intulit exosæ prælia prima gulæ.
 FERIA sexta prius, mox illum & FERIA quarta
 Vidit concessis abstinuissse cibis;
 Hisce diem Saturne tibi, tibi Cynthia sacrum
 Addidit, & solitas iussit ab esse dapes;
 Prodiga quin etiam pertæsus prandia, Comum,
 Et Comi socios fugit ubique sales.
 Atque adeo stomachi summa in certamina, dio,
 Præfixit talem, percitus igne, basin.
 Turbæ obtrectanti, cui tot jejunia, & arctus
 Viuendi, nimium displicuere, modus,
 Pulchrè dissimulans, Sic suggerit Arbiter, inquit,
 Omniparens, hominem qui replet, atque feram.
 Majorum arbitrijs (à quorum scilicet ore
 Flectere nec latum sueuerat ipse pedem)
 Connubij socias, præ vitâ cælibe; tædas
 Sulcipit, & sacri fert quoque vinclâ iugi.
 Sanctius hoc uno nil vidit terra marito,
 Nulla fuit casti noxa luesque tori.

Nam veterem vitæ retinensque augensque rigorem,
 Conjugij captum fert sine labe statum.
 Alter in alterius conspirat commoda conjux,
 Liber & ipse suo seruit, & ipsa DEO,
 Hic & concubiam crebro interrumpere noctem
 Cernuus inque statas cogere genua preces,
 Virtutisque omnem confertim impendere curam,
 Nulla inculpatum lite grauante torum.
 Ipsa quidem Conjux decimo, ceu vitis abundans,
 Pignore, Nicoleon fecerat esse patrem:
 Par proli sexus; sed major cura parentum,
 Hæredes cælo, quam genuisse solo,
 Consul ad fasces per, plebiscita vocatus
 Liber ab oblato maluit esse gradu:
 Maluit ipse suos agitare inglorius annos,
 Ne mentem infidi verteret aura fori.
 Fortè altercantes agitabat curia lites,
 Ille suam causam dixerat, iste suam.
 Iudicis ambiguâ decisio stabat ab urnâ,
 Integer in votis jam Rhadamanthus erat.
 Verùm ubi, suscepto corruptus munere, Iudex
 Cogitat infontem voce vocare, Reum.
 Ignea nummiuorâ surgens è fauce fauilla
 Sensim sulphureas ejaculare faces,
 Nicoleos solus tam horrendam cernere flammam,
 E reliquis pyrios nemo videre globos.
 Territus hoc monstro, jam ardentius astra tueri,
 Et præ mundano, caput, amare, luto.
 Conjugis ergo suæ consensum inquit; eundem
 Dat precibus cupidi sponte lubensque viri;
 Consiliumque probat: sed iniqui liuor Auerni
 Mille viro insidias, retia mille parat.
 Ipse sed insidijs, & toto fortior Orco,
 Subsidium quoties expetit, astra ferit.
 Quinquaginta ipsos ætate expleuerat annos,
 Cùm vitæ austeram lætus inire viam,
 Altera jam spreto cùm indicere prælia mundo,
 Et nihili cunctas pendere caput opes.
 Abijciens ergo veterem cum veste nitorem,

Obtegit

Obtegit hirsutâ corpus inane togâ:
Induit endromidem, levis armat scipio dextram,
Et caput, & nudos præcipit esse pedes.
Hac pompâ attonitis, sexûs utriusque, propinquis
Supremum blando personat ore, VALE,
Diuûmq; auspicijs commendans patriam, & omnem
Cum consanguineis, conjuge, prole, larem,
Impigra ad Alsaticas vestigia destinat oras,
Verteret instabilis ne pia vela Notus.
Et mox Iurassi superato culmine, sentit
Retrahi ad Helueticum se, quasi fune, solum.
Obsequitur, paretque DEO; jamque humida noctis,
Claudere Phæbeam cæperat, umbra, rotam;
Cum bonus in tenuem nutans Asceta soporem,
Cælitus emissam cernit adesse facem,
Perfundique suos, velut ictu fulminis, artus,
Torserat unde grauis viscera tacta dolor,
Indoluere artus, sed post id temporis ullam
Nec stomacho esuriem, nec tulit ore sitim.
Vndervaldiacas exinde regressus ad Alpes,
Introit abstrusam, quâ via nulla, specum:
Principiumque nouæ, lustra inter inhospita, vitæ,
Nulli hominum cupiens cognitus esse, facit.
Aula fuere vepres, salebrosum culcitra saxum,
Languida qui lectus membra foueret, humus:
Alta Larix æstus, Titane flagrante, diurnos,
Et pluuias cæli præpediebat aquas.
Conscia cælestium, jugis meditatio, rerum,
Vnica jeiuno ferclâ fuere Viro.
Sic adeo inpransus, sic incænatus adegit,
Indelibatis viribus, octo dies.
Nam velut Hæbreos, lentes Babylonis, Ephebos,
Plûs quàm regales, quondam aluere, dapes:
Sic ipsum Assyriâ meliusque magis que faginâ,
Gratia diuinæ nutrijt Ambrosiâ.
Displicuit stygio res portentosa colubro,
Nec poterat tanti ferre trophæa viri.
Ergo suos versare dolos, intendere casses,
Mille nocendi artes, mille parare vias.

Clandestina prius tentantur bella; jubetur
Ultra naturam non catus esse suam.
Nimirum Angelico poteris, temerarie, ritu
Annonæ expertes semper habere dies?
Desipit, humanum qui vult invertere cursum,
Quique ultra metam non sapit, ille sapit.
Quid juuat Icario cælum affectare volatu?
Ut grauis ascensus, sic quoque lapsus erit.
Sic quondam cecidit, qui Lunæ ad concaua vectus,
Ducebat patrios non bene cautus equos.
Tu mage nosce hominem: peccas improvide, diam
Consimili tentes si ratione manum.
Tartareus sic sæpe quidem latrare molossus,
Sic stygio tinctos spargere felle sales.
Quin & finitimi, patriâque domoque propinqui,
Nicoleo tales ingeminare strophas.
Imâ namque specu quamcunque latere volentem
Prodit, venantùm sedula turba canum;
Admiransque hominem plebs Vndervaldia, suadet
In sua, desertis, testâ redire, feris:
Suadet, inhumano nec vitam abrumpere cursu,
Nec Lachesis diras accelerare manus.
Atque ait; Humanam tu eludere solus orexin?
Nulli hominum tritam solus inire viam?
Vtere concessis. Scelus est tentare Tonantem:
Sis Custos vitæ, non homicida, tuæ.
Respuit imbelles pugilis constantia tricas,
Prosequiturque suum, quo pede cæpit, opus.
Nec consanguineis animus, nec carne mouetur:
Nec prece, nec vaftris flectitur ipse dolis.
Sed nec aperta timet Sathanæ fastidia, suffert
Terrorem, insultus, verbera, flagra, minas.
Iam speciem Libyci præsentat bestia monstri,
Terrificatque omnem subdola larua specum:
Mox ululans totam, frendensque, fatigat eremum:
Mentita Arcadicam, jam rudit, ore feram:
Iam coram aggreditur, tunditque, trahitque, feritque,
Gyratque arreptis, per nemus omne, comis.
Durat magnanimo miles generosus in ausu,

Et

Et patiēdo, omnem fertque domatque Stygem.
Ne tamen ipse suos, audiret, velle corymbos
Citra imploratam, neſtere ſolus, opem;
Intima ſulceptæ placuit myſteria vitæ
Conſilio docti tandem aperire viri.
Is fuit *Oſwaldus*, diuini ſemine verbi
Iuſſus *Kernenſem* paſcere Myſta gregem.
A puero exactos olli ſubmiſſiūs annos,
Propoſitumque animi ſignificare ſui:
Et tot jejunio productos corpore menſes,
Et non infeſtam marcido in ore famem:
Hanc, ſuperūm nutu, ſe ſulcepſiſſe; paratum
Hanc nutu ſuperūm, perpetuare viam.
Ne tamen extra omnem videatur viuere rhombum,
Et maiora ſuo quærere velle ſtatu;
Ejus ab arbitrio totum ſe ſtare, probatam
A Paſtore velut ſtare deceret ouem.
Territus, Angelicum mirari myſta tenorem.
Et toto, inſolitum, corde ſtupere, virum.
Arbiter ergo rei, vultumque, oculosque manuſque,
Brachiaque & nudos ritè probare pedes:
Collumque & cunctas ſcrutari in corpore fibras,
Et cautam modici capiti obire vicem.
Pallidiora videt criſpatâ corpora buxo,
Et macie toſtas extenuante genas.
Et nimis anguſta contractos pelle lacertos.
Vixque cohærentem, quæ tegat oſſa, cutem.
Et ſine purpureo, gracilentum, ſanguine, vultum;
Et ſine carne manus, & ſine carne pedes.
Chafmataque & fiſſas hinc inde dehileſcere rimas,
Præ nimia, in ficcis, ariditate, labris.
Membra requiſito caruere exanguia ſucco,
Formaque præſentis plurima mortis erat.
Nec tamen exſucco deërāt in corpore vires,
Membraque ſufficiens rexit obefa vigor.
Iudicij magnos inani hoc carcere neruos,
Ac latitare aliam, Curio ſenſit, opem.
Continuare igitur tam fauſto ſidere cæptum.
Hortatur, cælo ſuppeditante, modum.

Entheus

Entheus ipse nouas, inter spineta, latebras,
Et magis obstruosos poscit inire sinus.

Hosce requirenti, perque auia lustra meanti
Prodigio monstrat lucidiore, DEVS.

Quattuor è summo vidit descendere cælo
In loca vepreti deteriora, faces.

MARGO loci nomen, siluestribus undique dumis
Aspera, & hirsutis fæta crepido rubis.

Latior has salebras, hanc Numinis indice doctam
Introit, absque ullo se comitante, specum;

Introit, ac Domino fretus ductore, frequentat
A populo structam commiserante, casam.

Suppetit hîc eadem quæ visa erat ante, suppellex,
Quamque unam toto legit in orbe, *Nihil*.

Captabat modicum, duro super assere, somnum;
Cervicalis erant plumulæ, acuta silex.

Sobrius hîc inter lacrimas Asceta profusas,
Inter & ardentes linguæ animæque preces,

Nescius humanæ, sensu tamen integer; escæ,
Numini ad extremum seruijt usque diem.

Seruijt; atque stans, ad mystica sacra, diebus
Non detrectantem protulit inde pedem,

Nempe DEI famulo diuini pabula Verbi,
Numinis excelsam mens meditata trabem,

Sumpta Salutiferæ, quot mensibus, hostia Cenæ,
Sacramenta, penus, nectar, Hymettus erant,

Tanta quidem mouère vagos mysteria scrupos,
Famaque multiloqui non erat æqua fori.

Leçti igitur vigiles scitis communibus, arctâ
Inuasère omnes obsidione vias,

Accessum nulli, nulli tribuère recessum,
Copia suspecti ne foret ulla doli.

Integrum in excubijs tenuit Custodia mensem,
Non subijsse ullum testificata penum.

Quin etiam Thomas, Hertmanni Præsulis olim
Perfunctus sacras, Præsul & ipse, vices,

Vt sibi certa nouæ foret experientia famæ,
Nicolei obscuram venit ad usque casam:

Comique alloquio, Virtutis uterque decorem

Euehit,

Euehit, humanam damnat uterque luem.
 Præsule, Quæ tandem Virtus sit prima? rogante,
 Omne, inquit, punctum, Qui bene OBEDIT habet.
 Approbat, atque dari sibi morem Antistes, & aurem,
 Ac bolum panis mandere dente, jubet.
 Liber ab hoc uno, mandante Antistite, iussu,
 Submissas inter dum nequit esse preces:
 Tentat in insuetas Cererem demittere buccas,
 Bucca sed ingratum nauseat ægra cibum.
 Tandem ut conscissas in frustra minuscule micas:
 Glutiat, omnem operam gutture & ore locat.
 Ringitur insolito turbatus ab hospite venter,
 Nec potis est panem, nec tolerare merum.
 Præsul in extremum conuersus pæne stuporem,
 Dum videt offensæ prælia tanta gulæ:
 A tam morigero veniam obtestatus Alumno,
 Fama, ait, ô tanto quàm canit æqua Viro!
 Sacramenta igitur mirari exotica, habere
 A prauâ immunem suspitione fidem,
 Vnanimesque Deum pergunt celebrare, patrantem
 Prodigia in seruis, non imitanda, suis.
 Interim Eremitæ, toti sit cognitus orbi
 Rumor, & affines excubat ante fores.
 Naturæ stimulus, Bacchi que gulæque triumphus,
 Omnium in ore crepant, omnium ab ore volant.
 Huc velut ad Tripodem, Clarijque oracula Phœbi,
 Currit ab omnigenis, sexus uterque, plagis.
 Heluetiæ fidus, fummi que Tonantis amicum,
 Claustra inter modicæ conditum opaca casæ,
 Certatim innumerus satagebat visere cætus,
 Passus ab incultâ rædia nulla viâ.
 Repperit hîc certum quiuis afflictus asylum,
 Et non frustratam tristis & æger opem.
 Seruus enim prudens, fidusque Athleta Tonantis,
 Cui dedit æthereus plurima dona, polus;
 Occultas hominum mentes penetrauit, & imos
 Subtili inspexit cognitione sinus:
 Visentiumque suam, penitissima pectora, cellam,
 Atque animi totum rescijt, antè, statum.

Sæpius

Sapius euentus præfagijt ipse futuros,
 Fatidicis pandens abdita quæque labris:
 Quæque dedit populis, diuino percitus æstro,
 Verba, Sibyllinam promeruere fidem.
 Illum inter reliquas visit quoque Ganeo turbas,
 Qui spurio infamem reddidit igne torum.
 Ille verecundum simulans adstare Iosephum,
 Integra ab Idalijs sit cui vita sacris,
 Nicoleo ad Melcham, comitante, abducitur amnem,
 Ipse sui viuum cernat ut inde typum.
 Continuò geminas, laruis crudelibus, umbras
 Prodire è medijs, cernit adulter, aquis:
 Cernit eas viuâ magis excandescere prunâ,
 Et vomere ignitos, fauce flagrante, globos:
 Monstroque attonitus, postquam Cocytia spectra
 Visu terribiles exhibuere modos;
 In Lamiâ expressas agnouit utrâque Corynnas,
 Quas sibi comixtas nouerat ante lupas.
 Iamque pauescenti Viden, ô temerarie, formas,
 Quas miser in lenis quæris amasque tuis!
 Corrige, sis, Paphiæ maleuada incendia redæ,
 Perditus Orcino ne cruciære rogo.
 Dixit Nicoleos: correxit ganeo mores,
 Doctus ab hoc uno, cælum Erebumque viro.
 Sexcentos taceo. Lanione patebit ab uno
 Nouerit arcanos quâ ratione sinus.
 Ille quidem pecori coëmendo assuetus. in istas
 Sæpe tulit loculo fulua metalla, plagas:
 Et Dictatorem latitare hîc nescio qualem,
 AEmula Thesbitis qui gerat ora lenis.
 Præteritum, præsens, qui præsciat atque futurum,
 Qui sicco nullum glutiat ore cibum,
 Dum semel atque iterum, sparsis rumoribus audit
 Ipse rei testis, dixit, & augur ero.
 Fæno igitur replens pendentem è fune crumenam.
 Gestare Attalicas, histrio fingit, opes;
 Cornuaque attollens, ac ficto turgidus auro,
 Introit hirsuti lustra casamque viri.
 Præscit Nicoleos, fastumque ut sedet inanem,

Pone,

Pone, ait, ô larvam pone miselle tuam.
In vacuâ quid fingis, opes, aurumque crumenâ?
Ad cultum loculi non facit herba soli.
Ne simula Cræsum, tua te *Constantia*, fili,
Cum passim soleat nomenclare Codrum.
Rectius incedes, si cures esse, quod audis:
Centoculum nullâ luseris arte DEum.
Erubuit, Vatemque stupens. fucumque resorbens,
Confusum retulit, vanus Agyrta pedem.
Qui flammam Veneris, qui factum extinxit, eundem
Vulcani ardentes extimuere faces.
Corripuere ipsam furibunda incendia *Sarnam*,
Flammarum rapidis pernicioſa globis;
Iamque supra tostos ceperunt tecta penates,
Inter & ambustas tigna crepare trabes.
Nil populi accursus, nihil udi in plebe lacerti.
Nil grauis affusæ profuit imber aquæ.
Auxerat accensas Vulcani infania vires.
Contiguas latè depopulata domos:
Cum celer ad notæ currit penetralia cellæ!
Nicoletq; piam, Nuntius, orat opem.
Ipse malum miserans, ascensi è culmine cliui
Prospicit igniuomos lege carere globos.
Sed Crucis extensum formando per aëra signum,
Iam desperatæ fit medicina rei.
Flamma Patri vix visa fugit, sensim interit ignis,
Deferit inuasos Mulciber ipse lares.
Deseruere omnem sopita incendia pagum,
Virtutem orantis nescia ferre Senis.
Plura recenserem; sed omittere plurima, suadet
Trita hæc Magnatum tessera, *sermo brevis*.
Addere de miro lubet hic quoque paucula visu,
Euasit tantus, quo radiante, sophus.
Apparere olim rutila, sibi vidit, in æthrâ,
Schemata mirificæ prodigiosa *Rotæ*.
Fulserat è mediâ facies clarissima sphaerâ,
Vndique lucentes eiacularata faces.
Mitra coronatam decorabat regia frontem.
Qualis Cæsareas ornat amatque comas.

Enituie

Enituit toto Majestas cælica vultu,
 Et transformati mystica imago DE I.
 Seni inerant radij, quos luce auroque coruscos
 Distinxit varijs, mira figura, modis.
 Ex oculis radius prodiuerat alter; habebat
 Alter in aure suas, alter in ore bases.
 Ista quidem nimiam dum euibrat machina lucem,
 Strauit humi attonitum, machina visa, senem,
 Perstringensque omnes macilenti corporis artus,
 Scintillâ tactas læsit hiantē genas.
 Læsit; & in vultu, ceu quondam in vertice Mosis,
 Conspicuam cunctis reddidit inde notam.
 Ista Rotæ facies, & dictæ schema figuræ.
 Nicoleum Actæâ plus docuere scholâ.
 In graphicâ certè cuncta hæc expressa, tabellâ
 Ante oculos voluit semper habere suos.
 Crebrius affirmans, missam hanc à Numine sphæram,
 Purum diuini Pneumatis esse librum:
 Dogma sacræ Triados, Fidei mysteria, cæli
 Abdita, in hac unâ se didicisse Rotâ.
 Ebrius id circo diuini à fonte Lycei,
 Quid mirum, humanam si renuebat opem?
 Ipsa viri sedes, & amata angustia Cellæ,
 Sicut odor pleni quæ redolebat adri,
 Tam suaui ambrosia fragrabat sapius, ac si
 Cum vernante omnem chloride ferret Hyblam.
 Iamque in spelæo vicanos circiter annos
 Egerat, elusæ malleus iste gulæ.
 Cùm placuit purum jejunâ è corporis arcâ.
 Spiritum ad æthereos associare choros,
 Lustra ærumnoso bis septem agitabat in æuo,
 Primaque gliscentis tempora veris erant:
 Cùm super assueti decumbens assere tigni,
 Iam prælibato, per pia sacra, DEO,
 Immortalem animam, mortali è carcere, plenus
 Misit ad Empyreos, speque fideque, thronos. *U.*
 Sic moritur, sic regna petens cælestia Iustus,
 Marginem, & electæ deserit antra casæ.
 Mors preciosa nimis, si cæli iubilâ spectes;

Si mundi gemitum, mors lacrimosa nimis.
 Rumor enim spargens defuncti fata prophetæ,
 In querebundo udas reddidit orbe genas.
 Indoluit jam priuâ suo plebs omnis asylo,
 Ereptum hic medicum fleuerat, ille patrem.
 Luxerat amissum Siluania tota Patronum,
 Thesaurum patrij delitiumque soli.
 Rituque eximio, jam mortis lege solutum,
 In *Saxellensi* condidit AEde, virum.
 Conditur, ut diâ posthac recreetur ab escâ,
 Nescijt humanus quem recreare cibus.
 Quemque suis Natura epulis, quem Massicus humor,
 Quemque Syracosîæ blanda libido gulæ
 Allicere haud poterant, meliore allectus oliuo,
 A dio cunctam nunc replet ore famem.
 Quàm verò hæc fuerit cælestes inter Ephæbos,
 Inter & Elysiâs mors celebrata plagas:
 Plurima morborum docuit farrago, medelas
 Funeris ad capulum qui reperere suas.
 Exciuere omnem Iusta hæc funebria plebem,
 Deseruere suos, diues inopsque, lares.
 Quisque repente miser, cæcus, surdaster, & æger,
 Ad sacra sollicitos, busta, tulere gradus;
 Quorum ubi præsentis coluit reuerentia Manes,
 Præsentem cœli vidit adesse manum.
 Sepositis jam claudus agens vestigia fulcris,
 Plus solito abjgnos, plaudit, abisse pedes.
 Alteri anhela grauis dum torret viscera febris,
 Cedere quartanam gaudet & ipse luem.
 Quiq; Machaonias nequicquam inhiabat in herbas,
 Quique Epidauream sollicitabat opem,
 Viuum funereâ sentit Podalirium in urnâ,
 Sentit adesse suo pharmaca quisque malo.
 Hic verò innumeram si exilis Epistola tabem,
 Si perlanatas enumerare febres:
 Ad Subsilianum miracula visa sepulchrum,
 Tentaret solitis si memorare metris:
 Cogere in angustam, tentaret Epistola, fossam
 Hellespontiaci stagna profunda freti.

N

E signis

E signis aliud meminisse, aliudque trecentis,
Vix patitur curtæ finis & ordo rei.

Capti oculis aliqui qui concauo ab orbe tueri
Lumina Phebeæ non potuere rotæ,

Ad Saxellensem, cælestia Numina, tumbam,

Vt visum acquirant, supplice corde rogant:

Reddita lux oculis, perhibebat ad astra profusas,

Numinis assensu non caruisse, preces.

Ducebat surdam Mater nimis anxia natam

Ad tam mirifici lustra casamque viri.

Introit hæc cellam, precibusque fatigat Olympum,

Curatâ, ad patrios mox redit, aure, focos.

Præsul in Heluetijs, Benedictus nomine, claudos

Flectere Apollineâ, dum nequit arte pedes:

Surgit, & ascenso per saxa, per arua, per undas,

Prodigiosa Viri lipsana quærit equo;

Quærit, & inuentam, dum vota exoluit, ad aram,

Calcis utrinque tumor, cedit utrinque dolor. e.

Transijt Arctoas hæc emphasis Helueta gentes,

Danumque hanc ipsam traxit ad usque casam.

Claudus erat, nassaque prius solitabat & hamo

In sua squamigeros cogere lucra greges,

At pedis inuisos perpeffus & ipse dolores

(Dum suppleant tremulum lignea fulcra gradum)

Sacra, profana, suis quærit medicamina talis;

Cura sed in patrio non iuuat ulla solo.

Compostellam igitur, terrasque inuisit Iberas;

Nec tamen exorat, quam miser orat, openi:

Cælestique suam Cosmo tardante medelam,

AEger in Hesperijs marcet, ut antè, plagis.

Interea somni post sparsa papauera, Morpheus,

Dum videt in tristi languida membra toro.

Surge, ait, inque alijs tibi quære Machaona terris;

Ostia Teutonici sunt repetenda soli.

Helueticas inter Chiron tibi suppetit Alpes

Inde manet plantam cura salusque tuam.

Nicolei manes illic venerare: medetur.

Dextra Dei cunctis, ejus ad ossa, malis,

Paret, & Ascetæ per in hospita tesqua sepulchrum,

Per

Per loca centuplici plena labore, subit.
 En tibi portentum! Quod *Compeffella*, quod omnis
Dania, quod medicæ non tribuere manus,
saxula dat Cimbri. Sacram vix repit ad ædem.
 Nicoleum & magnos vix vocat ore DEOS:
 Planta repente grauem cum perfanata tumorem,
 Equæ medullâ omnem sentit abîsse luem.
 Exilit ingeminans diuina charismata Cimper,
 Suffigit medio fagina fulcra tholo:
 Prodigiumque ingens mundo admirante, reuertit
 Velo, ad Codanum, prosperiore, sinum.
 Turba frequens hominû letho jam proxima, cymbam
 Hoc quoque ab iratis auspice saluat aquis.
 Præcipiti puero, procerâ ex ilice lapso,
 Trajecere acres intima colla fudes.
 In lecto teneram, suppressus pufio, vitam
 Perdidit, ac mortis non nisi præda fuit.
 Hæsit in oclusâ, buccella imperuia, buccâ,
 Horrente inuisum gurgulione cibum;
 Iamque epiglottis erat secluso, visa, meatu
 Perdere velle ipsam, cum comedente, gulam.
 Partem aliam torrens rapido suppressit in aluê:
 Obstruxit fauces huic graue rheuma suas:
 Altera congeries, laxatus AEoli habenis,
 Cernit in irato fata suprema lacu.
 Parturiens, comitante suo, creberrima, fætu
 Funeream visa est, velle subire scrobem.
 Verûn ope diuinâ, cum tot languoribus ægri
 Nicolei sacros aut adiere lares,
 Aut veteri sese commendauere Parenti,
 Falcibus armatas impediere Deas.
 Suffocatiuis cessit cum rheumate branchus,
 Præcipiti agrestes nil nocuere fudes:
 Fugit ab obstructo buccellæ injuria collo:
 Reddidit immunem fluctus & undâ ratem.
 AEolus horrifonos multauit carcere ventos,
 Versa est in tutum barbara Scylla vadum.
 Atropos, incaptum jam prona abrumpere filum,
 Seruauit nomen, parcere iussa, suum.

Calculus, atque acres Dysuria, & hernia, pestes,
 Tam sibi præsentes nusquam habuere DEOS.
 Testantur reliquas suspensa anathemata febres;
 Ad tumultum magni quæ cecidère Viri.
 Herculei hæc certè cecidit contagio morbi,
 Siue Epilepsis erat, siue phrenitis erat.
 Annè igitur mirum, si vulgi vocibus audit,
 Morborum requies publica, certa salus?
 Salve stelligeri Iaspis pretiose Palati,
 Gloriæ inauratâ jam redimite stolâ.
 Helueticæ Tu gentis honos. Tibi patria festos
 Instituet, memori semper amore, choros.
 Perge, age, certantem mundani in pulvere circi,
 Pastori æterno conciliare, gregem,
 Sermo sed hæc tanti ne Principis obruat aures
 Longior, imposito, Littera, sine, tace.

A. Nascitur mundo Nicolaus, Anno Domini 1417. die XXI.
 Martij. B. Nascitur cælo Anno 1487. eodem Mensis Martij Die
 qui Diuo Benedicto est sacer. C. erat Episcopus Lausannensis. &c.

VI.

ARGUMENTVM.

Cenerosissima populi Heluetici acta, ve-
 litationes & prælia, cum præ multitudinem ex-
 poni non possint singula; visum est eorundem non-
 nulla in angustam Epistolæ huius epitomen redigere,
 & grandiores cothurnos merita, parciore Camœnæ
 versiculis Lectori insinuare potius, quàm explicare:
 authoribus ipsis, quos inspicere licuit, in epistolæ
 calcem reiectis.

CARO.

CAROLVS A MONTENACH,

CONRADO ZVR LAVBEN, Equiti

Ordinis Sancti Michaëlis, Tugij

Landammanno.

De admirandis quibusdam actibus Heluetiorum.

TV quoq; nostrorum traheris virtute parentum?
 Tu proauorum actus, & belli turbine partos,
 Alite Castalio, gestis audire triumphos?
 Dulce quies operum; dulce est meminisse peractos,
 Otia nunc inter patriæ secura, labores.
 Tam variâ sed enim mixtam farragine telam
 Quis tibi pertexat? Certè tot bella vetustis
 Bellata Heluetijs, tot nobilitata trophæis
 Prælia, concessam toties à Numine palmam,
 Fusosque è patrijs tam sæpe penatibus hostes.
 Nucleus angustæ nequeat comprehendere chartæ.
 Iliadem exæquant Bellonæ monstra, vel unam
 Sparsa per Heluetiam; quorum jam pleraque dudum
 Nacta fuere suos, vario scriptore, cothurnos.
Sempacum canitur; celebratur opima *Morati*
 Laureæ: defensæ virtus heroica *Laupæ*,
 Palmaque *Morgarti*, *Dornaci* præda, per omnes
 Cantantur plateas. Stat vulgi animosus in ore
Tellius: elati funesta tragædia passim
 Caroli, & Helueticæ resonant præconia famæ.
 Pridem habuere suum Suicera epinicia prælum.
 Magnanimâ patrata tamen compluria dextrâ
 Acta tibi ut memorem, quod amice præcaris amicum,
 Pauca ex innumeris, summatis expressa, capesse.
 Si paritatem, ullam reperit natura, videtur
 Heluetus Herculeum gestis æquare vigorem.
 Ille flagrans Heroum oculus, cum præcoce factio,
 Paruulus in teneris etiamnum pugio cunis
 Infidiatrices elideret ungue cerastas;

Terruit unâ omnes tam nobili adorâ, & orbi
Amphitryoniacos prælagit inde triumphos.

Prognosis, primo rata si spectetur ab ævo,
Inclita & à nostris præfagia lumen pusillis.

Altero abhinc seculo, cum *Suenica* bella per agros
Orta forent patrios; chorus ecce infantium, aprico
Addictus fabulo, consueta crepundia circum
Ludere, & in sicca considerare cœpit arenâ.

Lusus erat pueris, cum proximo ab hoste, repente
Exonerata grauem, cum ingenti murmure, glandem
Balista euomuit; quæ raucis stridula bombis
Irruit in blandi gremiumque sinumque puelli.

Suscipit igniuomam cordatus pusio sphæram.
Et manibus versando rotat: viuaceque demum
Indole, nil digitos, nil membra tenellula læsus
Abijcit insuetum, ceu pondus futile, monstrum. *a.*

Si tanti teneros reputantur gesta sub annos.
Omen & istud habet: confer Tirynthia nostris
Robora cum pueris; te præuia signa docebunt.

Nec tonitru pyrio, nec fartis sulphure sphæris,
Nec ballistarum reboanti fulmine, fortes
Terreri Heluetios. Hæc indole præditus olim

(Ignea ubi læuam jam ursere tonitrua pugnam)
Centurio Suicerus ait; Si quispiam in isto

Tela gerit campo, cui tam furibunda pauentem
Iniiciant tormenta metum; Vel si quis asylo
Defensare suam cupit hoc in puluere frontem;

Me petat intrepidus: titubanti hîc cuique licebit
Quærere, ponere meum, sua propugnacula, tergum: *b.*

Vir planè, armifonus quem nil mouet impetus, hîc
Martia si nostri memorare trophæa FRIBVRGI (stat.

Mens foret, Heroës efflarem uno ore trecentos,
In medijs quorum vox hæc fuit unica telis, (stat:

Heluetus, armicrepus quem nil mouet impetus, hîc
Quæ Patrum arbitrio, Cantones inter & Vrbes

Eminet Helueticas, etiam hîc Respublica primum
Obtineat TIGVRINA locum. Numerauerat orbis

Secula jam tredecim post prolem ex Virgine natam;
Cum Tiguri Canto, brumam intendente Decembri,

Arma-

Armatorum aciem Badenæ misit ad urbem.
 Turba quadringentum fuerat selecta Virorum,
 Plus animi quam plebis habens; quæ Marte secundo
 Thermopoli egrediens, dum nullum somniat hostem,
 Insidiarum amplos *Detuille* offendit aceruos.
 Quattuor Austriadum latitabant millia, quorum
 Rexerat armigeras dux *Ellerbachius* alas.
 Dux aberat nostris; Christo tamen auspice freti,
 Et solitis nervis, animisque ingentibus usi,
 Teutonicum expugnant, pugnando viriliter, agmen,
 Algor & ardor erat; facta antiperistasis illic
 E Suicerâ omnem deduxit pube calorem.
 Infidiatrices exenterat illa cohortes,
 Inque fugam redigit, septingentisque necatis.
 Tam vafro eximium deportat ab hoste trophæum.
 Nî parui pendas, quod millia quattuor, uno,
 A quadringentis sint fusa heroibus, actu.
 Quadraginta ipsos acies Tigurina reliquit.
 Quando legis toto diuisos orbe Britannos,
 Egregiè quondam nostrâ tellure fugatos,
 Istosque Helveticis reminiscere viribus, Anglos.
Buttisholzensem postquam hic exercitus agrum
 Vastare occupit; Lanionum animosa repente
 Cerdonumque manus, nervisque animisque potentes
Luceria ciues, rarique è rure coloni,
 Pertæsi illuuiem præ viperâ & angue Britannam,
 Stare loco nequeunt: præter decreta Senatûs,
 Arma sudesque legunt, atque acrius impete facto,
 Dum sine lege graues bacchantur in hoste bipennes,
 Fata Caledonijs, lethumque immane tribunis
 Accelerant: prædæque avidos, nec patria rursus.
 Prædia, nec celeres patiuntur inire triremes.
 Horum etiam densas simul ac *Fraubrunna*, phalanges,
 Cænobio spectata, tulit; clarissima ferrum
 (Sæuient mediæ quanquam horrida frigora brumæ)
 Corripit *Arctopolis*: peregrinam milite lecto
 Aggreditur gentem: numeroque tot hostibus impar,
 Vsa tamen solidis, Majorum more, lacertis,
 Plus octingentos, trans Anglica cærulea natos,

Ad stygias detrudit aquas: Satrapasque, Ducesque,
 Plebeiosque ferit, Labarisque potitur, & amplas
 Captat opes, donec generosa exterrita turbâ
 Sentina Albionum, grandique repulsa ruinâ
 Præcipitante alias inquireret agmine terras.

Quattuor aut quinos amisit *Berna* strategos. d.
 Digna cedro res est, cuneis tam ingentibus hostem,
 Quem decies septem fuerant comitata virorum
 Millia, quem vasti metuebant oppida Rheni,
 A tantilla acie tantâ perijsse ruinâ. e.

Hoc etiam seclô, cum brumam pellere verni
 Capissent Zephyri, calthasque thymumq; recentem
 Chloris, & egelidos retulisset terra tepores;
 Cantones socij *Clarona* ac *Suitium*, ab acri
 Penè incredibilem retulerunt hoste triumphum.
 Ad juga *Nephelæ*, ter millia quinque virorum,
 Austria, belligerum sævis produxerat armis,
 Depopulando omnem latè vastantia terram.

Quinquaginta igitur quantociùs, atque trecenti
 Confluere Helvetij, rapere arma, rotare machæras,
 Arreptare sparos, & telum quisque propinquum
 Tollere, Germanosque unitâ inuadere dextrâ.
 Pugna repente acris; quodque admirabile dictu,
 Viua quod Aonij meruit præconia Pindi,
 Ter centum Heluetici, quinquagintaque coloni,
 Bellipotentum hominum sub cælo Teutone cretum
 Quinque decemque simul profligant millia; denis
 Augentur Labaris; hostes bis mille, cruento
 Quingentosque necant gladio: pars multa profundis
 Mersa expirat aquis, cum respirare relictî
 Vix possent profugi. Tam prodigiosa vicissim
 Militia, è nostris viginti quinque peremit. f.

Digna quidem virtus, quam nunc *Clarona* quotannis.
 Excitura suos ad facta heroica ciues,
 Commemoret, festosque dies, ritusque celebres,
 Grata DEO, instituat; parti que insigne triumphî,
 Tamque sibi dextrum generosa celebret Aprilem.

Quâ transalpinum Vallis Liuinia monstrat
Iornicum in *Vranix* visendum margine pagum.

Patriæ

Patriæ inauditam tribuit Lombardia palmam,
 Dux, cui parebat Mediæ- prouincia lanæ,
 Bello finitimas id temporis obruit oras,
 Et jam quindecies Italogum millia, fines
 Misit in Helueticos, qui mox euertere dictum
 Iornicum, & ingressi penitus delere studebant
 Agmina præsidij. Sexcentos oppidum habebat
 In statione viros, illuc per summa Gothardi
 Culmina transmissos. Hi raptis ilicet armis,
 More recusantium vincla iniicienda leonum,
 Excipiunt Italos neruisque ingentibus usi,
 Insubriumque acies iterumque iterumque probatis
 Viribus aggressi, memoranda strage profundas,
 Mille quadringentos abigunt, Plutonis ad umbras;
 Cetera quæque fugant vallemque simulque sinistram
 Ticini ripam, Lombardo sanguine complent.
 Conflictu in tanto non occidit Heluetus unus. g.

Si perpetratos Elcurti in finibus actus
 Hic etiam repetisse iuuat, res gesta docebit,
 Sequana ab Italicis non discordare trophæis.
 Millia produci iussit tricena, ferocum
 Dux Burgundionum: processerat ipse Rotundo
 Magnicrepus de monte Comes, formidinis heros
 Terrorisque expers, ac pronus in Helueta castra
 Clamque palamque omnes effuderat undique vires.
 Stabant innumeris tormenta aduecta quadrigis,
 Fulmineas minitata pilas: replebat arenam
 Acer, & omnigenis pollens exercitus armis.
 Fréta tamen Superis, animosque induta viriles
 Heluetica de gente phalanx, ingentia promit
 Robora, Burgundas propulsat ab aggere turmas,
 Clara trophæa refert, spolijs ditatur, & hosti
 (Millia sanguineus cui bina vorauit hiatus)
 Vade, ait, atque alias posthac inquire tabernas.
 Liba laceffitæ non dant meliora popinæ.
 Conflictu in tanto non occidit Heluetus unus. h.

Gransonij notam cum pugna flagraret ad urbem,
 Vsa indefessis fuit & Basilea lacertis.
 Plus octingentos mittebat ab urbe tribules,

Heluetiæ immanem qui luctarentur in hostem.
 Luctantur, feriunt, certamina grandia certant,
 Hedua discurrunt per castra, per agmina: & ecce
 Conflictu in tanto nec Rauracus occidit unus. i.

Fortè *Brigantium* jam decedentibus annis
 Gens Alemanna lacum cum trans-armata-fretâisset,
 Et Patriam insidijs ferroque ignique petâisset;
 Incidit in Scyllam, dum aduerso Marte, voracem
 Helueticæ plebi studet objectare Charybdi.
 Namque ut flauicomos pubes Turgoica Sueuos,
 Instruatamque feris Legionem conspicit armis;
 Tela simul, vix iussa, rapit, ferrumque manumque
 Conferit, atque initam tam dextero acinace pugnam
 Expedit, ut factâ Sexcentum clade virorum;
 Teutonico immensum portarit ab hoste trophæum.
 Seriùs hæc legio (dum trans Acronia stagna
 Degere non segnes vidit quoque Martis alumnos)
 Seriùs optauit, vel non intrâsse carinam,
 Vel ferro Helueticas non irritâsse secures,
 Certè ubi sexcentos animam exhalâsse Sueuos
 Præcipiti feruore videt: patriamque, lacumque
 Clamat, & aduectas volucris petit impete puppes.
 VNICVS è nostris vitalem perdidit auram. k.

Iusserat Hippotades alterno turbine Ventos,
 A conjurati quatuor regionibus Orbis,
 Turbare Heluetiam. Post Austri prælia & Euri,
 Post Cori furias, Boreæ quoque flatus ab axe
 Vectus Hyperboreo, violentis sæuijt alis.
 Dornacum audisti, quod denso examine pressum,
 Cæsarianorum cum plus quàm terna vorâisset
 Millia, in Heluetico vix perdidit agmine centum.
 Vberiorém autem petit isthæc laurea vatem.
 Pauca his subijciam, sed quæ memorare latinus
 Vix patitur calamus. Quâ diuitis ubere glebæ
 Eximios fecunda parit *Sundgonia* campos,
 Parturijt nobis famam *Oxenfelda* celebrem.
 Heluetiorum acies *Mulhusij* agebat, & hostem
 Illic grassantem crebris compescuit armis.
 Quadragintâ igitur, iussu comitare quadrigas

Annonâ

Annonâ gravidas, Tauriscum fortè per agrum
 Ibant Suiceri, duro latus ense reuincti.
 Hos simul atque hostis, velut inter retia, structis
 Vidit ab insidijs; cùm in toto exercitu inanem
 Lussisset persæpe operam; Iam præda petitos
 Incidet in casses; Iam bubulus, inquit, acruus
 Mugiet, & nostras cadet hostia cæta sub aras:
 Offeret Helueticos hæc *Oxenfelda* iuuenços.
 Ergo Alemanni Equites, rapidi velut aura, trecenti,
 Quadraginta istos, ferroque, ignique, manuque
 Vrgent Heluetios. Quid ad hæc tam dispere Marte
 Turbula? quid tanto circumdatus aggere cætus?
 Perstat, ut in clauso flauescens bellua circo,
 Et patrias, de more vibrans agitantque secures,
 Teutonicam nunc dextrâ acie, nunc parte sinistrâ
 Impetit orchestram; jamq; hos, jamque impiger illos
 Demetit, ac tanto feruore fatigat, ut omnem,
 Nî procul aufugiant, reputent perijsse salutem.
 Pars igitur profugit; pars defalcata caballis
 Desilit; effuso pars innatat icta cruori.
 Quod superest, celeres superat currendo capellas.
 Sicque *Lucerna* tuos insignis palma tribules,
 Sic satyra Allaticos excepit, digna, Thraſones,
 VNICVS è nostris vitamque animamq; profudit. l.
Bruderholzi eadem facta est prolusio. Stabant
 Cæsarianorum simul octo millia. Nobis
 Vix octingentùm præstò fuit ala Virorum,
 Missorum Arctopoli, Salodoro, atque urbe *Lucernâ*.
 His consulta quidem suasit *Basilea*, cauerent
 Multa in vicinâ latitantia millia siluâ
 Germanorum acres huc confluxisse phalanges,
 Grex contrâ Helueticus: Procul, ô procul ablit, ut ullû
 Inijciat nobis acies Alemanna tremorem:
 Captum agitamus iter. Quod si contraria Nobis
 Agmina, & è toto seges obuiet ærea Rheno.
 Stabimus: ac solito nil deficiente vigore,
 Et segetem & vasti penetrabimus agmina Rheni;
 Gustabit nostras seges hæc quoque ferrea falces.
 Quod dictum, factum. Prurigo acerrima luo

Profilit, ac nostris inhiat truculenta cateruis.
 Stant tamen unanimes. Concurritur ordine prorsus
 Impare; quot nobis hominum centena, tot illis
 Millia: sed modicus dum cedere nescit aceruus,
 More leonino nunc insultantia truncans
 Agmina, nunc fellas & turgida ephippia sueto
 Sessore euacuans, Satrapamq; Ducemq; frequentem
 Mucrone exanimans; pulcherrima laurea nostros
 Transiit ad Heluetios: Gens hostica namque suorum
 Territa cæde Ducum, per plana, per aspera præceps,
 Per loca quæque fugit, tortoque simillima telo
 (Octoginta ipsis nostratium acinace cæsis)
 Transuolat una omnes, pauit ante examine, campos.
 VNICVS è nostris hostilibus occidit armis. *m.*

Parua ubi vitiferos disternat Harda Rheguscos.
 Nobilis hoc ipso Victoria fulsit in anno,
 Tendebat noster cautis Exercitus armis,
 Quærebatque suum, per inhospita lustra viarum,
 Perq; vepres medios, jam pugnae audissimus, hostem;
 Ipsi è castris procedunt mille, fugantur:

Dena Alemannorum succedunt millia, & acrem,
 Quâ face, quâ ferro, quâ accensi turbine nitri,
 Instituunt rabiem; pugnantque, fremuntque, boantq;
 Turpiaque obscenâ jaciunt conuitia linguâ,
 Experta Helueticas necdum in certamine dextras.
 Verùm ubi despiciunt, subit ecce inopina salaces
 Nænia Tritones, plexitque hæc scommata planctus:
 Vix tormentorum Germanico in agmine stantum
 Absoluere suos, crepitantia murmura, bombos,
 Tormenta Helueticos cum nacta fuere magistros.
 Inde actus grauior; qui dum vehementius hostem
 Urget, & AEaciam creberrima mittit ad urnam
 Funera, projectis fuga fit subitanea telis;
 Tanta quidem, ut patrios jam penè oblita penates,
 Pars urbem *Augustæ*, pars ultra aufugerit *Vlmæ*.
 Plurimi ubi fugitant, Nauesque impensius implent,
 Mortem haud effugiunt: queis telum ac mucro perpercit,
 Hos lymphæ extinxit. Numerantur millia quinque,
 Quos Thetis ac Mauors, spoliârunt lumine vitæ;

Mense

Mense cui sacrum tribuerunt Februa nomen.

TRES solum Heluetios tam pugna cruenta peremit. *n.*

Subticuisse tuum, scelus est, *Fraſtentia*, bellum.

Sueuo Exercitui (quâ summos Rhætia montes

Explicat) Helueticas placuit gustare bipennes.

Bina olli Legio, tormenta curulia vastis

Grandia ponderibus, locuples annona, paratus

In bella eximius; quorum sibi singula certam

A parte hostili poterant promittere laurum.

Sed solidi quid bella ferant? mutatur in omnes,

Carpathium Mauors imitatus Protea, formas.

Vrania Henrici genitrix *Vollebij*, ad isthac

Heluetiæ egregium concessit bella Cononem.

Hic sibi commissam, dum ingenti ducit & ornat

Dexteritate aciem, duodenaque millia lectis

Aggreditur socijs; velut ipse Polymnius heros,

Pugna cui æternam generauit Leuctrica famam.

Occidit, inque suo clausit sua fata triumpho.

Occidit, at pœnas in imicâ à gente recepit.

Helueta namque cohors ignitâ glande peremptum

Fortiter ulta virum, facto ilicet agmine, stantem

Icit adorta hostem, campo duodena fugauit

Millia, lethæas misit ter mille sub umbras,

Illo submersos numerauit mille trecentos.

E *chalybeâ* acie (quingentis mille colonis

Ex *Athesi* missis) bombardiferisque Sueuis

Ter centum numero (quibus ipse Gradius in unâ

Omnium erat linguâ) vix euasere ducenti,

Tormentorum ingens cataphractarumque paratus,

Cum quinis Labaris, quingentis ordine sclopis,

Tantillo insignem tribuere in tempore prædam.

VNDECIM in Helueticâ mortem oppetiêre cateruâ. *o.*

Suaderlocensem petit hæc quoque pagina stragem,

Majorum egregijs exercitam in hoste lacertis.

Necdum sedati post prælia tanta fuere

Germanorum animi, membranâ ac marmore dignos.

Mens erat Helueticâ de gente referre triumphos.

Plûs duodena Virum *Constantiâ* ab urbe, fluebant

Millia, diuersas in bellum ascita per urbes.

Iamque

Iamque animis absorpta fuit Turgouia; jamque
 Helvetiæ extremum est minitata Alemannia fatum.
 Ermatinga quidem primam concesserat hosti
 Lauream & oninigenum tam millia multa phalangum
 Ausa fuere Viros incessere quadringentos!
 Verum ubi flammigero lux postera fulsit Eoo.
 Respexit victrix nostras Tritonia partes.
 Mille quadringentos animosa licentia ferri
 Exciit Heluetios: Hos postquam ad Sueuica castra,
 Rara per occultos deduxit semita calles,
 Aeterno dignam pugnarent marmore pugnam.
 Nam licet horrificas hostilis machina sphaeras
 Mitteret, ac totam tonitru confunderet æthram;
 Terrore Helueticam nequijt confundere pubem.
 Illa suas, ausuque alacri, virtuteque grandi,
 Circumagens frameas; illa ensibus, illa sarissis
 Fortiter aggrediens aciem præposterè ouantem,
 Instituit tantâ præludia bellica flammâ,
 Ut nimis incautos laniena asperrima *Suenos*
 Frègerit; ac modicæ, bis millia sena, cohorti
 Monstrarent tremulos, fugituo examine, talos.
 Præter balistas, quas amiserè, curules,
 Mole suâ immensas, ac vastis quercubus æquas;
 Bis quoque milleni, quadringenti que Charontis
 Intrauere nigram, post tristia funera, cymbam:
 VIGINTI è nostris lethæâ obièrè ruina. p.

Ad ripam undiuomi, sæclo anteriore, Lemanni
 Fama per affines creuit quoque nostra *Sabaudos*.
 Commodiore loco quingenti ac mille steterunt
 Armati Allobroges: visi his cum fortè tuissent
 Quindecim ab Helueticâ, quadringenti que, cateruâ,
 (Quorum quisque ferè Iurassi erat accola) opimam,
 Herclè, aiunt nobis dabit hæc Orchestra merendam,
 Vixistis miseri! Vobis nec quippe *Geneuæ*
 Testa, nec in patrios dabitur remeare penates.
 Concurrent, feriunt, ferro certatur & igni;
 Plus quadringenti quadraginta que *Sabaudi*
 Efflauere animas; reliqui que fugacibus alis.
 Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,

SEPTEM

SEPTEM ex Helueticâ, mors abstulit improba, turbâ,
Occidit & mulier, sed non prius occidit, imum
Quattuor Allobroges quàm præmisisset ad Orcum, q.

Si memorâro actus, quos irrequieta cis Alpes
Gallia fortita est; paradoxa exotica, dices,
Ac supra humanum memorari prælia rhombum,
Quid potuit pugnis generosius esse duabus,
Quas decimo quintô Mariagna Insulubrica seclô,
Et quas pugnari jam obsessâ Nouaria, nostris
Viderat à Proavis? Gallorum exercitus ingens,
Ticini immensam qui penè æquabat arenam,
Hinc secum Aetneos reputabat & inde Cyclopes,
Aut terrâ genitos certamen inisse Gigantes,
Heluetiorum octo non plusquàm millia (quorum
Armatura levis nullos fortita caballos,
Nec catapultarum metuenda tronitrua) cædunt
Celtarum innumeras, Alemannorumque phalanges,
Quadrupedantùm aciẽ, peditumq; ingentia fundunt
Agmina; fulmineo plus millia dena trucidant
Ense, fugantque feros Italiam è finibus hostes.
Vidit, & obsidio jam exempta Nouaria, caras
Suiceri populi transuexit ad astra, cohortes.

Quis modò, quis scribat Mariagnæ ad rura patratos
Heluetiorum ausus? Mauortius ipse Monarcha,
Francigeni qui sacra tulit diademata regni,
Quinque Virum decies produxit millia, & omnem
Militiæ neruum: ducto tamen agmine, nostris,
Vix quinquaginta defendit millia, ab armis,
Solutus ad occasum primo pugnabat ab ortu
Heluetus, & noctis vix passus abire tenebras,
Horrida Sanguinei repetit taratantara belli,
Ac nisi tanta tuas, Rex inuictissime, turmas,
Copia munisset; quanquam insuperabilis, armis,
Gallia, ab Helueticis foret hinc superata colonis.
Vidit, & obstupuit dux ipse TRIVULTIVS, altum
Autoniâ de stirpe genus: tandemque machæris
Territus Helueticis, Cæli, inquit, sidera testor,
Quæcunq; hæc gens est, Heroum sanguine creta est:
Heroum hic animus, tota est heroica virtus,

Odo.

Octodecim egregias, jam castra secutus & ipse
 Pugnaui pugnās, ubi grandis utrinque refulsit
 Belligerantium ardor: quibus hanc si confero luctam,
 Inde meros homines, hinc mecum dicere cogor
 Dijs genitos certasse viros, Rhætiq̃ue Pholiq̃ue,
 Brachia sortitos; quorumq̃ue acerrima virtus
 Tela nihil Tarpeia timens, cælumq̃ue, Iouemq̃ue,
 Sideraq̃ue, & magnos ausa est inuadere Diuos. *f.*

Sed nec Ibera acies, vis quanta sit Helueta, nescit.
 Grande rei specimen, ne exemplis pluribus utar,
 In Pedemontano, Cerasulæ inclaruit, agro.
 Germano-Hesperias, quas Vasti Marchio duxit
 In campum turmas, numero ipso & robore grandes.
 Agmina funestâ superârunt Franca ruinâ,
 In bellum ascitis è nostrâ gente cateruis.
 Vix alibi tanto sudauit Celtiber æstu:

Daualus erupit; perierunt millia Iberi
 Agminis octodecim; rem tormentariam, & omnes
 Perdidit hostis opes. Quidnî Victoria digna
 Principe Borbonio? Digna est adamante perenni
 Laurea. Sanguineæ sed qui spectator arenæ
 Marte flagrante fuit; poterit vel iudice Franco,
 Dicere; Supremos palmæ tam illustribus honores,
 Et decus, & parti causamq̃ue caputq̃ue triumphî, *t.*
 Post cælum, Helueticis jure adscribenda lacertis.

Helueticorum operâ Saracenos sæpius audis
 Italiâ pullos; Latiumq̃ue, urbemq̃ue Quiritum,
 A tam sacrilego diuini nominis hoste
 Olim defensam. Redierunt tempora nuper,
 Vt rerum Dominæ Romano à Cæsare pressæ,
 Auxiliatricem nî protinus Helueta tellus
 Transmisisset opem (Francas moderante phalanges
 Principe *Guifiadum*) trabeati tecta Quirini,
 Templaq̃ue Tarpeia perijissent funditus Urbis:
 Restituit pressam virtus tamen Helueta Romam. *u.*

Quando *Equites nigros*, importunissima Gallis
 Monstra, subinde audis; oculo scrutare recentes
 Celtarum historias: Te res bene lecta docebit,
 Infinita hominum, quos protulit Orbis & Orcus,
 Quos

Quos Alemanna imis tellus collegit ab antris,
 Agmina, Liligeri cladem sitientia regni,
 Viribus Helueticis ad regia classica ductis,
 Non secus ac tenuem mox expirasse vaporem. vv.

Abfit, ut hæc memorans, Satyrâ mordace propin-
 Insultem populis, Martisque è casside natos (quis
 Arbitrer Heluetios. Sua cuique est tessera, virtus:
 Quemq; suum facinus, sua quemq; industrialaudat;
 Qui tamen acta patrat; quæ nemo patrauerit alter,
 Iure suo altisonum monumenta illustra vatûm,
 Famæque emeritos capit applaudentis honores.

Quis VVinckelriedos non tollat ad æthera? quorum
 Alter ut hostili portaret ab agmine palmam,
 Robore inaudito, nimiumque audacibus ulnis,
 Vnâ aciei omnes in se unum attraxerat hastas.
 Alter ubi immanem patrijs in saltibus hydram
 Audiit horribiles quanquam ipse attolleret iras,
 Pestifero stygium diffundens ore venenum,
 Mittit in arma manus, vocat in certamina monstrum.
 Sibilaque, flammæque acres. sulphurq; vomentem
 Montique æqualem, necat aulu ingente, Draconem. x.

Clarone ciuis, Ioannes VVallius, actu
 Claruit egregio. Multa hunc jam vulnera passum,
 Sanguineque aspersum sentina inuasit equestris,
 Viginti Austriadum. Ioannes ergo sarissam
 Arripit; armatos incessit & ipse caballos,
 Aggrediturq; viros; turmamque hinc inde recuruos
 Flectentem gyros, tam scitâ intercipit hastâ,
 Vt tribus enectis, reliquisque è puluere trusis,
 Victor in attritâ solus perstaret arenâ. y.

In bellis Italis Siluania terra stupendum
 Protulit Heroem, Iordani nomen habebat,
 Dignus ferre suam Iordanis ad ostia famam.
 Hic, ut materies semper generosa patrandæ
 Esset virtutis; viso procul hoste, reclusas
 Esse urbis portas pro vallis stare sarissas
 Iusserat, atque ipsos ultro inuitauerat hostes,
 Nec solum in linguâ stetit illi Marspiter, ori
 Dextra fuit concors. Assueta hic fortè bipenni

Munitus steterat; cū ferrea turba repente
 Proflit, & magnis Iordanum insultibus urget.
 Fera nulla Viro, comprehat utroque bipennem
 Police, & haud vanis ferit hunc, ferit ictibus illum.
 Donec ad infernam Viginti denique cymbam
 Mitteret, ac reliquos sentiret abisse Daretas. x

Ultima in Heluetico quæ nunc est Fœdere tellus,
 Diffona ab heroo nequaquam est corpore, & inter
 Ultima magnanimas non fert subsellia gentes.
 APPENZELLA hæc est: quæ quanquam finibus arctis
 Clauditur, & paucas armato efferre suescit
 Milite centurias; animi tamen igne, calentū
 Aemula Spartiadū, virtute, ac robore supplet,
 Quod numero deficit; pridemque ingentibus ausis
 Nunquam delendæ meruit præconia famæ.

Ipsiū exiguas, cū armatū quina virorum
 Millia, fulmineo penetrassent impete terras;
 Excita magnicrepe, sed nil exterrita, nimbo,
 Non expectatos audissima currit in hostes,
 Et ferit, & mutilat, sternitque, atq; obuia truncat,
 Et populabandos mucrone, bipenne, sarissâ,
 Sic ruit in cuneos; ut præclarissima ternis
 Laureæ cum Labaris, & jugi carmine dignus
 Appenzellanâ steterint ex parte triumphus.
 Deserit ergo initam farrago superstes arenam,
 Adq; lacum positas remigrat properanter in urbes. I.
 Infremuere hostes, auctisque repente manipulis,
 Majori numero, furiâ asperiore, ferocem
 Rursus in hos ipsos aciem duxere colonos.
 Nil hosti deêrat, peditumque equitumque potentes
 Exhibuit turmas; lorice, & ahenea moles
 Munijt armatos: sed mox acerrima paucis
 Appenzella viris, nec quadrupedante paratu,
 Nec cataphractarum ferrêis circumdata vallis,
 Currit in arma pedes: facit ardor & ira valentem;
 Centurijs insultat ouans. hostilia docto
 Castra quatit ferro; defalcant acinace stantes
 Nobilitatis equos: quadringentisque cruento.
 Eneatis gladio, rursusque potita duobus

In

In stadio Labaris, furibundum exterminat agmen. 2.
 Talio ab irato mox quæritur, hoste, sed ipsum
 Egregiè exceptum, totidemque quot antè peremptis,
 Pellit ad affines, pubes generosa, Rheguscos. 3.
 Insequitur profugos, per & aspera montium, & altas
 Marte animante, vias, non segni milite Rhætos,
 Vindelegosq; petit: Ceretisque, Athesiq; propinquis
 Bellum infert populis: & mox ultricibus armis
 Quinquaginta arces, ac ternas subjugat urbes,
 Ancipitemque sui parit omni ex parte timorem. 4.

Fortè per has ipsas, petulanti milite, terras
 Bacchata est Legio, technis nequissima belli,
 Cælum Erebumq; mouens, & iniqui more Procustæ
 Fanda, nefanda struens; quam fama ferebat, agrestum
 De grege Myrmidonum, vel ab ipsâ Colchidis irâ,
 Duxisse auspicium. Nihil hac atrocius unâ,
 Nil erat asperius: nec durî miles Vlyssi,
 Monstra Lycaonidum nec erant tam sæua ferarum.
 Olli vesaneo volitante per aëra signo,
 Sacrilegis inhiare strophis, hominesque Deosque
 Irritare ausi, maledicti Acherontis alumnas
 In sua castra Striges, totamque immitis Auerni
 Colluuiem, buccis vocitabant sæpe nefandis.
 Impia Vexilli fuit hæc inscriptio; Nobis
 Tartarus & Phlegethon, Nobis Cacodæmonis iræ,
 Et conjurati præsto sit myrias Orci. 5.
 Hanc hominum scabiem, tam insigni præside ductam
 Tot Genijs auctam, simul ac melioribus armis
 Appenzellana præsentem habuere cateruæ;
 Sistite monstra gradum, neu campo erumpite, clamant,
 Sistite, & in tragicum nobiscum intrate duellum.
 State Viri, & vestris si tanta est laurea telis,
 Tela quoq; ac nostros hodie tentate lacertos;
 Finem barbarico præsens dabit hora furori.
 Horrida mox pariter commiscunt prælia, & acres
 Vtraque turba manus: ferit arduus æthera clamor;
 Feruor utrinque ingens, atque ilicet exerit omnem
 Effera gens illinc hinc Appenzella calorem,
 Istæ suis furijs, validis hæc freta lacertis

Styx tamen & Phlegethon, & Tartarus omnis, & Orcus,
 Atque imploratae Legio scelerata Megaræ,
 Victtricem Helvetijs non eripuerunt coronam.
 Illi sacrilegum scelerati è faucibus hostis
 Extorquent Labarum; multisque ad Auerna redactis,
 Exiguo totam pessundant agmine pestem,
 Accumulantque nouis encomia parta trophæis.

Verba mihi defunt eadem tam sæpe probanti,
 Iamque grauare tuas paradoxis pluribus aures
 Fastidit calamus. Tiguri solius auitos
 Quis canat Heroës? Quis facta ingentia Bernæ?
 Prælia Luceriæ memoret? Quis carmine matrem
 Fœderis Vraniam? Quis cordatissimum adumbret
 Suiitium? in exhaustos tulit olim hæc inclita tellus,
 Fertque hodie Entellos. Generoso nomine profert
 Belligeratos Thuregum illustre Leones,
 Berna potens Marios, ac semper ad ardua pronos
 Germinat, ingenijs nequaquam agrestibus Vrsos.
 Luceria, ut belli coryphæos gignit Atridas,
 Sic Libertati rediuiuos Vria Brutos.
 Suiitia Marcellos, parit Vnderualdia Scæuas.
 Tugium alit Pyrrhos; fortis Clarona Cimones
 Educat; AEmilijs floret Basilea; Camillos
 Germinat impauidos prædonum virga Friburgum.
 Et quod Thebæo Salodorum claret ab Urso,
 Fert quoque Scipiades, nutritque acerrima belli
 Fulmine; præstantes extrema Scaphusia nobis
 Largitur Fabios; fouet Appenzella, tulitque
 Hactenus egregios, animi virtute, Metellos.
 Cantones Tredecim, Sociique, ac nobile corpus
 Fæderis Heluetici, quod simplicitate sagaci,
 Quod pietate viget; quod tam præstantibus actis
 In sua supremos allexit fœdera Reges;
 Iuris & Astrææ, belli que domique tenaces,
 Martisque eximios enititur undique pullos.
 Quos ego, ne forsan Crispini scrinia Lippi
 Compilasse puter, prudens transmitto coæuis,
 Quos alit uberior Permessidos unda, Poëtis.

A. Ita Io: Iac: Grasserus, f. 180. B. Iulius VVilhelm Zinck
 gref.

gref, in apophthegmatis. C. Simler, Stettler, in Annum 1351. in libro, *Unflag Gottes* ponuntur Heluetij 400. D. Etterlin cum iisdem in An. 1375. &c. E. Munst. f. 495. qui asseri. Britannorum fuisse 70. millia. F. Simler f. 495. Grasser f. 88 G. Simler. f. 167. Grasser in An. 1478. f. 162. Iornicum vulgo Yrnis. H. Chronica D. Anton. Hafner. I. Grasserus. K. Etterlin. Anno 1448. L. Stettler, Etterlin. Anno 1468. M. Chronica Hafneri, cum citatis, & Grasser Anno 1499. N. Stettler, Grasser, eodem anno. O. P. Idem, anno eodem. Q. Idem Anno 1535. R. citati cum Simlero Anno 1513. S. Anno 1515. T. Grasser, Hafner Anno 1544. Heluetiorum Phalangiararchus erat V Vilhelmus Frölich Salodorensis Eques ac Colonellus generosissimus. V. Sub eodem. VV. Scriptores varij in annum 1562. Inter Heluetiorum coryphaeos erant generosi Viri, Ludovicus Pfyfferus Lucernas, & Petrus de Clery, Friburghensis, Equites, ut familiâ, sic virtute heroicâ vel maximè insignes. X. Y. Z. Grasserus alij. 1. De his Dominus Stettler l. 3. f. 102. in Annum 1400. Munsterus l. 3. in Annum 1403. Labara hæc 3. spectabant ad 3. Vrbes ad Lacum Aconium sitas &c. 2. citati in Annum 1405. 3. 4. 5. Idem Stettlerus f. 103. 104. &c.

VII.

ARGVMENTVM.

HENRICVM Borbonium Nauarræ Regem, Galliarum regni legitimum heredem, vi federis inter Heluetios & Rhetos aliquos, fovebant quoq; copijs suis Salodorenses, milite egregio in Gallias ducto: Sub præstantissimis belli ducibus V Vallieris, Surijs, Greder, Schvvaller: atq; Saleris &c. Phalangiarco Laurentio Aregger, Viro ad dignitatem Equestrem, ac Salodor. Reip. Præturam merito virtutis, euecto. Hic bellis continuis præsens, pugnam Ligæ Francicæ fatalem, ad pagum YVRI patratam Victoriam Heluetiorum stipante fortitudine obtentam; & nonnullas Henrici Magni dotes, o-

culatus rerum testis describit. Pro quibus vide Historiam Nauarricam Conradi Leonis, in Anno Christi 1590. & seqq. Aegidij Albertini Zeiusches Lusthaus in Henrico IV. Dionysium Petauium, Oratione III. in eiusdem Panegyrico, &c.

LAURENTIUS AREGGER, Eques,
IACOBO VVALLIER, Sancti Albini
Domino, Christianissimo Regi à nobilioribus
cubiculis; Comitatum Neoburgi & Vallen-
disij Principi, &c.

*De Yurenfi pugna, & HENRICI
Magni excellentia.*

ILle, Iacobe, tuos Laurentius inter amicos.
Qui tibi Pirithoo Theseus alter erat;
Regia liligeræ sectatus castra coronæ,
Bellaque Francigenis non adamata plagis:
Quî valeat? quo Marte acies Salodoria pugnet?
Heluetici quidnam nominis agmen agat?
More ducum proprio scitari diceris, ex quo
A bello in patrios es reuocatus agros.
Pone, Iacobe, metum. Francis Laurentius armis,
Fulmineos inter cinctus ubique tubos,
Viuit, & arma gerens turbati in puluere regni,
Haftenus inuitis non tulit arma dijs.
Egressi patriâ mecum tellure strategi
Signa gerunt contis inuiolata suis,
Gallia respirat, cuius suspiria nubes
Credimus, atque ipsum jam penetrâsse polum.
Rex ille Empyreus, rutilis qui præsidet astris,
Qui regit inuictâ sceptrâ thronosque manu;
Terrificas, quas Franca tulit discordia, flammâs,
Ipsaque, succensas, inter Auerna, faces
Sensim restringens, tam afflictæ vota coronæ,
Ac populi cassas noluit esse preces.

Liuida

Liuida Persephone, turbatrix improba mundi.
 Pandere bellicrepas, lex cui prima, seras;
 Posset ut inuicti virtutem infringere regni.
 Quam timuit gemino subdita terra polo,
 Excijt anguicomās Stygia de valle Sorores.
 Perpetē gaudentes seditione deas.
 Paruit unā omnis Furiarum insania, & orbem
 Perculit infestis sanguinolenta flagris
 Heu nimis atroces, quas Gallia sensit, Erinneis,
 Gallia ad extremam pænē redacta luem!
 Credo ego, Tartaream simul effudisse Megæram
 Toxicā quæque suis, quæque venena cadis.
 Plurima cū fortes exornet eparchia Celtas,
 Mars ubi non fremuit, natio nulla fuit.
 Transijt affines truculento turbine Belgas,
 A Pyrenæis, perdita flamma, jugis.
 Attigit Allobroges, penetrauit ad usque Britannum,
 Vndique collectis viribus, Oceanum.
 Multis suspectum dum nempe Bearnia regem
 Protulit, huic flammæ pabula amica dedit.
 Excijt inde nouos fortissima Francia Brennos,
 Præcipueque suum Stirps Cenomanna Ducem.
 Et Latium, & socios in bellum asciuit Iberos,
 Belgarumque omnes accumulauit opes.
 Regia Francigenū ne ferret sceptrā Nauarræ,
 Primus erat furæ, militiæque, scopus.
 HENRICVS contrā, regni jam proximus hæres,
 Propugnare suas cœpit & ipse vices.
 Hinc cruor, hinc rabies; hinc raptis, Gallia, frenis
 In fera sanguineas excitat arma manus.
 Arma Europa frequens, arma Italus, arma & Iberos,
 Arma Britannus atrox, arma Alemannus amat.
 Tympana dispersas strepuere canora per urbes,
 Audijs omnigenas mobilis æthra tubas.
 Ferre Nauarræum nequijt dum Gallia regem,
 Tranquillum nequijt Gallia ferre statum.
 Verè hîc ambiguis, visa est Victoria, pennis
 Celtarum attritas peruolitare plagas.
 Iam tulit Henrico celebres ex hoste triumphos,

Iam stetit à Francâ, laurea curta, LIGA.
 Vna tamen cunctis præcelluit YVRIA pugnâ,
 Hei nimis ardentis Yuria passa Duces!
 Hic ubi victorem decoravit palma *Navarum*,
 Agmina mox docuit cetera, ferre jugum.
 Cōflictum memorare juvat. Iam vere rubenti
 Pingebat tepidam provida Chloris humum:
 Cū vigilans, cautusque suis Henricus in armis,
 Post modicâ pressas obsidione Trecas,
 Castra locasse ferum, conjunctis viribus, hostem
 Yuria in apricis, non procū, audit agris.
 Audit & unanimes in arenâ stare phalanges,
 Et DVMENAE omnem bella parare manum,
 Ergo suas in pugnam acies, in tela maniplos,
 In cōflictum alacres præcipit esse duces.
 Duxerat insomnem Regis vigilantia noctem,
 Præuenitque ipsum, cuncta animando, diem.
 Cælo igitur gelidam simul ac dimouerat umbram
 Lucifer, Eois jam rediuius equis.
 Impiger, ac summos Rex tantum accliuus in actus,
 Nulla sibi indulgens otia, nulla suis,
 Belligeraturum quò tutior iret in hostem,
 Qui numerum exploret, velitem obire jubet?
 Audit ab hoste suum superari exercitum, in armis
 Millia lectorum stare bis octo virum.
 Glandifera instantem minitari fulmina Martem,
 Classicaque auditas jam cecinisse tubas.
 Nil numerum Henricus, nil millia tanta pauescens,
 Corda gerit tacito nil tremefacta metu:
 Componitque aciem, miraque celerrimus arte,
 Stare jubet fixis cornua quæque locis.
 Hinc peditum cuneos, gentem inde exercet equestrem,
 Hunc aliam, istum aliam mandat obire vicem.
 Regis ab intento pendebant singula nutu,
 Solus hic instructor, regula, ductor erat.
 Fouerat ipsa acies Francorum è sanguine florem,
 Clara perinde domo stemmata, clara sago;
 Heroumque alacres, Comitumque, Ducumque cohortes,
 Dictosque à primâ nobilitate PARES.

Et

Et tamen in tanta Procerum, cinxere coronâ
 Helvetij ac Rheti, Regis utrumque latus.
 Ipsius imperio dextram salodoria habebant
 Agmina, præcipuo nobilitata loco:
 Clarona, & juncti Suicero fœdere Rheti
 Ad læuam signis emicuere suis.
 Rex aciem prior ante omnem (quem cornua cristæ
 Candida, Pegaseus quem decorabat equus)
 Dispositis ut primò hostem conspexerat alis,
 Iam quasi Victorem cernere mente Iouem:
 Lumina, ad astriferi conuertere lumen Olympi,
 Inque salutare quemque monere preces:
 Tum sic affari. Vos ô fidissima regni
 Membra, per undantes amne cruoris agros,
 Tela per & gladios, per aperta pericula vitæ,
 Per mala, quæ tellus, quæ parit uda Thetis,
 Per tot fulmineas jaculata tonitrua glandes,
 Per Furiarum omnes, Eumenidumque minas,
 Perque sitibundi discrimina mille Gradiui,
 Usque in præsentem me comitata diem: (bat
 Magnanimas, quod quisque potest, quod quisque sole-
 Haftenus, instantis quod iubet ordo rei.
 Magnanimas, si fata vocant, effundite vires,
 Rituque intrepidum surgite in arma virum.
 Opratus micat ecce dies, qui vindice cælo
 Offeret in nostras signa inimica manus
 Afferet iste dies, quam demum cingere frontem
 Debeat, & quales regia mitra comas:
 Cominus astantem dum cernit quilibet hostem,
 Quisque putet prædam cominus esse suam.
 Fortunam accumulat cumulatior hostis, eritque
 Sicut castrorum, major aceruus opum.
 Prælia pro Francâ sunt belligeranda coronâ,
 Henrico aduersos non habitura Deos.
 Ius Regni violat, generis post fata VALESI,
 Deberi Nobis qui diadema negat.
 Qui iubet æternæ defendere jura Themistæ.
 Debitaque, & meritum reddere cuique suum.
 Qui vetat Astræ jussam violare bilancem,

Ipse dabit vires auxiliumque, Deus.
 Vos modò, vos locij meliore propagine creti,
 Inclita *Borbonica* fulcra, basisque domus;
 Stringite ferrum alacres: vocat hostis & alea; Segnem
 Rumpere nunc ratio, nunc jubet hora, moram.
 Heluetico-Francos mecum unâ intendite nervos,
 Et præcessurum me comitate ducem.
 Primus ego librare meum non terreor enssem,
 Fortes fors metuit: qui timet, ille perit,
 Britones arreptis quas quodam, ac Vascones armis,
 Quas sensere suo, *Santona* castra malo:
 Quas cum vicinis, *Normandia* vasta, *Picardis*,
 Quas *Arar* ad ripas, quasque *Garumna* suas:
 Has hodie frameas, hos exercete lacertos,
*Aeternæ*que parens *Yvria* laudis erit.
 Strenua præclaro turgescet pugna triumpho,
 Præque coronatis vos celebrabit equis.
 Laudis erit; pro Rege suas acuisse machæras;
 Compensare olim hæc omnia, Regis erit.
 En præo, præcuntem animis sectamini, & armis:
 Quæ cælum statuet, præmia quisque feret.
 Dixit, & accensis tribuit noua pabula flammis:
 Certamen pyrij primùm habuere globi.
 Principium feruens, grandique effundere nisu
 Incæpit vires, agmen utrumque, suas
 Ventilat ergo hostis, miscetur puluere campus;
 Qui prior exhibat, Velitum aceruus erat.
 Illum insultantem, jaculisque immane furentem,
 Regia nervosâ conterit ala manu.
 Inde repente omnem tempestas ferrea molem
 Obijcit, & sæuo turbine rura quatit.
 Profiliunt plenis examina densa manipulis,
 Seu peditum cuneos, seu numeremus equos.
 Terribiles visu ipso acies, queis nomina lecti
Europæ è gremio, contribuere, viri.
 Certè ita dispositam telis infringere & armis,
 Nulla putabatur machina posse, *LIGAM*.
 Tam validis sed enim connexa ligamina spiris,
 Quemque putet nodum Gordius ipse suum,

Prospe-

Prospera Borbonij ruperunt tela Camilli,
 Robore Pellæum tela imitata ducem.
 Heu, Pelusiacos cur non petiêre Tyrannos?
 Cur non Odryfias agmina tanta plagas?
 Sæuit in insontem cur sic Bellona cruorem?
 Quæ sceleri tantum jura dedêre locum?
 Bosphorus effrenis, sociæque Propontidos oræ,
 Pressa que Bistonio barbara regna jugo,
 Si sociata tuas sensissent, Gallia, vires,
 Ante tuos poterant procubuisse pedes.
 Cæcus amor ferri est. Vt bello classica signum,
 Et balistarum monstra dedêre sonum:
 Ipsa extemplò omnes, Majestas regia, turmas
 Anteit, utque ingens Mutius, agmen agit.
 Stare tamen fixo *Laurentium* in ordine; & omnem
 Militis intrepidi mandat obire vicem.
 Visa fuit medios penetrare interrta nimbos,
 Bellerephonteo ceu veheretur equo.
 Dux erat, & miles. Quod Regis lingua cohortes
 Iusserat, id dextrâ præstitit ipse suâ.
 Induperator erat, Martem clamante tumultu;
 Seria ut intonuit buccina, miles erat.
 Miles erat, quem nulla operum, quem nulla laborum,
 Quem ferri, ac pyriæ nulla pericla pilæ,
 Nulla fatigarent discrimina Martis, anhelam
 Seu comitata famem, seu comitata sitim.
 Hæc quanquam *ἐν τριῶσι* & tibi narrat epistola, forsan
 Difficilem multis est habitura fidem.
 Dimidiam Rex ipse ferè pugnaverat horam,
 In medio, paucis agmine, cinctus equis:
 Fulmineumque rotans nervis gliscentibus ensen,
 Perque acres cuneos, agmina perque ruens,
 Funera magnanimâ fecit creberrima dextrâ,
 Terreri armisonos nescius ante globos:
 Nescius objectas seu formidare sarissas,
 Siue minabundis vertere terga Tubis.
 Scanderbegi harpen poteras reputâsse, vel ipsam
 Hic Scanderbegi belligerâsse manum.
 Victor ubi redijt, respersam sanguine frontem,

Sanguine perfulas vidimus esse genas.
 Purpureus toto manabat acinace riuus,
 Immaduitque ipsum rore rubente sagum.
 Crista cruorisfluas stillabat & ocrea guttas;
 Nec tamen ulla sui gutta cruoris erat. b.
 Funera vulneribus Rex accumulauit, in ipso
 Non habuere ullam vulnera, Rege, locum.
 Integer à tragicâ, saluusque, redibat arenâ,
 Telaque regalem non subiêre sinum.
 Et tamen armatus cristarum pondere conus,
 Quæque supra volucrem penna nitebat equum,
 HENRICVM è totâ poterant discernere turbâ,
 Majestate hominem nuspiam habente parem.
 Cænea Perrhæbuti, qui lædi nescijt armis,
 Fama erat Yuræas peruolitasse plagas.
 In tam præclari bona nempe perennia Sceptri,
 Munierit CHRISTVM, dia Pronæa, suum.
 Nos ubi tam forti certantem pectore Regem,
 Cernimus, armatas nil metuente manus:
 Tela citi unanimes aciemque mouemus, & omnem
 Pro debellando quærimus hoste, viam.
 Præliaque exorsi funestâ acerrima pugnâ,
 Vulnera suscipimus, vulnera plura damus.
 Conserimus feruente alacres in puluere dextras,
 Nulla armis superant otia, nulla viris.
 Ter focias conata fuit penetrare phalanges,
 Ter retulit victas, VNIO cæsa, manus.
 Constitimus pariter, ceu saxea in æquore moles,
 Frustra indignantis fluctibus icta maris.
 Sic vero immotam dum respicit VNIO molem.
 E statione suos ipsa mouere pedes,
 Heluetico-Francis laurum concedere turmis,
 Ac desperatum verrere calce solum.
 Ibant, qui poterant; emergere quippe nequibant,
 Abscidit atra suam queis Libitina viam.
 Horum ingens numerus. Peditum pars pleraque, nostrâ
 Præter eos, ultrò qui petiêre fidem.
 Ter quingenti equites. Flos primus in hoste: Tribuni
 Ortu ac progenie nobiliore sati.

Eminet

Eminet in turbâ hæc Comes ipse *Egmontius*, aurêi
 Velleris, ac raræ dexteritatis, Eques.
 Inclitus ille heros belli Induperator, & inter
 Belgarum illustres Prætor & alpha duces;
 Regis, in affines, latè dominantis, Iberos.
 Dum coryphæon agit, tristia fata subit.
 Hanc quoque fert Nemefin Dux *Brunswicensis*, amaram
 Qui cum alijs atque alijs sustinuere necem.
 Cetera, ne totas laniaret Parca cohortes,
 Agmina pennigerum lunt imitata deum.
 Perstitit una phalanx, erectis strenua signis,
 Pieridum clarâ crescere digna tubâ.
 Hæc cuneis deserta suis, deserta manipulis,
 Vtraque cum celerem carperet ala fugam.
 Mercurium pertæsa stetit; stetit instar ahenæ.
 Machina quam nusquam terreat ulla, petræ.
 Agnoui popularem aciem. Contraria Regi
 Duxit ab Helueticis, arma virosque, jugis:
 Decreuitque simul, potiùs teterrima mortis
 Spicula, quàm fædæ nomina ferre fugæ.
 A profugis Rex ergo redux, Quid nominis isti,
 Tam graphicè stantes è regione, Viri?
 Vnde domo hæc acies? num scirpi in arundine nodum,
 Inquit, & in sicco pumice quærit aquam?
 Sola hæc compositi seruatrix ordinis, ausit
 Regiam in armifono causam agitare foro?
 Pectora non hominum, sed pectora habere videntur.
 Qualia Massylas constat habere leas,
 Hic ego præcisim, Magnorum ô gloria Regum,
 Curru Tarpejos scandere digne lares;
 Hæc in sanguineo stans imperterrita campo.
 Veste peregrinum turba professa gregem,
 Helueticis nobiscum unâ processit ab oris,
 Galliæ ut oratam sedula ferret opem.
 Gens eadem, sanguisq; sumus; plebs utraq; Regni
 Ut Majestatem protegat, arma parat.
 Hæc licet à cunctis stet desolata cateruis,
 Nulla etiamnum animi signa pauentis habet.
 Celtiber erupit, fecit diuortia Flander,

Terga

Terga dedit pronis, Teuto Italusque, lupis:
 Excessere omnes, aut procubuere cohortes,
 Qui tenuere animam, non tenuere pedem;
Helvetus in sæuâ solus perdurat arenâ,
 Solus inassuetam nescit amare fugam
 Indole stat patriâ. Nobis quos mutua jungunt
 Fœdera, qui fratres gente & amore sumus,
 Absit, ut affinem maculemus sanguine stirpem,
 Pro regno ut pugnent, Gallica jura jubent.
 AEquales hodie si conjurata Metellos
 Francia, in Yuræis, nacta fuisset, agris:
 Staret in ambigua tua forsân laurea librâ,
 Quam Tibi nunc æqui jure dedere Dij.
 Rex curtim; *Helueticæ* viuantque, abeantque cateruæ,
 Vita decet tantos, non laniena, Viros.
 Regia Suiceram non obruet ira phalangem,
 Quondam etiam nostrum proteget ipsa caput
 Virtuti vitam, pretium constantiæ, honorem
 Indoli, & omne decus, quod meruere, damus.
 Quæ Fama *Heluetios* nullis trepidare periclis.
 Nec nisi sola Iouis tela timere, canit;
 Sæpe licet tantâ nostras oppleuerit aures
 Buccinâ, hyperbolicis non fuit usâ tropis.
 Viuat, & à toto monumenta perennia regno,
 Natio tam fortes, tam generosa, ferat.
 Dixit, & admirans tam fertilem ab hoste triumphum,
 Tot spolijs fartos, quos peragrabat, agros,
 Ac tot balistas, rot stantes rure couinos,
 Tot vexilliferis suppara adempta suis;
 Cæli, ait, hoc opus est: sit gloria prima Tonanti,
 Qui palmam ac dignas Rege parauit opes.
 Vos quoque legitimi jus propugnantia sceptri,
 A Rhæto-*Helueticis* agmina missa plagis:
 Vosque ô magnanimi Francorum è stirpe tribuni,
 Martium ab Hæcoreâ posteritate genus:
 Vos fauor HENRICI, vos non moritura manebunt
 Præmia, dum solitis Sequana curret aquis,
 Gallia liligerâ dum surget ad astra coronâ,
Heluetico-Gallum surget ad astra decus.

Hæc

Hæc pugnae series, ubi Rex dum perdidit hostem,
 Ille sibi interitum condidit, ille thronum.
 Hic tibi, ne reliquæ steter inanis pagina chartæ,
 Addere de tanto Principe pauca libet,
 Bello majorem, generosa Lutetia, Regem
 Autumat ipsa suos vix subiisse lares.
 Pauca ex innumeris si commemorâro, putabis
 Secula Pancratium nulla tulisse parem.
 Vidi ego (nam chari me amplectitur instar Achatidis,
 Penè sibi nullo passus abesse loco)
 Vidi ego diuinas hinc elucescere dotes,
 Vidit in Augustis quas neque Roma suis.
 Pullulat hinc Magni majestas Caroli: abundat
 Virtus Martelli, gratia Lotharij.
 In Duce Borbonio, clarum florere Pipinum,
 Gallia tot palmis nobilitata, videt.
 Cernit & ipse altis Rex L V D O V I C V S ab astris,
 Virtutum eximias in pronepote faces.
 Ingenij summo præcellit acumine, quantum
 Vix ego Telemachi credo fuisse Patri.
 Nestora iudicio, rationis flore Thaletem,
 Indolis egregiæ laude, Bianta refert.
 Grajugenûm nec scita adeo sapuere Sophorum,
 Ut promanantes Regis ab ore sales:
 Ut nullus dubitem, tam miro aspersa lepore
 Gnomata, quin plenos sint paritura libros.
 Concilium magnis quoties de rebus initur
 (Quæstio seu belli, siue sit orta fori)
 Vora licet gnari promant arguta Synedri,
 Consilio iuuenes Rex præit, atque Senes.
 Hactenus illa animi solers prudentia, punctum,
 Vtile dum dulci miscuit, omne tulit.
 Fulminet arreptis quàm prosper & acer in armis.
 Gallia suscepto sat probat ipsa iugo.
 Cettè inter lituos est alter rebus agendis
 Hannibal; AEmilius robore, mente Canon.
 Instar Alexandri, præit impiger ipse, per undas.
 Per juga, per gelidas, agmina fessa, niues.
 Solus in objectum, ceu Cocles Horatius, agmen

Irruit

Irruit utque leo saucius ungue, furit.
 Herculis inuictam reputares feruere clauam,
Henrico frameam circumagente suam.
 Marte suo victos toties calcavit acervos,
 Armatam quoties protulit ense manum.
 Ensis ei spodium, cassis cristata trophæum,
 Certamen laurus, pugna triumphus erant.
 Romulidum electus quid nî cum Cæsare neruus,
 Italia dum Gallis intulit arma, stetit?
 Ipse tamen denis certauit, & ampliùs annis,
 Antè triumphales quàm meruisset equos.
 Dicere *Borbonio* queat hic de Principe: Magnos
 Olim parturijt Roma, *Nauarra* parit:
Gallia dat sceptrum, Verùm hæc qui ponderat, aiet,
 Talia quæ potuit dextera, dia fuit.
 Omnigenas legionum alas Dux fudit egenus;
 Fregit & arma hostis tam locupletis, inops:
 Rex absque Imperio, sine belli robore Princeps,
 Citra castrenses Induperator opes.
 Sic tamen abjectus, quàm prodigiola peregit
 Prælia quàm miris nobilitata modis?
 Quadraginta ipsis interfuit ordine pugnis,
 Nec nisi victrices rettulit inde manus.
 Castella enumerant, urbesque hucusque trecentas,
 Victæ ad regales quæ cecidère pedes.
 Pauperi & extorri, sine regno & milite Regi.
 Submittunt acres jam sua genûa Duces.
 Hoc Victore tamen, quàm plurimi in agmine victi,
 Sub Ioue conclamant mitius esse nihil.
 Iuratos hostes compensat amore, refertque
 Supplicium meritis regia dona reis. d.
 Hæc nihil esse ratus, celeberrimum in orbe triumphû,
 Sese ipsum potuit dum superare, tulit.
 Exitit ergo sui, qui vicerat omnia, victor,
 Introijtque illam, quam scidit antè, ratem.
 Introijt *Petri*, celebrem de numine puppin,
 Pectore Romanam fassus, & ore, FIDEM.
 Victori tanto suprema hæc laurea pluris,
 Quàm *Lernæ* Excetram si iugulasset, erat.

Gallica

Gallia si pergant tam magnos, Lilia, Reges
 In tam florifero progenerare solo:
 Si tam felices tulerit stirps ista Nepotes,
 (Quod sperare orbem publica jura jubet)
 Quid Regno hoc poterit, vel Majestate, vel armis,
 In mundi omniparâ clarius esse plagâ?
 Terribiles quacunque fremant ex parte Leones.
 GALLVS hic ut cantum cœperit, horror erit.
 Hostibus horror erit: Nobis quos mutua jungunt
 Fœdera, magnificus non nisi Tutor erit.

A. B. Ita disertè *Historia Navarrae* Conradi Leonis. C. quos
 refert *historia* cit. in annum Christi 1590. quo anno pugna hæc fuit
 pugnata. D. E. Afferit hæc egregiè Dion. Petavius, in argumento
 Epistolæ citatus &c.

VIII.

ARGUMENTVM.

CONFœderationis Helveticæ fortunam &
 Imperium cùm carpant alij, mirentur alij:
 differitur hac Epistola breuiter de auitâ Nationis eius-
 dem politia, candore ac frugalitate: itemq; de disci-
 plinâ militari, & alijs quibusdam virtutibus, quæ
 veluti solidissima fulcra, potentissimæ Confœderatorum
 Reip. substituere basin, promouere vigorem, contri-
 buere incrementum, & castigatâ luxûs extranei li-
 centiâ, promittere possunt perennitatem.

IOANNES CONRADVS A BEROLDINGEN,
 Eques auratus.

CONRADO TANNER A TAVV, Equiti
 aurato, Landammanno Appenzellæ.

*De Helveticorum Politia, & disciplinâ
 Bellica.*

P Ræcipe, non ora. Mandandi semper amico (gâsti,
 Copiâ amic⁹ habet. Quâquam id, quod amice ro-
 p Lar-

Largius ipse tuâ possis depromere, ab arcâ.
 Heluetiæ te ducit amor, Te flosque decusque
 Telluris patriæ: normam inde typumque basimque:
 Fœderis, & pactas majorum tempore leges,
 Comprênsas modicâ satagis cognoscere chartâ:
 Ut liquidum fiat, quibus olim condita fulcris
 Patria, tam læuo bacchantes turbine nimbos,
 Tot furias, tot ab hoste minas, tot ab orbe paratas
 Luserit insidias: vel quanto numine Diuûm
 Continuare suum Respublica nostra vigorem
 Quiuerit, ad quanti tam turbida tempora Seclî.

Hæc, CONRADE, tui licet aduersaria possint
 Promere Mufæi: legem nihilominus almæ
 Forsan amicitia ne me violâsse queraris,
 Seruiat ista tuo dignanter Epistola voto.
 Ne tamen ingratâ veterem lolligine crambem
 Ipse tibi recoquam, vocemque intendere dicar
 In melos Archilocki, curtâ te absoluo synopsis.

Cùm nimis elatas tumefacta Superbia cristas
 Tolleret, atque humili submissa Modestia vultu,
 Ludibrium solenne foret: donante supremo
 Numine, cui certum est nunquam placuisse superbos,
 Displicuisse humiles; calcato syrmate fastus
 Cæperat Helueticum vires acquirere F O E D V S
 Tollere ceruicem, violentum è finibus hostem
 Pellere, & egregijs virtutem extendere factis.
 Propositi fuit Alpha D E V S, semperque cupitæ
 Semita Iustitiæ. Nihil hac antiquius unquam,
 Nil potuit nostris jucundius esse colonis.
 Floruit? & dulcem fortita est Patria pacem?
 Iustitiæ cunctam rexit reuerentia plebem.
 Vsta fuit flammis, & acerbo Patria bello?
 Astræam insonuit; pro fulmine Martis, oliuam
 Obtulit: & blandæ cupidissima pacis, amicam,
 Iudicis arbitrio studuit componere causam.
 Fœdera composuit? Iuri conformia semper,
 Ac Themidi decreta tulit. Defensio rerum
 Mutua, & oppressi tutela, salusque popelli,
 Helueticas in tela manus, in bella lacertos,

Ægrîus

AEgrius adduxit. Si pacta & fœdera primis
Discutias jurata Viris; cùm sæua libido
Iura daret nostris etiamnum exotica terris,
Repperies prauæ tunc solùm indicta fuisse
Prælia nequitia; nostrosque hoc tempore Patres
Romano Imperio, Satrapisque à Cæsare missis
Gessisse obsequium, solosque odisse Tyrannos,
Dum nimis intensus subsistere nescijt arcus.

Fœdera si reperas, Cantones inter & Vrbes,
Et cum finitimis, diuersâ ætate, Dynastis
Condita: prorumpes in talia denique verba,
Capitubique DEV S primas, ASTRAEA secundas,
Pressit & hostiles defensio iusta furores.
Multa quidem Patriæ miraris bella, stupeſque
Vaginæ toties productum è carcere ferrum:
Detestata, tamen, quin imò coacta videbis
Arma, per Helueticos vibrata fuisse colonos,
Indignis quando plebs concita restitit ausis.

Austriam & ALBERTI genitos è stirpe Camillos,
E gregiâ virtute Duces & ad ardua natæ
Indolis Heroës, quàm sæpe allecta studebat
Patria, pacificis à bello auertere pactis?
Iudicis arbitrium, definitiuæque Iuris
Decreta amplecti, profugamque reducere pacem,
Hei quàm sollicito petijt submissa precatu!

Castæ abiêre preces: annis fremuère ducentis
Contra Suïceros, Alemanna tonitrua, Pagos.
Bello importunum, Burgundæ gentis Achillem
Carolus, ab armata famosum Heroa Mineruâ,
Nonnè perhumanis Legatio seria verbis,
Atque refundendi promissio libera damni,
A tam præcipiti studuit reuocare phrenesi?
Herclê ubi tranquillam Regesque Ducesque, quietem
Sunt aspernari, lateque furentibus armis
Heluetiam aggressi; comitata incommoda Martem
Sunt etiam experti. Iuuat hîc memorare statutas
A Proavis leges, quas additissima juri
Patria ad æternam seruari iussit amissim.

Pax mundi Euphrosyne Pax gratum hominiq; Deoq;

Semper delicum, non infringatur ab ullo
 Cantone Heluetico: fera nullus prælia condat,
 Nullus in arma ruat. Martique repagula laxet:
 Iurisjurandi nî sacramenta, supremos
 Ante Magistratus sanctè trutinata, probatam
 Reddiderint causam; rerumque examine facto,
 Publica legitimum dicant suffragia bellum.

Alter in alterius tutelam ac commoda spiret
 Heluetus: iste suum sibi nanciscatur Orestem,
 Ille sibi Pyladen: habeat Patroclus Achillem:
 Sit Pythiæ Damon, sit fratri frater: amicas
 Non detrectabit, si res desideret, alter
 Addere suppetias: *pellem pro pelle*, cruorem
 Pro socio det quisque suo: sit nescia fuci
 Gratia, supremas maneatque fidelis ad aras.

Venalem quisquis, seu cymbâ, siue quadrigâ
 Vexerit annonam (siue hic oriundus ab ipso
 Sit patriæ gremio: siue hospes, & aduena) saluum
 Circumagat quacunque pedem: sit ab hospite tutus
 Institor, & cupidæ sine damno, ac fraude crumenæ,
 Securum peragat, citroque ultroque, meatum.

Heluetiorum ullus nec sit, nec fiat amici
 Pignus & arrha sui. Collatis denique signis,
 Pugnam in sanguineâ simul atque indixit arenâ
 Prætor, & alternæ coiêre in prælia turmæ;
 Dimicet Herculeo gens contrerranea ritu:
 Det virtus sua cuique animum: speque ubere lauri
 Nemo Virûm titubet: popularem nemo colonum
 Deferat, & calido Bellonæ in puluere stantem
 Siue ope destituat, seu campum verrere tentet.
 Durandum Heluetio est, seu Mars truculentus aperto
 Fulminet in campo: seu vis & ahenea belli
 Machina, munitos vallo septemplete muros
 Impetat, aut celsas balistis ariêtet arces.
 Tessera talis erit: Duranti fama perennis,
 Nutanti æternum dabitur per secula probrum.

Quin etiam accepto si vulnere fiat, & ictu
 Saucius, ut læsos ultrâ exercere lacertos
 Miles, & assueto nequeat contendere ferro:

Inceptæ

Inceptæ quanquam sit corpus inutile pugnae,
Non tamen erumpet, nec sponte suapte, calentes
Destituet pugiles: donec crepitantia cessent
Tympana, & inflato tubicen canat ore receptum:
Id quoque, seu stantes exercitus acer in hostes
Ventilet; obsessam seu ferro territet urbem.

Nec spolijs inhiet, nec visam inuadere prædam,
Intempestiuâ, pubes temeraria, flammâ,
Cogitet: assensum donec concesserit ultrò
Prætor, & obtentam conclamet adorea palmam.
Publica quò prædæ diuisio fiat, in unam
Et spolijs & lucri fiat congestio massam.

Templa, DEOq; sacras ne quis contaminet AEdes,
Lex Rhadamantheâ districtior imperat urnâ.
Helvetiorum ergo quiscunque sit ordo, cauebit
Cænobijs ne damna struat, ne sacra prophanet
Atria: in expositum ne, clamuè palamuè, Sacellum
Irruat; aut prauo stimulante Mimallonis æstro,
Cælo auctoritas petulanter polluat aras.
Hostica nî forsan, tali sub schemate, turba
Cænobijs templisque inhiet, furtimque sub istis
Quærat Asyla locis: Poterit sic nempe prehensam,
Helvetiorum acies, facto moderamine, turbam
Flectere, & armatas armis compescere dextras.
Nulla tamen sacriluè adytis, Diuûmuè Sacellis,
Nulla usquam augustis fiat pollutio fanis,
Pestis & ira deûm est: terramque, axemque, Stygemq;
Iapeti que omnes, vindictæ in tela, nepotes,
Numinis æterni cum maiestate, laceffit,
Sacrilegas quicunque manus in limina Diuûm
Iniicit & Superis deuotam exaugurat AEdem.
Ille quidem Phlegyæque trucidis, nimiumque scelesti
AEmulus Autolyçi, tibi quondam erit, AEace, dignus,
In lare Tartareo Tityi qui semper edacem
Viscere pascit auem: pondusue volubile saxi
Sisyphio squalore rotet: vel perpete pœnâ
Voluat Auernalem, misero cum Ixione, Sphæram.
Tutus ab armigero sit milite, & impete, sexus
Femineus; vertatque sibi quicunque supremo

Heluetus opprobrio, genus hoc imbelles, vel armis
Lædere, vel fœdo violare ferociter ausu.

Ergo, Hymenæe, tuis seu jam sit dedita sacris
Femina, Virgineum recolat seu corpore florem,
Militem ab insanis sit salua & libera technis.
Tentet in infirmum quid Virtus Helueta sexum?
Si tamen arreptis imitetur Amazonas armis,
Si quoque tela manu, filicesuè, facesuè capestat;
Si struat infidias, si tendat subdola casses
Feminei sentina gregis: Si porrigat hosti
Auxiliatricem nutuè, oculouè, manuè,
Quod vafra nouit, opem: Vel si clamore molesto
Prodere nostratem cupiat, seu perdere, cætum:
Flagitij delicta luet; poteritque nocentem
Pro grauitate rei, Rhamnusia plectere pestem.

Contemerare istas si quisquam effrænis ausis
Præsumat leges (seu sit de stirpe Menalcæ.
Seu lixa è triuio, siue ex Magnatibus ipsis
Publius aut Tacitus) gemino si teste probatum
Constiterit facinus: fortunam protinus omnem
Perdidit, & vitæ jacturam fecit & æris
Cuncta Magistratus sibi dicet propria, fontem
Pro meritis ad rostra trahet, sumetque decentes,
Pro perpetrato flagronis crimine, pœnās.

Et quia vita hominis, fortunæ obnoxia telis,
Ancipitem versare rotam, magnæque videtur
Æmula militiæ: dum ferrea secla perennes
Progenerant rhonchos; dum rara est gratia fratrum,
Vix gener à socero, vix hospes ab hospite tutus:
Inter & Heluetios si quondam iurgia Pagos
Dissona profiliant, Gensque inuictissima bello
In sua, teligerâ, conspiret viscera, dextrâ,
Exemplo Ausonidum: nascenti pabula flammæ
Ocyûs, antè, suas quàm tollet ad æthera vires,
Subtrahat ingenuâ Patriæ prudentia curâ:
Ne populum inuictâ qui non nisi victor arenâ
Externæ toties jam contudit ora Medusæ,
Intestina suo perimat Medea veneno.

Ista quidem gracili sic declarata Camænâ

Regula

Regula quam patrius sanxitque tulitque Senatus,
Donec ab armiferâ fuit obseruata cateruâ,
Concomitantem habuit, per tot discrimina rerum,
Cunctipotentis opem; meruitque hinc inde celebres,
Quos vel Melpomene tragico suffulta cothurno
Personet, & Phœbo canat insufflata, triumphos.

Tempora si pacis trutines, quid honestius unis
Obtigit Heluetijs? Quæ gens studiosior æqui?
Gratior in Superos, rectique tenacior ulquam?
Scintillat teneris fomes pietatis ab annis,
Et cum materno potatur lacte, decorus
Iustitiæ succus. Vefana superbia, & hydrops
Tristis auaritiæ, feruorque insulsus habendi;
Liuensque ambitio, fastusque tumorque vetustos
Nescijt Heluetios: amor hosce timorque Tonantis,
Et sine fraude fides, & prudentissima cordis
Rexit simplicitas. Modico contenta paratu
Mensa dapes tribuit, quæ crimine & arte careret.
Condiret patrij quàm lexque saporque salini;
Quæ luxus Siculos, & quæ Sybaritica nunquam,
Fercula quæsisset: quod patria rura, gregesque,
Quodque Ceres operosa dabat, suppleuit opimas
Sicania cœnas, ac prandia stulta Neronis.
Et tamen hospitio peregrinum excludere, magni
Instar erat sceleris: secura hodieque Viator
Compita, & humanos sortitur ubique colonos.
Vix terrâ inuenias, quanquam ultima Bactra peragres.
Cura peregrinis ubi tanta ministret egenis.
Quæuè magis foueat tectos centonibus artus.

Iupiter humanæ rursus sub imagine formæ
Si mutare larem, socioque Hermete pararet,
Pauperis assumptâ Mopsiue Codriue lacernâ,
Visere Terrigenas: quanquam Cereremque, stipemque,
Hospitijque sacrum caperet vix uspiam honorem;
Helueticas certè si demum inuiseret oras,
Baucis ubiq; frequens, & creber ubiq; Philemon
Exciperet blando sacra mendicabula vultu.
Vt mirum non sit, si, qui coluere, colantur:
Helueticæ si in templa casæ, vepretaque in hortos

Hispida, & illustres caulæ mutantur in aulas.

Hæc populi lex est; Dare dextram cuique, sinistram
Nemini, & ad rectum disponere cuncta tenorem.

Degenerem sed enim merito nunc jure *Mimesin*

Odimus, & nostri cacoëthen carpimus æui.

Quod nisi deposita vigilans solertia larvâ

Passim irrepentes exauktoraret abusus;

Exueret veteres hodierna Lubentia laudes.

Frugales Curios, & parci fercla Zenonis,

Portentosa novâ tentant abolere laginâ

Prandia Luculli. Pretiosa resurgit Apici

Lautia, & Assyriæ fumant hinc inde culinæ,

Lentulus aut *Cicero*, *Fabiusq;* aut *Piso*, frequentes

Non onerant quadras. Auri renouatur orexis,

Pullulat Ambitio: paulatim & candor auitus

Nigrescit, ac Virtus, quæ compertissima nostris

Arrha fuit Proavis, jam in pube senescit & alget.

Incircumcisi passim tolerantur Hebræi:

Simplicitas antiqua labat: vilescit amictus

Pristinus, ac ludens nimium bacchatur ineptis

Proteus in caligis: & quidquid futile demum

Experta est alibi jam castigata *Mimesis*,

Approbat, ac stabiles pedetentim vertit in usus.

Hoc, inquam, patrio gliscens cacoëthes in horto,

Ne profecturas possit, venientibus annis,

Figere radices: solidum ne extinguere florem:

Neuè illaudatos tolerando licentiùs ausus,

Sternere damnosæ fulcrumque basimque ruinæ:

Cura Magistratûs, veterum reparatio morum,

Tuque, Tuique pares, clauum, CONRADE, tenentes

Lege etiam clamante cauent: nisuque virili,

In sibi commissâ quinis tellure, caebunt;

Ne sua deformi desint cataplasmata pforæ;

Extera ne perdat genuinum excetra decorem;

Calcato Crassus ne jure euisceret Irum;

Major inhumano ne glutiat ore minorem;

Improba pestiferum ne gestet abusus sceptrum

Vtque statutarum custodia seria legum

Augeat HELVETIAE veneranda encomia, sicque

Laudemus

Laudemus veteres, ut eorum utamur & annis.

A. B. Constant hæc omnia ex scriptoribus rerum Helueticarum. C. Insinuantur hæc decreta à Simlero l. 1. f. 183. Recensentur verò singula in Chron. Capit. Hafneri: quæ quidem à Civitatibus Helueticis statuta fuere Anno Christi 1393. D. intimat hæc clarè Simlerus citatus f. 174. &c.

IX. ARGUMENTVM.

Coronidem operi imponat eximia gentis Helueticæ corona, F. Nicolaus Asceta: ut spissiori Epistolarum presentium caligini lumen aliquod impertiatur ab illo D. DEI seruo, qui inter senticeta Helueticæ, quasi stella matutina in medio nebule emicuit, orbemq; & vitæ sanctioris exemplo, & oris modestissimi verbo illustravit. Prioris synopsis Epistola V. pertexuit, de posteriori suprema hæc tractabit, exponetq; salubria quædam dogmata, quibus ipse in Comitibus Stanzij, Helueticorum Proceres, ad concordiam, integritatem, atq; constantiam fuit adhortatus, Anno Christi 1481. Petrus Hugo in Vita ejusdem. c. 9. & 14. Ioan. Ioach. Eichhorn. c. 15. &c.

NICOLAUS DE FLVE, Eremita Subsiluanus.

HELVETIIS.

De Parænesi ejusdem, facta ad Helueticos Stanzij congregatos &c.

Ille ego dumosæ grandævior incola filuæ
Infimus Helueticus vermis & umbra soli:
Quin & projecta terrarum vilior algâ,
Dignantur nimis quem tamen astra bonis.

P 5

Ille

Ille ego NICOLEOS, cui quondam agnomina *Rupes*
 Ac gentilitiæ, clara, dedere petræ,
 Heluetijs sincera omnem cum pace salutem.
 Ac semper placidum, desuper opto, DEVM.
 Gratus in primâ quod possim optare tabellâ,
Vndervaldiacas nil datur inter opes.
 Qui cupis æthereâ vesci felicius aurâ,
 In Domini firmam fige timore basin.
 Illa Parens rerum, geminos qui succutit axes,
 Quem tremit Empyræ turba beata plagæ:
 Cùm sit principium nostratis, & alpha, vigoris.
In quo motamur, vivimus, atq; sumus:
 Promeret æternum mortali à semine cultum,
 Servitijque omnes, orbe in utroque, vices,
 Lubrica diuinum nec inertia tollat amorem,
 Nec vaga mundani sollicitudo fori.
 Hæc habeat primas, ferat altera cura secundas,
 Nec tamen à vero deuiet ulla scopo.
 Felices nimium, quos hæc solertia, summi
 Ut primò inquirant regna Tonantis, habet.
 Diuitias, palmæque amplos victricis honores,
 Dona que fortunæ prosperiora ferunt.
 Et Vos Heluetij, Vos terque quaterque beati,
 Viueret indultis si sibi quisque bonis.
 Nunc quia non leuium lis ac decisio rerum
 Inter conscriptos, est agitanda, Patres,
 Si vacat exiguæ dare tempus & ocia chartæ,
 Pauculaque inculti Verba notate Senis.
 Mandat amor Patriæ, quæ me mihi charior, orto
 Heu nimis infidam, tollere ab igne, facem.
 Mandat & angustæ nemoroso è *Margine* cellæ,
 In bona, sollicitum, publica, ferre pedem.
 Vnicuique sui si incumbit cura propinqui,
 Cura super patrio stat mihi iusta solo.
 Fallerer, è nostro si quid præscribere, si me
 Auderem tantis æquiparare viris.
 Quàm vacuam sit grande mihi, quàm curta supellex,
 Quantaque venturæ mortis imago, scio.
 Heluetijs sed enim quàm fastidita simultas,
 Quamque

Quamque inconueniens sit quoque rixa, Scio. a.
 Vos importuno; fidissima pharmaca, morbo,
 Et febris medicam non renuetis opem.
 Heu nimis infidâ consanguinitate ligatas,
 Virtutem in terris, Inuidiamque, deas!
 Enituit Virtus in apertis vestra periclis
 Haftenus, indomitos edomuitque Duces;
 Et palmam spolijs, famamque decusque trophæis
 Addidit, & partas multiplicauit opes,
 Quis modò Virtuti Liuorem annectere? vestrum,
 Quis iubet, ut nigricans occulat umbra iubar?
 Tam grauitè partæ, diuisio mutua, prædæ,
 Num modò fraternæ scissio pacis erit?
 Carolus ille sui, famâ celeberrimus, æui
 Scipio, Burgundæ gloria summa Domûs,
 Nescijt Heluetios dum viuus perdere; fluxi
 Nunc irretitos, perdat, amore lucri?
 Intempestiuas animis sedate querelas,
 Argumenta grauis perniciofa luis.
 Tollite scissuras: ortæ victoria rixæ
 Præcellet multis cuncta trophæa modis. b.
 Quid iuuat, externo tot ab hoste capeffere palmas,
 Victorem interni non tamen esse mali?
 Credite Filioli: paruas Concordia vires
 Erigit, & summum tollit ad usque gradum.
 Credite Filioli: summas Discordia vires
 Supprimit & certam mergit ad usque stipem.
 Fœderi, & Heluetico, concors symphonia, flori
 Afferet augmentum, quæ tulit antè basin.
 Proxima diuiso quòd sint sua funera regno,
 Vox incarnati prædicat ipsa Dei.
 Illa tot ac tantis celeberrima Roma triumphis,
 Arduum in edomito quæ tulit orbe caput,
 Nonnè intestinis attrita emarcuit armis,
 Quando hic maiorem nauseat, ille parem?
 Machina, ab Assyrio quæ iussa est surgere B E L O,
 Condita fidereas, Turris, ad usque plagas,
 Creuit in horrendam, fausto conamine, molem,
 Dum labij unius quisque colonus erat:

Verùm ubi diuisas, Arx hæc Babylonica, linguas,
 Hincque altercantes sensit, & inde, fabros:
 Desijt incæpti culmen mirabile muri,
 Et discors totum lingua diremit opus.
 Sic in prodigijs res primùm censa, probrosum
 Pòst in ludibrijs cœpit habere locum.
 Alloquor expertos. Pucherrima fœderis isti
 Fabrica, discordes donec abesse manus,
 Donec in Heluetico beneconsona barbita plectro,
 Et conspirantes viderit esse choros:
 Stabit, ut in solidâ rupes Atlantica petrâ,
 Gradiui nullis excutienda minis.
 Prodromus excidij si verò rancor, in istum
 Obliqua inuidiæ semina spargat agrum:
 Libera pestifero succumbet Patria tabo,
 Liuoris comitem nescia ferre luem:
 Prodigiumque isto quod nunc reputatur in æuo,
 Mutato fiet nomine, Ludibrium.
 Parturit omne bonum, rerum Concordia custos:
 Diffidium terris parturit omne malum.
 Fasciculum persæpe cati meditare Sciluri,
 Heluetiæ saluum qui cupis esse statum.
 Frangere connexos sociali fœdere fasces,
 Nec poterit vaftris Dædalus ipse dolis:
 Nec famosorum toties cantata gigantum
 Dexterâ, centimani nec furor ipse Gygis.
 Si secus; exutos concorde ligamine fustes
 Disrumpet modicâ, pusio quisque, manu,
 Lesbium ab emerito pulsetur Arione sistrum,
 Destruet una omnem, dissona chorda, lyram.
 Plus, ô Heluetij, plus est seruasse receptum,
 Quàm belli studijs obtinuisse, decus.
 Inclita LIBERTAS fors optatissima Diuum,
 Quæ verò Helueticas est caput inter opes
 Hei quàm terrificis fuit olim asserta periclis;
 Innumero quantum cepit ab hoste malum!
 Hanc ne Tanariæ mutilentur, adimantur sorores,
 Queis tegit hirsutas multa cærasta comas:
 Fœderis incæpti non ultrâ extendite sepem,

Quàm

Quàm benè discussæ postulet ordo rei.
Neuè peregrinis vos ultrò intrudite caussis,
Ne vitiet puras pix aliena manus.
Nec sine delectu stabilite exotica vobis
Fædera: prudentem res petit ista moram.
Sic humanarum pulcherrima & optima rerum,
Tutior in cunctis, Pax erit alma, locis.
Sit procul oblatum, quo Patria venditur, aurum;
Quamlibet occultas quod referare feras,
Fulmineo quod saxa potest pollentiùs ictu,
Mæniaque arcanis quod penetrare vijs:
Libertati, inquam, contraria munera, quæ vos
De patriæ reddant proditione reos,
Lethifero censete magis vitanda colubro,
Vipera, nec vestrum vellicet ista finum.
Et quia per vastum Respublica quælibet orbem
Præponi reliquis debet auctque lucris,
Temnite auaritiam; plusque incessanter habendi,
Trans Nabathæa, auidam pellite, Bactra, sitim.
Pergite sollicitam Pupillo tendere dextram,
Ejusdemque ratas esse iubete preces.
Nec date difficilem Viduæ clamoribus aurem,
Introeat vestrum Causa utriusque forum.
Sic humiles, censique tribu de paupere, pergent
Vos patriæ veros nomenclare Patres.
Sic qui pupillos viduasque inopesque tuetur,
Vberiore istam reddet amore vicem.
Helueticos inter, generosa ô nomina, ciues,
Libertatis ubi grandis habetur honos,
Vndique terrarum, nolite adscribere, pullos,
Aut quacunque vagos è regione viros.
At licet egregijs firmati in prælia neruis
Nulla sciant iuuenes otia, nulla senes.
Vos tamen illato ne quemquam offendite bello,
Occlusas Iani nec reserate fores.
Candida puniceo Pax anteferenda cruori,
Libera per tutas stetque meetque vias.
Causa tamen vestras si extorserit æqua secures,
Excita, non segnes, vertite in arma, manus:

Arma

Arma fugate armis: vim vi propellite: ferro
 Hostica ab inuasis fundite tela focis.
 Pro Patriæ flammis æquas intendite vires,
 Subdiq̃ue indigno ne tolerate iugo.
 Inculcata tamen sint prælia vestra, nec æquum
 Vel gladio excedant, vel feritate, modum.
 Ante tamen reliquas, primum lex unica punctum
 Obtinet, estq̃ue rei summa, TIME TE DE VM.
 Quæq; homini vastum simul obseruanda per orbem
 Dogmata, cunctipotens ille Monarcha dedit,
 Fixa tenete animis: latumq̃ue, cauebitis, unguem
 Extra legitimæ currere septa viæ.
 Quamuis centoculus nec lumine percipit Argus,
 Auris meningâ nec caput ulla suâ:
 Terrigenûm nemo penetrauit corde, refundat
 Præmia quanta Timor, quanta Tonantis Amor.
 Presbyteris (quos esse Dei scit quisque ministros,
 Qui cymbæ clauum nobilioris habent)
 Conueniens reddatur honos: subitare notetur
 Lubrica, compositæ, si quoque vita, togæ.
 Quæq; superfolitam clamantq̃ue, docentq̃ue, cathedra
 Vos in morigerum, quisque, referre sinum. (drâ,
 Inde Sacerdotum si quis fortassis honestâ,
 Intrèt aberrantes, à ratione, vias:
 Doctrinam exosis præponite moribus: auri,
 Perstat & in medio, visq̃ue, valorq̃ue, luto.
 Frigida, per cupreos, manans è fonte, canales,
 Non minùs humanam temperat, hausta, sitim;
 Fistula currentem, quàm si vehat aurea, lympham:
 Quod dedit hinc aurum, porrigit inde cuprum
 Sic in dispositas, diuina charismata, mentes,
 AEternus viuæ fons & abyssus aquæ,
 Per leuiorem æquè potis est infundere Mystam,
 Ac famâ insignem candidiore virum.
 Fœdere adhuc vestro (Sic vos exhortor, & oro,
 Nec feriat nostras ulla repulsa preces)
 Dignari geminas non detrectabitis Vrbes,
 Quas sana. & vitreis Arula lambit aquis;
 Iungite belligero solodorum illustre Friburgo,

Et

Et conjuratos inter habete locos.
 Heroum hîc flos est: hîc Palladis utraq; virtus,
 Stirps ibi præstantum fulget abunda virum.
 Hastenus in vestro *Cantones* octo vigeant
 Fœdere: *Cantones* jam numerate decem,
 Numinis hæc mens est. Vrbs proderit utraq; vobis,
 Vtraque præclaram suppeditabit opem.
 Heluetiæ, quod certa monent præfagia, stabit
 Grandis ab hac *Turri*, grandis ab *Arce*, decor. d.
 Ad calcem propero. Paucos numerabitis, annos
 Cum mea jam gelidum texerit ossa solum;
 Terra feret mixtas in Relligione Chimæras,
 Et contra solidam bella cruenta *Fidem*.
 Et scissura frequens, & pugna acerrima mentis,
 Et metamorphosis plurima gentis, erit,
 Ancipitem diuisa feret Respublica sortem:
 Illa quidem sentes eliget, ista rosas.
 Vos genus Heroum, vos æmula rupis ahenæ
 Pectora, ab AEolio non agitanda Noto:
 Vos mea sollicitis hortatur epistola votis,
 Et monet, atque iterum Vos iterumque rogat:
 Discite iustitiam, sincero insitite calli,
 In biuio rectam prouidi inite viam.
 Spiritui (qui multa vago dictare susurro,
 Multa solet vanis illaqueare strophis)
 Præcipitem ne cuique fidem concedite: ab almo,
 Quærite, num veniat spiritus ille, DEO.
 Nequitiam fraus multa tegit: dum sæpe decorum
 Lucis in aligerum vertitur ipse Sathan.
 Omnia maturo trutinante examine, prauis
 Ne seducantur Curia, plebsque dolis.
 Sic emersuras hac tempestate procellas,
 Et conjurati turbida monstra sali,
 Lata salutiferis superabunt carbasa Ventis,
 Stabit & in tuto vestra carina vado.
 Stabit in optato *Libertas* aurea portu,
 Ipsius auctorem si meminisse DEVM,
 Tollere caelestem si pergat ad æthera dextram
 Patria, tam miris nobilitata modis.

Si tam magnificas hæc Helueta natio dotes,
 Quas vix in terris altera, nacta fuit:
 Si victrix, initâ, toties contriuit, arenâ,
 Qualibet instructos machinâ & arte globos:
 Horribiles bellantûm acies si sæpè coëgit,
 Deserto trepidam puluere, inire fugam:
 Si patriâ inuisos repulit de sede Tyrannos:
 Libera ab externo si colit arua iugo:
 Si modico immensas pessundedit agmine turmas:
 Si spolia, & largas accumulauit opes:
 Ardua si crebris penetrauit sidera palmis,
 Omnigenoque grauem fecit in hoste metum:
 Respicite Authorê. Decus omne, trophæa, triumphos,
 Quicquid & obtinuit, NV MINE freta tulit.
 Prudens simplicitas, tumidosque exuta cothurnos,
 Conscia mens recti, nuspîam amica doli,
 Dira hostis quoties arma infremuere, Tonantis
 Præsentem toties obtinuere manum.
 Olli (seu pulsus oriatur Phosphorus astris,
 Seu Tartessiacas Hesperus intret aquas)
 Aeternum, HELVETII, Pæana, æternaq; laudum
 Munera, post gratas, ingeminate preces.
 Ipsi in vestram, quanta heu benedictio, terram,
 Et quàm munificæ defluit imber aquæ!
 Aerias natura dedit, pro mœnibus, *Alpes*.
 Mœnia nec ferro, nec penetranda nitro.
 Sed neque tam forti vallatos aggere muros,
 Prodigio Babylon annumeranda, tulit.
 Pingua montanas ludunt armenta per herbas,
 Tondentque in summis pascua læta jugis.
 Prata suos, hinc inde, bibunt uberrima riuos,
 Efficiuntque ipsum luxuriare solum.
 Alma Ceres largas diffundit in horrea messes,
 Præbentque excultri nobile fœnus agri.
 Ornat Iaccho hilares creberrima vinea colles,
 Fætuque eximium dant locuplete merum.
 Squamigerum vitreis genus omne resultat ab undis.
 Ne facile est amnes, nec numerare lacus.
 Dulcior haud usquam est Acheloius humor, & ipsi
 Pænè

Pænè Choaspi aquas aduena potat aquas.
 O grati latices: ex imis lymphæ cauernis,
 Limpida ab excelsis profilit unda petris.
 Corporibus suaues dant terræ viscera thermas:
 Protegit imò ipse viscera vestra polus,
 Quæsitæ toties, sub opaca silentia, cædes,
 Sæuæque nocturnis arma parata dolis,
 Tentârunt vestras si euertere funditus urbes;
 Obuia si immani dedere quæque neci:
 Detectæ insidiæ, patefacti ciuibus hostes,
 Nox cæca in rutilum pænè redacta diem,
 Quàm clarè perhibent, jam tunc placidissima cœli
 Numina pro vestris inuigilâsse focis.
 Hanc Superûm curam nulla unquam oblitteret ætas.
 Mergat Lethææ nulla charybdis aquæ.
 Fons ille omniparens, ac diâ uberrimus undâ,
 Indelibati viuæ scatebra Boni,
 Gratia abundantem qui ex ætheris arce saginam
 Impluit, & vestram sic benedixit humum,
 In sibi grata suos deriuat corda liquores:
 Stabit in ingrato Gratia rara sinu.

A. Lisè spolijs Burgundicis orta. B. de his Petrus Hugo, in
 vita F. Nicolai f. 159. 160. C. idem, f. 122. 123. 167. D.
 E. idem f. 161. 162. & seqq. 163. 164. Io. Ioachim. Eichhorn,
 c. 15. &c. F. interneciones huiusmodi clandestinæ frustra atten-
 tata, & mirabiliter detectæ, Tiguri, Lucernæ, Basileæ, Solodori, &c.

Finis Libri Tertijs.

Q

IN-

I N D E X

Rerum memorabilium Libro hoc contentarum.

A Bbatiscella, fol. 214. Eius generosa facinora
212. 213. 214.

Æneas Syluius, Vide Pius II.

Adamas Caroli Burgundi 131. 132.

Albertus I. Imp. Principatum in Heluetiâ erigere co-
natur, 19. 29. Clientelam trium Ciuitatum, factâ
Legatione, sollicitat, 22. 29. eius opes & potentia,
22. Præfectos, Imperij nomine dat tribus Ciuitati-
bus, 27. 29. Eius internecio, & clades exinde
secuta, 76. 109. & seqq. Alberti interfectores 109.
110.

Altburæ in arce Nobiles Heluetij interempti. 110.

Ambire dignitates muneribus, apud Heluetios seue-
rissimè interdictum, 64.

Amicitiaæ emolumenta, 167.

Angli ab Heluetijs cæsi, 201. 202.

Aragonia quomodo occupata, & quo iure ab Heluetijs
possideatur? 106. & seqq. Eius Ciuitates, 107. No-
bilitas & amenitas, 109. &c.

Arces & castella ab Austriacis diruta, 110. 111.

Arbergæ Comes, 83. 84. 92. 103.

Arburgum, 107.

Arces trium Pagorum quomodo occupatæ? 67. 69.
70. 71.

Armeniacenses sub Gallia Delphino 115.

Arnoldus an der Halden de Melchtall, Libertatis re-
stitutæ Triumuir 32. 34. 36. Præfecti famulum boues
abducturum pulsat, clam aufugit: crudelitatem eius
(propter

INDEX.

(propter oculos parenti erutos) liberè detestatur,
39. 40. 41. 42.

Arouia urbs Aragoniæ 107.

Austria 7. 161. contra Heluetios 200. annis bellum
gerit 162. 219. Fœdere perpetuo iungitur Heluetijs
160. 162. &c. Eiusdem terras occupatas resignat
163. Austriæ potentia, opes, regna, excellentia,
7. 8. 9. 162.

Austriæ Duces 8. Heluetios sæpe oppugnant 74. 94.
141. 152. 162. 201. & seqq. benigni in subditos 22.
natti Imperio Rom. 8. 10. 161.

Austriæ Dux Ioannes, Alberti Patruï intersector, 109.
Domus & eminentiæ Austr. basis, Heluetius, Ru-
dolphus. 1. 2. 7.

B Abylonia turris 237.

Badena urbs Aragoniæ 14. 107.

Basilea 214. urbs amœna, obsidetur à Rudolpho Habsb.
2. Heluetijs amicissima iam ante Confoederationem,
117. 205. arbitralitis inter Austriacos & Heluetios
163. Concilium ibidem celebratum, 115. Vrbs Epis-
copalis 163. in eius suburbano ad Diui Iacobi confli-
ctus acerrimus, 112. & seqq. Ab insidijs & internecio-
ne nocturna mirabiliter defensa 243. Basiliensium
virtus Gransonij, 203.

Bellum quomodo sit gerendum 87. belli damna, 161.
164. 221.

Bellizona 170.

Berna urbs celebris 82. Virorum illustrium mater 146.
214. profligat Anglos in Fraubrunnen, 201. ad Lau-
pam à 3. Ciuitatibus & Salodoranis egregiè iuuatur.
83. 86. 87. Victoria ibidem celeberrima decoratur.

INDEX.

91. 92. 93. Salodorum obsessum præsidario milite
tuetur 154. eidem suppetias mittit in prælio Dorna-
censi 145. 146. eius prouidentia, magnanimitas, Vi-
ctoriæ in Bellis Burgundicis, 128. 129. 133. & seqq.
Bipennes Helueticæ quàm sæuæ 80. 101. 119. 201.
Blumbergensis cuiusdam Nobilis, fortis interitus, 92.
Bremgarta Aragouiæ urbs, 107.
Bruderholzi conflictus, 205. 206.
Brugæ in Aragouia, 107.
Burcardus Mönch à seminece Heluetio interimitur
saxo, 122. 123.
Burgundia, felix & opulenta, 124. Bernenses bello
laceßit, 84. Burgundica bella, & spolia, 130. 131.
132. 138. 139. 237.
Burgundiæ Comitatus fœdere iungitur Heluetijs, 160.
Burgundiæ Dux, Vide Carolus.
Buttisholzi conflictus contra Anglos, 201.
Canes Burgundici ab Helueticis fugantur, 135.
Carolus Burgundiæ Dux, audax, 125. 237. eius
magnificentia, opes, prouinciæ 124. 125. maiestas,
126. perfidia 129. adamas reperitur, venditur, 131.
132. eius gladius, 132. Labarum. à Lucernensibus ca-
pitur, 132. Heluetios pacem petentes spernit, 127. 229.
Eosdem bello grauissimo laceßit Elicurti, 125. Gran-
sonij, ubi contra datam fidem Heluetios suspendit,
126. 129. Morati, 133. &c. Nanceiæ 139. interimi-
tur. 140. spolia eius preciosissima, 131. 132. 138. 139.
sunt causa dißidij, inter Heluetios, 237.
Carolus Magnus, & Martellus, 179.
Carolus V. 8.
Cerasulensis pugna in Pedemontio 210.

Claro-

I N D E X.

Clarona 214. in Nefels celebrem de hostibus victoriam
reportat, 202. Henricum IV. Milite suo fouet &c. 219.

Clemens VIII. Pontifex, 174. & seqq.

Cliuix Dux Sempaci in lacu submersus, 102.

Concilium Basiliense, 115.

Concilium Constantiense, 106.

Concordiæ bona, 237. 230.

Confoederatio Heluetica 32. 35. 228. perpetua, 61.
67. 82.

Conradus à Baumgarten, Satrapam in balneo obtrun-
cat, 55. 56. & seqq.

DElphinus Gallix 112. numerosissimo exercitu
Alsatiam, inde Heluetiam inuadit, 114. ab
Heluetijs paucis incredibilem stragem patitur 116.
&c. Delphini ipsius generositas, 115. 118. Heluetio-
rum virtutem vocat incomparabilem &c. 121. 122.

Dettuillæ conflictus, & Tigurinorum Victoria, 201.

Discordiæ annexa mala, 237. 238.

Dornacum, arx in ditione Solodorensi, 141. à Cæsa-
rianis frustra obsessum 141. & seqq. Obsidione ab
Heluetijs solutum 148. Victoria & spolia ibidem
obtenta, 149. 150. magnanimitas Ducum Heluetio-
rum ostensa, 144. 145. & seqq.

ELicurtum, pugna ibidem peracta, Caroli Burgi
clades, & Victoria Heluetiorum admiranda,
125. 126. 203.

Ellerbachius belli dux à Tigurinis cæsus, 201.

Enfishemij balista ingens Dornaci amissa, 150.

Eremus B. Virginis, vulgò Einsidlen, 14. 15. & seqq.
eius Sacellum à Christo D. consecratum, 15. Aedis
eiusdem dignitas & eminentia, 15. 16. &c. Abba-

INDEX.

tum aliquot stirps regia, 16. 17. Cœnobij dotes & privilegia Cæsarea, 17. &c. Abbates S. R. I. Principes, 18.

Ermatingæ pugna, & Heluetiorum victoria, 208.

FAmæ lubricitas & incertitudo, 43. 67. 113.
Farnsberga arx ab Heluetijs obsessa, 114. 116.
Faruangæ arx, 110. Nobilitas Heluetica securitatem ibidem quærit, 110. Arx occupatur, ibidem plus LX.
Viri nobiles capite plectuntur, 110.

Femina Helueta, 4. militum interfectorix, 209.

Femineus sexus ut belli quoq; tempore sit secutus, lege Helueticâ sancitur, 231. 232.

Ferdinandus Austrius, 8.

Fœdera Heluetiorum, causis urgentibus incepta, 32. 62. 82. 228. 229. quâ ratione sint instituenda, 239.
Austriacum cum pactis & conditionibus, 162. & seqq. Gallicum & eius conditiones 166. 170. &c. fœdus perpetuum inter Heluetios, & eiusdem sanctiones, 61. 62. &c. 82.

Franciscus Gallie Rex pacem & fœdus statuit cum Heluetijs, 166.

Frastentiæ conflictus memorabilis, 207.

Fraubrunnæ cæduntur Angli, 201.

Frauenfelda quo iure occupata? 108.

Friburgum in Nivitonia 166. 214. viris generosis pollet, 200. 241. Commendatur à B. F. Nicolao, 240, 241. Eius feruor in bellis Burgundicis, 128. &c. milites, Dornacum mittit 150. pax & fœdus Gallicum ibi statutum, 166. & seqq.

Fridericus Austriæ Dux, 8. 74. 106.

Fridericus Imp. libertatem Heluetiorum confirmat, 24. Fugæ

INDEX.

Fugæ quædam hostium insignes, 91. 136. 148. 149.
206. & seqq.

Fürstenbergæ Comites 83. 84. 103. 142. 147. 148.

G Alerus Ducalis Heluetiorum virtuti à Pontiff.
concessus, 176.

Gælslerus Eques, Vranie & Suitij Præfectus, 27. 35.
51. 52. arcem Altorfij ædificat, 70. pileum honoran-
dum exponit, 44. 45. iaculo transfigitur, 54. 67. 69.

Gallia amicitiam & Fœdus statuit cum Heluetijs, 166.
170. pacem perpetuam init, 168. & c. bellis turbida
177. 216. 217. Heluetiorum armis egregiè propugna-
ta, ibidem. Romam, Pontifices, Ecclesiam, protegit,
178. & seqq. Tyrannos, Saracenos, profligat, 178.
179. eius ubertas & excellentia, 173. merita in Ec-
clesiam, 178. usq; ad 181.

Galli confligunt cum Heluetijs, 116. & seqq, 209. eo-
rum amicitia & vicinia 167. 168.

Grandinis malum, 138.

Gransonium, à Carolo Burg. occupatum, 127. Helue-
tij præsidarij contra datam fidem suspensi, 129. vi-
ctoria Heluetiorum, spolia, & opes innumere, 131.
132. 203.

Gratiarum iugis actio Heluetijs inculcata, 242. 243.

Gregorius PP. IV. Heluetijs libertatem procurat à
Ludouico Pio Imp. 26. Tres Ciuitates vexillis suis
donat, & Ecclesiæ Protectores nominat, 27.

Grifones, vide Rhæti.

Gualterius Fürstius, unus ex primarijs assertoribus
& triumuiris Helu. libertatis, 19. 32. 34.

Guido Pusterla, Marchio Italus, Heluctios in Italiam
ducit contra Saracenos, 25.

Guiliæ Dux, 210.

Q 4

Habs-

INDEX.

H Absburgum Heluetiae arx & Comitatus nobilissimus in Aragonia, 6. 7. Mater Comitum, Principum, Regum, Imperatorum, 8. Eiusdem stirpis incrementum, potentia, regiones, regna, 8. 9. Harda, pugna ibidem & victoria celebris, 206. Haseliae telluris coloni Saracenos in Italia, cum alijs Heluetijs, oppugnant, 25. inde Liberi, 26. ad Lau-pam Bernates iuuant, 87. Hasenburgi Baro, 98. 103. Helueria in 13. Cantones distincta, 214. & ab initio in Anagrammate. Heroum ac Virorum fortissimorum genitrix, 5. 6. 214. à D. Deo multipliciter benedicta, 236. 242. ab insidijs defensa 243. eius status & fertilitas, 242. 243. Heluetij Romam tuentur 25. 176. Saracenos Italiâ expellunt, 26. 176. Protectores Ecclesiae à Pontiff. dicti 27. 182. Galero, seu pileo Ducali, Labarisque & Insignibus peculiaribus donati, 27. 176. 182. cum Heroibus antiquis comparati, 199. 200. 214. iustitiae & pacis amantissimi, 76. 130. 228. 229. ad bella procedunt necessitate compulsi, 68. 69. 76. 108. 127. 229. uno tempore diuersis exercitibus laceßiti, 74. 142. 143. terras suas iusto titulo possident, 105. 107. 163. iniuriose ab exteris proscinduntur, 105. 108. 111. gloriose occumbere, quàm viuere malunt, 81. 114. 118. 223. primam in pugnis congressionem amant, 14. 139. 140. virtutis Helueticae comes inuidia, 106. 115. 237. eorum indoles & mores, ab initio in Anagrammate & 130. 143. 144. 214. 228. 229. ardor in conflictibus, 13. 14. 90. 91. 99. 100. 119. 143. 144. politia, 62. 229. & c. disciplina bellica, 238.

INDEX.

238. & seqq. constantia & magnanimitas, 81. 119.
 200. 223. actus generosiores, 117. 121. 122. actus
 admirandi 199. usq; ad 214. constantia inuicta in
 pugna Yurenfi, 223. eorum frugalitas, in Anagram.
 & 233. Victoriæ stupendæ 81. 91. 92. 102. 103. 116.
 126. 130. 138. 202. 203. & seqq. Fœdus quando
 inceperint, 32. 35. 60. 61. 67. 228. abusus in Hel-
 uet. irrepentes, 234. sed castigandi, 234. dissidia
 inter Heluetios orta, quomodo sedanda? 64. 232.
 pauci Heluetij multas aggressi, 116. 117. 120. &c.
 129. 201. 202. 205. 208. 211. Liberi, Vide
 Libertas, &c. Heroum titulo perpetuo decorantur à
 Gallie Delphino, 121. 122. ab Illustrissimo Triuul-
 tio, 209. & in Epist. Dedicat.
 Henricus ab Huneberg, Suitenses de aduentu hostis
 missâ sagittâ monet, 78.
 Henrici IV. Franc. Regis magnanimitas, virtus belli-
 ca, 218. 219. 225. ingenij dotes & excellentia, ibi-
 dem. Victoriæ innumerabiles, 226.
 Henrici V Vollebij Vranienfis generositas, 207.
 Homicidæ & Incendiarij quomodo puniendi? 65.
 Hostem quomodocunq; iuuare, fœderi repugnat, 163.
 169. 232.
Iasonis pro aureo Vellere labores, 33. (seqq.
 Ieiunium prodigiosû B. F. Nicolai, 184. 185. 190. &
 Imperium Rom. ab Heluetijs semper honoratum, 11.
 20. 29. 172. 229. defensum, 12. eius libera mem-
 bra Heluetij, 21. 34. ambitur à multis 22. interre-
 gnum eiusdem, usq; ad Rudolphum I. 1. 3. 10.
 Ioannes ab Hallveil belli Imp. 124. & seqq.
 Ioannis Seeuogel à VVildenstein, Basiliensis, fortis in-
 teritus, 117. 123.

INDEX.

- Ioannis VVall Claronensis, facinus, 211.
 Ioan. Iacobus à Staal, Solodor. Orator magnus, 174.
 183.
 Iodoci à Syllinen virtus pro fœdere Austr. 160. & seqq.
 Iordani Vndervaldij generositas, 211.
 Iornicum, siue Yrnus, pugna & victoria hîc obtenta,
 202. 203.
 Iulius Cæsar Galliæ domitor, 226. quot hominum mil-
 lia interfecerit, 180.
 Iulius PP. II. Heluetios encomijs & Insignibus hono-
 rat, 182.
K Alendæ Ianuarij Satrapis inuise, 69. & seqq.
 Königsfeldæ Nobilitas sepulta, 104.
 Kyburgum arx Comitatu & stirpe excellens, 6.
 Kyburgi Comes Hartmannus, 2. 7.
L Abaris, siue Vexillis cum Insignibus à Pontiff.
 donati sunt Heluetij, 26. 176. 182.
 Labara frequentia, Heluetiorum virtute obtenta, 92.
 104. 132. 150. Vide Vexilla.
 Laupensis pugna & victoria nobilissima, 83. usque
 ad 93.
 Lenzburgum Comitatus in Aragonia, 107.
 Leopoldi Duces Austriæ 8. 74. 76. 94. 95. alter So-
 lodorum obsidet, 152. & seqq. Obsidionem soluit,
 ac Ædi maiori Labarum offert, 160. ab Aulicis
 perperam allectus exercitu grandi Suitiam inuadit,
 74. &c. in Morgarten ceditur & fugatur, 79. 80.
 alter à suis similiter seductus Sempacum petit, 94. &
 seqq. cum Nobilitate ingenti occumbit 95. 103. &c.
 Sepelitur Königsfeldæ, 104. eius generositas &c.
 95. 96. 104.

Liber-

INDEX.

Libertas Heluetiorum thesaurus 21. 238. quando & à quibus concessa, 24. 26. 27. quomodo vindicata, & patriæ restituta? 28. 32. 33. 35. 69. 73. eiusdem restauratores primarij, 32. & seqq. 42. 68.

Libertas III. Ciuitatum &c. ante Confœderationem Helu. 21. 24. Confirmata à Cæsaribus, Ludouico II. 26. Friderico II. 24. Rudolpho I. 10. 11. 24. Ludouico IV. 61. Libertatis perpetuandæ media, 232. 238. 239. &c.

Locarnia, Luganum subduntur Heluetijs, 170.

Lucerna urbs, lux Heluetiæ, 132. 214. cedit Anglos in Buttisholtz, 201. Teutones in Oxensfelda, 205. grandi Sigillo Caroli Burg. & Vexillo primario potitur Gransonij, 132. fortissimè pugnat Sempaci, 96. & seqq. Dornaci 147. 148. Fœdus Gallicum ibidem confirmatum, 166. Defensa ab insidijs, &c. 243.

Ludouicus II. Imp. Heluetios dicito Liberos, 26. 27.

Ludouicus IV. Imp. Libertatem confirmat. 60. 61.

Ludouicus XI. Francorum Rex. author Fœderis Helueto-Austriaci 160. 161. & seqq. Fœdus cum Heluetijs meditat, 122. 166.

MAdiana Vallis, & Mendrisium Iuris Heluetici, 170.

Magistratus quomodo honorandus? 63. 66.

M. Antoni imp. pietas, 181.

Marionæ in Insubria, pugna acerrima, 209.

Mauri, Italiâ ab Heluetijs pulsi, 13. 176. cæsi à Gallis, 179.

Maximilianus I. Imp. fœdus Hereditarium instaurat, 160. Dornacum obsidet &c. 142. & seqq.

Mellinga urbs Aragoiæ, 107.

Moguntinus Elector, 3.

Moratum

INDEX.

Moratum à Carolo Burg. obsidetur, 133. pugna ibidem
terribilis, 135. 136. 137. clades Burgundionum hor-
renda, & Heluetiorum victoria admiranda, ibidem.
Spolia, 138. 139. miles cataphractus, voto facto, la-
cum incolumis tranat, 137.

Morgartense praelium cum adiunctis 75. & seqq.
Morionis dictum sapiens, 77.

Mulhusium urbs confœderata, 169.

Munera quomodo dissuadeantur à B. Nicolao, 239.

N Anceix praelium, Heluetiorum strenuitas &c.
139. 140.

Netels pugna & victoria stupenda, 202.

Nicolai à Dießbach virtus, pro fœdere Austr. 160.

Nicolai de Flüe Eremitæ Vnderwaldij natiuitas, 184.

198. 236. vita & abstinentia mirabilis 185. &c.
prophetiæ spiritus 191. 192. monita salutaria Hel-
uetijs data, 236. usq; ad 243. mors & miracula,
194. & seqq.

Nidouix Comes Bernates oppugnat, 83. & seqq. oc-
cumbit, 92.

Nobilitas Heluetiorum olim maxima, 109. &c. à
quibus sit extincta & exterminata, 110. 111. er-
rant qui Heluetiorum furori hoc adscribunt, 108. 111.

Nobilitas plurima Sempaci & Laupæ perempta, 91.
92. 102. 103. 104. 109.

Nouariæ pugna contra Gallos, & victoria memora-
bilis, 209.

O Chsensteini magnates, 19. 98. 103.

Oculi, innocenti Subsiluano, Præfecti impe-
rijs, euulsi, 36. 40.

Oxenfeldensis conflictus, 205.

Pax,

INDEX.

P Ax, 94. 161. 229. 230. inter Heluetios quomodo perpetuanda? 64. 162. 163. 232.

Penſio Gallica, 170.

Peregrinus à Landenberg, Siluanie Præfectus, 27. 36.

Et ſeqq. Capitur Et ex Vndervaldia proſcribitur 71. 72. Et c.

Pileus in pertica, ut honoraretur, expoſitus, 44. 45.

Pius II. Pontif. Heluetijs occupatæ Turgouie author, 108.

Pontifices Romani Heluetios honorant Galero Et Inſignibus, 26. 176. à Regibus Gallie magnificè ſuſcepti, deſenſi, dotati Et c. 178. 179. 180.

Præfecti Imperiales dantur Heluetijs, 27. 29. eorum mores, 29. 30. 37. 56. auſteritas, 29. 30. 37. 41. 46. licentia, 30. 37. 38. 69. 229. libido, 56. Et ſeqq. alter Sagitta tranſfigitur, 54. 67. 69. alter in balneo exanimatur, 59. 69. alter ex Vndervaldia proſcribitur, 71. 72.

Prælia Et conflictus varij Heluetiorum, Bâſileæ ad Diui Iacobi, 113. Et ſeqq. in Bruderholtz, 205. Buttiſholtz, 201. Ceraſule, 210. Dettuillæ, 201. Dornaci, 141. Et c. Elicurti 125. 203. Ermatingæ, 208. Fraſtenz, 207. Fraubrunnen, 201. Granſonij, 126. Et ſeqq. in Gallia multis locis, 210. Et c. Hardæ, 206. in Italia contra Saracenos, 25. 26. 176. 210. Laupæ 83. Et ſeqq. 134. ad Lacum Brigantinum 204. Lemannum, 208. Marionæ, 209. Morati, 133. Et ſeqq. Morgarti, 75. Et ſeqq. Nanceiæ, 139. Nefelſij, 202. Nouariæ, 209. Oxenfeld, 205. Sempaci, 94. Et ſeqq. Suaderloci, 207. in Subſſuania, 81. Yrnis, 202. Yuri, 215. Et ſeqq.

Presbyteri quare honorandi? 240.

Rein-

INDEX.

- R** Einardus Dux Lotharingæ, 134. 139. 140.
 Rhæti siue Grifones, 169. 215. 219.
 Rota admirabilis B. F. Nicolai, 193. 194.
 Rotundimontanus Comes, 125. 203.
 Rudolphus ab Erlach. belli Imperator generosus 83.
 & seqq.
 Rudolphus Comes ab Habsburg, 1. 2. 11. fit Impe-
 rator, 3. basis Monarchiæ & potentiæ Austriacæ, 7.
 8. confirmat libertatem Heluet. 11. 12. 14. 24.
 eius fortitudo, & magnanimitas 4. 5. &c. pietas in
 superos, 5. prælia insignia, 13. 18. hostes ab ipso su-
 perati, 13. deuotio in Vener. Eucharistiam, 9. 10.
 Eremitam Abbatem constituit S.R.I. Principem, 10. 18.
 Imperator victoriosus, 18.
S Abaudi ab Heluetijs caesi, 208.
 Sabaudia Dux urget pacem in bello Laupensi,
 85. filius eius ibidem occumbit, 92. 93.
 San-Galli Abbas & Vrbs, 169.
 Saraceni Româ & Italiâ totâ ab Heluetijs pulsi, 25.
 26. 176. 210. à Francorum Regibus profligati, 179.
 Scaphusia urbs, 214.
 Scylutus cum suo fasciculo, 238.
 Sempaci prælium acerrimum, 94. & seqq. Victoria
 Heluetiorum clarissima, 101. 102. Nobilium cla-
 des maxima, 193.
 Sigismundus Austriæ Dux Fœdus Hereditarium sta-
 tuit cum Heluetijs, 160. & seqq.
 Sigismundus Imp. Heluetios ad occupandas terras
 hortatur, 106. & seqq.
 Solodorum 86. 214. urbs antiquissima, 152. à
 Leopoldo Austrio obsidetur, 153. &c. cælitus de-
 fendi.

INDEX.

- fenditur, 154. 159. &c. Bernensibus in bello Lau-
penſi egregiam operam nouat, 86. obſidionem Dor-
naci generoſo milite ſoluit, 145. & ſeqq. Henricum
M. pro Francia corona pugnantem ſtrenuiſſimè iu-
uat, 215. & ſeqq. à B. F. Nicolao commendatur, 240.
241. Thebæi Martyres illic paſſi, ſepulti, Urbis Tu-
telares, 158. & ſeqq. à coniuratorum inſidijs mirè
defenditur, 243. virorum fortium mater 241.
- Suaderloci pugna grauis, 207.
- Sueui, ab Heluetijs perſepe caſi, 80. 103. 204. 205.
206. 207. 208.
- Suitium, 20. 75. 76. 214. ab hoſtibus frequentiſſi-
mis impetitur, 74. & ſeqq. à Præſectis premitur,
29. 30. 69. cum Claronenſibus apud Nepheliam vi-
ctoria celeberrima potitur, 202. Vide, Tres Ciuitates.
- Surlacum urbs Aragoniæ, 95. 107.
- T**Emplorum & Sacrorum violatio, etiam belli
tempore, apud Heluetio ſeueriſſimè interdi-
cta, 231.
- Terrarum & fertilitatis diuerſitas, 21.
- Thebæi Martyres in Valleſia, 157. Salodori, 152. uſ-
que ad 160.
- Tigurum urbs Heluetiæ primaria, 160. 200. indole
Leonina floret, 214. Leopoldum Auſtr. apud Mor-
garten fouet, 81. Tigurinorum militum generoſitas
& conſtantia ibidem oſtenſa, 81. eorundem virtus
& victoria Dettuillæ, 201. in pugna Dornaceniſi no-
bile ſubſidium mittit, 145. 146. fortiſſimo actu
Labarum hoſti eripit, 151. obſidetur ab Heluetijs,
114. à coniuratione cædis nocturnæ mirabiliter de-
fenditur, 243.

Timor

INDEX.

- Timor Domini à B. F. Nicolao seriò commēdatus, 240.
- Tres Ciuitates Heluetiæ, Vrania, Suitia, Vnderwaldia, fuerunt Terræ liberæ aliquot sæculis ante Confoederationem Heluetiorum, 19. &c. nulli Principum subiectæ, 21. 34. libera Imperij Rom. membra, 21. 24. 34. Homines liberæ conditionis, 11. 21. 24. eorum auxilia præstita Imperio Rom. 11. 12. Rudolpho I. 13. 14. pontificibus, 25. 26. Romam & Itali- am armis defendunt, 12. 13. 26. 176. Mauros Italiâ pulsant, 13. 26. 176. cum & pro Bernensibus ad Laupam egregiè pugnant, 86. 87. hostem cordatissimè inuadunt, 90. & seqq. victoriâ memo- rabili potiuntur, 91. ab ijsdem Dominis Bernensibus eternæ memoriæ commendantur, 93. cum Austriacis ad Morgartum & Sempacum generosissimè confli- gunt, 78. 79. 96. & seqq. Victorijs & spolijs plu- rimis donantur &c. 26. 71. 81. 102. 103. &c. eorum prima Confoederatio perpetua, 61. 67. quibus de causis ea sit incepta, 61. 82. 228. 229. ab Im- perio, sub Ducum Austriae Dominum & tutelam se subiicere nolunt, 19. 21. 23. 27.
- Triuultius Exercitus Gallici Imperator, testimonium dat virtuti Heluetiorum, ab initio in Epist. Dedi- cat. Et 209. 210.
- Tugium, 214. Salodoranis apud Dornacum succur- rit, 147. Labarum hosti eripit, 151. Tugiensium constantia, & virtus, 147. 148.
- Turgouia ab Heluetijs quo jure sit occupata, 108.
- V**Allesia, 169.
- Vexilla & Labara Heluetijs concessa, 26. 176. hostibus hinc inde erepta 92. 104. 132. 150 151. 202. 207. 213. 214.
- Victo-

INDEX.

Victoriæ Heluetiorum, Vide, Heluetij.

Victoriæ comites, 87. 88. 97. 98. 144. 145.

Virtus, non moritur, 12. in aduersis elucet, 13. 31. 33.

Vndervaldia, 25. 35 36. 184. 214. arces suas astu occupat, 67. 70. & seqq. Præfectum capit, 71. 72. illæsum cum suis abire, & ultra non regredi iuramento adstringit, ibidem. Comitem Strasberg. cedit & fugat, 81. Vide, Tres Ciuitates.

Vrania, 43. 61. 62. 70. Fœderis Heluetici mater, 214. pollet viris nobilibus, 43. Vide, Tres Ciuitates, & Gæßlerus.

VErnerus à Stauffackh, 28. 55. Libertatis restauratæ triumuir, & vindex cordatissimus, 30. & seqq. 35. 55.

VVilhelmus Tellius, 42. & c. sagittarius insignis, 47. pileum Altorfi expositum non honorat, 44. 45. capitur, 45. 51. è vertice filij pomum emisso telo iaculatur, 49. è naui profugit, 53. Gæßlerum sagittâ alterâ transfigit, 54. 67. 69. Inter primarios Libertatis vindices census, 42. & seqq.

VVinckelriedius, Vndervaldensis, 99. eius generosissimum facinus in pugna Sempacensi, 100. 211. alter Draconis horrendi intersector, 211.

XEnia Præfectis data, 70. 71.

YRnis, pugna ibidem peracta, 201. 203.

Yurense prælium in Gallia, 216. usq; ad 225.

ZOffinga Vrbs Aragoniæ, 107.

Finit rerum INDEX, ubi Lector quærere noli
HEROVM Heluetiæ nomina; fine carent.

R

Men-

Mendas Typi potissimas sic corrige.

- I**N Epist. Dedicatoria, fol. 2. v. penultimo, lege leui-
bus Elegis.
Fol. 18. versu 16. lege munificum
F. 32. v. 11. pro quanto, l. quanta.
F. 35. v. 1. lege, Militat atque v. 11. schemate, v. 22. in-
gentibus.
F. 43. v. 20. tergora. f. 48. v. 35. redimitum.
F. 50. v. 33. ultura. f. 58. v. 14. Vsque.
F. 59. v. 19. immensis. f. 60. v. 9. nomina.
F. 64. v. 33. comitabitur. f. 66. v. 32. Indelibatum.
F. 76. v. 23. Argoiæ. f. 86. v. 1. vicini.
F. 96. v. 2. efflictim. f. 97. v. 29. pro Vah, l. Viden.
F. 101. v. 37. pro nisi, l. sibi. f. 104. v. 31. Tribu.
F. 106. v. penultimo, l. statuuntque.
F. 109. v. 33. pro quos, l. quosq;
F. 111. v. 35. sannas.
F. 117. v. 16. ullum. v. 27. Mæonijs. v. 36. Birsam.
F. 121. v. 7. leuat.
F. 127. v. 22. l. Ocreaq; v. penult. fero.
F. 128. v. 7. ferrum. v. 17. pro Vox, l. Vos v. 22.
Plumbiuomoq;
F. 130. v. 21. ingeminans.
F. 131. v. 9. Vellera. f. 134. v. 2. bellicrepos.
F. 137. v. 21. pro Næriaq;, l. Næniaq;
F. 139. v. 18. Nanceium. v. 19. pro Nec, l. Nos.
F. 142. v. 32. Laomedonteam.
F. 148. v. 6. pro crimas, l. Comas.
F. 151. v. 9. pro Visus, l. Vrsus.
F. 154. v. 19. l. Bernæ. f. 161. v. 2. Göldly.
F. 168. v. 27. decretis. v. 32. proprios.
F. 169. v. 28. pro, causa, l. gentis.
F. 173. v. 10. India. v. 32. Heluetios.
F. 174. v. 7. pro sic, l. sit.
F. 175. v. antepenult. pro Tyrso, l. Tyrio.
F. 176. v. ult. medulla. f. 181. v. 6. voraret.
F. 184. v. 36. vigente.
F. 189. v. 16. arbitrio. v. 23. medici. v. 36. inani, l. sub
inani. v. ult. suppetiante.
F. 190. v. 35. Hermannii. f. 191. v. 28. Sidus.

F. 194. v. 26. Chloride f. 203. v. 12. Insubrúm q;
 F. 207. v. 19. inimicâ f. 212. v. 4. pollice.
 F. 213. v. 19. vefano f. 214. v. 27. Fulmina.
 F. 215. v. 28. Phalangiarcho.
 F. 217. v. 29. pro raptis, l. ruptis v. ult. pro Henrico, l.
 Henricus.
 F. 220. v. 10. quondam f. 222. v. 7. ullum.
 F. 223. v. 1. pro hæc, l. hac v. 2. raræ.
 F. 225. v. 15. Borbonio. f. 226. v. 35. Introijt q;
 F. 229. v. 12. pro Cæpit, l. Cepit.
 F. 230. v. 1. lege delictum. f. 231. v. 19. pro auctori-
 tas, l. auctoratas.
 F. 232. v. 34. tollat.
 F. 236. v. 9. pro Illa, l. Ille,
 F. 239. v. 32. pro At, l. Ac,
 F. 240. v. 22. referre, l. referte. Et alia complura.

Accentum ab Atq;, Namq;, Quisq;, ac similibus
 Proscribe Dictionibus.
 Distinctiones sæpe omiffas inferre,
 Malè positas omitte.

In ceteris, si lineam
 Aduerteris vel unam,
 Præter decorum, & candidos
 Exorbitare mores:
 Si discrepare à classicis
 Annalium tabellis:
 Aut stare contra Regulæ
 Dictamen orthodoxæ:
 Nec dicta sit, nec scripta sit;
 Sed AEaci ministram,
 Inepta quæuis littera
 Damnetur ad lituram.

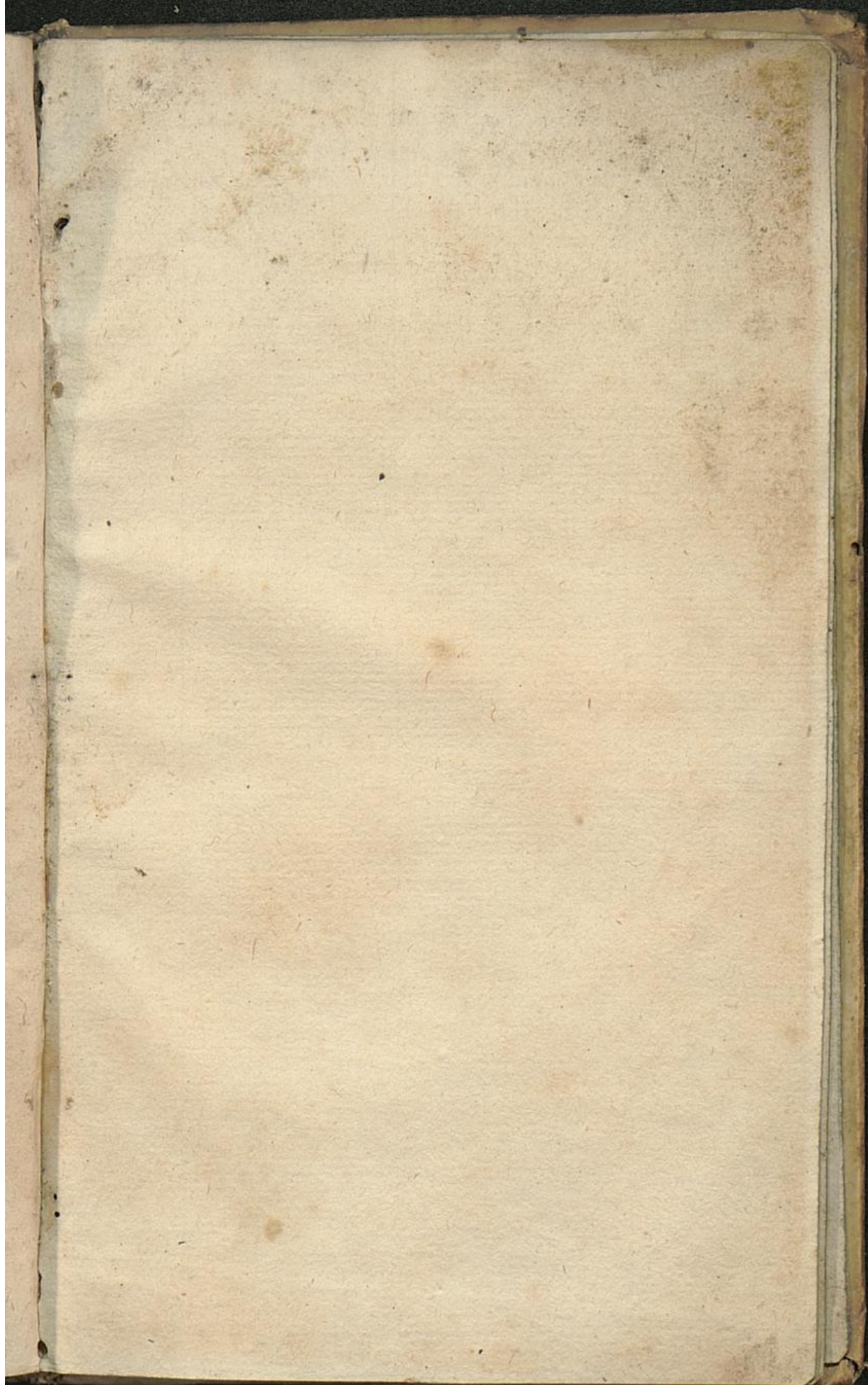
FINIS conscripti sit Gloria, Lausq;, Libelli;
 Seruiat **HELVETIIS** altera, prima DEO.

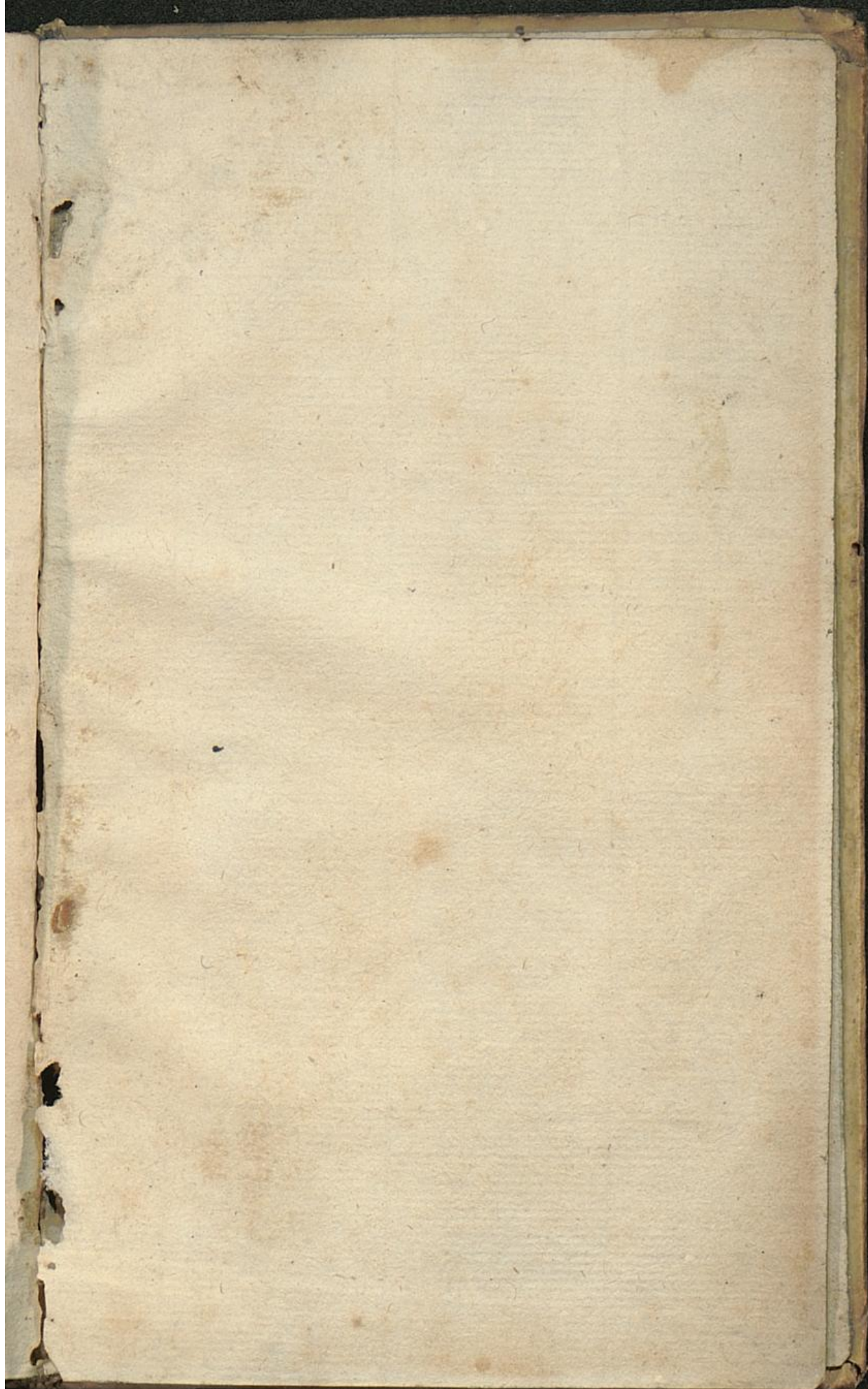

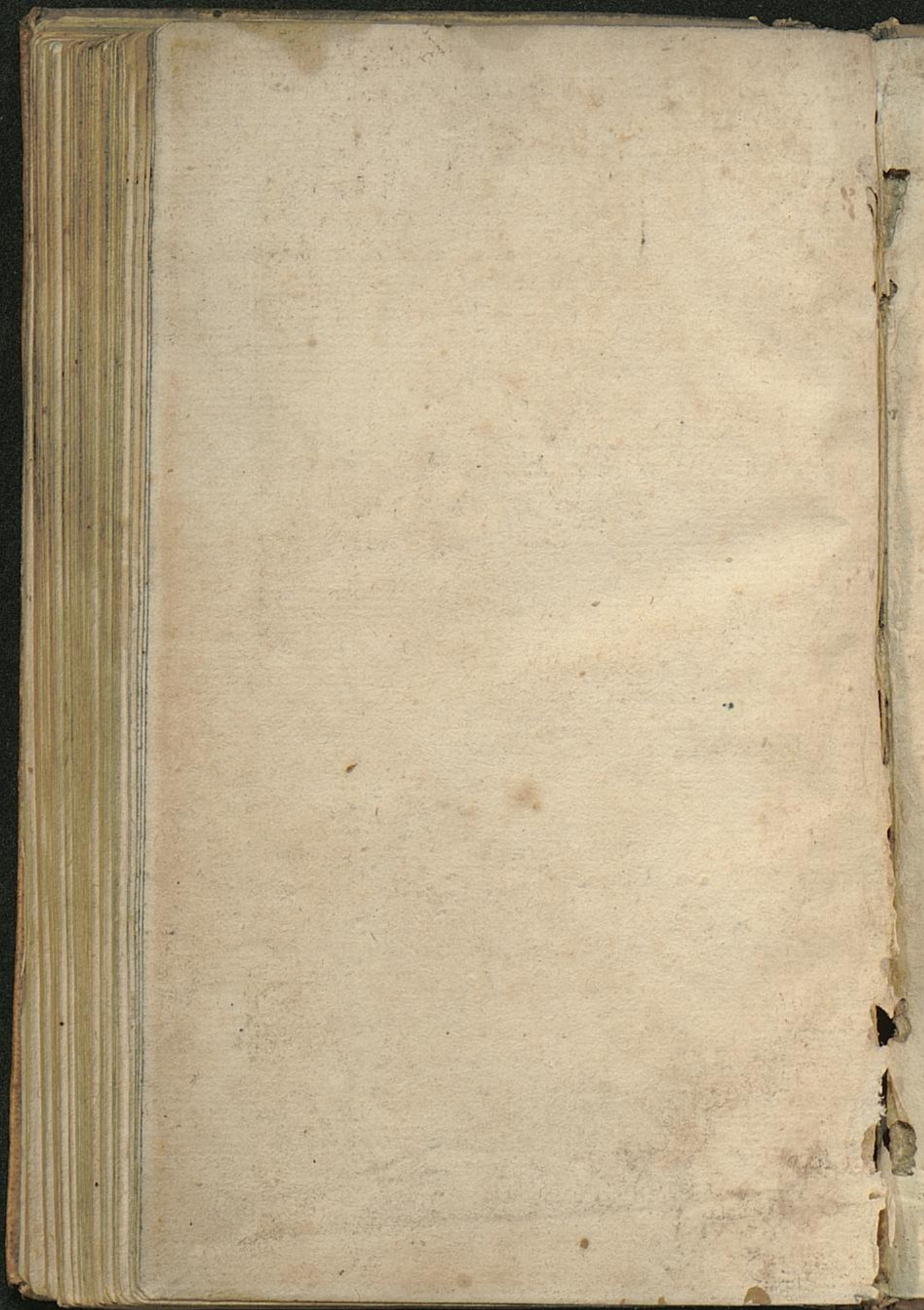

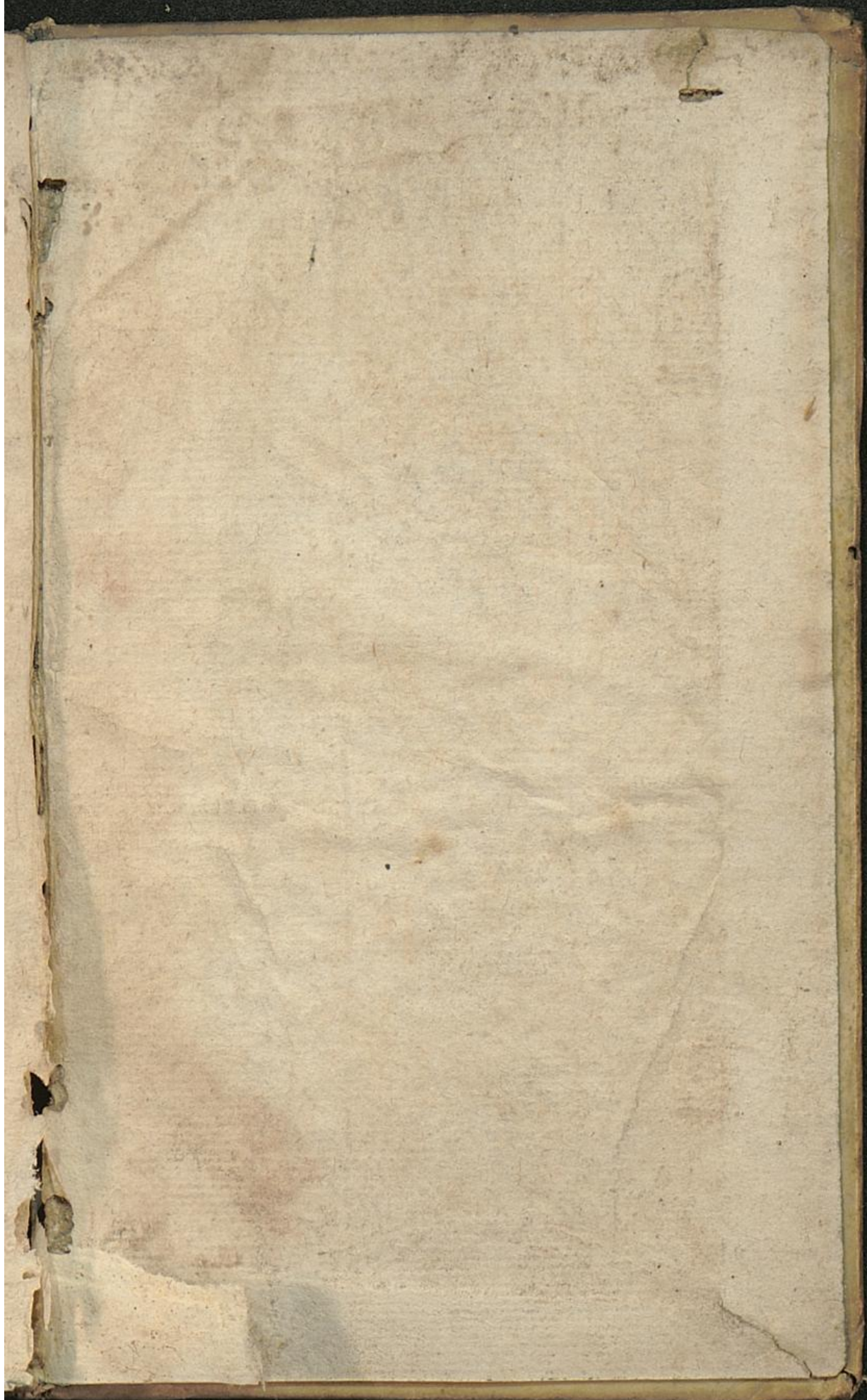

Th
6026